Coperta de DONE STAN

ISBN 973-9071-17-6

Toate drepturile rezervate Editurii SAECULUM.

HENRYK SIENKIEWICZ

PE CÎMP DE GLORIE

Roman

Traducere, prefaţă şi note

de

STAN VELEA

Editura SAECULUM
Bucureşti, 1992

PREFAŢĂ

Intenţionînd să cuprindă într-o naraţiune istorică anii de glorie ai domniei regelui Jan Sobieski, H. Sienkiewicz contracta romanul la 19 noiembrie 1901 cu Asociaţia Artistică şi Editorială din Varşovia, căreia îi acorda şi dreptul de tălmăcire în limba germană. O dată oficializat, proiectul, destul de nedesluşit pe atunci, a fost amplu popularizat în presa de specialitate a vremii, anunţarea încă unei opere semnate de cel mai mare scriitor de romane istorice din Polonia constituind de bună seamă un adevărat eveniment literar[1]. *Solicitat de redacţiile periodicelor să le încredinţeze publicarea în foileton pe parcursul elaborării, autorul, la insistenţele acestora, este nevoit să-şi retracteze promisiunea într-o scrisoare din 30 septembrie 1902, cînd, extenuat, încă nu se apucase de lucru*[2]. *Va începe să scrie cu adevărat abia peste un an, în noiembrie 1903, dar redactarea avansează poticnit din cauza unor insomnii sîcîitoare şi a dificultăţilor de documentare*[3]. *Nemulţumit de primele capitole, ar vrea să le rescrie în anul următor, lărgind totodată perimetrele naraţiunii la proporţiile unei trilogii; prima parte avea să înfăţişeze pregătirea despresurării Vienei, a doua – luptele cu turcii şi a treia – întoarcerea oştilor biruitoare*[4]. *Planul, însă, pe drept cuvînt grandios, a rămas în stadiul de intenţie, romancierul realizînd doar volumul întîi, care poartă titlul iniţial:* Pe cîmp de glorie *(*Na polu chwały*). Tipărit la început în fragmente în revistele timpului, „Biesiada literacka", „Gazeta Lwowska", „Kurier Poznański", spre exemplu, de la 24. XII. 1903–20. X. 1905, romanul va apărea sub formă de carte în 1906.*

Considerat în ansamblul tripticului proiectat, primul segment ar fi avut rosturi mai mult expozitiv-introductive în cadrul unei intrigi dominate de o personalitate monumentală din trecutul Poloniei medievale – Jan al III-lea Sobieski. Judecat, însă, izolat, prin ceea ce

---

1 J. Krzyżanowski, H. Sienkiewicz, „Calendarul vieţii şi al creaţiei" *(*H. Sienkiewicz, „Kalendarz życia i twórczości"*), Varşovia 1956, p. 240.*

2 Ibidem, *p. 242.*

3 Ibid., *p. 246–247.*

4 Ib, *p. 249.*

reprezintă intrinsec, se operează mutaţii esenţiale în stratul semnificaţiilor de profunzime, nu la fel de importante şi în cel al realizării ca artă, elementele constitutive fundamentale inversîndu-şi pur şi simplu rolurile. Ceea ce în proiect era prevăzut să fie centrul iradiant al intrigii, regele polon, se transformă într-o componentă cu totul secundară a construcţiei epice, acaparate de cuplul evoluînd spre matrimoniu: Jacek Taczewski–Anna Sienińska, înscris mai înainte printre secvenţele mai degrabă de fundal. Evident, modificările structurii narative iniţiale prelungesc reaşezări în ordinea caracterelor distinctive, hotărînd schimbarea perspectivei de apreciere. Ponderea personajelor şi a evenimentelor, redusă în detrimentul celor cu certificate în realitate, evidenţiază în planul principal întîmplările şi eroii de ficţiune sensu stricto, conferind semnificanţilor valori ambientale. Naraţiunea se deplasează, prin urmare, dinspre romanul istoric propriu-zis, înţeles la modul clasic, către cel de observaţie socială, de atmosferă şi de dragoste, manieră oprindu-se undeva la jumătatea drumului.

Formulă epică hibridă, aşadar, Pe cîmp de glorie acoperă anii dinaintea despresurării Vienei, asediată de turci în 1685, de către armatele polone în frunte cu regele Jan Sobieski. Sesizabil permanent în subtextul episodicii ca o prezenţă ce indică o viitoare finalitate de prestigiu a eşafodajului faptic, finalitate care în acest caz rămîne în afara cărţii, evenimentul istoric influenţează încă existenţa personajelor, fără însă a le mai subsuma constrîngător, cum se întîmplă în cele mai multe şi mai însemnate din prozele lui Sienkiewicz. De astă dată, emoţionalitatea agenţilor epici şi rezolvarea diferendului romanesc, impus în primă atenţie, nu mai sînt grevate esenţial în nici un fel de imixtiunea unor factori-principii, care să le determine tiranic dezvoltarea într-o direcţie anume. Eliberate astfel de povara de purtători ai istoriei, personajele se mişcă mai lejer în limitele firescului uman, coborînd din sfera unei idealităţi premeditate, mai mult sau mai puţin romantică, în cea ontologic-reală.

Cu o curgere tradiţională prin excelenţă, derulîndu-se adică la persoana a treia a naratorului-călăuză omniscientă şi discreţionară, deşi aproape că surprind unele agrăiri explicative ale cititorului ce amintesc de naraţiunile contemporane deschise asupra propriilor elaborări, expunerea se compune dintr-o palpitantă poveste de dragoste, încheiată cu un happy end ce satisface pe deplin inimile simţitoare. Localizată în ţinutul Sandomierz, unde se statorniciseră odinioară strămoşii autorului venind din Lituania, acţiunea este presărată cu numeroase elemente de suspence, care adîncesc dramatismul întîmplărilor şi, în acelaşi timp, dau naştere conflictului. Antrenînd reprezentanţi din toate straturile sociale ale vremii, cu precădere totuşi din

cele de sus, imaginea capătă valenţe de globalitate. Cu toate că şi aici, Sienkiewicz stăruie precumpănitor asupra nobilimii, simpatia lui se îndreaptă în primul rînd asupra aristocraţiei sărăcite, cu alte cuvinte, ale şleahtei mijlocii, ale cărei virtuţi caracterologice: modestie, vitejie şi patriotism, le exaltă pilduitor ori, cînd e cazul, din contră.

Apartenenţa socială nu înseamnă aprioric plasarea maniheică într-o tipologie corespunzătoare, pozitivă sau dimpotrivă. În fiecare despărţitură a societăţii polone din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, autorul distinge trăsături omeneşti dintre cele mai diferite care se completează reciproc. Mai mult, nici unul dintre personaje nu întruneşte însuşiri numai idilizante sau numai reprobabile, indiferent de participarea lor, inegală, la „dromos"-urile naraţiunii. Jacek Taczewski este un vrednic continuator al lui Michał Wołodyjowski. Se trage dintr-un neam cîndva slăvit şi bogat, dar acum e sărac lipit. Mînuieşte cu multă pricepere sabia, dar se arată destul de naiv în problemele sentimentale. Viteaz, îşi doreşte moartea pe „cîmpul de glorie", luptînd pentru credinţă împotriva păgînităţii. Aceasta este o atitudine caracteristică tuturor eroilor cărţii. Jupîniţa Sienińska, avînd aceeaşi descendenţă şi situaţie, deşi îşi păstrează neîntinată puritatea primei iubiri, manifestă în cîteva împrejurări o uşoară înclinaţie spre cochetărie şi superficialitate, dacă nu cumva şi o inconsecvenţă a celui ce a plăsmuit-o, care, dacă n-ar fi grija de a le stăvili la timp, ar putea evolua în direcţii păgubitoare. Fraţii Bukojemski, şleahtici săraciţi, vînjoşi şi neînfricaţi, beau de sting, caută gîlceava cu lumînarea oricînd şi oricui şi sar la bătaie din te miri-ce. Gedeon Pągowski, despot şi infatuat faţă de cei din subordine şi mai puţin avuţi, se moaie ca ceara la focul unei iubiri nepotrivite cu vîrsta-i avansată. Iar preotul Woynowski, înţelept şi cucernic, se lasă atras nu de puţine ori în judecarea lucrurilor de isprăvile lumeşti, cărora le găseşte întemeieri doar în ordine formală. Ş. a. m. d.

Complexitatea necăutată a presonajelor le asigură o trainică viabiliatate în zonele umanului nesofisticat, specific omului medieval din epoca respectivă. Gestica naturală, epică şi emoţională, cu aplecare şi aici spre grandiosul romantic, le introduce nesiluit în intimitatea afectivă a lectorului, impunîndu-le ca modele de comportament. În acest fel, îşi împlinesc cu relativă uşurinţă menirea educaţională întotdeauna proprie creaţiilor istorice sienkiewiczene. Rezemîndu-le pe două suporturi existenţiale, fundamentale nu numai în trecutul îndepărtat, Dumnezeu şi patria, romancierul îşi înscrie personajele pe linia unui mesianism de sorginte şi factură romantice. Cu toate că relaţia iubire-datorie va fi rezolvată aparent contradictoriu în favoarea celui de-al doilea partener, deci în spiritul poeticilor clasiciste.

Polonia catolică avea misiunea înălţătoare de a răspîndi credinţa în Răsărit, oprind înaintarea semilunii islamice, altfel spus, slujind drept bastion al creştinătăţii în calea expansiunii turceşti în Europa. Pe de altă parte, exemplaritatea morală, religioasă şi patriotică a eroilor de primplan, repercutată în măreţia victoriilor repurtate asupra vrăjmaşilor de orice fel dinăuntru şi din afară, trebuia să înbărbăteze inimile contemporanilor în lupta pentru recăpătarea independenţei naţionale. Finalitate supremă, pe care cărţile lui H. Sienkiewicz, printre ele şi Pe cîmp de glorie, *au realizat-o cu prisosinţă.*

STAN VELEA

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Versiunea de faţă reprezintă prima traducere în limba română a romanului Pe cîmp de glorie *după originalul polonez: Henryk Sienkiewicz,* Na polu chwały, *apărut în 1978 la Varşovia în cadrul ediţiei de* Scrieri alese *(*Pisma wybrane*), vol. XVI. Anterior, singura încercare de a pune la îndemîna cititorului de la noi această naraţiune istorică o săvîrşea Gr. Tăuşan în 1907*[1]*. Din păcate, necunoscînd limba polonă, s-a folosit, după cum mărturiseşte cu onestitate într-o introducere prea succintă, de intermediarul francez semnat de Bronisław Kozakiewicz şi Antoni Wodziński. Astfel, la abaterile transpunerii din polonă în franceză, se adaugă cele ale tălmăcirii din franceză în română, toate datorate exigenţelor limbilor receptoare, pe de o parte, şi subiectivităţii intertextualizante a traducătorilor pe de alta. Interpunerea între emiţător şi receptor a două grile selectiv-sensibile a condus, fireşte, la dublarea distanţării dintre textul de bază şi cel românesc, întemeind inadvertenţele de tot felul, întîlnite frecvent pe palierele semantic şi lexical. Or, incongruenţele de vocabular (nuanţe şi noţiuni), omisiunile păgubitoare şi adăugirile inutile (cuvinte, propoziţii, fraze şi, mai rar, capitole restrînse), autohtonizarea numelor proprii şi utilizarea unor expresii uşor învechite (forme flexionare şi lexicale) etc., îngreunează lectura şi modifică atmosfera existenţială din romanul lui Sienkiewicz, ştirbindu-i întrucîtva farmecul inefabil al culorii locale şi al departelui temporal, un pic exotice.*

Pornind de la neîmplinirile de acest fel, în transcrierea numelor proprii, am respectat întocmai grafia originală (Pągowski, Cyprianowicz, Łukasz, Stanisław, Jacek, Bełczączka, Wyrąbki, Kozienice etc.), cu excepţia celor cunoscute mai de mult în forme românizate (Hotin, Iacov, Avraam). Cuvîntul pan *şi derivatele lui:* panna, pani, *au fost traduse prin* jupîn *sau* stăpîn, *respectiv* jupîniţă, jupînească, *în funcţie de cine şi despre cine se vorbeşte. Însoţind mai totdeauna numele de persoane, cărora le definesc starea socială, este adevărat că, alături de terminologia militară (porucinic, polcovnic, steag, polc), conferă textului uşoare tente de arhaitate, de care nu ne-am ferit înadins,*

---

1 H. Sienkiewicz, Pe cîmp de glorie. *Roman eroic. Trad. din lb. franceză de Gr. Tăuşan, Bucureşti, 1907, 344 p.*

întrucît nu distonează cu lumea medievală înfăţişată, culoarea locală şi timpul naraţiunii, unele elemente mai greu accesibile lectorului român (personalităţi, realităţi istorice şi sociale) au fost explicate în notele din subsolul paginilor. Cît despre limba traducerii, ea tinde să se muleze cît mai exact pe reliefurile prin excelenţă orale ale originalului, grefate pe un simţ epic rar întîlnit, exprimat, printre altele, şi printr-o frecvenţă greşit interpretată cîteodată ca stîngăcie de transpunere a formelor de legătură (văzînd, auzind, cu, la acestea, apoi, după care, fiindcă, şi).

Pentru a înlesni citirea numelor proprii, date fiind abundenţa de consoane şi unele litere cu valori fonice specifice limbii polone, sînt necesare cîteva reguli de pronunţie: ą=o^{n} *(o nazal);* ę=e^{n} *(e nazal);* c=ţ; ł, ó=u; j=0 *(i scurt);* cz, ci, ć=2 (ci); rz, zi, ź, ż=j; sz, si, ś=ş (şi).

STAN VELEA

CAPITOLUL I

Iarna din anul 1682 spre 1683 era atît de geroasă, încît nici măcar bătrînii încovoiaţi de vîrstă nu-şi mai aminteau una la fel. Toamna, căzuseră ploi îndelungate, iar pe la jumătatea lui noiembrie dăduse primul îngheţ şi acoperise copacii cu o pojghiţă ca sticla. Prin păduri, chiciura se aşezase din belşug pe ramurile de pin, care se frîngeau trosnind sub greutate. În primele zile din decembrie, după geruri repetate, păsăretul începuse să se adune prin sate şi tîrguri; pînă şi fiarele sălbatice părăsiseră bungetul codrilor şi se apropiaseră de aşezările oamenilor. Cu toate acestea, la sf. Damazy, cerul se înnourase şi ninsese zece zile fără întrerupere. Zăpada acoperise ţinutul cu un strat de cîţiva coţi, troienind drumurile pădurii, îngrăditurile şi pe alocuri chiar ferestrele caselor. Oamenii îşi făceau drum prin nămeţi cu lopeţile, ca să ajungă la grajduri şi ocoale. În sfîrşit, cînd ninsoarea contenise, se lăsase iarăşi un ger năprasnic, de trosneau copacii asemenea sineţelor.

Dacă aveau nevoie de lemne, ţăranii se duceau la pădure numai în grupuri mari, avînd grijă să nu-i prindă noaptea departe de sat. După apusul soarelui, nu mai cuteza nimeni să iasă nici în propria ogradă fără furcă sau secure, iar cîinii lătrau înspăimîntaţi pînă dimineaţa, ca de obicei cînd simţeau lupii.

Într-o asemenea noapte şi pe un asemenea ger cumplit, pe şleaul din pădure înainta o caretă mare, pe talpeţi de sanie, trasă de patru cai şi înconjurată de oameni. În faţă, pe o iapă voinică, mergea un slujitor cu felinarul, la drept vorbind, cu un coşuleţ de fier prins la capătul unei prăjini, în care ardeau vreascuri muiate în smoală, nu pentru a lumina drumul, fiindcă era lună, ci pentru a speria lupii. Pe capră, şedea surugiul, pe unul din caii dinainte, înşeuat, ajutorul lui, iar pe amîndouă părţile caretei călăreau alţi doi slujitori înarmaţi cu trombloane[1] şi ghioage.

Tot alaiul se deplasa foarte greu din cauza drumului neumblat şi a nămeţilor care, din loc în loc, mai ales la cotituri, se înălţau ca nişte valuri de-a curmezişul. Această încetineală nu-i era pe plac şi-l neliniştea pe Gedeon Pągowski. Încrezîndu-se în numărul şi armele slujitorilor, se hotărîse totuşi să plece la drum, deşi la

1 Puşcă cu ţeava nu prea lungă, lărgită mult la vîrf, ca o trompetă.

Radom fusese prevenit asupra primejdiei; cu atît mai mult, cu cît pînă la Bełczączka trebuia să treacă prin pădurile de la Kozienice.

Codrii uriaşi începeau în acele timpuri cu mult înainte de Jedlnia şi se întindeau hăt departe, dincolo de Kozienice, pînă la Vistula, spre Stężyca, aflată pe malul celălalt al rîului, iar spre miazănoapte pînă la Ryczywół.

Jupîn Gedeon crezuse că, plecînd înainte de amiază, la apusul soarelui va fi acasă. În cîteva locuri, însă, fusese nevoie să dezăpezească drumul, treabă care-i luase de fiecare dată cîteva ceasuri, aşa că trecuseră prin Jedlnia abia în amurg. Acolo, fuseseră avertizaţi încă o dată că ar fi mai bine să rămînă în sat pentru noapte, dar pentru că găsiseră la fierar vreascuri cu care să lumineze drumul, jupîn Pągowski poruncise să meargă mai departe.

Şi uite că-i prinsese noaptea în pădure.

Nu puteau înainta mai repede din pricina nămeţilor tot mai mari, aşa că jupîn Pągowski era tot mai îngrijorat. În cele din urmă, începu să blesteme, dar în limba latină, ca să nu le sperie pe jupîneasa Winnicka, o rudă a sa, şi pe jupîniţa Sienińska, fiica adoptivă, care-l însoţeau.

Jupîniţa Sienińska era tînără şi nepăsătoare, aşa că nu se temea prea mult. Din contră, dînd la o parte perdeluţa de piele de la fereastra caretei şi poruncind slujitorului ce călărea alături să nu-i acopere vederea, privea veselă la troiene şi la pinii împodobiţi cu brîie lungi de zăpadă; lucirile roşietice ale vreascurilor aprinse se întindeau peste ramuri şi împreunîndu-se cu lumina lunii, alcătuiau jocuri plăcute ochilor. După aceea, ţuguindu-şi buzele, începu să sufle, bucurîndu-se că-şi vedea răsuflarea trandafirie în strălucirile focului.

În schimb, fricoasa şi mai vîrstnica jupîneasă Winnicka prinse să se vaiete:

— De ce am mai plecat de la Radom şi de ce n-am înnoptat măcar la Jedlnia, unde ne-au prevenit asupra primejdiei? Şi toate astea din cauza îndărătniciei nu ştiu cui. Pînă la Bełczączka mai e o bucată bună de drum şi numai prin pădure, aşa că ne vor ataca lupii, dar poate că arhanghelul Rafał, patronul călătorilor, se va milostivi de nişte rătăciţi ca noi, deşi n-o meritäm.

Auzind aceasta, jupîn Pągowski se supără de-a binelea. Asta mai lipsea, să mai trăncănească şi de rătăcirea drumului.

Şleaul se vedea ca-n palmă, iar lupii nu se ştie sigur dacă le vor ajine calea sau nu. Avea cîţiva slujitori, oşteni de nădejde, pe care lupii nu-i atacă niciodată de bunăvoie; nu pentru că aceştia

i-ar înfricoşa mai mult decît ceilalţi oameni, ci pentru că, animale cu mintea ageră, nutresc faţă de ei un fel de dragoste.

Lupul înţelege bine că nici tîrgoveţul, nici ţăranul nu-i dau nimic pe degeaba, oşteanul, în schimb, îl hrăneşte nu o dată pe săturate, fiindcă lumea nu vorbeşte de-a surda de război ca de secerişul lupilor.

Cu toate acestea, vorbind astfel şi lăudîndu-i întrucîtva pe lupi, jupîn Pągowski nu era prea sigur de dragostea lor; prin urmare, se gîndi dacă nu era mai bine să poruncească unuia dintre slujitori să descalece şi să se aşeze lîngă jupîniţă. În acest fel, el ar apăra una din uşile caretei, iar slujitorul pe cealaltă, nemaivorbind că fugarul slobod ar alerga înainte sau înapoi, atrăgînd lupii pe urmele lui.

Dar lui jupîn Gedeon i se păru că este prea devreme pentru acest lucru.

Pînă una-alta, puse pe bancheta din faţă, alături de jupîniţa Sienińska, cîteva pistoale şi un cuţit, pe care voia să le aibă la îndemînă, deoarece lipsindu-i braţul stîng, nu se putea folosi decît de cel drept.

Parcurseră totuşi cîteva sute de paşi în linişte.

Pągowski, cunoscînd foarte bine drumul, răsuflă uşurat întrucîtva şi spuse:

— Ne apropiem de luminişul lui Malik.

Socotea că oricum, la cîmp deschis, primejdia era mai mică decît prin pădure.

Tocmai în clipa aceea, călăreţul ce mergea înainte cu „felinarul", întoarse deodată calul, se repezi spre caretă şi începu să vorbească repede cu vizitiul şi slujitorii care îi răspundeau cu vorbe întrerupte, ca atunci cînd n-ai vreme de pierdut.

— Ce-i asta? întrebă jupîn Pągowski.

— Stăpîne, se aude ceva dinspre luminiş.

— Sînt lupii?

— Dumnezeu ştie ce-ar putea fi!

Jupîn Pągowski era gata să-i poruncească slujitorului cu „felinarul" să dea fuga înainte şi să vadă ce se întîmplă, dar se gîndi că în asemenea împrejurări este mai bine să nu rămînă fără foc şi să se ţină laolaltă. Chibzui apoi că, în poiana luminată, apărarea era mai uşoară decît în mijlocul pădurii, aşa că îşi continuară drumul.

Curînd, însă, slujitorul apăru din nou la fereastra caretei.

— Sînt mistreţi, stăpîne, dădu de ştire.

— Mistreţi?

— Se aud nişte grohăituri cumplite în dreapta drumului.

— Slavă domnului!

— Poate că i-au atacat lupii.

— Nici aşa nu-i prea rău. O să trecem liniştiţi pe lîngă ei. La drum!

Presupunerea slujitorului se arătă îndreptăţită.

Intrînd în poiană, zăriră la două sau trei aruncături de săgeată înainte, în dreapta şleaului, o ceată de mistreţi îmbulzită, în jurul căreia lupii alcătuiau o adevărată cunună mişcătoare. Grohăiturile înspăimîntătoare răsunau tot mai puternice, arătînd mai degrabă turbarea decît teama. Cînd careta ajunse la mijlocul luminişului, slujitorii călări văzură că lupii nu se încumetau să atace ciurda, deşi se năpusteau asupra ei cu tot mai multă furie.

Mistreţii se strînseseră laolaltă, purceii la mijloc şi cei mai puternici pe margine, alcătuind parcă o fortăreaţă mobilă, neînfrîntă şi neînfricată, în care se vedeau lucind colţii îndoiţi.

De aceea, între cercul lupilor şi zidul format de colţi şi rîturi, se vedea o fişie albă de zăpadă, luminată, ca şi poiana, de razele strălucitoare ale lunii.

La răstimpuri, cîţiva lupi se repezeau spre ciurdă, dar se retrăgeau îndată, speriaţi parcă de clănţănitul colţilor şi de răbufnirile grohăiturilor şi mai ameninţătoare.

Dacă lupii s-ar fi încăierat deja cu mistreţii, prinşi în încleştare, n-ar mai fi luat seama la cele ce se întîmplau în jur şi careta ar fi putut trece neobservată pe lîngă ei; dar, de vreme ce nu era aşa, exista posibilitatea să lase baltă atacul periculos şi să încerce altceva.

Într-adevăr, după o clipă, cîţiva se desprinseră de haită şi alergară spre caretă. Numaidecît le urmară pilda şi alţii, dar la vederea oamenilor înarmaţi, se speriară.

Unii începură să se adune în urma convoiului, ceilalţi oprindu-se la o depărtare de zece-cincisprezece paşi sau alergînd într-o goană nebună în jurul oamenilor, de parcă voiau să se îndemne astfel unii pe alţii.

Slujitorii oşteni vrură să tragă în ei, dar jupîn Pągowski nu le îngădui, de teamă că împuşcăturile să nu atragă toată haita.

În acest timp, caii, deşi obişnuiţi cu lupii, începură să se ridice în două picioare şi să-şi întoarcă într-o parte capetele, sforăind puternic. În curînd, avu loc o întîmplare care mări şi mai mult primejdia.

Fugarul călărit de slujitorul cu „felinarul" se înalţă dintr-o dată pe picioarele dinapoi, apoi sări într-o parte.

Înţelegînd că dacă va cădea, va fi îndată sfîrtecat de fiare, slujitorul se prinse de oblînc, scăpînd prăjina cu ghioşuleţul de fier, care se afundă adînc în zăpadă.

Vreascurile aprinse împrăştiară scîntei şi se stinseră, lăsînd poiana scăldată numai în lumina lunii.

Vizitiul, un rusin de pe lîngă castelul de la Pomorzany, începu să se roage, iar oştenii mazurieni să înjure.

Încurajaţi de întuneric, lupii atacară cu mai multă îndrăzneală, în vreme ce dinspre ceata de mistreţi veneau în fugă şi alţii. Unii se apropiau destul de mult, clănţănind din dinţi cu părul înfoiat pe grumaz. Ochii le sclipeau sîngeriu-verzui.

Sosise clipa de năprasnă

— Tragem, stăpîne? întrebă unul dintre slujitori.

— Speriaţi-i prin strigăte! răspunse jupîn Pągowski.

Numaidecît răsunară auituri ascuţite: „n-a! ii-a!" Caii se mai liniştiră, iar lupii, înfricoşaţi de răcnetele oamenilor, se retraseră la cîteva zeci de paşi.

Dar se petrecu un lucru şi mai ciudat.

Deodată, ecourile pădurii repetară strigătele slujitorilor în urma caretei, dar cu mai multă putere parcă; în plus, se mai auziră şi hohote sălbatice de rîs, pentru ca după aceea o ceată de călăreţi să înnegrească de amîndouă părţile drumului, îndreptîndu-se în goană nebună spre turma de mistreţi, înconjurată de lupi.

Cît ai clipi din ochi, şi unii, şi alţii, neputînd să le ţină piept, se împrăştiară prin luminiş, ca goniţi de vifor. Se auziră împuşcături, strigăte şi iarăşi răbufnirile acelea de rîs neînţelese. Slujitorii lui jupîn Pągowski se repeziră pe urmele călăreţilor, astfel că lîngă caretă rămaseră doar vizitiul şi ajutorul lui de pe calul din faţă.

În caretă, erau toţi atît de uimiţi, încît un răstimp nu cuteză nimeni să deschidă gura.

— Cuvîntul s-a întrupat! exclamă într-un tîrziu jupîneasa Winnicka. Ajutorul ăsta ne-a picat din cer.

— Ori de unde ar fi, să fie binecuvîntat! răspunse jupîn Pągowski. Altminteri era rău de noi.

Jupîniţa Sienińska, însă, vrînd să spună şi ea o vorbă, adăugă:

— Dumnezeu ni i-a trimis pe aceşti tineri cavaleri!

De unde putea să ştie jupîniţa Sienińska că era vorba de nişte cavaleri şi încă de unii tineri, era greu de ghicit, deoarece călăreţii trecuseră ca vijelia pe lîngă sanie; dar n-o întrebă nimeni, fiindcă

amîndoi călătorii mai vîrstnici erau preocupaţi de cele petrecute.

În poiană, ecourile urmăririi răsunară încă o vreme, cam cît ai spune cîteva rugăciuni, iar nu prea departe de caretă, un lup cu spinarea frîntă se vede de o lovitură de ghioagă şedea pe picioarele dinapoi şi urla de durere atît de fioros, încît te treceau fiorii.

Ajutorul surugiului sări din şa şi se duse să-l omoare, deoarece caii speriaţi se smuceau izbind atît de tare cu copitele, încît oiştea se îndoi şi plesni.

După un răstimp, însă, ceata călăreţilor înnegri din nou pe întinderea înzăpezită.

Mergeau în neorînduială prin ceaţă, fiindcă deşi noaptea era senină şi văzduhul străveziu, caii osteniţi abureau din belşug în gerul straşnic.

Călăreţii se apropiau rîzînd şi cîntînd, iar cînd ajunseră lîngă sanie, unul dintre ei îşi împinse calul înainte şi întrebă cu glasul răsunător şi plin de veselie:

— Cine sînteţi?

— Pągowski din Bełczączka. Cui îi datorez scăparea noastră?

— Eu sînt Cyprianowicz din Jedlinka!

— Iar noi fraţii Bukojemski!

— Mulţămesc domniilor voastre! Dumnezeu v-a trimis la timp, mulţămesc!

— Mulţămesc! repetă un glas de femeie tînără.

— Slavă Domnului că am picat la timp! răspunse Cyprianowicz, scoţîndu-şi căciula de blană.

— Cum aţi aflat de noi, domniile voastre?

— Nu ne-a spus nimeni nimic, dar pentru că lupii se adună în haite, am ieşit să scăpăm oamenii aflaţi la nevoie. Bucuria noastră şi meritul în faţa lui Dumnezeu sînt cu atît mai mari, cu cît printre ei s-a aflat şi o *persona* atît de însemnată, răspunse Cyprianowicz cuviincios.

Iar unul dintre jupînii Bukojemski adăugă:

— Fără să mai punem la socoteală pieile.

— E o ispravă vrednică de nişte cavaleri adevăraţi, îi lăudă jupîn Gedeon, şi o faptă bună, pentru care dă, Doamne, să vă răsplătesc cît mai repede. Cred că şi lupilor le-a pierit pofta de carne omenească, aşa că vom putea ajunge acasă fără primejdie.

— Hm, asta nu-i prea sigur. Fiarele se strîng cît ai bate din palme şi s-ar putea să vă atace iarăşi.

— Atunci, n-avem încotro. N-o să ne lăsăm cu una, cu două!

— Există un mijloc mai bun, acela de a vă însoţi pe domniile

voastre pînă acasă. E cu putinţă să mai salvăm vreo viaţă pe drum.

— Nu îndrăzneam să vă rog, dar de vreme ce asta este dorinţa domniilor voastre, fie şi aşa, fiindcă şi jupînesele mele se vor teme mai puţin.

— Mie nici aşa nu mi-e frică, dar vă sînt recunoscătoare din tot sufletul! se auzi jupîniţa Sienińska din caretă.

Jupîn Pągowski dădu poruncă şi porniră. Dar abia înaintaseră vreo zece-cincisprezece paşi că oiştea plesnită se frînse şi careta se opri.

Alt motiv de întîrziere.

E drept, slujitorii aveau frînghii şi se apucară îndată să lege capetele rupte, dar nu se ştie dacă asemenea treabă de mîntuială avea să ţină mai mult de cîteva sute de metri.

Aşa că tînărul Cyprianowicz chibzui o clipă, apoi scoase din nou calpacul[1] şi propuse:

— De-a dreptul peste cîmp, Jedlinka este mai aproape decît Bełczączka. Domnia ta, fă-ne cinstea de a poposi la noapte în casa noastră. Nu ştiu ce ni s-ar putea întîmpla în mijlocul pădurii, dar e cu putinţă să fim totuşi prea puţini împotriva lupilor care mai mult ca sigur că vor ieşi la drum de pretutindeni. Cu careta o să ne descurcăm într-un fel şi cu cît e mai aproape, cu atît va fi mai uşor. Este adevărat că cinstea va fi mai mare decît meritul nostru, dar asta-i aproape *dura necessitas*[2], aşa că n-o să ne împăunăm prea mult.

Jupîn Pągowski nu răspunse dintr-o dată la asemenea cuvinte, deoarece simţi în ele un reproş.

Îşi aduse aminte că atunci cînd bătrînul Cyprianowicz venise cu doi ani în urmă să-i dea bineţe la Bełczączka, îl întîmpinase într-adevăr cu bunăvoinţă, dar şi cu anume mîndrie şi nu-i întorsese vizita, socotindu-l un *homo novus*[3], dintr-un neam înnobilat abia de două generaţii, şi de origine armeană, al cărui părinte făcuse negoţ cu mătăsuri la Kamieniec.

Feciorul acestui mătăsar, Jakub, slujise sub marele Chodkiewicz[4] la artilerie şi la Hotin adusese foloase atît de mari, încît,

1 Căciulă de piele tivită cu blană.

2 Necesitatea aspră (lb. lat.).

3 Om nou (lb. lat.).

4 Jan Karol Chodkiewicz (1560–1621) – hatman de cîmp al Lituaniei din 1600, mare hatman al Lituaniei din 1605, voievod de Wilno din 1616. Comandant de oşti şi strateg polonez renumit. A învins pe suedezi la Kircholm (27. IX. 1605) şi pe răsculaţii lui Zebrzydowski la Guzów (6. VII. 1607). Este căpetenia oştilor polone în prima fază a bătăliei de la Hotin (1611).

protejat de Stanisław Lubomirski[1], obținuse titlul de șleahtic[2] și moșia Jedlinka din averile regelui pe toată durata vieții. Urmașul lui, Serafin, preschimbase această rentă în arendă cu ajutorul împrumutului făcut vistieriei Republicii după năvălirea suedezilor.

Tînărul care venise în ajutorul călătorilor era tocmai fiul lui Serafin.

Așadar, jupîn Pągowski simți reproșul cu atît mai ușor, cu cît tînărul Cyprianowicz rostise cuvintele „n–o să ne împăunăm prea mult" cu anume trufie apăsîndu–le dinadins.

Dar tocmai această semeție cavalerească îi plăcu bătrînului șleahtic și, pentru că nu–l putea refuza pe izbăvitorul său, iar pe de altă parte, pînă la Bełczączka drumul era într–adevăr greu și primejdios, nu mai stătu la îndoială și zise:

— Fără ajutorul domniei tale, poate că lupii s–ar fi înfruptat din oasele noastre, așa că vreau să te răsplătesc măcar arătîndu–ți bunăvoința... Să mergem!

Cyprianowicz dădu poruncă să lege careta.

Oiștea era frîntă ca retezată cu toporul, astfel că legară un capăt de talpeți, celălalt de șeile cailor și porniră repede cu toții în cîntecele și strigătul jupînilor Bukojemski.

Pînă la Jedlinka, mai mult o așezare în mijlocul pădurii decît un sat, nu era prea mult. Înaintea călătorilor se arătă în curînd o poiană largă de cîteva zeci de pogoane, mai degrabă un cîmp întins, străjuit din toate părțile de pădure, unde să înălțau zece–cincisprezece clădiri, ale căror acoperișuri, înzăpezite, scînteiau în lumina lunii.

Puțin mai departe, dincolo de colibele țăranilor, se zăreau acareturile, așezate în jurul curții, iar în fund conacul nu prea arătos, deoarece neamul Cyprianowicz îl ridicase din fosta casă a pădurarilor regali, dar destul de spațios pentru o așezare atît de neînsemnată.

Ferestrele împrăștiau o lumină puternică, înroșind zăpada dinaintea prispei, tufele din fața casei și cumpenele fîntînilor se înălțau în partea dreaptă a medeanului.

Se vede că bătrînul Cyprianowicz își aștepta fiul, poate și oaspeți de la drum, care puteau să sosească o dată cu el, fiindcă abia ajunse careta la poartă, că în cerdac apărură cîțiva slujitori cu făclii, urmați îndată de stăpînul casei într–un caftan de jder și calpac de nevăstuică, pe care și–l scoase numaidecît la vederea caretei.

1 Este vorba, probabil, de Stanisław Herakliusz Lubomirski (1641–1702) – mare mareșal al Coroanei din 1676, dramaturg și poet.

2 Nobil polonez.

— Ce oaspeţi ne-a trimis Dumnezeu la sihăstria noastră din pădure? întrebă coborînd treptele cerdacului.

Tînărul Cyprianowicz sărută mîna părintelui său, spunîndu-i pe cine adusese, iar jupîn Pągowski coborî din caretă şi rosti:

— Voiam să vin mai demult, dar astăzi m-a silit nevoia, pe care o binecuvîntez că s-a împăcat atît de *exquisite*[1] cu dorinţa mea.

— Oamenii au parte de tot felul de întîmplări, dar pentru mine nevoia domniei tale este un mare noroc, aşa că te poftesc cu bucurie sub acoperişul meu.

Spunînd acestea, jupîn Serafîn se înclină din nou şi îi oferi braţul jupînesei Winnicka, în urma căreia intrară cu toţii în casă.

De la început, oaspeţii încercară un simţămînt de mulţumire, cum se întîmplă întotdeauna cu călătorii cînd din gerul şi întunericul de afară intră într-o încăpere luminoasă şi caldă. Într-adevăr, în tindă şi în celelalte odăi, focul ardea în căminele mari de teracotă; ici şi colo, slujitorii începură să aprindă lumînările.

Jupîn Pągowski privi în jur cu anume uimire, deoarece conacele şleahticilor obişnuiţi erau departe de îndestularea ce domnea pretutindeni în casa lui Cyprianowicz.

În strălucirile focului şi ale lumînărilor, în toate încăperile se vedeau lucruri care nu se găseau nici în destule castele mai acătării: scrinuri şi scaune italiene din lemn sculptat, unde şi unde o pendulă şi oglinzi veneţiene, sfeşnice turnate din alamă de calitate, arme orientale încrustate cu turcoaze şi agăţate pe macaturi vrîstate cu fire de argint. Pe podele, erau întinse chilimuri moi de Crimeea, iar pe doi pereţi lungi, două gobelinuri de Arras ce ar fi împodobit cu cinste pînă şi încăperile unui aristocrat.

„S-au pricopsit din negoţ, se gîndi jupîn Pągowski mînios, iar acum se pot socoti deasupra şleahticilor, lăudîndu-se cu bogăţii pe care nu le-au dobîndit cu armele".

Dar buna cuviinţă şi ospitalitatea neprefăcută a celor doi Cyprianowicz îl dezarmară pe bătrînul şleahtic, iar puţin mai tîrziu, cînd auzi clinchetul tacîmurilor în odaia de oaspeţi, se îmbună cu totul.

Între timp, pentru ca oaspeţii să se mai încălzească, se aduse vin fiert cu mirodenii. Începură să vorbească despre primejdia trecută. Jupîn Pągowski îl lăudă foarte mult pe tînărul Cyprianowicz că, în loc să stea acasă la căldură, ieşise la drum să ajute oamenii, neţinînd seama de gerul năprasnic, de trudă şi de pericole.

— De bună seamă, spuse, aşa făceau acei çavaleri de demult

1 Aici cu sensul de bine (lb. lat.).

care, umblînd prin lume, apărau oamenii de balauri, harpii şi tot felul de fiare.

— Iar dacă vreunul izbutea să izbăvească o prinţesă frumoasă, răspunse tînărul Cyprianowicz, se socotea nespus de fericit, cum sîntem şi noi acum.

— Întocmai! Nici unul n–a izbăvit una mai frumoasă! Pe Dumnezeul meu! Vorbeşte cu dreptate! strigară cu înflăcărare cei patru fraţi Bukojemski.

Jupîniţa Sienińska zîmbi bucuroasă, aşa că pe obraji îi înfloriră două gropiţe atrăgătoare, şi îşi plecă ochii.

Jupîn Pągowski, însă, avu impresia că asemenea compliment este prea familiar, întrucît jupîniţa Sienińska, deşi orfană şi fără avere, descindea totuşi din neam de magnaţi, de aceea schimbă vorba şi întrebă:

— Domniile voastre cutreieraţi drumurile de mult?

— De cînd au crescut nămeţii şi n–o să ne lăsăm pînă nu se va muia gerul, dădu răspuns tînărul Stanisław Cyprianowicz.

— Şi aţi omorît mulţi lupi?

— Atîţia cît să ne ajungă la toţi pentru o burcă de fiecare.

Aici, jupînii Bukojemski începură să rîdă atît de tare, de parcă nechezau patru cai, iar cînd se mai domoliră, cel mai mare, Jan, glumi:

— Măria sa, regele, va fi mulţumit de slujitorii săi.

— Adevărat, încuviinţă jupîn Pągowski. Am auzit că domniile voastre sînteţi supraveghetorii pădurilor regale de aici. Ştiam, însă, că neamul Bukojemski se trage din Ucraina.

— Din acela ne tragem şi noi.

— Mă rog... mă rog... e un neam de vază, Jeło–Bukojemski... Are legături şi cu marile familii...

— Şi cu sfîntul Petru! exclamă Łukasz Bukojemski.

— Cum adică? se miră jupîn Pągowski.

Şi începu să se uite cu asprime şi bănuitor la cei patru fraţi, vrînd parcă să afle dacă nu–şi îngăduie cumva să rîdă de el. Toţi însă erau voioşi şi dădeau din cap cu convingere, întărind în acest fel cuvintele lui Łukasz.

Aşa că jupîn Pągowski rămase descumpănit şi repetă:

— Sînteţi rudă cu sfîntul Petru? *Quo modo*[1]?

— Aşa–i, prin Przegonowski!

— Prea bine! Şi Przegonowski?

— Prin Uświat!

1 În ce fel (lb. lat.).

— Iar Uświat prin nu ştiu mai cine, răspunse zîmbind bătrînul şleahtic, şi aşa mai departe pînă la naşterea lui Isus Cristos... Aşa-i!... Nu e rău să ai rude şi în senatul pămîntesc, ce să mai vorbim de cel din cer... Urcuşul e asigurat... Dar cum de-aţi ajuns tocmai din Ucraina pînă aici în pădurea Kozienice, fiindcă am auzit că sînteţi aici de cîţiva ani?

— Da, de trei ani. Moşiile din Ucraina ne-au fost făcute una cu pămîntul de răscoală, iar după aceea s-a schimbat şi hotarul. N-am vrut să slujim în ciambulurile[1] păginilor, aşa că am fost mai întîi în oştire, apoi ne-am cîştigat pîinea ca arendaşi, pînă cînd o rudă de-a noastră, jupîn Malczyński, ne-a pus supraveghetori aici.

— Chiar aşa-i! se amestecă bătrînul Cyprianowicz. De mirare cum ne-am găsit cu toţii în pădurile astea, pentru că nici unul dintre noi nu este de pe aici; ne-a adus soarta schimbătoare a omului. Moştenirea domniei tale de asemenea, aici se adresă lui Pągowski, după cîte cunosc, se află în Rutenia, ca şi castelul Pomorzany.

Jupîn Pągowski tresări, de parcă i-ar fi scormonit cineva o rană nevindecată.

— Am avut şi încă mai am acolo unele bunuri, lămuri, dar mi s-a scîrbit de locurile acelea, unde s-au abătut asupra mea, ca trăsnetul, numai nenorociri.

— Voia Domnului! rosti Cyprianowicz resemnat.

— Fără îndoială. N-are rost să te sumeţeşti împotriva ei, dar nici să trăieşti aşa nu-i prea uşor...

— Toată lumea ştie că domnia ta ai slujit multă vreme în oştire.

— Pînă cînd mi-am pierdut braţul. Am răzbunat nedreptăţile ţării şi pe ale mele. Iar dacă Isus îmi va ierta cîte un păcat pentru fiecare cap de păgîn, trag nădejde că n-am să mai ajung în iad.

— Mai mult ca sigur! Slujba şi durerea sînt mari. Hai mai bine să lăsăm gîndurile triste.

— Eu le-aş lăsa bucuros, numai că ele nu vor să mă lase. Dar ajunge cu asta. Rămînînd schilod şi, în acelaşi timp, devenind tutore al acestei jupiniţe, m-am mutat la bătrîneţe într-un ţinut mai liniştit, unde nu dau năvală ciambulurile, şi stau, cum vezi domnia ta, la Bełczączka.

— Cu drept cuvînt, şi eu la fel, acceptă bătrînul Cyprianowicz. Tinerii, deşi acolo-i linişte acum, se îndeamnă la drum în căutare de primejdii, dar locurile acelea sînt cumplite şi îndoliate, fiecare plîngînd pe cîte cineva.

1 Unitate de luptă la tătari.

Jupîn Pągowski îşi duse mîna la frunte şi o ţinu aşa mai multă vreme, apoi spuse cu glas trist:

— Într-adevăr, numai un ţăran sau un magnat pot rămîne prin acele olaturi. Ţăranul, pentru că atunci cînd năvălesc păgînii, fuge prin păduri şi trăieşte luni întregi ca un animal sălbatic, iar magnatul, fiindcă are castele şi steaguri proprii care-l apără... Dar nici măcar magnaţii!... Neamuri de mare vază, precum Żółkiewski şi Daniłowicz, au pierit. Din familia Sobieski a murit acolo fratele milostivului nostru rege, Jan, care domneşte acum... Şi cîţi alţii!... Un Wiśniowiecki s-a zbătut în cîrlig la Stambul... Korecki a fost ucis cu măciuci de fier... Au pierit cei din spiţa lui Kalinowski, iar înaintea lor au plătit dania de sînge bărbaţi din casele Herburt şi Jazłowiecki. Au căzut, de asemenea, în diferite timpuri cîţiva Sieniński, care stăpîneau mai demult aproape tot ţinutul... Un cimitir întreg! Dacă aş vrea să-i pomenesc pe toţi, n-aş sfîrşi pînă mîine dimineaţă... Iar dacă ar trebui să vorbesc nu numai de magnaţi, ci şi de şleahtici, nu mi-ar ajunge nici o lună întreagă.

— Întocmai! întocmai! De aceea, este de mirare că Dumnezeu a îngăduit gunoaielor tătărăşti şi turceşti să se înmulţească atîta. Că doar şi dintre ei au murit atîţia acolo, încît primăvara, cînd săteanul îşi ară ţarina, tidvele păgîne scrîşnesc la fiecare pas sub cormană... Ehei, dragă Doamne, cîţi dintre ei a nimicit acolo şi stăpînul nostru de astăzi... Sîngele lor ar alcătui un rîu întreg, iar ei zac în pămînt!

Era adevărat.

Republica[1], măcinată de neorînduială şi samavolnicii, nu-şi putea îngădui să adune o oştire mare care, într-un război de pomină, să sfîrşească o dată pentru totdeauna cu năvălirile turco-tătare.

De altminteri, asemenea oştire nu era în stare să strîngă nici întreaga Europă.

Republica, în schimb, era locuită de un popor îndrăzneţ ce nu-şi pleca de bunăvoie grumazul sub cuţitul năvălitorilor răsăriteni. Din contră, spre hotarul acela înfricoşător, presărat cu morminte şi mînjit de sînge, aşadar în Podolia, Ucraina şi Rutenia,

1 Începînd din secolul al XV-lea, forma de stat specifică Poloniei feudale este Republica, întemeiată pe stăpînirea şleahtei; în frunte se afla regele, care însă nu putea să ia nici un fel de hotărîre fără aprobarea seimului (un fel de senat). La sfîrşitul secolului al XVI-lea, democraţia şleahtei este înlocuită practic de oligarhia aristocraţiei, dar şleahta îşi păstrează juridic drepturile prin existenţa privilegiului *liberum veto*. Aşadar, termenul Republică defineşte mai mult principiul exercitării puterii, decît forma de stat.

tălăzuiau mereu noi valuri de colonişti polonezi, atraşi nu numai de pămîntul mănos, ci şi de dorinţa neostoită de a se război întruna, de bătălii şi de slavă.

„Polonezii, scria bătrînul cronicar, se duc în Ucraina să-i hărţuiască pe tătari"[1].

Se scurgeau astfel ţăranii din Mazowia şi şleahticii bătăioşi, ruşinaţi să moară „în pat şi cu capul pe pernă". În Rutenia, apăreau astfel aristocraţi puternici care nu se mulţumeau să reziste în aşezările lor, ci mergeau nu o dată pînă hăt! în Crimeea şi Moldova, ca să afle acolo putere, izbînzi, moarte, mîntuire şi glorie.

Se spunea chiar că polonezii nu vor un război mare, tocmai pentru a se putea lupta mereu. Dar, cu toate că aceasta nu era adevărat, mîndra seminţie îndrăgea totuşi viforniţa neîntreruptă şi năvălitorul plătea adesea cu sînge încălcarea hotarului.

Nici pămînturile dobrogene, nici cele de la Białogród şi cu atît mai puţin rîpele sterpe din Crimeea nu-şi puteau hrăni locuitorii sălbatici, astfel că foamea îi gonea spre ţinutul bogat, unde-i aştepta hrană din belşug, dar la fel de des şi moartea.

Aura pojarului lumina acolo măceluri necunoscute în istorie. Polcuri izolate împrăştiau în praf şi pulbere, în săbii şi copite ciambuluri de zeci de ori mai numeroase. Doar iuţeala nemăsurată a întoarcerii îi scăpa pe năvălitori, fiindcă de cele mai multe ori un ciambul urmărit de oştile regulate ale Republicii era pierdut fără speranţă.

Aveau loc uneori campanii, e drept, mai mici, din care nu se mai întorcea nimeni din Crimeea. Numele lui Pretwic şi Chmielecki deveniseră înspăimîntătoare pentru tătarii şi turcii din acel timp. Dintre cavalerii mai puţin însemnaţi, se înscriseseră cu sînge în amintirea lor Wołodyjowski, Pełka şi bătrînul Ruszczyc, ce odihneau de cîţiva sau de cîteva zeci de ani în morminte şi slavă. Dar nici măcar din cei de vază, nici unul nu slobozise atîta sînge închinătorilor islamului ca regele Jan al III-lea Sobieski[2].

La Podhajce, Kałusz, Hotin şi Lwów se înălţau acum mormane de oase păgîne neîngropate, ce albeau cîmpurile ca omătul.

Pînă cînd, în cele din urmă, spaima pusese stăpînire pe toate urdiile.

---

1 Marcin Kromer (n. ed. polone).

2 Jan al III-lea Sobieski (1624–1696) – rege al Poloniei din 1674. Mai înainte mare mareşal al Coroanei din 1664, hatman de cîmp din 1666, mare hatman al Coroanei din 1668. Învinge pe turci la Hotin şi la Viena. Căsătorit cu Maria Kazimiera d'Arquien, a sprijinit arta şi cultura. În timpul domniei lui, s-au înfruntat partida franceză cu cea habsburgică.

Era liniște pe atunci la hotare, iar pentru că nesățioasa putere turcească își căuta cuceriri mai ușoare, răsufla ușurată și Republica zdruncinată.

Rămăseseră doar amintirile dureroase.

Departe de conacul de acum al familiei Cyprianowicz, în vecinătatea castelului Pomorzany, se înălța pe colină o cruce mare cu două sulițe, ridicată cu peste douăzeci de ani în urmă de jupîn Pągowski în locul reședinței arse. Ori de cîte ori se gîndea la ea și la toate ființele dragi pe care le pierduse în acel loc, bătrîna-i inimă scîncea și acum de durere.

Dar pentru că era un om aspru cu sine însuși și cu ceilalți și se rușina să lăcrimeze în fața străinilor, nesuferind mila ieftină, nu vru să mai vorbească despre nenorocirile lui și începu să-l întrebe pe stăpînul casei cum trăiește în pustietatea codrului.

Iar acesta spuse:

— O, aici domnește liniștea. Cînd pădurea nu foșnește și nu urlă lupii, aproape că auzi cum ninge. E pace, focul trosnește în cămin și bărdaca plină cu vin fiert mă așteaptă în fiecare seară; bătrînețea n-are nevoie de mai mult.

— Mai încape vorbă? Dar feciorul?

— Mai devreme sau mai tîrziu, pasărea tînără zboară din cuib. Pe la noi, copacii zvonesc un mare război cu păgînii!

— La războiul ăsta vor zbura și șoimii cărunți. Aș zbura și eu o dată cu ceilalți, dacă n-ar fi asta!...

Aici, jupîn Pągowski își scutură mîneca goală, în care-i mai rămăsese doar un ciot lîngă umăr.

Cyprianowicz îi turnă vin în pahar.

— Pentru biruința oștilor creștine!

— Să dea Dumnezeu! Pînă la fund!

În acest timp, tînărul Cyprianowicz îi cinstea dintr-un urcior la fel de frumos pe jupîneasa Winnicka, jupînița Sienińska și pe frații Bukojemski. Jupînesele abia atingeau marginea cupelor cu buzele, în schimb, jupînii Bukojemski nu se lăsau rugați, drept care lumea li se părea tot mai veselă, iar jupînița Sienińska tot mai frumoasă. De aceea, neavînd cuvintele potrivite pentru a-și exprima încîntarea, începură să se uite la ea cu uimire, răsuflînd greu și înghiontindu-se.

În sfîrșit, cel mai mare, Jan, rosti:

— Nu e de mirare că lupii au poftit să se înfrupte din oscioarele și carnea domniei tale, pentru că pînă și o fiară sălbatică știe ce e bun!...

Ceilalţi trei se loviră cu palmele peste pulpe, bucurîndu-se:

— A nimerit! A nimerit drept la ţintă!

— Dulceaţă! nu altceva.

— Marţipan!

Auzind aceasta, jupiniţa Sienińska îşi împreună mîinile şi prefăcîndu-se înfricoşată, i se adresă tînărului Cyprianowicz:

— Scapă-mă, domnia ta! Văd că jupînii Bukojemski m-au scos din gura lupilor ca să mă mănînce domniile lor.

Jupiniţă, răspunse vesel Cyprianowicz, jupîn Jan Bukojemski a spus: nu e de mirare că lupii!... iar eu zic: nu e de mirare că jupînii Bukojemski...

— Atunci eu încep să mă rog: „Cine-n grija Domnului..."

— Nu glumi cu lucrurile sfinte! o dojeni jupîneasa Winnicka.

— Ehei, mătuşă, aceşti cavaleri sînt gata să te mănînce şi pe domnia ta o dată cu mine. Nu-i aşa?

Întrebarea rămase o vreme fără răspuns, dar pe feţele jupînilor Bukojemski se putea vedea lesne că nu prea aveau poftă de aşa ceva. Totuşi Łukasz, care avea o minte mai ageră decît fraţii săi, propuse:

— Să spună Jan; el este cel mai mare dintre noi.

Jan se zăpăci puţin şi răspunse:

— Cine poate şti ce-i aduce ziua de mîine.

— Înţeleaptă vorbă, remarcă Cyprianowicz, dar ce vrei să spui, domnia ta?

— Cum adică?

— Adică bine; te întreb numai de ce aminteşti de ziua de mîine?

— Păi domnia ta nu ştii că dragostea e mai rea decît lupul, pentru că pe lup poţi să-l omori, dar dragostea nu?

— Ştiu prea bine, însă asta e altă materie.

— Gluma să fie bună, materia nu interesează.

— Eh, dacă-i aşa, ajută-i, Doamne, glumei!

Jupiniţa Sienińska începu să rîdă în pumni, urmată de Cyprianowicz şi de jupînii Bukojemski. Voroava le fu întreruptă de o slujitoare care-i pofti la cină.

Jupîn Cyprianowicz, bătrînul, îi dădu braţul jupînesei Winnicka, după ei merse jupîn Pągowski, iar tînărul Cyprianowicz o conduse pe jupiniţa Sienińska.

— E greu să te încontrezi cu jupîn Bukojemski, aprecie jupiniţa înveselită.

— Pentru că gîndurile lui sînt ca nişte cai nărăvaşi, fiecare

trage în altă parte; oricum, a spus două adevăruri şi n–ai cum să tăgăduieşti.

— Care–i cel dintîi?

— Acela că nimeni nu ştie ce–i poate aduce ziua de mîine; aşa cum n–am ştiut nici eu că ochii mei te vor vedea astăzi pe domnia ta.

— Şi al doilea?

— Că–i mai uşor să omori un lup decît dragostea... E un mare adevăr.

Rostind aceste cuvinte, tînărul Cyprianowicz oftă, iar jupiniţa îşi coborî pleoapele umbroase şi tăcu.

Abia după o clipă, cînd se aşezară la masă, îl sfătui:

— Domniile voastre să veniţi curînd la Bełczączka, fiindcă tutorele meu vrea să–şi arate recunoştinţa pentru scăparea şi găzduirea noastră.

Mohoreala lui jupîn Pągowski pieri aproape cu totul în timpul cinei, iar cînd stăpînul casei rosti cuvinte meşteşugite mai întîi în sănătatea femeilor, apoi în aceea a vrednicului oaspete, bătrînul şleahtic îi răspunse foarte îndatoritor, mulţumindu–i pentru că scăpase dintr–o mare primejdie şi asigurîndu–l de recunoştinţa lui veşnică.

Vorbiră după aceea *de publicis*[1]; despre rege şi izbînzile lui, despre seimul care avea să se adune în aprilie şi despre războiul ce–l ameninţa pe împăratul nemţilor din partea sultanului turcilor; în acest scop, jupîn Hieronim Lubomirski[2], cavaler de Malta, începuse deja să recruteze voluntari.

Jupînii Bukojemski ascultau cu mare interes cum că în ţara Rinului fiecare polonez era primit cu braţele deschise, deoarece turcii dispreţuiau călărimea nemţească, cea polonă, însă, trezea în ei spaima cuvenită.

Jupîn Pągowski se arătă împotriva mîndriei cavalerului Lubomirski, care spunea despre grafii germani: „în mănuşa mea încap zece din ăştia", dar îl lăudă pentru faptele de arme, curajul nemăsurat şi marea îndemînare în treburile războiului.

La aceste cuvinte, Łukasz Bukojemski declară în numele lui şi al fraţilor că de îndată ce se va face primăvară, nu vor mai putea

1 Despre treburile publice (lb. lat.).

2 Hieronim Lubomirski (cca 1648–1706) – mareşal al Coroanei din 1683, ajutor de vistiernic al Coroanei din 1692, mare hatman al Coroanei şi castelan de Cracovia din 1702. Luptă cu turcii. La început, potrivnic al lui August al II–lea, trece de partea suedezilor, dar neputînd obţine tronul Poloniei, revine alături de regele August.

rămîne locului şi vor pleca la cavalerul Lubomirski, dar atîta vreme cît vor dura gerurile grozave, vor continua să vîneze lupii, ca să se răzbune cum se cuvine pentru jupîniţa Sienińska. Fiindcă, deşi Jan spusese că nu se miră că lupii au atacat-o, dacă stai să te gîndeşti că asemenea porumbel nevinovat putea să le cadă pradă, ţi se sfîşie inima de durere şi cu greu îţi poţi stăpîni lacrimile.

— Păcat, sfîrşi, că pieile de lup sînt atît de ieftine şi ovreii nu le plătesc decît cu trei taleri, dar e greu să opreşti lacrimile şi chiar să nu le laşi să curgă pîrîu, căci cine n-ar deplînge asuprirea nevinovăţiei şi a virtuţii, acela s-ar arăta a fi un *barbarus* nevrednic de numele de cavaler şi şleahtic.

Într-adevăr, îl podidiră lacrimile, iar ceilalţi fraţi îi urmară pilda numaidecît, pentru că deşi lupii puteau în cel mai rău caz să-i ameninţe viaţa, nu însă şi virtutea jupîniţei Sienińska, elocinţa fratelui îi mişcase atît de mult, încît inimile li se topiră ca ceara încălzită la foc.

După cină, avură poftă să tragă cu pistoalele în cinstea jupîniţei, dar stăpînul casei se împotrivi, spunînd că într-una din încăperi zace pădurarul, un om cu mari merite, care-i bolnav şi are nevoie de linişte.

Jupîn Pągowski crezu că era vorba de vreo rudă săracă, în cel mai rău caz de vreun şleahtic din vecinătate, aşa că din bunăcuviinţă începu să se intereseze de el. Aflînd, însă, că nu era decît un ţăran ce slujea la curte, ridică din umeri şi privind uimit la bătrînul Cyprianowicz, spuse:

— Aşa-i, am uitat ce se vorbeşte despre inima prea bună a domniei tale.

— Să dea Dumnezeu, se rugă jupîn Serafin, să nu se vorbească niciodată altfel. Sînt îndatorat pînă peste cap acestui om şi asta i se poate întîmpla oricui, fiindcă el se pricepe de minune la ierburi şi e în stare să lecuiască orice boală.

— Mie mi se pare ciudat că-i vindecă numai pe alţii, dar pe el nu. Rogu-te, trimite-l o dată la jupîneasa Winnicka, ruda mea, care face din ierburi tot felul de *extracta* şi îmbată oamenii cu ele; acum, însă, fie-ne îngăduit să ne gîndim la odihnă, pentru că pe mine drumul m-a ostenit grozav, iar vinul m-a moleşit de tot, ca şi pe jupînii Bukojemski.

De bună seamă, cei patru fraţi erau ameţiţi de-a binelea, aveau ochii înceţoşaţi şi înduioşaţi, aşa că atunci cînd tînărul Cyprianowicz îi conduse la o clădire din curte, unde avea să doarmă împreună cu ei, îl urmară cu paşi nesiguri prin zăpada ce scîrţiia de

ger, mirîndu-se că luna rîdea la ei, şezînd pe acoperişul şurii, în loc să lumineze pe cer.

Jupîniţa Sienińska le pătrunsese atît de adînc în suflet, încît nu se îndurau să nu mai vorbească de ea.

Tînărul Cyprianowicz n-avea nici el chef de somn, aşa că porunci să se aducă un urcior de mied[1], apoi se aşezară lîngă căminul uriaş şi la lumina strălucitoare a vreascurilor aprinse, băură la început în tăcere, ascultînd greierii care ţîrluiau prin odaie.

În cele din urmă, cel mai mare, Jan, trase aer în piept şi suflînd în foc cu atîta putere, că se înclinară flăcările, se minună:

— O, Isuse! Fraţii mei dragi, plîngeţi-mă, că mă aflu la mare ananghie!

— Ce ananghie? Spune, nu ascunde nimic!

— Mi-e atît de dragă, de mi se îndoaie genunchii.

— Dar mie, crezi că nu mi-e la fel de dragă? exclamă Łukasz.

— Şi eu? strigă Mateusz.

— Şi eu? încheie Marek.

Jan vru să le răspundă, dar nu mai fu în stare, fiindcă îl apucă sughiţul. Holbă ochii de mirare şi începu să se uite la ei, de parcă îi vedea pentru prima dată în viaţă.

În sfîrşit, mînia i se răsfrînse în obraji.

— Cum aşa, feciori de cîini, răcni, vreţi să-i staţi în drum fratelui vostru mai mare şi să-l lipsiţi de fericire?

— Oho, răspunse Łukasz. Păi ce, jupîniţa Sienińska e ca o moşie, care i se cuvine doar celui mai mare? Ne tragem din acelaşi tată şi aceeaşi mamă, aşa că dacă ne zici feciori de cîini, întinezi mormintele părinţilor. Fiecare are dreptul să se îndrăgostească.

— Fiecare are dreptul, dar nu voi, fiindcă îmi sînteţi datori *oboedientiam*[2].

— Trebuie să ascultăm toată viaţa de un cap de cal? De ce?

— Huleşti, păgînule, ca un cîine!

— Ba tu huleşti. Pentru că Iacov a fost mai mic decît Ezav, iar Iosif era cel mai mic dintre fraţi, aşa că tu latri împotriva Sfintei Scripturi şi împotriva credinţei.

Ţintuit la zid cu aceste argumente, Jan nu mai ştiu ce să răspundă, iar cînd Mateusz îi mai aduse aminte şi de Cain, alt frate mai mare, îşi pierdu capul de-a binelea.

Mînia se învîrtoşa tot mai mult în el, pînă cînd, în cele din urmă, începu să-şi caute cu dreapta sabia pe care n-o avea la şold.

---

1 Vin dulce din miere.

2 Supunere (lb. lat.).

Nu se ştie la ce s-ar fi ajuns, dacă n-ar fi fost Marek. Acesta, ducîndu-şi mai demult un deget la frunte, ca şi cînd se lupta cu un gînd anume, izbucni deodată cu un glas de tunet:

— Eu sînt cel mai mic, eu sînt Iosif, aşa că jupîniţa Sienińska este pentru mine!

Ceilalţi se întoarseră îndată spre el revoltaţi şi cu ochii scînteietori:

— Cum? Pentru tine? Pentru tine, ou de gîscă, păpuşă de slănină, răpciugă de cal, uscă-halbă, beţivanule!... Pentru tine?

— Închideţi-vă pliscurile, de vreme ce aşa zice Scriptura!

— Care Scriptură, burete nesăţios?

— E totuna, dar aşa zice. Voi v-aţi cherchelit, nu eu!

Stanisław Cyprianowicz intră între ei şi-i luă la rost:

— Cum de nu vă este ruşine, şleahtici şi fraţi fiind, să vă luaţi la ceartă? Asta-i dragoste frăţească la voi? Şi pentru ce vă certaţi? Ce, jupîniţa Sienińska este o ciupercă din pădure pe care o culege şi o aruncă în coş cine dă peste ea mai întîi? Pînă şi printre pelicani, deşi nu sînt nici şleahtici şi nici oameni, există obiceiul de a ceda din dragoste unul în folosul celorlalţi, iar atunci cînd nu prind peşte, se hrănesc unii pe alţii cu propriul sînge. Vă aduceţi aminte de părinţii răposaţi, dar ei plîng cu lacrimi amare în morminte, văzînd gîlceava copiilor cărora fără îndoială le-au poruncit să se poarte altfel, binecuvîntîndu-i. Gîndesc că nu le mai plac nici bunătăţile cereşti şi nu mai cutează să ridice ochii la cei patru evanghelişti, ale căror nume vi le-au dat la sfîntul botez.

Astfel vorbi Staszko Cyprianowicz şi cu toate că la început îi cam venea să rîdă, pe măsură ce vorbea, se lăsa şi el convins tot mai mult de propria elocinţă, fiindcă se ameţise puţin tot ciocnind cu ceilalţi. Dar pînă la urmă, jupînii Bukojemski se înduioşară nespus de vorbele lui şi izbucniră toţi patru în hohote de plîns, iar cel mai vîrstnic, Jan, strigă:

— Pentru Dumnezeu, omoriţi-mă, dar nu mă numiţi Cain!

Mateusz, care pomenise de Cain, se aruncă în braţele lui.

— Frate, ar trebui să mă dai pe mîna călăului pentru asta!

— Iartă-mă, că am să crăp de atîta jale! exclamă Łukasz.

Iar Marek:

— Am lătrat ca un cîine împotriva sfintelor porunci.

Şi începură să se îmbrăţişeze, însă Jan, eliberîndu-se în sfîrşit din braţele fraţilor, se aşeză deodată pe laviţă, îşi descheie cojocul, desfăcu cămaşa şi dezvelindu-şi pieptul, răbufni cu glasul între-

rupt:

— Luaţi! uite, ca pelicanul!... Luaţi!

Hohotele celorlalţi se înteţiră:

Pelicanul! Un adevărat pelican!... Pe Dumnezeul meu! ca pelicanul!

— Luaţi-o pe jupîniţa Sienińska!

— E a ta! tu trebuie s-o iei!

— Să fie a celui mai mic...

— Niciodată! Nu e cu putinţă!

— S-o ia dracu'!

— S-o ia dracu'!

— N-o mai vrem!

Deodată, Łukasz îşi lovi pulpele cu palmele, de răsună încăperea.

— Ştiu! răcni.

— Ce ştii? Spune, nu ascunde nimic!

— N-are decît s-o ia Cyprianowicz!

Auzind aceasta, ceilalţi zvîcniră de pe laviţă şi-l înconjurară pe Cyprianowicz. Propunerea era pe gustul tuturor.

— Ia-o tu, Staszek.

— În acest fel, ne împaci şi pe noi.

— Dacă ţii la noi!

— Fă asta pentru noi!

— Dumnezeu să te binecuvînteze! rosti Jan, înălţîndu-şi braţele şi ochii către cer.

Lui Cyprianowicz i se urcă sîngele în obraji şi rămase uluit, repetînd:

— Temeţi-vă de rănile Domnului!...

Dar numai la acest gînd îşi simţea inima bătînd să-i spargă pieptul. Aflîndu-se de doi ani alături de părintele său în bunget de codru şi văzînd prea puţină lume, nu mai întîlnise de mult o fată atît de frumoasă.

Altele ca ea mai văzuse doar odinioară la Brzeżany, cînd tatăl său îl trimisese la curtea de acolo să deprindă bunele purtări şi cunoştinţa treburilor publice. Pe atunci, însă, nu era decît un băieţandru şi timpul şterse amintirile îndepărtate.

Şi iată că acum, cînd abia zărise această floare minunată în pădure, i se spunea netam-nesam, ia-o!

Aşa că se zăpăci cu totul şi repetă:

— Temeţi-vă de Dumnezeu! Cine sînteţi voi sau eu alături de ea?

Dar cei patru fraţi, asemenea omului beat care nu vede nici o piedică nicăieri, o ţinură pe-a lor:

— Ia-o tu, îl îndemnă Łukasz, aşa cel puţin n-o să ne invidiem unul pe altul. Tot voiam noi să plecăm la luptă, pentru că ni s-a urît să tot păzim pădurile. Treizeci de taleri pentru un an întreg. Nici pentru băutură n-ajung, ce să mai vorbim de îmbrăcăminte! Caii i-am vîndut şi acum călărim pe ai tăi, cînd mergem după lupi, şeile tot aşa... Se ştie, nişte orfani nu pot s-o ducă bine. Mai bine să pierim în război, aşa că ia-o tu, dacă ţii la noi.

— Ia-o! strigă Jan, iar noi o să plecăm în Austria, la cavalerul Lubomirski. Să-i ajutăm pe nemţi să-i jupoaie pe păgîni.

— Ia-o numaidecît...

— Mîine, în faţa altarului!...

Dar Cyprianowicz îşi revenise din uimire şi se trezise de-a binelea, de parcă nu băuse nimic toată ziua.

— Oameni buni, gîndiţi-vă şi voi, ce tot vorbiţi! Credeţi că aici e nevoie numai de voinţa mea şi a voastră? Ea ce va zice? Dar jupîn Pągowski, care-i un om mîndru şi aspru? Chiar dacă aş cîştiga inima jupîniţei cu timpul, poate că el ar prefera să rămînă nemăritată, decît să ajungă soţia unui pîrlit ca mine sau ca vreunul dintre voi.

— Na-ţi-o bună! se cruci Jan. Păi ce jupîn Pągowski e castelan de Cracovia sau marele hatman? Dacă eşti bun pentru noi, nici lui nu-i este îngăduit să strîmbe din nas. Sîntem noi, Bukojemski, nişte peţitori neînsemnaţi pentru el? Nepricopsitul! E bătrîn şi în curînd o să-şi dea duhul, mai bine să aibă grijă ca sfîntul Petru să nu-i zdrobească degetele cu poarta cerului. Apără-l, sfinte Petre, şi spune-i aşa: „O, fiule, cît timp ai fost în viaţă, n-ai ştiut să-i respecţi pe cei de un sînge cu mine, acum pupă cîinele-n bot!“ Aşa să-i spui după ce-o muri! Noi, însă, nu-l vom lăsa să ne umilească nici în timpul vieţii. Cum adică? Dacă n-avem avere, trebuie să-şi bată joc de noi şi să ne socotească ţărani necioplţi?... Asta să fie răsplata pentru slujirea ţării, pentru sîngele şi rănile noastre? O, fraţii mei, orfanii Domnului, nu puţine nedreptăţi am îndurat pînă acum, dar nimeni nu ne-a adus o jignire atît de mare.

— Adevărat, adevărat! întăriră jalnic Łukasz, Marek şi Mateusz.

Şi lacrimi de durere le şiroiră din belşug pe obraji. Cînd se mai liniştiră, începură să se revolte, deoarece socoteau că nişte oameni vrednici nu trebuiau să uite asemenea insultă.

Marek, cel mai viforos dintre fraţi, fu cel dintîi care aminti de răsplată.

— Nu putem să-l provocăm la duel cu sabia, îşi dădu cu părerea, pentru că este bătrîn şi-i lipseşte braţul stîng, dar dacă a arătat că ne dispreţuieşte, trebuie să ne răzbunăm. Ce trebuie să fac? Spuneţi voi!...

— Mi-au îngheţat picioarele de ger, răspunse Łukasz, şi acum îmi ard grozav. Dacă nu era asta, născoceam îndată ceva.

— Iar mie îmi arde capul, nu picioarele.

— Din bărdaca goală şi aşa n-ai ce turna.

— Rîde ciob de oală spartă! i-o reteză Jan.

— În loc să vă gîndiţi la răspuns, voi începeţi iar să vă certaţi! se burzului Marek.

Interveni, însă, iarăşi Cyprianowicz.

— Răspuns? întrebă. Pentru cine?

— Pentru Pągowski.

— Şi de ce vreţi să-i răspundeţi?

— De ce? Cum adică de ce?

Se priviră uluiţi, apoi se întoarseră spre Marek.

— Tu ce vrei de la noi?

— Dar voi ce vreţi?...

— Sfatul se amînă pînă mîine, îi potoli Cyprianowicz. Uite că şi focul se stinge în cămin, iar miezul nopţii a trecut de mult. Paturile vă aşteaptă lîngă perete; odihna ni se cuvine cu prisosinţă după cît am trudit prin ger.

Focul se stinse într-adevăr şi în încăpere se lăsă întunericul, aşa că îndemnul gazdei îi convinse pe jupînii Bukojemski.

Mai tăifăsuiră un răstimp, din ce în ce mai încet, apoi se auziră şoaptele rugăciunilor întrerupte de oftaturi adînci.

Tăciunii din cămin începură să se acopere cu cenuşă şi să înnegrească; din cînd în cînd, ţiuia ceva în focul ce se stingea, iar greierii ţîrîiau prin colţuri parcă de dorul luminii.

În obscuritatea încăperii, se mai auzi bocănitul cizmelor aruncate din picioare pe podea, după care se aşternu un timp tăcerea, întreruptă curînd de sforăiturile celor patru fraţi adînciţi în somn.

Tînărul Cyprianowicz nu putea să adoarmă, deoarece toate gîndurile i se roteau în jurul jupîniţei Sienińska, asemenea albinelor harnice în jurul florii.

Cum putea să adoarmă cu astfel de roi în cap.

Închise ochii o dată şi încă o dată, dar văzînd că nu foloseşte la nimic, se gîndi:

„Mă duc să văd dacă la ea mai e lumină."

Şi ieşi.

Fereastra jupîniţei Sienińska nu mai era luminată, doar razele lunii tremurau în geamuri ca pe o apă curgătoare.

Totul era tăcut şi cufundat într-un somn atît de adînc, că pînă şi zăpada părea că doarme în scalda verzuie a luminii împrăştiate de lună.

— Ştii oare că mi te peţesc? şopti tînărul Cyprianowicz, privind la fereastra argintată a jupîniţei.

CAPITOLUL II

Dintr-o ospitalitate înnăscută şi după obicei, jupîn Cyprianowicz, bătrînul, nu se zgîrci cu rugăminţile ca oaspeţii să rămînă mai mult timp la Jedlinka. Ajunse pînă acolo încît îngenunche înaintea jupînesei Winnicka, lucru nu prea lesnicios din cauza podagrei care, deşi la început, îi producea destulă supărare. Toate acestea, însă, nu ajutară la nimic. Jupîn Pągowski se îndărătnici să plece acasă înainte de amiază, aşa că pînă la urmă fu nevoit să cedeze, fiindcă nu mai avu ce spune cînd oaspetele îl încunoştinţă că aştepta musafiri la Bełczączka. Porniră deci înainte de prînz, într-o zi senină, geroasă şi pe o vreme minunată. Promoroaca de pe copaci şi zăpada de pe cîmpuri parcă erau presărate cu mii de scîntei ce licăreau în soare atît de puternic, încît ochiul abia mai suporta strălucirile din cer şi de pe pămînt. Caii mergeau în trap întins, de le juca splina; talpeţii săniilor şuierau alunecînd pe zăpada întărită. Perdeluţele laterale erau date la o parte şi mereu, ba la o ferestruică, ba la cealaltă, se ivea chipul jupîniţei Sienińska cu ochişorii veseli şi năsucul înroşit de ger, asemenea unui portret surîzător în ramă.

Înainta astfel ca o fiică de rege, deoarece careta era înconjurată de o ceată alcătuită din jupînii Bukojemski şi tînărul Cyprianowicz. Aceştia, călărind pe cai buni din grajdurile de la Jedlinka (pentru că pe ai lor îi vînduseră sau îi lăsaseră amanet o dată cu cele mai bune săbii jupînii Bukojemski), întîrziau pe de lături, aci ridicîndu-şi caii în două picioare, aci gonind înainte cu asemenea iuţeală, că bulgării de zăpadă, zvîrliţi de copite pe drumul îngheţat, sfîrîiau prin văzduh ca nişte pietre.

Poate că jupîn Pągowski nu era neapărat bucuros de ceata însoţitoare; la plecare, îi rugase chiar pe cavaleri să nu se obosească, întrucît ziua nu-i ameninţa nici o primejdie pe drum, iar tîlharii din pădure nu dăduseră semne de viaţă, dar cînd se încăpăţînaseră să le conducă pe cele două jupînese, nu-i mai rămăsese decît să le răsplătească politeţea cu politeţe şi să-i poftească la Bełczączka. Obţinuse, de asemenea, şi făgăduiala jupînului Cyprianowicz că-i va întoarce vizita, dar abia peste cîteva zile, fiindcă bătrînului îi venea greu să plece de acasă pe neaşteptate.

Călătoria se scurgea repede; cavalerii își petreceau timpul întrecîndu-și caii, iar jupîniţa Sienińska apărînd la ferestruicile caretei. Se opriră abia pe la mijlocului drumului, ca să lase caii să răsufle, la cîrciuma numită destul de nepotrivit „Jaful", lîngă care se afla o fierărie și un șopron. Fierarul potcovea un cal pe medeanul dinaintea fierăriei, iar dincolo de cîrciumă așteptau cîteva sănii țărănești, la care erau înhămate gloabe costelive, muşcate de bărzăuni, cu cozile ascunse între picioarele dinapoi și torbele cu grăunțe agățate pe cap.

Oamenii ieșiră din cîrciumă și se opriră în apropiere să privească la careta înconjurată de călăreți. Nu erau țărani, ci olari și tîrgoveți de la Kozienice, care vara făceau oale, iar iarna, cînd se putea merge cu sania, le vindeau prin sate sau mai ales pe la iarmaroacele din împrejurimi. Li se părea că în asemenea caretă înconjurată de șleahtici atît de arătoși trebuie să se afle un dregător mare, așa că, deși era ger, își scoaseră căciulile, uitîndu-se cu interes la noii sosiți.

Călătorii, îmbrăcați călduros, nu coborîră din caretă, iar călăreții rămaseră și ei pe cai; doar unul dintre slujitorii lui jupîn Pągowski se duse cu un urcior de vin și o oală să le încălzească pentru boieri la focul din cîrciumă. Între timp, jupîn Pągowski le porunci tîrgoveților să se apropie și începu să-i întrebe de unde sînt, unde se duc și dacă nu i-a amenințat vreo primejdie din partea fiarelor sălbatice.

— Cum să nu ne amenințe, luminăția ta, răspunse un tîrgoveț bătrîn, numai că noi mergem ziua și în grup mare. Îi aşteptăm aici pe ai noștri din Przytyk și de prin alte părți. Poate că o să se strîngă și ceva țărani și dacă o să ne adunăm zece-douăzeci de sănii, o să plecăm noaptea, iar dacă nu, nu, deși nu umblăm nici noi cu mîinile goale.

— Dar oamenii, a pățit cineva ceva?

— Lupii au mîncat un ovrei, s-aude că ziua în amiaza mare. Avea gîște, pentru că au rămas penele pe drum, iar din om și cal nu se mai văd decît oasele. Lumea a cunoscut că e ovrei numai după tichie. Iar astăzi de dimineață a venit aici un șleahtic pe jos, care a petrecut toată noaptea într-un pin. Zice că i-a căzut calul și lupii l-au sfîșiat sub ochii lui. A înghețat atît de rău în copac, încît abia putea să vorbească, iar acum doarme.

— Cum îl cheamă? N-a spus de unde este?

— Nu. A băut numai bere fiartă și s-a prăbușit îndată ca mort pe laviță.

Jupîn Pągowski se întoarse spre cavaleri:

— Auziţi, domniile voastre?

— Auzim.

— Trebuie să-l trezim şi să-l întrebăm. A rămas fără cal, cum să-l lăsăm aici? Slujitorul meu ar putea să încalece pe celălalt cal de ham, alături de ajutorul vizitiului, şi să i-l dea pe al lui străinului. Ei zic că e şleahtic... Poate că vine de departe?

— Se vede că se grăbea, adăugă Stanisław Cyprianowicz, de vreme ce a pornit noaptea la drum şi încă de unul singur. Mă duc să-l trezesc şi să-l întreb.

Dorinţa lui se arătă însă de prisos, deoarece tocmai atunci ieşi din circiumă slujitorul; purtînd o tavă de lemn, pe care abureau cănile cu vin, şi ajungînd la caretă, spuse:

— Stăpîne, jupîn Taczewski este aici.

— Jupîn Taczewski? Ce dracu' face el aici?

— Jupîn Taczewski? repetă jupîniţa Sienińska.

— Se îmbracă şi vine numaidecît, adăugă slujitorul. Cît pe-aci să-mi răstoarne tava, cînd a aflat că domniile voastre sînteţi aici...

— Pe tine cine te întreabă de tavă?...

Flăcăiandrul tăcu, de parcă şi-ar fi pierdut glasul, iar jupîn Pągowski luă o cană cu vin, sorbi o dată, de două ori, apoi îi spuse lui Cyprianowicz cu anume supărare:

— E un cunoscut de-al nostru şi chipurile vecin... de lîngă Czarna... Un ştrengar cu mintea neaşezată. Se trage din neamul Taczewski de pe locurile astea, pe vremuri, mă rog, tot ţinutul...

Lămuririle bătrînului Pągowski fură întrerupte de apariţia lui jupîn Taczewski care, ieşind în grabă din circiumă, se apropie de caretă cu pasul apăsat şi o anume sfială întipărită pe faţă. Era un şleahtic tînăr, de statură mijlocie, cu ochii negri, frumoşi, dar sărac lipit. Pe cap, avea o căciulă după moda ungurească, amintind de vremurile lui Batory[1], iar pe trup un contăş cenuşiu, căptuşit cu blană de oaie. În picioare, purta cizme suedeze cu carîmbi uriaşi, care aproape că-i acopereau pulpele. În Polonia, nu mai avea nimeni asemenea încălţări, era limpede aşadar că fuseseră dobîndite în război pe timpul lui Jan Kazimierz[2] şi scoase din magazia de vechituri de nevoie. Apropiindu-se, se uita cu schimbul cînd la jupîn Pągowski, cînd la jupîniţa Sienińska şi zîmbea arătîndu-şi dinţii albi, sănătoşi, dar zîmbetul lui era trist şi chipul răvăşit, chiar

1 Ştefan Batory (1533–1586) – voievod de Transilvania din 1571, rege al Poloniei din 1576. A întărit monarhia, micşorînd privilegiile aristocraţiei. A fost adeptul toleranţei religioase.

2 Jan Kazimierz (1609–1672) – rege al Poloniei între 1648–1668, căsătorit cu Maria Ludovica. Influenţat de soţie şi ajutat de partida franceză, stîrneşte împotrivirea nobilimii, abdică în 1668 şi se mută în Franţa.

puţin ruşinat.

— Mă bucur grozav, rosti oprindu-se lîngă caretă şi înclinîndu-se cu căciula în mînă, că vă văd sănătoşi, pe domnia ta, jupîniţă, şi pe domnia ta, binefăcătorul meu, fiindcă drumul e primejdios, lucru de care eu însumi am avut prilejul să mă conving.

— Pune-ţi căciula pe cap, că-ţi îngheaţă urechile, răspunse jupîn Pągowski cu asprime. Mulţămim pentru grijă. Dar domnia ta de ce umbli creanga prin pădure?

Taczewski privi cu luare aminte la jupîniţă, ca şi cînd ar fi vrut s-o întrebe: „poate că tu ştii de ce?" dar văzînd că aceasta ţine ochii plecaţi şi îşi face de lucru muşcînd bentiţa de la glugă, spuse cu glasul apăsat:

— Aşa, mi-a venit cheful să privesc la luna de deasupra pădurii.

— Năstruşnic chef. Calul ţi l-au sfîrtecat lupii?

— L-au sfîrtecat, într-adevăr, fiindcă eu însumi îl făcusem să-şi dea duhul înainte...

— Cunoaştem. Şi ai stat toată noaptea într-un pin, ca o cioară...

Aici, jupînii Bukojemski izbucniră într-un rîs uriaş, de li se ridicară caii în două picioare, iar Taczewski se întoarse şi-i numără pe rînd din ochi cu luciri reci ca ghiaţa în pupile şi totodată ascuţite ca tăişul săbiei.

După aceea, îi spuse lui jupîn Pągowski:

— Nu ca o cioară, ci ca un şleahtic fără cal, de care domniei tale îţi este îngăduit să rîzi, dar alţii ar putea să o păţească.

— Oho! ho! ho! repetară jupînii Bukojemski, îndemnîndu-şi caii spre el. Feţele li se întunecară într-o clipă şi începură să-şi muşte mustăţile ameninţător, dar tînărul îşi înălţă capul şi îi privi iarăşi sfidător.

Atunci, glasul lui jupîn Pągowski răsună atît de puternic şi poruncitor, de parcă se aflau cu toţii sub comanda bătrînului.

— Fără gîlceavă, rogu-vă!... Asta-i jupîn Taczewski, rosti după o vreme mai blînd, adresîndu-se cavalerilor, iar ăştia-s jupîn Cyprianowicz şi jupînii Bukojemski, cărora, pot zice că le datorăm viaţa, pentru că lupii ne-au atacat şi pe noi ieri. *Insperate*[1], ne-au sărit în ajutor dar la timp şi cu folos.

— La timp, repetă apăsat jupîniţa Sienińska, ţuguindu-şi puţin buzele şi privind cu recunoştinţă la Cyprianowicz. Taczewski roşi, pe faţă i se răsfrînse umilinţa, ochii i se acoperiră de ceaţă şi răspunse cu glasul nespus de jalnic:

1 Nesperat, neaşteptat (lb. lat.).

— La timp! pentru că sînt o ceată întreagă şi au noroc de cai buni, pe cînd bietul meu fugar a pierit între colţii lupilor, lipsindu-mă de cel mai bun prieten. Dar, aici privi cu mai multă bunăvoinţă la fraţii Bukojemski, sfinte să vă fie mîinile, domniile voastre, fiindcă aţi făcut ce-aş fi vrut şi eu din tot sufletul să fac, însă nu mi-a îngăduit Dumnezeu...

Jupiniţa Sienińska era se vede foarte schimbătoare, ca orice femeie, sau poate că îi părea rău de Taczewski, fiindcă ochii ei deveniră dintr-o dată galeşi şi se umeziră, pleoapele i se zbătură şi întrebă cu alt glas:

— Bătrînul cal moldovenesc?... Doamne, eu ţineam atît de mult la el. Mă cunoştea şi el...

Taczewski o privi cu o recunoştinţă adîncă.

— Te cunoştea, domnia ta, te cunoştea...

— E, jupîne Jacek... nu te lăsa frînt de durere...

— Am suferit eu şi înainte, dar călare, acum însă voi suferi pe jos. Să te răsplătească Dumnezeu, jupîniţă, pentru vorba bună...

— Domnia ta, deocamdată încalecă pe cel sur, îl îndemnă jupîn Pagowski. Slujitorul o să urce pe cel de lîngă ajutorul vizitiului sau o să stea pe bancheta din spatele caretei. Vezi că printre lucruri se află şi o burcă, îmbracă-te, că ai îngheţat toată noaptea, iar acum se lasă din nou gerul.

— E, da' de unde, refuză. Înadins nu mi-am luat şuba şi mi-e cald!

— Atunci, la drum!

Porniră numaidecît. Jacek Taczewski îşi mînă calul spre ferestruica stîngă a caretei, iar Stanisław Cyprianowicz spre cealaltă, aşa că jupîniţa, aşezată în faţă, putea să se uite lesne la amîndoi, fără să se întoarcă.

CAPITOLUL III

Jupînii Bukojemski nu erau prea bucuroşi de tovărăşia lui Taczewski. Furioşi că ocupase locul de lîngă caretă, se strînseră laolaltă şi începură să chibzuiască:

— S-a uitat de sus la noi, spuse Mateusz. Pe Dumnezeu din cer, a vrut să ne umilească!

— Iar acum şi-a întors calul cu coada la noi. Ce ziceţi de una ca asta?

— Păi cu capul nu-l poate întoarce, deoarece calul nu merge înapoi ca racul. Dar nu încape îndoială că umblă după jupîniţă, remarcă Marek.

— Ai văzut bine. Ia uitaţi-vă cum se mai îndoaie şi se fuduleşte. Dacă i s-ar rupe cureaua de la scară, ar cădea de pe cal.

— N-o să cadă, bătu-l-ar, că stă bine în şa, iar cureaua de la scară e bună.

— Îndoaie-te, îndoaie-te, pînă nu te îndoim noi de tot!

— Băgaţi de seamă! Iar îi zîmbeşte!

— Ce facem, fraţilor? Îl lăsăm să-şi facă de cap?

— Nicidecum, pe viaţa mea! E drept, fătuţa nu-i pentru noi, dar ţineţi minte ce am hotărît ieri?

— Na-ţi-o bună! Pesemne că şi-a dat seama, că pare mintos flăcăul, şi acum îi face curte în ciuda noastră.

— Şi din dispreţ pentru sărăcia noastră.

— Ia te uită, marele magnat pe calul altuia!

— Păi, nici noi nu călărim pe ai noştri.

— Da, dar ne-a mai rămas o gloabă, dacă trei din noi stau acasă, unul poate pleca fie şi la război, pe cînd ăsta n-are nici măcar şaua lui, pentru că i-au sfîşiat-o lupii.

— Şi mai ţine şi nasul pe sus. Ce-o fi avînd cu noi, puteţi să-mi spuneţi?

— Hai să-l întrebăm!

— Acum?

— Îndată, dar cu cuviinţă, ca să nu-l supărăm pe bătrînul Pągowski.

O să-l provocăm la duel abia după ce vom auzi ce răspunde.

— Şi atunci va fi al nostru.

— Care dintre noi s-o facă?

— Eu, că sînt cel mai mare. Numai să-mi scutur ţurţurii de pe mustăţi!

— Vezi să nu uiţi ce zice.

— O să-i repet vorbele ca pe o rugăciune.

Spunînd acestea, cel mai vîrstnic dintre jupînii Bukojemski începu să-şi fărîmiţeze ţurţurii de ghiaţă de pe mustăţi, apoi îşi apropie calul de fugarul lui Taczewski şi rosti:

— Domnia ta...

— Ce este? întrebă Taczewski, deslipindu-şi cu părere de rău privirile de la caretă.

— Domnia ta, ce ai cu noi?

Taczewski se uită o clipă la el cu uimire, după care răspunse:

— Nimic.

Şi înălţînd din umeri, se întoarse iarăşi spre caretă.

Bukojemski tăcu un răstimp, întrebîndu-se dacă trebuie să se ducă la ceilalţi fraţi şi să le repete răspunsul, sau să continue vorba. Gîndul din urmă i se păru cel mai potrivit, aşa că urmă:

— Dacă socoteşti că vei dobîndi ceva, eu îţi spun ce mi-ai spus şi tu mie: nimic!

Pe chipul lui Taczewski se răsfrînseră plictiseala şi iritarea, deoarece înţelese că fraţii căutau ceartă cu tot dinadinsul, iar lui nu-i ardea cîtuşi de puţin de gîlceavă. Cu toate acestea, se gîndi că trebuie să răspundă într-un fel care să sfîrşească discuţia.

Întrebă deci:

— Ceilalţi fraţi de asemenea?...

— Păi, cum altfel! Dar cum adică de asemenea?

— Asta ghiceşte domnia ta, iar acum rogu-te să nu mă întrerupi de la o îndeletnicire mai plăcută.

Bukojemski îl mai însoţi vreo zece-cincisprezece paşi, apoi opri calul.

— Ce ţi-a spus? vorbeşte deschis! întrebară fraţii.

Jan repetă. Nu se bucurară prea mult.

— N-ai ştiut să-l stîrneşti, îi reproşă Łukasz. Trebuia să-i înghionteşti mîrţoaga cu scara în burtă sau, ştiind că-l cheamă Jacek, să-i zici: uite maţe!

— Sau să-i zici aşa: dacă ţi-au mîncat lupii calul, cumpără-ţi o capră de la Przytyk.

— Nu-i timpul trecut, dar ce-a vrut să spună prin „ceilalţi fraţi de asemenea?"

— Poate că a vrut să întrebe: sînt şi ei tot nişte prostănaci?

— Mai mult ca sigur! Pe legea mea! exclamă Marek. Nu putea

să se gîndească la altceva! Şi acum ce facem?

— Ori moare el, ori noi! Pentru Dumnezeu, asta-i o erezie despre care trebuie să-i spunem şi lui Stach.

— Să nu-i spui nimic, fiindcă de vreme ce-i dăm lui jupîniţa, Stach s-ar cuveni să-l provoace la duel, aşa că noi trebuie să i-o luăm înainte.

— Cînd?

— La Pągowski, nu merge. Iar Bełczączka e aproape.

Într-adevăr, Bełczączka nu era prea departe. La marginea pădurii, se vedea crucea înălţată de jupîn Pągowski, cu Mîntuitorul de tablă între două suliţe; spre dreapta, acolo unde drumul cotea dincolo de pădure, se zărea lunca întinsă cu dîlma arinişului crescut de-a lungul pîrîului; în spatele tufişurilor de arin, pe partea cealaltă, mai înaltă, se iţeau coroanele desfrunzite ale copacilor uriaşi şi fumurile caselor.

În curînd, convoiul ajunse în sat, iar după ce trecu de îngrădituri şi acareturi, înaintea ochilor călăreţilor se ivi conacul lui jupîn Pągowski.

Curtea largă era înconjurată de o palisadă veche, putrezită şi pe alocuri ruptă. Din timpuri străvechi, prin aceste părţi nu se abătuse nici un vrăjmaş, aşa că nu se îngrijea nimeni de apărarea aşezării. În bătătura întinsă, erau două porumbare. Într-o parte, se înălţa clădirea pentru slujitori, iar în cealaltă magazia, hambarul şi un şopron mare pentru uscat şi afumat brînza, întocmit din trunchiuri subţiri şi scînduri aşezate în cruciş. În faţa casei şi împrejurul curţii, erau bătuţi în pămînt pari nu prea înalţi cu inele de fier pentru legarea cailor; fiecare par era împodobit cu o căciulă de zăpadă îngheţată. Conacul era vechi, încăpător şi cu acoperişul scund de paie. Pe medean, umblau de colo-colo ciinii, iar printre ei se plimba o barză îmblînzită cu aripa ruptă, care pesemne ieşise cu o clipă înainte din odaia caldă ca să se mişte în aerul rece de afară.

În casă, erau aşteptaţi, deoarece jupîn Pągowski repezise un flăcăiandru să dea de ştire. Acelaşi slujitor le ieşi acum în întîmpinare şi spuse înclinîndu-se:

— A venit jupîn Grothus, starostele[1] de Rajgród.

— Pentru Dumnezeu! strigă Pągowski, aşteaptă de mult?

— Nu e nici un ceas de cînd a sosit. Voia să plece, dar i-am spus că domnia ta ai să te întorci îndată.

— Bine i-ai spus.

1 Conducătorul unui ţinut în Evul Mediu.

După care, se întoarse spre oaspeţi:

— Poftiţi, domniile voastre, jupîn Grothus este o rudă a mea dinspre soţie. Se întoarce pe aici de la Varşovia, de la fratele lui, fiindcă este deputat în seim[1]. Intraţi, rugu-vă!

În curînd, se aflară în încăperea de oaspeţi înaintea starostelui de Rajgród, care mai că atingea tavanul cu capul, deoarece îi întrecea puţin în înălţime pînă şi pe jupînii Bukojemski, iar odăile erau neobişnuit de scunde în toată casa. Jupîn Grothus era un şleahtic arătos cu privirea înţeleaptă, faţa şi chelia de cîrmuitor, iar fruntea brăzdată de o tăietură vindecată între sprîncene la rădăcina nasului. Această cicatrice, asemănătoare cu o încreţitură, împrumuta chipului o expresie aspră şi parcă mînioasă. Acum, însă, îi zîmbi cu bunăvoinţă lui jupîn Pągowski şi deschise braţele exclamînd:

— Uite că eu, oaspetele, îl întîmpin pe adevăratul stăpîn în casa lui.

Jupîn Pągowski îi înconjură gîtul cu braţul şi răspunse:

— Ce oaspete drag! Să-ţi dea Dumnezeu sănătate, frăţioare, că ai trecut pe la mine. Ce se mai aude pe acolo?

— *De privatis*[2], bine, iar *de publicis*, de asemenea bine, pentru că-i război.

— Război! Cum adică? Deja? Noi?

— Noi încă nu, dar alianţa cu împăratul va fi iscălită în martie, iar după aceea, războiul e sigur.

Cu toate că încă dinaintea Anului Nou începuse să se vorbească despre viitorul război cu turcii şi unii nu se mai îndoiau de el, confirmarea zvonurilor de către un om atît de cunoscut şi hîrşit cu treburile publice, ca jupîn Grothus, făcu o impresie adîncă asupra lui Pągowski şi a tinerilor săi oaspeţi. Abia apucă stăpînul casei să-i prezinte starostelui, că şi începu discuţia despre război, despre Tekeli şi încăierările sîngeroase din Ungaria, a căror faimă se răspîndise, asemenea unui pîrjol uriaş, pînă în Austria şi Polonia. Avea să fie un război cumplit, de care tremurau împăratul de la Roma şi toate ţinuturile nemţeşti. Priceput în ale politicii, jupîn Grothus le spuse că Poarta va urni jumătate din Asia şi toată Africa, pentru a alcătui o forţă cum nu se mai văzuse, dar aceste veşti nu stricară nimănui buna dispoziţie, dimpotrivă, sătui de odihna îndelungată de acasă, tinerii ascultau cu bucurie, întrucît războiul le oferea cîmp liber pentru slavă, merite şi chiar pentru foloase.

De aceea, auzindu-l pe staroste vorbind astfel, Mateusz Bukojemski îşi lovi genunchiul cu palma, de răsună încăperea, şi rosti:

1 Un fel de parlament polonez.

2 Aici în sensul de treburi particulare (lb. lat.).

— Jumătate din Asia şi încă cineva? Ehei! Parcă-i pentru prima dată!

— Nu-i prima dată, adevărat grăieşti, domnia ta! încuviinţă stăpînul casei, a cărui faţă de obicei posomorită se lumină de bucurie. Dacă este lucru sigur, scrisorile vor fi trimise curînd şi va începe strîngerea oştirii. Deie Domnul să fie cît mai repede. Bătrînul Dziewiątkiewicz a fost la Hotin, deşi era orb de amîndoi ochii. Feciorii îi îndreptau sulița pentru năvală şi izbea şi el în ieniceri ca şi ceilalţi. Dar eu n-am nici un fiu!

— Apăi, frăţioare, dacă cineva are dreptul să rămînă acasă, acela eşti tu, îl îmbună starostele. E rău că n-ai un fecior la război, tot atît de rău e să n-ai ochi, dar cel mai rău este să n-ai mînă.

— Am învăţat să mînuiesc sabia cu amîndouă mîinile, răspunse jupîn Gedeon, iar frîul se poate ţine şi în gură. În sfîrşit... Aş fi vrut să mor luptînd cu duşmanul... pe cîmpul de luptă... Şi nu numai pentru că mi-au distrus fericirea vieţii... Nu ca să mă răzbun... o, nu! Spun adevărul curat, am îmbătrînit, am văzut multe, am chibzuit îndelung şi am cunoscut atîta răutate omenească, atîta neorînduială în Republica asta a noastră, atîtea seimuri întrerupte din cauza intereselor, atîta neascultare şi fărădelegi, încît vă spun, domniile voastre, că nu o dată l-am întrebat disperat pe Dumnezeu: o, Doamne, de ce-ai mai creat Republica şi poporul nostru? Abia acum, cînd marea păginilor se umflă, cînd balaurul spurcat deschide botul să înghită lumea întreagă şi creştinătatea, cînd, aşa cum spui domnia ta, împăratul de la Roma şi toate ţinuturile nemţeşti tremură în faţa acestei năvale, ştiu pentru ce ne-a creat Dumnezeu şi ce îndatorire ne-a menit. Şi turcii cred la fel. N-au decît să tremure alţii, noi n-o să tremurăm, cum n-am tremurat nici altădată; să curgă sîngele nostru, fie şi pînă la ultima picătură, împreună cu al meu, amin!

Ochii lui jupîn Pągowski se umeziră din pricina emoţiei, dar nu îngădui lacrimilor să-i şiroiască pe obraji; poate pentru că se scurseseră toate mai demult sau poate că era un om aspru cu sine şi cu ceilalţi. Jupîn Grothus îi înconjură gîtul cu braţul, îl sărută pe amîndoi obrajii şi întări:

— Adevărat, prea adevărat! La noi e mult rău şi numai cu sîngele nostru ne putem răscumpăra înaintea Domnului. Asta-i datoria, slujba încredinţată nouă de Dumnezeu, asta-i predestinarea poporului nostru. Se apropie timpul cînd va trebui s-o dovedim... Aşa-i! Umblă vorba că păginii îşi vor îndrepta năvala asupra Vienei. Vom merge acolo şi în faţa lumii întregi vom arăta că nu sîntem altceva decît oştenii lui Cristos, meniţi să apărăm credinţa

şi crucea. Toate noroadele care au trăit liniştite pînă acum în spatele nostru, vor vedea în lumina zilei dumnezeieşti cum ne îndeplinim datoria; deie Domnul ca slava şi meritele noastre să dăinuie cît va dăinui pămîntul!..

La aceste cuvinte, tinerii fură cuprinşi de înflăcărare. Jupînii Bukojemski zvîcniră de pe scaune şi prinseră să strige cu glasuri puternice:

— Să dea Dumnezeu! Cînd se strînge oştirea?

Iar Cyprianowicz adăugă:

— Nu mai avem răbdare! Sîntem gata, fie şi azi!

Numai Taczewski continua să stea posomorît şi tăcea; veştile ce umpleau de bucurie inimile tuturor, însemnau pentru el doar durere şi amărăciune. Gîndurile şi privirile lui stăruiau asupra jupiniţei, care trebăluia veselă pe lîngă masă, şi-i spuneau cu reproş şi jale nespusă:

„Dacă n-ai fi fost tu, aş fi plecat la curtea vreunui magnat şi, chiar dacă nu mi-aş fi găsit norocul acolo, aş fi avut cel puţin o armură pe cinste şi un cal, iar acum m-aş fi înrolat sub steag, să-mi caut moartea sau gloria. Frumuseţea ta, privirile tale şi vorbele ce mi le-ai aruncat ca pe o pomană, m-au făcut să rămîn aici şi aproape să mor de foame cu cele cîteva brazde de pămînt. Din cauza ta, n-am apucat să cunosc lumea şi să deprind bunele purtări. Cu ce m-am făcut vinovat, de parcă mi-ai robit sufletul şi trupul?... Aş prefera totuşi să mor, decît să nu te văd un an. Mi-am pierdut şi ultimul cal, grăbind în ajutorul tău, iar tu ai rîs de mine şi te uiţi dulce la altul. Acum ce-am să fac? O să fie război. Să mă înrolez ca slujitor sau să mă ruşinez ajungînd la pedestrime? Ce ţi-am făcut, de n-ai avut milă de mine niciodată?"

Astfel se jeluia în sărăcia lui Jacek Taczewski, simţindu-se cu atît mai mult nedreptăţit de soartă, cu cît se trăgea dintr-un neam de cavaleri cu renume. Şi chiar dacă nu era adevărat că jupiniţa Sienińska n-avusese milă de el niciodată, e drept că numai din pricina ei nu plecase în lume, trăind aici izolat de oameni, cu doi ţărani, adesea neavînd nici ce pune în gură. Avea şaptesprezece ani, iar ea doar treisprezece, cînd o îndrăgise ca pe lumina ochilor, şi de cinci primăveri o iubea tot mai mult şi mai resemnat, fără speranţă. La început, jupîn Pągowski îl primise cu plăcere, ca pe un urmaş al unei familii vestite, ce stăpînea odinioară tot ţinutul, dar mai tîrziu, înţelegînd cum stau lucrurile, devenise foarte aspru, crud chiar. Fără îndoială, nu-i închidea uşa în nas, dar îl ţinea departe de jupiniţă, nutrind pentru ea cu totul alte planuri şi speranţe. Cît despre jupiniţă, aceasta îşi încerca puterea asupra tînăru-

lui, făcîndu-şi lucru de joacă din dragostea lui, aşa cum procedează orice fată cu florile de pe luncă. Se apleacă asupra uneia, rupe alta sau îşi împleteşte vreuna în cosiţă, apoi o aruncă şi nu se mai gîndeşte la ea pentru ca mai tîrziu să-şi caute altele. Taczewski nu-i vorbise niciodată despre dragostea lui, dar ea înţelesese totul, chiar dacă se prefăcea că n-are habar şi că în genere nu vrea să ştie de nimic din ce se petrece în sufletul lui. Îl purta cu vorba, cum îi plăcea. O dată, urmărită de albine, se băgase în mantia lui şi i se tupilase la sîn, dar după aceea nu-l iertase două zile. Uneori, îl trata aproape cu dispreţ, iar cînd flăcăului i se părea că totu-i pierdut, cu o privire dulce sau cu o vorbă spusă din inimă îi umplea sufletul de bucurie şi nădejde. Dacă adesea, din cauza vreunei nunţi, a zilei numelui sau a vînătorilor din împrejurimi, lipsea cîteva zile de la Bełczączka, îi ducea tare mult dorul, dar cînd se întorcea, se răzbuna pentu aşteptarea ei şi-l necăjea şi mai abitir. Cele mai grele clipe erau pentru el atunci cînd aveau musafiri, iar printre ei se nimerea şi vreun tinerel chipeş şi întreprinzător. Jacek Taczewski credea în asemenea momente că în inima ei nu există nici strop de milă. Aşa gîndea şi acum din cauza lui Cyprianowicz şi tot ce povestise jupîn Grothus despre viitorul război, adăugase şi mai multă amărăciune în paharul şi aşa prea plin de gînduri triste.

Taczewski se obişnuise să se stăpînească foarte bine în casa lui jupîn Pągowski, cu toate acestea, în timpul cinei, abia putea sta locului, ascultînd discuţia jupîniţei cu Stanisław Cyprianowicz. Nefericitul flăcău băgă de seamă că acesta îi plăcea într-adevăr fetei, deoarece era bine făcut, destoinic şi cu mintea ageră. La masă se discuta tot despre viitoarea recrutare. Aflînd de la jupîn Grothus că s-ar putea ca el însuşi să strîngă oşteni prin aceste locuri, Cyprianowicz se întoarse deodată spre jupîniţă şi o întrebă:

— Domnia ta, ce steaguri preferi?

Jupîniţa privi la umerii lui şi răspunse:

— Pe cele de husari.

— Din cauza aripilor?

— Întocmai. Am văzut o dată nişte husari şi am crezut că sînt oştenii cerului; i-am visat după aceea în două rînduri.

— Nu ştiu dacă mă vei visa şi pe mine în caz că voi ajunge la husari, dar e sigur că eu te voi visa pe domnia ta, şi tot aşa cu aripi.

— De ce, mă rog?

— Pentru că aşa arată un înger.

Jupîniţa Sienińska îşi coborî ochii şi genele îi adumbriră obrăjorii rumeni, apoi dădu răspuns:

— Du-te la husari, domnia ta!

Taczewski îşi încleştă dinţii şi îşi trecu mîna peste fruntea asudată, dar cît dură cina, nu avu parte de nici un cuvîntel şi de nici o privire. Abia cînd se ridicară cu toţii de la masă şi în încăpere se iscă zgomot de scaune tîrşite, glasul îndrăgit îi şopti dulce la ureche:

— Şi domnia ta ai să pleci la război?

— La pieire! la pieire! încuviinţă jupîn Jacek.

În acest răspuns, era o durere atît de adîncă şi neprefăcută, încît glăsciorul iubit se auzi iarăşi, mişcat parcă:

— Ce rost are să întristezi lumea?

— E, după mine n–o să plîngă nimeni.

— De unde ştii, domnia ta? şopti pentru a treia oară glasul fecioarei.

După care, asemenea unei minunate apariţii de vis, se duse la ceilalţi oaspeţi şi înflori ca un trandafir în alt colţ al încăperii.

Între timp, jupînii mai vîrstnici se aşezară după cină la un pahar cu mied şi săturîndu–se să tot vorbească despre treburile obşteşti, trecură la cele particulare. Jupîn Grothus o urmări o vreme cu ochi induioşaţi pe jupîniţa Sienińska, apoi zise:

— Parcă–i o luminare! Priveşte, domnia ta, la tinerii ăştia care se învîrtesc ca fluturii în jurul flăcăruii! Nu–i de mirare, căci dacă n–ar fi anii, şi vîrstnicii ar face la fel.

Dar jupîn Pągowski dădu din mînă a lehamite.

— Aşa şi sînt, nişte fluturi cenuşii, nimic altceva.

— Cum adică? Doar Taczewski nu–i un fitecine!

— Dar e sărac ca un băţ. Bukojemski nu–s nici ei nişte pîrliţi. Spun că se înrudesc şi cu sfîntul Petru, lucru ce–i poate ajuta la intrarea în rai, dar aici pe pămînt trăiesc tuspatru ca nişte pădurari de rînd în casa din codrul regelui.

Jupîn Grothus rămase la fel de mirat de înrudirea fraţilor Bukojemski, ca şi jupîn Pągowski, aşa că încercă să–l descoase în amănunt, pînă cînd izbucni în rîs şi cuvîntă:

— Sfîntul Petru este un mare apostol şi nu vreau să–l jignesc cu nimic, cu atît mai mult cu cît, bătrîn fiind, voi avea curînd nevoie de ocrotirea lui, dar fie vorba–ntre noi, ca rudă... nu prea ai cu ce te lăuda... N–a fost decît pescar, nimic altceva... Sfîntul Iosif, care descinde din David, mă rog, despre unul ca ăsta să–mi vorbeşti!

— Eu vreau să spun că aici nu–i nici unul potrivit pentru această fecioară, şi nu numai printre cei aflaţi acum sub acoperişul casei mele, dar nici măcar prin împrejurimi.

— Da, dar cel care stă lîngă jupîneasa Winnicka?... Pare un cavaler vrednic.

— Cyprianowicz? Aşa-i, n-am ce zice, dar provine dintr-o familie de oameni înnobilaţi numai de trei sau patru generaţii.

— Atunci de ce-i chemi aici? Cupidon e un trădător şi nici nu-ţi dai seama cînd poate să-ţi strice socotelile.

Jupîn Pągowski, deşi cînd îi prezentase pe tineri, nu uitase să spună şi cît le datorează, îi povesti încă o dată în amănunt despre atacul lupilor şi ajutorul pe care-l cunoscuse din partea lor. Îi poftise acasă numai din recunoştinţă.

— Bine ai făcut, îl lăudă jupîn Grothus, dar ai grijă că Amor poate să-ţi strice planurile, pentru că şi fetei îi curge sînge prin vine, nu apă.

— Ehei, scapă printre degete ca o nevăstuică, se împotrivi jupîn Pągowski. De muşcat, nu ştiu, poate că e în stare să şi muşte, dar se strecoară lesne printre degete şi nu oricine se pricepe s-o prindă. Asta-i virtutea înnăscută a sîngelui albastru; nu se lasă cu una, cu două, fiindcă trebuie să stăpînească, să conducă. Nu sînt nici eu dintre cei ce se lasă duşi de nas cu uşurinţă, dar nu o dată sînt nevoit să-i cedez. E drept că sînt foarte îndatorat neamului Sieniński, dar chiar dacă n-aş fi, cînd începe să-şi mute cosiţa de pe un umăr pe celălalt, să-şi plece capul şi să se uite la mine dintr-o parte, de cele mai multe ori face ce vrea. Nu de puţine ori, m-am gîndit că este o adevărată onoare binecuvîntată de Dumnezeu că fiica, ultimul vlăstar al acestui neam, se află în casa mea... Doar ştii şi domnia ta că... toată Podolia a fost a lor. Dacă e să recunoaştem adevărul, apoi şi familiile Daniłowicz, şi Żółkiewski, şi Sobieski se trag din ei... Măria sa, regele, s-ar cuveni să nu uite asta, mai ales că din aceste averi nemăsurate n-a mai rămas aproape nimic şi fata va avea ceva numai din ce-i voi lăsa eu...

— Şi rudele ce-o să spună?

— Cei din neamul meu sînt foarte departe şi nu vor avea pretenţii. Totuşi, adesea, nu-mi dă pace gîndul că după moartea mea se pot ivi niscaiva greutăţi, procese, certuri... cum se întîmplă de obicei la noi. Mă gîndesc îndeosebi la rudele soţiei, de la care am o parte din avere şi Bełczączka.

— Eu nu voi intenta proces, îl asigură jupîn Grothus zîmbind, dar pentru ceilalţi nu bag mîna în foc.

— Asta-i, aici e buba!... Tocmai mă gîndeam să plec la Varşovia şi să-l rog pe rege să aibă grijă de orfană în viitor, dar acum el este preocupat de altele.

— Dacă domnia ta ai avea un băiat, ar fi foarte simplu să-i dai fata...

Jupîn Pągowski se uită la starostele de Rajgród cu privirea

încărcată de atîta durere, încît acesta îşi întrerupse vorba. Tăcură amîndoi un răstimp mai lung, apoi jupîn Gedeon rostí cu glasul tremurînd de emoţie:

— Frăţioare, aş putea să-ţi răspund ca Vergiliu[1]: *„infandum iubes renovare dolores"*[2]... Aşa-i... ar fi simplu de tot... Dar să-ţi spun ceva, dacă nu era asta, mă duceam de mult pe ceea lume. Fiul meu a fost răpit de mic de urdie. S-a întîmplat nu o dată ca oamenii să se întoarcă din robie chiar atunci cînd pierise şi amintirea lor... Ani întregi am aşteptat această minune, ani întregi am trăit cu această speranţă. Şi azi, cînd beau puţin, îmi spun: ce-ar fi totuşi!... Dumnezeu e mai mare decît aşteptarea omenească. Momentele de nădejde sînt însă scurte, iar durerea lungă şi în fiecare zi... Nu! De ce să mă amăgesc singur? Sîngele meu nu se va uni cu cel al neamului Sieniński, iar dacă rudele îmi vor sfîrteca avutul, această copilă din familia căreia îi datorez totul, va rămîne fără o bucată de pîine pe lume!...

Băură iarăşi amîndoi în tăcere. Jupîn Grothus se gîndea cum să îmblînzească durerea pe care i-o produsese fără să vrea stăpînului casei şi cum să-l mîngîie în suferinţă. În cele din urmă, îi veni o idee şi o socoti foarte fericită.

— Ehei, spuse, nu se află boală fără leac, aşa că domnia ta poţi să-i asiguri fetei o bucată de pîine fără nici o greutate.

— În ce fel? întrebă jupîn Pągowski cu anume nelinişte.

— Păi ce, nu se întîmplă de atîtea ori ca oameni mai în vîrstă să ia de neveste fete cu anii neîmpliniţi? Iată un *exemplum* din istorie: marele hatman Koniecpolski, deşi era mai bătrîn ca tine, s-a căsătorit cu o fecioară încă necoaptă. E drept, însă, că, înghiţind prea multe hapuri întineritoare, a murit în prima noapte după cununie, dar nici jupîn Makowski, *pocillator*[3] de Radom, nici jupîn Rudnicki, starostele de vînătoare, n-au murit, cu toate că amîndoi aveau peste şaptezeci de ani... Domnia ta te ţii destul de bine... Dacă Domnul Dumnezeu te va blagoslovi cu un fecior, cu atît mai bine, iar dacă nu, o vei lăsa pe tînăra văduvă în pace şi îndestulare, şi va putea să-şi aleagă bărbatul dorit.

E greu de spus dacă lui jupîn Pągowski îi trecuseră vreodată prin minte asemenea gînduri, destul că auzind cuvintele starostelui de Rajgród, se zăpăci de-a binelea, turnă mied în paharul ştaros-

1 Publius Vergilius Maro (70–19 î. e. n.) – mare poet latin. A conceput printre altele, *Bucolice*, *Egloge*, *Georgice* şi *Eneida*.

2 Aici cu sensul: „vorbeşte-mi de nenorocire, ca să-mi reînnoieşti durerea" (lb. lat.).

3 Paharnic (lb. lat.).

telui cu mîna tremurătoare, pînă cînd băutura aleasă începu să se scurgă de pe masă pe podea, şi rosti:

— Să bem!... Pentru biruinţa armiei creştine.

— Asta, pe de o parte, răspunse jupîn Grothus urmărindu-şi gîndul, iar pe de alta, domnia ta cugetă la cele ce-am spus, fiindcă mi se pare c-am nimerit-o.

— Ei, domnia ta! Ce legătură are? Ia şi mai bea!

Vorbirea le fu întreruptă de tîrşîitul scaunelor de la masa mai mare. Jupîneasa Winnicka şi jupîniţa Sienińska voiau să se ducă la culcare. Glasul jupîniţei, răsunător ca un clopoţel de argint, porni să repete: „noapte bună, domnia ta, noapte bună, domnia ta", apoi se înclină frumos înaintea lui jupîn Grothus, sărută mîna lui jupîn Pągowski, îşi frecă fruntea şi năsucul ca o pisică de umărul lui şi plecă. Cyprianowicz, fraţii Bukojemski şi Taczewski ieşiră îndată în urma lor. În încăpere, rămaseră doar cei doi bătrîni şi tăifăsuiră îndelung, deoarece jupîn Pągowski porunci să se aducă încă un urcior de mied şi mai bun.

CAPITOLUL IV

Dacă era o simplă întîmplare sau o şotie a jupîniţei, nu se ştie, destul că fraţii Bukojemski căpătară o odaie mare în clădirea slujitorilor, iar Cyprianowicz şi Taczewski una mai mică pentru amîndoi tot acolo. Cei doi tineri se simţeau destul de stînjeniţi şi, ca să nu-şi vorbească, începură numaidecît să rostească rugăciunile, lucru care dură mai mult decît de obicei. Totuşi cînd le sfîrşiră, urmă o tăcere stingheritoare pentru amîndoi, fiindcă deşi nu-şi doreau binele, simţeau că nu se cuvine să se trădeze şi că deocamdată, cîtă vreme se aflau în casa lui jupîn Pągowski, trebuiau să se prefacă, ascunzîndu-şi simţămintele.

Taczewski îşi descinse sabia, o scoase din teacă, se uită la tăiş în lumina focului din cămin şi se apucă s-o şteargă cu o cîrpă.

— După ce-a stat în ger, murmură parcă pe jumătate pentru sine, pe jumătate pentru Cyprianowicz, fierul năduşeşte la căldură şi prinde rugină.

— Iar noaptea trecută a îngheţat de-a binelea, răspunse Cyprianowicz.

O spuse fără vreo intenţie răutăcioasă, doar pentru că-i trecu prin cap că Taczewski petrecuse într-adevăr noaptea cu pricina afară pe un ger năprasnic; dar acesta sprijini îndată vîrful săbiei în podea şi-l privi aprig în ochi.

— Domnia ta vrei să spui că am stat în copac?

— De bună seamă, răspunse Stanisław cu simplitate, acolo nu era nici o sobă.

— În locul meu, ce-ai fi făcut?

Cyprianowicz era gata să răspundă: „la fel", dar pentru că întrebarea fusese pusă cu glasul apăsat, rosti:

— De ce trebuie să-mi bat capul cu asta, de vreme ce eu n-am fost acolo?

Un fulger de mînie alunecă pe faţa lui jupîn Jacek şi, ca să se stăpînească, se apucă să sufle peste lamă şi s-o frece şi mai avan; în sfîrşit, o băgă înapoi în teacă şi zise:

— Dumnezeu le trimite pe toate, şi bune şi rele.

Şi ochii, scînteietori mai înainte, i se acoperiră din nou de tristeţe, deoarece îşi aduse aminte de singurul lui prieten, calul pe

care-l sfîşiaseră lupii.

Tocmai atunci se deschise uşa şi de afară intrară cei patru fraţi Bukojemski.

— Gerul s-a mai muiat şi zăpada abureşte, constată Mateusz.

— O să fie ceaţă, adăugă Jan.

Deodată îl zăriră pe Taczewski; la început, nu-l văzuseră.

— Oho! se miră Łukasz, întorcîndu-se spre Cyprianowicz, tu stai aici în asemenea tovărăşie?

Tuspatru îşi sprijiniră mîinile în şold şi-l ţintuiră pe jupîn Jacek cu priviri provocatoare.

Tînărul, însă, înhaţă un scaun şi trăgîndu-l în mijlocul încăperii, îl întoarse cu o mişcare repezită spre jupînii Bukojemski, apoi îl încălecă îndată ca pe un cal, îşi rezemă coatele de spătar, înălţă capul şi se uită la ei tot atît de sfidător.

Un răstimp, se înfruntară astfel; de o parte, el, cu picioarele larg desfăcute, încălţate în cizmele-i suedeze, de cealaltă, ei, umăr lîngă umăr, uriaşi, ameninţători şi puşi pe gîlceavă.

Cyprianowicz înţelese că avea să înceapă cearta, dar în acelaşi timp îi venea să rîdă. Convins că va putea împiedica încăierarea în orice clipă, îi lăsă deocamdată să se măsoare din priviri.

„Ei, e destul de curajos! îşi spuse, gîndindu-se la Taczewski, nu se pierde cu firea!"

În acest timp, tăcerea continua, stînjenitoare şi caraghioasă totodată. Jupîn Jacek simţi şi el la fel şi glăsui cel dintîi:

— Şedeţi, domniile voastre, nu numai că vă îngădui, dar vă şi rog.

Fraţii Bukojemski se priviră uimiţi, încurcaţi de întorsătura neaşteptată a lucrurilor.

— Cum adică? Ce-i asta? Ce-şi închipuie?...

— Vă rog, vă rog!... repetă Taczewski, arătînd cîteva scaune fără rezemătoare.

— Şedem, fiindcă aşa ne place, pricepi?

— N-are rost atîta ceremonie.

— Ce ceremonie? strigă Łukasz. Faci pe episcopul sau pe senatorul? Ei, tu, oi fi vreun Pompei[1]...

Taczewski nu se clinti de pe scaun, doar spinarea începu să-i tremure parcă de rîs.

---

1 Cnaeus Pompeius Magnus (106–48 î. e. n.) – comandant şi om politic roman. Înăbuşă revolta lui Sertorius în Spania (77), luptă cu răsculaţii lui Spartacus în Italia (71), lichidează piraţii din Marea Mediterană (67), îl învinge pe Mitridate (65), supune Siria (64) şi Iudeea (63). Certat cu senatul, participă la primul triumvirat (60). Învins la Farsalos de Cezar (48), moare în timp ce fugea.

— De ce-mi zici Pompei, domnia ta? întrebă.

— Pentru că o meriţi.

— Sau poate pentru că eşti un prostănac!

— Loveşte, cine crede-n Dumnezeu! răcni Jan.

Dar se vede că jupîn Jacek se săturase de vorbă, întrucît se ridică pe neaşteptate şi se repezi ca o pisică spre cei patru fraţi.

— Ascultaţi, încurcă-lume, rosti cu glasul rece ca oţelul, ce vreţi de la mine?

— Sînge! exclamă Mateusz.

— Nu mai scapi! răcni Marek.

— Ieşi numaidecît afară!... adăugă Mateusz, punîndu-şi mîna-n şold.

Dar Cyprianowicz se băgă repede între ei.

— Nu vă îngădui! strigă. Aici e casa altuia.

— Aşa-i! întări Taczewski, sîntem într-o casă străină şi n-am să-i fac lui jupîn Pągowski ruşinea de a vă cresta pielea sub acoperişul lui, dar o să vă găsesc mîine!

— Mîine, o să te căutăm noi! bubui Mateusz.

— Mi-aţi căutat ceartă cu lumînarea toată ziua! Nu ştiu de ce, pentru că eu nu v-am cunoscut şi nici voi pe mine, dar mi-o veţi plăti, fiindcă îmi voi spăla jignirea înfruntînd nu patru, ci zece ca voi.

— Oho, va fi deajuns şi unul singur. Se vede că n-ai auzit de fraţii Bukojemski, se burzului Jan.

Taczewski se întoarse brusc spre Cyprianowicz:

— Am spus patru, dar poate că şi domnia ta vrei să te uneşti cu aceşti cavaleri?

Cyprianowicz se ridică şi se înclină cuviincios.

— De vreme ce domnia ta mă întrebi...

— Noi însă sîntem primii şi mai în vîrstă. Nu ne lăsăm cu una cu două. Ţi-am făgăduit-o şi vom tăia pe oricine-ţi va aţine calea.

Taczewski privi cu luare aminte la fraţii Bukojemski, înţelese într-o clipă despre ce e vorba şi păli.

— Aha, asta era, jupîne cavaler? i se adresă iarăşi lui Cyprianowicz. Ţi-ai plătit oameni şi acum te ascunzi în spatele lor? E adevărat că-i mai sigur aşa, mai fără primejdie, dar nu ştiu dacă asta-i purtare vrednică de un şleahtic şi de un cavaler! Ptiu, în ce tovărăşie mă aflu!

Deşi avea o fire blajină, lui Cyprianowicz, auzind asemenea jignire, i se urcă sîngele în obraji, vinele de la tîmple i se umflară, ochii începură să arunce fulgere, scrîşni cumplit din dinţi şi puse

mîna pe sabie.

— Ieşi! Hai afară, în clipa asta! strigă cu glasul înăbuşit de furie.

Săbiile ieşiră din teacă şi odaia se lumină de strălucirile lamelor ce răsfrîngeau flăcările focului din vatră. Dar trei dintre Bukojemski făcură zid între potrivnici, iar al patrulea îl luă în braţe pe Cyprianowicz şi porni să răcnească:

— Staszek, pe Dumnezeu din cer, înfrînează-te! Mai întîi noi!

— Noi sîntem primii! repetară ceilalţi.

— Dă-mi drumul! hîrîi Cyprianowicz.

— Întîi noi!...

— Lasă-mă!...

— Ţineţi-l voi pe Staszek, că eu mă descurc singur! Îi îndemnă Mateusz.

Şi apucîndu-l de braţ pe Taczewski, începu să-l tragă într-o parte, ca să înceapă îndată lupta, dar acesta îşi revenise, aşa că îşi smulse braţul, băgă sabia în teacă şi spuse:

— Eu hotărăsc cu cine mă voi bate mai întîi şi cînd! De aceea, vă spun: mîine şi nu aici, ci la Wyrąbki.

— A, nu scapi atît de uşor. Acum, numaidecît!

Taczewski îşi încrucişă braţele pe piept.

— Hm! dacă vreţi să mă omoriţi fără luptă în casă străină, n-aveţi decît.

Fraţii Bukojemski fură cuprinşi de turbare. Se porniră să bată podeaua cu cizmele, să se tragă de mustăţi şi să răsufle adînc, ca nişte urşi.

Nici unul, însă, nu cuteză să se arunce asupra lui Taczewski, ca să nu se acopere de ruşine.

Acesta stătu o vreme parcă aşteptînd să se repeadă la el, apoi îşi luă căciula ungurească, şi-o îndesă pe cap şi vesti:

— Aşadar, vă repet, mîine! Să-i spuneţi lui jupîn Pągowski că veniţi în vizită la mine şi să întrebaţi de drumul spre Wyrąbki. Dincolo de pîrîu, se află o troiţă din timpul molimei. Am să vă aştept acolo la amiază... Trăsni-v-ar!

Rosti ultimele cuvinte cu jale parcă, după care deschise uşa şi plecă.

În curte, îl înconjurară cîinii şi cunoscîndu-l prea bine, începură să se gudure. Tînărul privi fără să vrea la conovăţul de lîngă fereastră, ca şi cînd îşi căuta calul; îşi aminti că nu mai e pe lume, aşa că oftă şi simţind adierea rece a vîntului, se văietă în gînd:

— Pe omul sărac şi vîntul îl bate în faţă! O să mă duc pe jos!...

În acest timp, în încăpere, tînărul Cyprianowicz îşi frîngea mîinile de durere şi mînie, spunîndu-le jupînilor Bukojemski cu mare amărăciune:

— Cine v-a rugat? Cel mai mare vrăjmaş nu mi-ar fi făcut atîta rău, cît mi-aţi făcut voi cu ajutorul vostru.

Părîndu-le rău de el, tuspatru se apucară să-l îmbrăţişeze cu rîndul.

— Staszek, îl îmbună Mateusz, în odaia noastră am găsit un urcior cu băutură. Pentru Dumnezeu, uită necazul!...

CAPITOLUL V

Afară, se îngîna ziua cu noaptea, cînd preotul Woynowski păşea greoi prin zăpada înaltă cu felinarul în mînă spre iepurii, porumbeii şi potîrnichile pe care îi creştea într-o despărţitură din hambar. Îl urmau îndeaproape o vulpe îmblînzită cu clopoţelul la gît, un şpiţ pătat şi un arici ce nu se lăsase toropit de somnul iernii în odaia caldă a preotului. Toţi patru, străbătînd încet curtea, se opriră sub streaşina de paie a hambarului, împodobită cu ţurţuri de gheaţă. Aici, felinarul începu să se legene, cheia hîrşcii în lacăt, se auzi scrîşnetul drugului, apoi scîrţîitul puternic al uşii şi bătrînul, însoţit de animale, intră înăuntru. După o clipă, se aşeză pe un retevei, puse felinarul alături pe altul şi luînd traista cu grăunţe şi foi de varză ce miroseau a pivniţă, căscă zgomotos şi începu să arunce boabe păsărilor pe podeaua de argilă.

Mai înainte, însă, din ungherele întunecate ale coteţului, se apropiaseră repede trei iepuri, apoi se iţiseră în lumina felinarului, ca nişte boabe de mătănii strălucitoare, ochişorii porumbeilor şi ai potîrnichilor cenuşii, înaintînd în cîrd îmbulzit şi legănîndu-şi capetele pe gîturile îndoite. Porumbeii, mai îndrăzneţi, se apucară numaidecît să bată cu ciocul în podeală, în vreme ce potîrnichile avansau cu teamă, privind cînd la boabele risipite pe jos, cînd la preot, cînd la vulpea cu care de altfel se obişnuiseră de mult, deoarece, prinse încă din timpul verii, cînd erau pui, şi crescute în casă de mici, o vedeau în fiecare zi.

Preotul arunca întruna grăunţe şi murmura în acelaşi timp rugăciunea de dimineaţă: *„Pater noster, qui es în coelis, sanctificetur...“*[1]

Aici se întrerupse şi i se adresă vulpii care, rezemată de piciorul lui, tremura ca şi cînd era cuprinsă de friguri:

— A, cînd le vezi, întotdeauna tremură pielea pe tine... În fiecare zi se întîmplă la fel. Învaţă-te să-ţi înfrînezi poftele înnăscute, pentru că ai mîncare bună şi nu rabzi de foame. Unde m-am oprit?...

Închise ochii, de parcă aştepta răspunsul cuiva, dar neauzindu-l, o luă de la început: *„Pater noster, qui es in coelis, sanctificetur*

1 „Tatăl nostru, carele eşti în ceruri, sfinţească-se numele...“ (lb. lat.).

nomen tuum, adveniat regnum tuum"...[1]

Şi iarăşi se întrerupse:

— Te sucești, te răsucești întruna, spuse, punînd mîna pe gîtul vulpii. Aşa ţi-e firea, tu ai nevoie nu numai să înfuleci, ci să şi ucizi. Filuş, apuc-o de coadă şi dacă-ţi face ceva urît mirositor sub nas, muşc-o... „*Adveniat regnum tuum...*" Aşa, fetiţo, ştiu eu prea bine, mi-ai răspunde că şi omul *libenter perdices manducat*[2], dar află că el măcar în post le lasă în pace, pe cînd tu parc-ai avea în tine sufletul spurcat al lui Luter[3], fiindcă şi în Vinerea Mare ai mînca tot carne. „*Fiat voluntas tua...*"[4] Puişori! puişori!... „*sicut in coelo*"[5], încă un cotor de varză de fiecare!... „*et in terra...*"[6]

Vorbind astfel, arunca rădăcinile de varză, apoi iarăşi cîte o mînă de grăunţe, dojenind puţin şi porumbeii, pentru că, deşi primăvara era departe, se roteau prea mult unul în jurul altuia, călcîndu-se şi gungurind. În sfîrşit, cînd traista se goli cu totul, se sculă în picioare, ridică felinarul şi tocmai se pregătea să plece cînd deodată, în uşa hambarului, se arătă Taczewski.

— A, Jacek! exclamă preotul, ce vînt te aduce aşa de dimineaţă?

Taczewski îi sărută mîna şi răspunse:

— Am venit la spovedanie, părinte, iar în timpul utreniei aş vrea să vin la Masa Domnului.

— La spovedanie? Bine, dar ce-i graba asta? Spune repede, că nu se poate să n-ai vreo pricină!

— Am să mărturisesc numai adevărul. Astăzi mă voi bate în duel şi pentru că luptînd cu cinci inşi, s-ar putea să mi se întîmple ceva, aş vrea să-mi curăţ sufletul.

— Cu cinci inşi? Pe rănile Mîntuitorului! dar ce le-ai făcut?

— Tocmai asta e, că nu le-am făcut nimic. Ei mi-au căutat ceartă şi m-au provocat.

— Cine sînt?

— Fraţii Bukojemski, supraveghetorii pădurii regale, şi Cyprianowicz din Jedlinka.

— Îi ştiu. Să mergem în casă şi acolo ai să-mi spui ce s-a întîmplat.

---

1 „Tatăl nostru, carele eşti în ceruri, sfinţească-se numele tău, vie împărăţia ta..." (lb. lat.).

2 „Mănîncă potîrnichi cu plăcere" (lb. lat.).

3 Martin Luther (1483–1546) – conducător, teoretician şi reformator german religios; iniţiatorul luteranismului.

4 „Facă-se voia ta..." (lb. lat.).

5 „Precum în cer" (lb. lat.).

6 „Şi pe pămînt" (lb. lat.).

Şi ieşiră. Dar la mijlocul curţii, preotul Woynowski se opri deodată, îl privi în ochi pe Taczewski şi-l întrebă:

— Ascultă, Jacek, e vorba de vreo femeie?

Tînărul zîmbi cu tristeţe.

— Şi da, şi nu, răspunse, fiindcă la drept vorbind din cauza ei s-a întîmplat, dar ea nu-i vinovată.

— Aha, nu-i vinovată! Toate sînt nevinovate! Tu ştii ce zice ecleziastul de femei?

— Nu mai ţin minte, părinte.

— Nici eu, dar ce n-o să-mi aduc aminte, o să-ţi citesc în casă. „*Inveni* (zice) *amarionem morte mulierem, quae laqueus* (zice) *venatorum est et sagena cor eius*“[1]. Şi mai zice ceva mai departe, dar la urmă spune: „*Qui placet Deo, effugiet illam, qui autem pecator est, capietur ab illa*“[2]. Te-am prevenit de nenumărate ori să nu te mai duci în casa asta şi-acum, poftim!

— Ei, e mai lesne să vorbeşti decît să nu te mai duci acolo, răspunse Taczewski oftînd.

— Da, dar acolo nu te aşteaptă nimic bun.

— Nu mă îndoiesc, încuviinţă tînărul cavaler în şoaptă.

Porniră spre casă în tăcere; pe faţa preotului se citea îngrijorarea, fiindcă îl iubea pe Jacek din toată inima. Cînd flăcăiandrul rămăsese singur pe lume, după moartea tatălui care se prăpădise de molimă, fără rude apropiate şi fără avere, doar cu ciţiva ţărani la Wyrąbki, bătrînul îi purtase de grijă cu duioşie. Avuţie nu-i putea da, întrucît, avînd un suflet de înger, împărţea săracilor tot ce-i aducea parohia nu prea bogată, dar îl ajuta pe ascuns şi-l supraveghea, învăţîndu-l nu numai să citească, ci şi meşteşugul cavaleresc. Pentru că la vremea lui fusese un oştean destoinic, unul dintre prietenii şi tovarăşii de arme ai vestitului Wołodyjowski. Slujind sub Czarniecki[3], făcuse tot războiul cu suedezii şi abia după înfrîngerea lor îmbrăcase sutana preoţească în urma unei întîmplări năprasnice. Îndrăgindu-l pe Jacek, preţuia în el nu numai pe vlăstarul unui neam faimos de cavaleri, ci şi sufletu-i nobil şi trist, cum era şi al lui. Aşadar, suferea şi pentru sărăcia lui, şi pentru dragostea-i nefericită, din cauza căreia tînărul, în loc să-şi caute

1 „Am găsit o femeie amărîtă, a cărei inimă ademenitoare este o adevărată capcană“ (lb. lat.).

2 „Credinciosul este scăpat de Dumnezeu de asemenea femeie, pe cînd păcătosul îşi primeşte răsplata“ (lb. lat.).

3 Ştefan Czarniecki (1599–1665) – voievod rusin din 1657, hatman de cîmp al Coroanei din 1665. Eroul războiului cu suedezii (1655–1660). În 1658, a condus un corp de oaste polonă în Danemarca, acoperindu-se de glorie. A participat la luptele cu cazacii, tătarii şi ruşii.

slava şi pîinea în lumea largă, se irosea în acest loc izolat, trăind aproape ca un ţăran de rînd. De aceea, era puţin pornit împotriva celor de la Bełczączka, făcîndu-i vină lui Pągowski şi pentru că se arăta prea aspru cu sătenii.

El, în schimb, ţinea la aceşti „viermi ai pămîntului" ca la ochii din cap, aşa cum ţinea la tot ce trăieşte pe lume: la animalele pe care le certa, la păsări, la peşti şi chiar la norodul broaştelor ce se înghinau orăcăind vara prin apele încălzite de soare.

Totuşi, în aceasta sutană de preot umbla nu numai un înger, ci şi fostul oştean; aflînd acum că Jacek avea să se lupte cu cinci potrivnici, nu se mai gîndea decît dacă tînărul se va descurca bine, scăpînd nevătămat.

Prin urmare, se mai opri o dată în faţa casei, la intrare, şi-l descusu:

— Nădăjduiesc că n-ai să te laşi, nu-i aşa? Pentru că ce-am ştiut eu şi ce mi-a arătat Wołodyjowski, nu ţi-am ascuns...

— N-aş vrea nici eu să mă cresteze de moarte, răspunse Taczewski cu modestie, pentru că se apropie războiul cu turcii.

La acestea, ochii bătrînului începură să scînteieze ca două stele. Îl apucă de petliţa de la contăş şi se porni să-l întrebe:

— Lăudat fie numele Domnului! De unde ştii, cine ţi-a spus?

— Starostele Grothus, răspunse tînărul.

Discuţia lui Jacek cu preotul dură multă vreme, la fel spovedania dinaintea utreniei, iar cînd ajunseră în sfîrşit amîndoi acasă după slujbă şi se aşezară la o fiertură de bere, bătrînul continua să se gîndească la războiul cu păgînii, aşa că se apucă să se plîngă de stricarea obiceiurilor şi decăderea credinţei în Republică.

— O, Doamne! se văită, cîmpul de glorie şi mîntuire stă deschis înaintea voastră, dar voi preferaţi să vă vedeţi de treburile voastre şi să vă faceţi rău unul altuia. Vă puteţi vărsa sîngele în apărarea crucii şi a credinţei, dar sînteţi gata oricînd să-l irosiţi pe al fraţilor voştri. Şi pentru cine? pentru ce? Pentru ranchiuna personală sau pentru femei şi alte asemenea deşertăciuni lumeşti. Ştiu şi eu că în Republică ăsta e un năravvechi şi-mi fac *mea culpa*[1] că i-am căzut pradă în tinereţea-mi păcătoasă şi fără minte. În cvartirul de iarnă, cînd oştenii nu fac decît să lenevească şi să bea, nu există zi de la Dumnezeu fără dueluri, cu toate că şi Biserica şi legile sînt împotriva lor. Mare păcat, iar înaintea războiului cu turcii şi mai mare, fiindcă atunci va fi nevoie de fiecare sabie pentru a sluji credinţa adevărată în Dumnezeu cel adevărat. Iată de ce regele

1 Vina mea (lb. lat.).

nostru, care este *defensor fidei*[1], urăşte duelurile, iar în faţa vrăjmaşului, cînd domneşte legea războiului, le pedepseşte cu asprime.

— Bine, dar şi regele s-a bătut de multe ori în duel în tinereţe, se împotrivi Taczewski. În sfîrşit, ce pot să fac, părinte? Ei m-au provocat pe mine, nu eu pe ei! Se putea să-i refuz?!

— Adevărat, nu se putea! De aceea se întristează sufletul meu. Dar Dumnezeu va fi de partea nevinovăţiei.

Taczewski începu să-şi ia rămas bun, căci pînă la amiază nu mai erau decît două ceasuri şi mai avea de străbătut o bucată bună de drum.

— Aşteaptă, îl opri preotul Woynowski. Doar n-o să te las să pleci aşa. Îi spun îndată slujitorului să aştearnă cu paie o sanie cu loitre şi să se îndrepte spre locul luptei. Pentru că dacă la Bełczączka nu se ştie nimic de duel, n-o să trimită ajutor şi ce se va întîmpla dacă vreunul din ceilalţi sau tu vei fi rănit? Te-ai gîndit la asta?

— Nu m-am gîndit şi mai mult ca singur că nu se vor gîndi nici ceilalţi.

— Păi vezi? O să merg şi eu, dar nu pînă la locul luptei; mă voi opri la tine, la Wyrąbki. Am să iau sfînta împărtăşanie şi băiatul cu clopoţelul, fiindcă cine ştie ce se poate întîmpla. Nu se cuvine, nu-i stă bine unui duhovnic să fie martor la asemenea lucruri, dacă n-ar fi asta, aş merge cu tine fie şi pentru a-ţi da curaj.

Taczewski îl privi cu ochii lui dulci ca de fecioară.

— Dumnezeu să te răsplătească, rosti, dar eu n-am nevoie de curaj, fiindcă de s-ar întîmpla să plătesc cu capul...

— Mai bine-ai tăcea, îl întrerupse preotul. Nu ţi-ar părea rău să nu te duci împotriva turcului şi să mori acoperindu-te de faimă?

— Aşa-i, părinte, mă voi strădui ca mîncătorii aceştia de oameni să nu mă înghită dintr-o dată.

Preotul Woynowski căzu o clipă pe gînduri, după care spuse:

— Dar dacă te-aş însoţi pînă acolo şi le-aş spune ce răsplată îi aşteaptă în cer de vor muri de sabia păginului, crezi că te-ar lăsa în pace?

— Ferească Dumnezeu! strigă Jacek. S-ar gîndi că eu te-am îndemnat. Ferească Dumnezeu! mai bine plec îndată, decît să ascult asemenea lucruri.

— Hm, n-am încotro! Să mergem! hotărî preotul.

Şi chemînd slujitorul, îi porunci să înhame într-o clipită, apoi ieşiră amîndoi afară să-l ajute.

1 Apărătorul credinţei (lb. lat.).

În curte, însă, la vederea calului cu care venise jupîn Jacek, mai că se trase înapoi de uimire şi exclamă:

— În numele Tatălui şi al Fiului, de unde ai luat mîrţoaga asta?

Într-adevăr, lîngă gard stătea cu capul plecat şi fălcile împăroşate o gloabă prea puţin mai mare decît o capră.

— L-am împrumutat de la un ţăran, lămuri Taczewski. Uite-aşa, ca şi cînd aş pleca la războiul cu turcii...

Şi începu să rîdă forţat.

La acestea, preotul:

— N-are însemnătate pe ce cal pleci, numai să te întorci pe unul turcesc. Să te ajute Dumnezeu, Jacuś, dar acum mută-ţi şaua pe calul meu, fiindcă nu poţi să te înfăţişezi aşa înaintea şleahticilor Bukojemski.

După care, sfîrşind pregătirile de trebuinţă, porniră la drum; preotul, băiatul de la biserică şi surugiul în sanie, iar Taczewski călare. Ziua era mohorîtă şi cam ceţoasă, deoarece începuse dezgheţul. Zăpada se întindea peste pămîntul îngheţat, dar deasupra se înmuiase bine şi copitele cailor se afundau în ea fără zgomot, iar talpeţii alunecau fişiind pe drumul neted. După ce trecură de Jedlnia, întîlniră zece-cincisprezece sănii cu lemne, pe lîngă care ţăranii mergeau pe jos; la auzul clopoţelului, îngenunchează, crezînd că preotul se duce să împărtăşească vreun muribund. Apoi începură cîmpurile de lîngă pădure, acoperite de ceaţă, pustii şi albe, deasupra cărora se roteau cîrduri de ciori. Pe măsură ce se apropiau de pădure, ceaţa devenea tot mai deasă, se rostogolea prin văi, umplea văzduhul şi urca spre cer, aşa că de la o vreme, auzeau deasupra lor croncănitul ciorilor, dar nu vedeau păsările. Tufişurile de pe marginea drumului arătau ca nişte sperietori. Lumea îşi pierduse realitatea obişnuită, preschimbîndu-se într-un tărîm nesigur, ameţitor, cu apropieri şterse şi depărtări nevăzute.

Jacek mergea călare prin zăpadă; se gîndea la lupta ce-l aştepta, dar parcă mai mult la jupîniţa Sienińska, mărturisindu-şi în gînd aleanul cînd ei, cînd sieşi: „Iubirea mea pentru tine este întotdeauna aceeaşi, numai că nu-mi aduce nici o bucurie în inimă. Ei, ce-i drept, nici înainte n-am avut mai multă. Iar acum, măcar dacă aş putea să-ţi îmbrăţişez picioruşele, să aud o vorbă bună de la tine ori măcar să ştiu că-ţi va părea rău dacă voi păţi ceva... Dar totu-i ca ceaţa asta, dincolo de care eşti tu; nu ştiu ce este, ce va fi şi nici de ce voi avea parte şi ce se va întîmpla – nu ştiu nimic".

Şi tînărul simţi că o mare tristeţe i se aşează în suflet, cum se aşeza umezeala pe îmbrăcămintea lui, aşa că oftă adînc şi încheie:

„Mai bine să se sfîrşească o dată!"

Nici preotul Woynowski nu era năpădit de gînduri prea vesele. „Cît a mai suferit flăcăul, îşi spunea, nu s-a bucurat de tinereţe, s-a zbuciumat din pricina amorurilor astea nefericite, iar acum, ce-o să fie? Te pomeneşti că mi-l taie ucigaşii ăştia. Nu de mult, l-au vătămat la Kozienice după hram pe jupîn Korzybski... Şi chiar dacă n-o să-l taie, din asta nu poate ieşi nimic bun. O, Doamne, e un băiat de aur şi ultima mlădiţă dintr-un neam de cavaleri, ultima picătură de sînge... Dacă măcar acuma s-ar păzi... numai în Dumnezeu mi-e nădejdea că n-a uitat cele două lovituri, una înşelătoare cu apărare şi săritură într-o parte, cealaltă din morişcă peste obraz... Jacek!

Dar Jacek nu-l auzi, fiindcă o luase înainte, iar bătrînul nu repetă chemarea. Dimpotrivă, se sperie de-a binelea, cînd îşi aminti că nu se cade ca un duhovnic care se duce cu sfînta împărtăşanie, să se gîndească la asemenea lucruri. Începu deci să se umilească şi să se roage de Dumnezeu să-l ierte.

Dar sufletul îi era tot mai greu. Îl cuprinse deodată o presimţire rea, ce se preschimbă repede aproape în siguranţa că acest duel ciudat şi fără martori se va sfîrşi cum nu se poate mai prost pentru Jacek.

Între timp, ajunseră la un drum ce se intretăia cu al lor, apucînd-o la dreapta spre Wyrąbki, iar la stînga spre Bełczączka. Vizitiul opri caii, cum i se poruncise. Taczewski veni lîngă sanie şi descălecă.

— Mă duc pe jos pînă la troiţă, spuse, pentru că pînă te duce sania pe domnia ta şi se întoarce, n-aş şti ce să fac cu calul. Poate că sînt deja acolo.

— Mai e puţin pînă la amiază, răspunse preotul cu glasul schimbat întrucîtva de ceaţă! O să vă bateţi ca orbii.

— E, se vede destul de bine!

Croncănitul ciorilor nevăzute sau al corbilor răsună iarăşi deasupra lor.

— Jacek! murmură preotul.

— Ascult, părinte.

— De vreme ce nu se poate altfel, adu-ţi aminte de cavalerii de Taczew.

— N-o să-i fac de ruşine.

Bătrînul băgă de seamă că trăsăturile tînărului se aspriră, iar ochii îi erau tot plini de tristeţe, dar nu mai aveau dulceaţa feciorelnică dinainte.

Aşă că spuse:

— E bine, dar acum așează-te în genunchi să te binecuvîntez și ai grijă și tu să te închini înainte de a începe.

Spunînd acestea, închipui cu degetele semnul crucii deasupra capului lui Jacek care îngenunchease în zăpadă.

Își legă apoi calul la spatele săniei, lîngă mîrțoagă, sărută mîna preotului și se îndreptă spre Bełczączka.

— Să te întorci sănătos! strigă bătrînul în urma lui.

La troiță, nu era nimeni. Taczewski îi dădu ocol de cîteva ori, apoi se așeză pe piatra de lîngă ea și așteptă.

Împrejur, domnea o liniște adîncă; doar picăturile mari, asemenea lacrimilor, ce se formau din ceața umedă, cădeau fișiind de pe brațele troiței pe zăpada moale. Liniștea aceasta, plină parcă de tristețe, și pustietatea cețoasă umplură de jale inima lui Jacek. Se simți atît de singur, ca niciodată pînă acum: „Într-adevăr, n-am pe nimeni pe lume! își spuse, și asta-mi va fi soarta pînă la moarte".

Și dădu din mînă a lehamite. „Mai bine să se sfîrșească o dată!".

Se gîndea tot mai amărît că potrivnicii nu se grăbesc, pentru că sînt veseli; acum se află la Bełczączka, stau de vorbă cu „ea" și pot să se uite cît vor în ochii ei.

Greșea, însă, fiindcă și ei se grăbeau. După o clipă, ajunse pînă la el larma unor glasuri mînioase și în ceața alburie se iviră cele patru siluete uriașe ale fraților Bukojemski și încă una mai mică, a lui Cyprianowicz.

Vorbeau atît de tare, pentru că nu se înțelegeau care dintre ei avea să se bată cel dintîi cu Taczewski. De alminteri, zdrahonii Bukojemski se certau întotdeauna și pentru orice, dar acum se uniseră împotriva lui Cyprianowicz, întrucît acesta susținea că fiind cel mai jignit dintre toți, musai să fie primul. Tăcură abia cînd văzură troița și pe jupîn Jacek așezat lîngă ea și își scoaseră căciulile, nu se știe dacă din respect pentru sfînta cruce ori pentru a-i da binețe potrivnicului.

Taczewski se înclină în tăcere și scoase sabia, dar în prima clipă inima începu să-i bată neliniștită în piept, deoarece ei erau cinci împotriva unuia, iar frații Bukojemski arătau de-a dreptul înfricoșători: flăcăi zdraveni, spătoși, cu mustățile ca niște mături umezite de ceață și sprîncene încruntate, aveau pe chipuri o bucurie hoțească, mohorîtă, de parcă se veseleau la gîndul că au prilejul să verse sînge omenesc.

„De ce să-mi pun capul în primejdie?" se întrebă Jacek în gînd.

După primul moment de teamă, începu să se revolte împotriva acestor bețivani aproape necunoscuți, cărora nu le făcuse nici un

rău, şi numai Dumnezeu ştie de ce îi căutaseră ceartă, iar acum veniseră să-i ameninţe viaţa.

Îşi spuse, aşadar, în sinea lui:

„Aşteptaţi, încurcă-lume! Căci aţi adus aici şi capetele voastre!"

Şi obrajii îi înfloriră, iar dinţii i se încleştară de mînie. Noii sosiţi se apucară să-şi dezbrace mantiile şi să-şi sumeată mînecile contăşelor toţi o dată, deoarece fiecare credea că el va începe lupta. În sfîrşit, se rînduiră cu săbiile trase, iar Taczewski, apropiindu-se, se opri înaintea lor, măsurîndu-i din ochi în tăcere.

Atunci interveni Cyprianowicz:

— Domnia ta, eu voi fi cel dintîi!

— Nu! Eu voi fi cel dintîi, eu!... repetară în cor fraţii Bukojemski.

Şi cînd Cyprianowicz păşi înainte, îl apucară de coate. Începură iarăşi să se certe; Cyprianowicz îi facu haidamaci, iar ei îl numiră fercheş, aruncîndu-şi vorbe grele. Jupîn Jacek se înfurie grozav şi le spuse:

— Asemenea cavaleri n-am mai văzut în viaţa mea.

Şi îşi băgă sabia în teacă.

— Hotărîţi-vă o dată, că altfel plec! îi ameninţă apoi cu glasul ridicat, aspru.

— Hotărăşte tu! strigă Cyprianowicz, nădăjduind că el va fi cel ales.

Mateusz Bukojemski începu să zbiere că el nu îngăduie să-i comande orice neisprăvit; striga atît de tare, că dinţii din faţă, prea lungi, ca la iepuri, îi luceau pe sub mustăţi. Se potoli, însă, cînd Taczewski, scoţîndu-şi sabia din nou, arătă cu mînerul spre el şi zise:

— Pe domnia ta te aleg.

Ceilalţi fraţi şi Cyprianowicz se traseră îndată la o parte, văzînd că altfel nu vor cădea niciodată de acord. Pe feţele lor se aşternu tristeţea, deoarece, cunoscînd forţa lui Mateusz, erau aproape siguri că nu vor mai avea nimic de făcut.

— Începeţi! dădu semnalul Cyprianowicz.

Taczewski simţi şi el puterea potrivnicului de la prima încrucişare, întrucît sabia îi tremură în mînă, respinse totuşi lovitura, mai prijoni încă una, iar după a treia îşi spuse în gînd: „E foarte puternic, dar n-are destulă îndemînare!"

Şi îndoind puţin genunchii, ca să sară mai bine, atacă viguros.

Lăsîndu-şi săbiile să atîrne cu vîrful în jos, fraţii lui Mateusz urmăreau cu gura căscată desfăşurarea luptei; îşi dădeau seama că

şi Taczewski se pricepe şi nu-l vor învinge uşor. După un răstimp, se gîndiră că se pricepe chiar foarte bine şi îi cuprinse teama, deoarece cu toate că se cercoveau mereu, ţineau nespus unul la altul. Fiecare lovitură mai puternică smulgea strigăte de uimire cînd unuia, cînd altuia. În acest timp, atacurile deveneau din ce în ce mai repezi, asemenea fulgerelor. Taczewski era tot mai sigur de sine. Îşi păstra calmul, dar sărea ca un ris şi ochii îi împrăştiau scîntei ameninţătoare.

„Nu-i bine!" se gîndi Cyprianowicz.

Deodată, răsună un strigăt, sabia lui Mateusz căzu, iar el îşi ridică amîndouă mîinile la faţa care se umplu de sînge, şi se prăpăstui la pămînt.

Ceilalţi fraţi mugiră ca nişte tauri şi cît ai clipi din ochi se năpustiră cu turbare asupra lui Jacek, fireşte, nu pentru a-l ataca toţi trei deodată, ci pentru că fiecare voia să fie primul care să-şi răzbune fratele.

Poate că l-ar fi luat în săbii, dacă n-ar fi fost Cyprianowicz care, sărind în ajutorul lui, strigă cît putu de tare:

— Ruşine! Înapoi! Tîlhari sînteţi, nu şleahtici! ruşine, înapoi, că aveţi de-a face cu mine!

Şi începu să lupte cu ei pînă cînd se potoliră. În acest timp, Mateusz se ridicase în mîini; îşi întoarse spre ei obrazul ca o mască de sînge, aşa că Jan îl luă de subsuoară şi-l aşeză pe zăpadă, în vreme ce Łukasz se grăbea şi el să-l ajute.

Taczewski se apropie de Marek, care scrîşnea din măsele, şi-l îndemnă repede, parcă temîndu-se că nu-l vor mai ataca cu toţii încă o dată:

— Pofteşte, domnia ta, pofteşte!...

Săbiile hîrşciră din nou ameninţătoare. Dar Marek, deşi era mai puternic decît Mateusz, avea şi mai puţină îndemînare decît el, aşa că nu-i dădu prea mult de furcă lui Taczewski. Marek îşi rotea sabia uriaşă ca pe îmblăciu, de aceea, jupîn Jacek îi nimeri clavicula dreaptă la a treia încrucişare, tăie osul şi-l dezarmă.

Łukasz şi Jan înţeleseră abia acum că aveau parte de un *casus* nu prea plăcut şi că acest tinerel slăbănog era în realitate o viespe, pe care ar fi fost mai bine să n-o stîrnească. Dar cu atît mai mare fu înflăcărarea lor, cu toate că lupta se sfîrşi tot atît de prost pentru ei, ca şi pentru ceilalţi. Łukasz, cu obrazul despicat pînă la gingie, se prăbuşi repede, lovindu-se rău de un pietroi ascuns în zăpadă, iar lui Jan, deşi era cel mai ager dintre toţi fraţii, îi căzu sabia din mînă o dată cu un deget.

Taczewski, nici măcar zgîriat, privea întrucîtva uimit la propria

ispravă şi scînteile din pupile începură să se stingă cu încetul. Cu mîna stîngă îşi potrivi căciula ce-i alunecase puţin pe urechea dreaptă în timpul luptei, apoi şi-o scoase, răsuflă adînc de cîteva ori, se întoarse spre cruce şi rosti pe jumătate către Cyprianowicz, pe jumătate pentru sine:

— Iau martor pe Dumnezeu că nu e vina mea.

La acestea, Stanisław Cyprianowicz:

— Acum e rîndul meu, dar domnia ta eşti trudit. În timp ce ai să te odihneşti puţin, eu am să-mi acopăr tovarăşii cu mantiile, ca să nu îngheţe pînă soseşte ajutorul.

— Ajutorul este aproape, răspunse Taczewski, fiindcă acolo în ceaţă aşteaptă o sanie cu loitre, adusă de preotul Woynowski care-i la mine. Domnia ta, îngăduie-mi să mă duc după sanie; potrivnicii mei se vor simţi mai bine pe paie decît în zăpadă.

Şi plecă, iar Cyprianowicz se apucă să pună mantiile pe fraţii Bukojemski, aşezaţi umăr lîngă umăr în zăpadă, afară de Jan, deoarece acesta, cel mai uşor rănit, îngenunchease lîngă Mateusz şi ţinîndu-şi mîna dreaptă în sus, ca să nu i se scurgă prea mult sînge din degetul retezat, cu stînga ştergea cu zăpadă obrazul acestuia.

— Cum vă simţiţi? întrebă Cyprianowicz.

— Ne-a muşcat bine, blestematul, răspunse Łukasz, scuipînd sînge din belşug, dar o să ne răzbunăm.

— Nu mai pot mişca mîna deloc, fiindcă mi-a frînt osul, adăugă Marek. A... cîinele!...

— Iar pe Mateusz l-a scrijelit deasupra sprîncenelor, spuse Jan. Ar trebui să-i punem pe rană miez de pîine frămîntat cu pînză de păianjen, dar deocamdată încerc să-i opresc sîngele cu zăpadă.

— Dacă nu mă orbea sîngele... îngăima Marek, l-aş fi...

Dar nu mai fu în stare să sfîrşească, pentru să slăbise din cauza scurgerii de sînge, şi-l întrerupse Łukasz, cuprins de furie dintr-o dată:

— Şi mai e şi viclean, lua-l-ar dracu! căci se uită ca o fecioară şi înţeapă ca o viespe.

— Eu tocmai viclenia asta n-am să i-o iert! strigă Jan.

Auziră sforăitul cailor şi discuţia încetă. Din ceaţă se ivi sania şi se opri lîngă răniţi. Taczewski sări jos şi-i porunci şi vizitiului să facă la fel.

Ţăranul se uită mai întîi la vlăjganii Bukojemski, apoi la Taczewski şi Cyprianowicz şi nu zise nimic, doar pe faţă parcă i se răsfrînse mînia şi întorcîndu-se o clipă spre cai, se închină.

După care, toţi trei începură să ridice răniţii şi să-i care pe mantii. Fraţii Bukojemski protestară împotriva participării lui ju-

pîn Jacek la o asemenea treabă, dar acesta îi întrebă:

— Dacă domniile voastre m-aţi fi rănit pe mine, m-aţi fi lăsat aici fără ajutor? E o datorie de şleahtic, nu se cuvine să nu ţi-o îndeplineşti, aşa cum nu se cade să refuzi.

Tăcură deci, mişcaţi întrucîtva de cuvintele lui, şi după o clipă zăceau pe paie în sania largă, unde era puţin mai cald.

— Încotro mergem? se interesă ţăranul.

— Aşteaptă? O să mai iei încă unul, răspunse Cyprianowicz.

— Acum, domnia ta, a venit şi rîndul nostru.

Taczewski se uită la el cu o privire aproape prietenoasă.

— E, ar fi mai bine s-o lăsăm baltă. Şi ce-a fost înainte, numai Dumnezeu ştie de ce s-a întîmplat, iar domnia ta ai fost de partea mea, cînd s-au năpustit cu toţii asupra-mi. Ce rost are să ne batem?

— Are şi trebuie, răspunse Cyprianowicz cu răceală. Domnia ta m-ai umilit, dar chiar dacă n-ai fi făcut-o, acum e vorba de bunul meu renume, pricepi? De-ar fi să pierd şi aceasta să fie ceasul meu din urmă, musai să ne batem!

— Hm! fie şi aşa, dar e împotriva voinţei mele! consimţi Jacek.

CAPITOLUL VI

Săbiile fulgerară. Deşi nu tot atît de puternic ca fraţii Bukojemski, Cyprianowicz era totuşi mai îndemînatic decît ei. Se vedea că învăţase la meşteri mai buni şi nu se lupta numai pe la iarmaroace şi adunări ale şleahtei. Ataca mai chibzuit, apărîndu-se mai precis şi cu mai multă pricepere. Taczewski, în inima căruia nu mai rămăsese nici urmă de îndîrjire şi care ar fi preferat să se restrîngă la lecţia primită de jupînii Bukojemski, începu să-l laude:

— Cu domnia ta e cu totul altceva. Ţi-a format mîna un învăţător pe cinste.

— Păcat că acela n-ai fost domnia ta! răspunse Cyprianowicz.

Şi se bucură îndoit; mai întîi de laudă, iar în al doilea rînd că-i dăduse răspunsul, deoarece numai săbierii înnăscuţi îşi îngăduiau să vorbească în timpul luptei, iar o discuţie politicoasă era socotită drept o culme a bunelor obiceiuri. Toate acestea îl ridicară pe Cyprianowicz în proprii ochii.

Atacă iarăşi cu mult curaj. Totuşi, după cîteva încrucişări, fu nevoit să recunoască în sinea lui superioritatea adversarului. Taczewski respingea parcă neglijent loviturile, dar cu cea mai mare uşurinţă şi se purta ca şi cînd nu era vorba de un duel, ci de o lecţie de scrimă. Se vede că voise să se convingă de ce ştia Cyprianowicz şi cît de mult îi întrecea pe ciracii lui, iar acum, după ce aflase, era foarte sigur pe el.

Acest lucru îl înţelesese şi jupîn Stanisław, de aceea, bucuria îi pieri şi începu să izbească mai avîntat. Deodată Taczewski se strîmbă, de parcă se săturase de joacă, respinse o lovitură numită „înşelătoare" şi atacă, iar după o clipă sări într-o parte.

— Te-am atins, domnia ta! spuse.

Cyprianowicz simţi într-adevăr ceva rece la umăr, dar răspunse:

— N-am nimic! Continuăm!

Şi lovi din nou, dar vîrful săbiei lui Taczewski îi crestă buza de jos şi pielea de pe bărbie. Jupîn Jacek sări în lături pentru a doua oară.

— Sîngerezi! îşi preveni potrivnicul.

— Nici asta nu înseamnă nimic!

— Dacă-i aşa, atunci slavă Domnului! se bucură Taczewski, dar mie mi-ajunge şi-ţi întind mîna. Domnia ta ai luptat ca un cavaler adevărat.

Înfierbîntat de luptă, dar cîştigat totodată de cuvintele lui jupîn Jacek, Cyprianowicz se opri o clipă, ezitînd parcă să înceteze sau să continue atacul, în sfîrşit, bagă sabia în teacă şi întinse mîna.

— Fie şi aşa. Ce-i drept, sîngerez destul de mult.

Spunînd acestea, îşi atinse bărbia cu mîna stîngă şi privi cu uimire la sîngele ce-i pătase din belşug palma si degetele.

— Pune zăpadă pe rană, fiindcă altfel o să se umfle! îl sfătui Jacek, şi urcă-te în sanie.

În acest timp, îl luă de subsuoară şi-l însoţi pînă la fraţii Bukojemski care se uitau la el în tăcere cu priviri mirate întrucîtva şi abătute. Jupîn Jacek le stîrnea acum un respect adînc, nu numai ca mare meşter în mînuirea săbiei, ci şi ca un cavaler cu „purtări alese", ceea ce ei nu prea aveau.

Astfel că abia după un răstimp, Mateusz i se adresă lui Cyprianowicz:

— Cum te simţi, Stach?

— Bine. Aş putea să merg şi pe jos, dar prefer sania, pentru că ajungem mai repede.

Taczewski se aşeză lîngă el şi strigă la vizitiu:

— La Wyrąbki!

— Unde? întrebă Cyprianowicz.

— La mine. Nu vă veţi bucura de prea multe înlesniri acolo, dar n-avem ce face. La Bełczączka, s-ar speria jupînesele, iar la mine se află preotul Woynowski, care vă va obloji rănile, căci la asta se pricepe de minune. O să trimiteţi pe cineva după cai, apoi veţi face ce poftiţi. Eu o să-l rog pe preot să se ducă la Bełczączka şi să le spună cu toată grija ce s-a întîmplat.

Jupîn Jacek căzu pe gînduri, apoi rosti:

— Ehei, pînă acum n-a fost nimic, necazul abia va să vină... Bătu-v-ar să vă bată, domniile voastre, că v-aţi îndărătnicit să încrucişăm săbiile.

— Aşa este, ne-am îndărătnicit, încuviinţă Cyprianowicz. Eu şi jupînii Bukojemski vom depune mărturie.

Întocmai, deşi mă doare umărul grozav, se amestecă în vorbă Marek, icnind uşor. Oho, ştiu că ne-ai omenit cum se cuvine, domnia ta, bătu-te-ar ghiulelele!...

Pînă la Wyrąbki nu era departe. În curînd, intrară printre îngrăditurile aşezării, unde îl întîlniră pe preotul Woynowski venind spre ei prin zăpadă; neliniştit de cele ce se puteau întîmpla, nu mai

putuse sta locului şi ieşise în întîmpinarea lor.

La vederea lui, Taczewski sări din sanie, iar duhovnicul porni mai repede spre el şi văzînd că e sănătos şi nevătămat, întrebă:

— Ei, ce-i acolo?

— Păi, îi aduc pe domniile lor, răspunse Jacek.

Chipul bătrînului se strălumină într-o clipă, dar se posomorî numaidecît, cînd îi văzu în sanie pe jupînii Bukojemski şi Cyprianowicz plini de sînge.

Mai că bătu din palme.

— Pe toţi cinci! exclamă.

— Păi, cinci!...

După care se întoarse către răniţi:

— Cum e, domniile voastre?

Îşi scoaseră cu toţii căciulile, afară de Marek, care avînd clavicula tăiată, nu putea să mişte nu numai mîna dreaptă, ci şi pe cea stîngă. Aşa că gemu şi spuse:

— Hm, ne-a tăbăcit bine, ce să mai vorbim!

— Nu-i nimic! completară ceilalţi.

— Să dea Dumnezeu să nu fie nimic, se bucură bătrînul. Acum, acasă! Acasă, cît mai repede! O să vă leg rănile cît ai zice peşte.

Porunci vizitiului să mîne înainte, iar el şi Taczewski porniră în urma saniei, grăbind cît îi îngăduiau picioarele preotului. Acesta se opri totuşi o clipă, bucuria îi fulgeră iarăşi pe faţă, îi încolăci gîtul lui Taczewski cu braţul şi rosti:

— Jacuś, hai să te îmbrăţişez! Ai adus o sanie plină, stau ca snopii!

Taczewski îi sărută mîna şi răspunse:

— Părinte, ei au vrut-o!

Preotul îi puse mîna pe cap, ca şi cînd voia să-l binecuvînteze, dar îşi luă seama îndată că bucuria nu se potriveşte cu sutana lui, aşa că-l privi cu mai multă asprime şi glăsui:

— Să nu crezi cumva că te laud. Ai avut noroc că ei te-au provocat, dar oricum e păcat!

Intrară în curte şi Jacek se repezi spre sanie ca împreună cu vizitiul şi singurul slujitor ce-l avea să-i ajute pe răniţi să coboare.

Coborîră însă cu toţii fără ajutor, afară de Marek, care avea nevoie să i se ţină umărul, şi în curînd se aflară înăuntru. Paiele erau pregătite şi pînă şi patul lui Taczewski aştepta acoperit cu o piele albă de cal, cam roasă, şi cu o pătură groasă făcută sul la căpătîi. Pe masă, lîngă fereastră, se vedeau miezul de pîine frămîntat cu pînză de păianjen, foarte bun pentru oprirea sîngelui, şi leacurile preotului Woynowski, tot atît de bune pentru „vindecare".

Dezbrăcîndu-se de sutană, bătrînul se apucă îndată să oblojească rănile cu îndemînarea unui vechi oştean, care văzuse cu miile în viaţa lui şi care, după o practică îndelungată, se pricepea la bandaje mai bine ca destui medici. De aceea, sfîrşi repede, căci, cu excepţia lui Marek, ceilalţi aveau numai vătămături uşoare. Clavicula lui Marek cerea mai multă muncă, dar cînd şi ea fu aşezată la loc, preotul Woynowski răsuflă uşurat şi îşi şterse mîinile mînjite de sînge.

— E, se bucură, slavă Domnului că nimeni n-a păţit-o prea rău. Gîndesc că în curînd domniile voastre vă veţi simţi mai bine.

— Mie mi-e sete! răspunse Mateusz Bukojemski.

— Nu face rău! Jacek, trimite după apă.

Dar Mateusz mai că se ridică în capul oaselor pe paie.

— Cum adică apă? întrebă cu glasul tremurător.

Iar Marek, care zăcea întins pe spate pe patul lui Jacek şi gemea uşor, adăugă pe dată:

— Părintele vrea să se spele pe mîini.

Jacek se uită cu disperare la preot, iar acesta începu să rîdă şi-l linişti:

— Iată nişte oşteni adevăraţi! Se poate şi vin, dar nu prea mult.

Taczewski îl trase de mînecă în odaia de dormit.

— Binefăcătorule, îi şopti, ce să mă fac? Cămara şi pivniţa sînt goale, iar eu strîng cureaua cît pot. Ce-o să le dau?

— Se va găsi cîte ceva! şopti bătrînul. La plecare, am poruncit să aducă şi băutură, dacă n-o ajunge, o să mai ceri de la berarii din Jedlnia... Chipurile pentru mine, fireşte... pentru mine... Spune să le dea cîte un pahar, să se mai mîngîie după cele petrecute.

La auzul acestor cuvinte, Jacek facu ce făcu şi în curînd jupînii Bukojemski începură să-şi potolească necazul unul altuia. Bunăvoinţa lor pentru Jacek creştea din ce în ce mai mult.

— Ne-am bătut, fiindcă asta i se poate întîmpla oricui, grăi Mateusz, dar eu m-am gîndit numaidecît că domnia ta eşti un cavaler vrednic.

— Nu-i adevărat, pentru că eu m-am gîndit cel dintîi, se împotrivi Łukasz.

— Tu te-ai gîndit, păi tu eşti în stare să gîndeşti?

— Gîndesc că eşti un prostănac, aşadar sînt în stare, dar mă doare gura.

Şi începură să se certe. Tocmai atunci, însă, la fereastră înnegri un călăreţ.

— A venit cineva, vesti preotul.

Jacek se duse să vadă cine este şi după o clipă se întoarse spe-

riat.

— Jupîn Pągowski a trimis un slujitor, le dădu de ştire, poruncindu-i să spună că aşteaptă cu masa.

— N-are decît să mănînce singur, se burzului Jan.

— Ce să-i răspund? întrebă Jacek, uitîndu-se la preot.

— Cel mai bun tot adevărul este, răspunse bătrînul. O să-i spun eu însumi.

Şi ieşind afară, îi porunci slujitorului:

— Spune-i lui jupîn Pągowski că nici jupîn Cyprianowicz, nici jupînii Bukojemski nu pot să vină, deoarece toţi sînt răniţi în duelul cu jupîn Taczewski, pe care l-au provocat. Nu uita să mai spui că rănile sînt uşoare. Aleargă!

Slujitorul porni în goană, iar preotul se întoarse şi începu să-l liniştească pe Jacek, fiindcă tînărul era tare descumpănit. Nu se temea să se pună în poară cu cinci inşi, dar îi era frică de Pągowski şi mai mult chiar de ce va spune şi va gîndi jupîniţa Sienińska.

Dar preotul îl mîngîie:

— Oricum s-ar fi aflat! e mai bine să ştie de la început că tu n-ai nici o vină.

— Domniile voastre veţi depune mărturie? întrebă Jacek, adresîndu-se încă o dată răniţilor.

— Mi-e sete, dar vom întări şi noi, răspunse Mateusz Bukojemski.

Cu toate acestea, neliniştea lui Jacek creştea tot mai mult, iar curînd după aceea, cînd sania cu jupîn Pągowski şi starostele Grothus se opri înaintea cerdacului, se pierdu de tot cu firea. Se repezi totuşi să-i întîmpine şi se plecă pînă la genunchii lui Pągowski, dar acesta nici nu se uită la el, ca şi cînd nu l-ar fi văzut deloc, şi intră în încăpere cu înfăţişarea posomorîtă.

Aici, jupîn Pągowski se înclină în faţa preotului cu gravitate, dar de departe, pentru că de cînd bătrînul îl certase din amvon, fiindcă era prea aspru cu oamenii, şleahticul îndîrjit nu putea să-l ierte, aşa că şi acum, după ce se înclină cu răceală, se întoarse numaidecît spre răniţi, privi o vreme la ei, apoi anunţă:

— Domniile voastre! După cele petrecute, n-aş mai fi călcat pragul acestei case, dacă n-aş fi dorit să vă spun cît de umilit mă simt de nedreptatea de care aţi avut parte. Iată unde v-a adus ospitalitatea mea, iată răsplata căpătată în casa mea de cei ce m-au scăpat de la ananghie. Vreau să vă asigur că cine v-a nedreptăţit pe domniile voastre, acela m-a nedreptăţit pe mine, cine a vărsat sîngele domniilor voastre, ca şi cînd l-ar fi vărsat pe al meu, fiindcă pe mine m-a ruşinat, cine v-a provocat pe...

Aici îl întrerupse Mateusz:

— Noi l-am provocat pe el, nu el pe noi!

— Așa este, domnia ta, binefăcătorule, adăugă Stach Cyprianowicz. În tot ce s-a întîmplat, acest cavaler n-are nici o vină. Numai din pricina noastră s-au întîmplat toate, lucru pentru care te rugăm cu umilință să ne ierți, domnia ta.

— S-ar fi cuvenit ca judecătorul să întrebe și martorii, înainte de a da sentința, glăsui preotul Woynowski cu gravitate.

Łukasz voi să spună și el ceva, dar fiindcă avea obrazul și gingia tăiate pînă la dinte și suferea cumplit cînd mișca bărbia, se mulțumi să-și acopere cu mîna rana ce începuse să se prindă, văietîndu-se cu jumătate de gură:

— Lua-o-ar dracu' de sentință cu falca mea cu tot!...

Jupin Pągowski se mai domoli la aceste cuvinte, dar nu cedă. Din contră, privi în jur cu asprime, de parcă voia să-i certe din ochi pe apărătorii lui Jacek, și reluă:

— Nu se cade ca eu să-i iert pe izbăvitorii mei. Domniile voastre nu aveți nici o vină; dimpotrivă, pricep de minune cum stau lucrurile, deoarece am văzut prea bine cum v-a jignit înadins. De bună seamă, aceeași gelozie care, călărind pe deșelate o gloabă costelivă, n-a putut să ajungă lupii, s-a preschimbat mai tîrziu în dorința de răzbunare. N-am observat numai eu cum acest „cavaler", apărat cu atîta mărinimie de domniile voastre, v-a căutat mereu gîlceavă de cînd v-a întîlnit, făcîndu-se luntre și punte să vă stîrnească mînia. Mai degrabă eu sînt vinovat că l-am îngăduit prea mult și nu i-am spus să-și caute o tovărășie mai vrednică de el pe la iarmaroace sau prin cîrciumi.

Cînd îl auzi vorbind astfel, fața lui Taczewski se făcu albă ca varul, în schimb, preotului Woynowski i se urcă sîngele la cap.

— A fost provocat, ce mai putea să facă? Să-ți fie rușine, domnia ta! strigă.

Dar jupîn Pągowski îl privi de sus și răspunse:

— Acestea sînt treburi lumești, *periti*[1] atît de oamenii obișnuiți, cît și de slujitorii altarului, dar am să răspund și la asta, ca să nu fiu învinovățit de vreo nedreptate. Uite ce putea să facă! se cuvenea să-mi spună mie mai întîi, ca un tînăr unuia mai în vîrstă, ca un oaspete stăpînului casei, ca un om care neavîndu-și pîinea lui, a mîncat de atîtea ori dintr-a mea, iar eu aș fi intervenit între ei cu dreptul meu de gazdă și n-aș fi îngăduit ca mîntuitorii mei, cavaleri atît de vrednici, să zacă aici însîngerați pe paie ca într-o cocină.

1 Cunoscute (lb. lat.).

— Domnia ta ai fi crezut că mi-e frică! exclamă Taczewski, frîngîndu-şi mîinile şi tremurînd ca de friguri.

Jupîn Gedeon nu-i răspunse nici un cuvînt, fiindcă se prefăcuse de la început că nu-l vede, în schimb, se întoarse către Cyprianowicz:

— Jupîne cavaler, îl încunoştinţă, *eo instante*[1], eu şi starostele Grothus ne vom duce la tatăl domniei tale, la Jedlinka, ca să-l asigurăm de compătimirea noastră. Nu mă îndoiesc că va primi rugămintea de a-mi fi oaspete la Bełczączka, aşa că domnia ta şi fraţii Bukojemski întoarceţi-vă acolo. Vă aduc aminte că vă aflaţi aici numai din întîmplare, că la urma urmei sînteţi musafirii mei, faţă de care vreau din toată inima să-mi arăt recunoştinţa. Părintele domniei tale, jupîne Cyprianowicz, nu poate veni în casa celui ce te-a rănit, iar sub acoperişul meu veţi avea mai multe înlesniri şi nu veţi muri de foame, cum s-ar putea întîmpla aici.

Cyprianowicz rămase foarte încurcat şi un răstimp ezită să răspundă atît din cauza lui Taczewski, cît şi pentru că, fiind un tînăr chipeş, se îngrijea să arate întotdeauna bine, iar acum buza şi bărbia, amîndouă umflate sub plasture, îl urîţeau grozav.

— N-am răbdat nici aici de foame şi de sete, ceea ce *probantum fuit*[2], dar este adevărat că sîntem oaspeţii domniei tale şi tatăl meu, neştiind cum a fost, poate că n-ar vrea să vină aici. Dar cum să apărem noi înaintea rudelor domniei tale cu nişte feţe atît de pocite, care pot stîrni numai dezgustul?

Spunînd acestea, se strîmbă, pentru că începu să-l doară buza din cauză că vorbise prea mult; într-adevăr, nu arăta prea frumos.

Dar jupîn Pągovski răspunse:

— De asta să nu te necăjeşti, domnia ta. Rudele mele vor simţi *abominationem*[3], dar nu faţă de rănile domniilor voastre, după vindecarea cărora veţi redeveni tot atît de frumoşi ca şi înainte. Vor sosi numaidecît trei sănii cu slujitori, iar acasă paturile moi vă aşteaptă. Rămîneţi sănătoşi, e timpul ca eu şi starostele Grothus să pornim spre Jedlinka. Închinăciune!

Şi se înclină către toţi, preotului separat, numai pe Jacek nu-l luă în seamă.

Cînd ajunse aproape de uşă, preotul veni lîngă el şi-l dojeni:

— Domnia ta, nu te-ai arătat prea drept şi milostiv!

Iar jupîn Pągowski i-o întoarse:

— Eu îmi mărturisesc păcatele numai la spovedanie.

1 Fără întîrziere (lb. lat.).
2 A fost dovedit (lb. lat.).
3 Repulsie (lb. lat.).

Apoi ieşi urmat de starostele Grothus.

În tot acest timp, Jacek îndurase chinurile iadului. Se schimbase la faţă şi nici el nu mai ştia dacă să cadă la picioarele lui jupîn Pągowski şi să-l roage de iertare sau să-l înşface de gît pentru toate umilinţele încercate. Nu uitase însă că se afla la el acasă, iar înaintea lui stă tutorele jupîniţei. Aşa că, atunci cînd ceilalţi plecară, porni şi el după ei, nedîndu-şi seama ce face, dar şi după obiceiul care impunea să-şi conducă oaspeţii; tot spera că măcar la plecare, jupîn Pągowski se va lăsa înduplecat şi-i va face un semn din cap. Dar şi această nădejde se dovedi zadarnică, numai jupîn Grothus, un om bun şi înţelegător, se vede, îi strînse mîna în cerdac, spunîndu-i:

— Nu-ţi pierde speranţa, cavalere, furia va trece şi totul se va îndrepta.

Jacek, însă, nu mai credea, ar fi fost chiar foarte sigur că totul se spulberase dacă ar fi ştiut că jupîn Pągowski, deşi părea sincer revoltat şi mînios, mai mult se prefăcea decît simţea cu adevărat. Cyprianowicz şi jupînii Bukojemski erau de bună seamă izbăvitorii lui, dar Taczewski nu-i omorîse, iar duelul în sine era un fapt prea obişnuit ca să-i stîrnească asemenea îndîrjire.

Dar jupîn Pągowski, din clipa cînd starostele Grothus spusese că şi bătrînii se însoară şi cîteodată se întîmplă să aibă şi urmaşi, se uita cu alţi ochi la jupîniţa Sienińska. Lucrul la care nu se gîndise niciodată înainte, i se părea acum foarte posibil şi totodată ademenitor. Cînd îşi aducea aminte de farmecele fecioarei minunate ca un trandafir, i se încălzea sufletul şi se simţea măgulit în mîndria lui. În acest fel neamul Pągowski ar fi înflorit din nou şi încă dintr-o patriciană ca Sienińska, nu numai înrudită cu toate marile case din Republică, dar şi ultimul vlăstar al unei familii din averea căreia crescuseră în mare parte stirpele Żółkiewski, Daniłowicz, Sobieski şi mulţi alţii. Pe jupîn Pągowski îl apuca ameţeala gîndindu-se la toate acestea şi simţea că nu numai el, ci întreaga Republică ar trebui să-şi dorească asemenea urmaşi. Aşa că îndată după aceea, fusese cuprins de teama că visul nu i se va îndeplini, deoarece jupîniţa putea să iubească pe altcineva? Cyprianowicz? Da, era tînăr, chipeş şi foarte bogat, dar descindea dintr-un armean înnobilat abia cu trei generaţii în urmă. Jupîn Pągowski nu-şi putea închipui în ruptul capului că un asemenea *homo novus* s-ar sumeţi să-şi ridice ochii la jupîniţa Sienińska. Cît despre fraţii Bukojemski, cu toate că erau şleahtici destoinici şi se socoteau înrudiţi cu sfîntul Petru, nici nu putea fi vorba. Mai rămînea unul singur, Taczewski, e drept, un Lazarus, sărac de n-avea nici după ce

bea apă, dar provenea din neamul puternicilor cavaleri de Taczew, cu blazonul Powala, dintre care unul, cu adevărat uriaş, participant la cumplita înfrîngere de la Grünwald, ajunsese vestit nu numai în Republică, ci şi la curţile străine. Doar Taczewski se putea compara cu Sieniński, iar pe deasupra era tînăr, curajos, bine făcut, trist (ceea ce impresionează inimile femeilor) şi îşi petrecea mai tot timpul la Bełczączka, purtîndu-se ca un prieten sau ca un frate cu jupiniţa. Astfel, jupîn Pągowski începuse să-şi aducă aminte tot felul de lucruri; unele supărări chipurile şi certuri ale tinerilor, urmate de împăcări şi momente de prietenie, unele priviri, cuvinte şi clipe de tristeţe, spulberate de bucuria şi zîmbetele amîndurora. Toate aceste dovezi, pe care mai că nu le băga în seamă mai înainte, i se păruseră deodată pline de tîlc. Aşa-i, primejdia putea veni numai din această parte. Bătrînul şleahtic se mai gîndise că şi pricina duelului putea fi, cel puţin într-o măsură, tot jupiniţa Sienińska şi teama i se strecurase în suflet. Ca să preîntîmpine primejdia, se străduise să-i înfăţişeze copilei isprava lui Jacek în toată nemernicia ei şi să-i stîrnească mînia cuvenită, pentru ca după aceea, prefăcîndu-se mai supărat decît era, să distrugă toate punţile dintre Bełczączka şi Wyrąbki şi înjosindu-l fără milă pe Jacek, să-i închidă astfel uşa în nas.

Şi îşi împlinise scopul. Revenind în cerdac, Jacek se aşeză la masă, îşi înfipse degetele în păr, îşi rezemă capul în mîini şi rămase mut, de parcă durerea îi luase graiul.

În cele din urmă, preotul Woynowski se apropie şi-i puse mîna pe umăr.

— Jacuś, îl sfătui, dacă nu poţi să-ţi înfrîngi durerea, suferă, dar piciorul să nu-ţi mai calce în casa aceea.

— Aşa va fi, răspunse surd Taczewski.

— Nu te lăsa pradă deznădejdii. Nu uita cine eşti.

Tînărul îşi încleştă dinţii:

— Nu uit şi tocmai de aceea mă arde!

Deodată, cînd nu se aştepta nimeni, intră în vorbă Cyprianowicz:

— Nimeni dintre cei de faţă nu-l va lăuda pe jupîn Pągowski, fiindcă una e să dojeneşti şi alta să calci în picioare cinstea cuiva!

Atunci se mişcară şi fraţii Bukojemski, iar Mateusz, pe care-l durea cel mai puţin cînd vorbea, mărturisi:

— Nu-i voi zice nimic la el acasă, dar după ce mă voi înzdrăveni, cînd îl voi întîlni pe drum sau la vreun vecin, îi voi spune fără ocolişuri să pupe cîinele în bot.

— Oho! adăugă Marek. Să jignească un asemenea cavaler! Va

veni o vreme cînd aşa ceva nu i se va ierta.

În acest timp, sosiră cele trei sănii aşternute cu covoare şi însoţite de trei slujitori, afară de vizitii, care aveau să care răniţii. Taczewski nu îndrăzni să-i reţină, gîndindu-se, pe de o parte, că avea să vină bătrînul Cyprianowicz, iar pe de alta, că erau într-adevăr oaspeţii lui Pągowski. De alminteri, n-ar fi rămas nici ei, aflînd despre sărăcia lui Jacek, ca să nu-i sporească şi mai mult grijile şi supărarea. Începură deci să-şi ia rămas bun de la el şi să-i mulţumească din toată inima pentru ospitalitate, ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic între ei.

Totuşi, cînd Cyprianowicz era gata să urce în ultima sanie, jupîn Jacek sări în picioare şi spuse:

— Merg şi eu cu domniile voastre! Aşa nu mai rezist! Nu mai pot! Pînă cînd se întoarce Pągowski, trebuie, pentru ultima dată...

Iar preotul Woynowski, deşi cunoscîndu-l pe Jacek, ştia că orice rugăminte va fi de prisos, îl trase în odaia de dormit şi încercă să-i convingă:

— Jacek, Jacek! Iar *mulier*! deie Domnul să n-ai parte acolo de o nouă strîmbătate. Nu uita, Jacek ce zice ecleziastul: *„Virum de mille unum reperi, mulierem ex omnibus non inveni!"* [1] Ţine minte şi ai milă de tine.

Dar totul fu în zadar. După o clipă, Taczewski se afla în sanie alături de Cyprianowicz şi porniră. Între timp, vîntul învălătucise ceaţa dinspre răsărit, împingînd-o pe cîmpuri, şi pe cerul albastru se arătă soarele strălucitor.

1 Aici cu sensul: „La o mie de bărbaţi găseşti măcar unul de nădejde, pe cînd printre toate femeile, nu există nici măcăr una vrednică de încredere".

CAPITOLUL VII

Jupîn Pągowski nu născocise nimic, cînd vorbise de ciuda celor două jupînese de la Bełczączka împotriva învingătorului. Jacek se convinse de acest lucru de cum le văzu. Jupîneasa Winnicka le ieşi în întîmpinare cu faţă întunecată şi nu-i întinse mîna cînd vru să i-o sărute, iar jupîniţa nu manifestă nici un interes pentru suferinţa lui, nu-i răspunse la închinăciune şi se ocupă numai de Cyprianowicz. Nearătîndu-se zgîrcită cu privirile duioase şi întrebările neliniştite, împinse grija faţă de el pînă acolo, încît, atunci cînd Cyprianowicz se ridică de pe scaun în sala de ospeţe, ca să se ducă în încăperea destinată răniţilor, îl sprijini de subsuoară şi cu toate că tînărul se împotrivi, îl conduse pînă la uşă.

„Nu mai ai nici un rost aici, totul s-a dus pe apa sîmbetei!" strigară disperarea şi gelozia în inima lui Jacek la asemenea privelişte. Durerea lui era cu atît mai mare, cu cît nici nu bănuise pînă atunci că aceeaşi fecioară, care avea pentru el o purtare schimbătoare şi la un cuvînt mai bun îi răspundea de obicei cu alte zece nepăsătoare sau de-a dreptul răutăcioase, era în stare să fie atît de dulce, de îngerească şi de prevenitoare cu omul iubit. Pentru că nefericitul Jacek nu se mai îndoia deloc că jupîniţa Sienińska îl iubeşte pe Cyprianowicz. El ar fi suportat nu numai o rană ca a lui Cyprianowicz, dar şi-ar fi vărsat bucuros tot sîngele ca măcar o dată în viaţă să-i vorbească şi lui cu acelaşi glas şi să se uite la el cu aceeaşi ochi. Aşadar, pe lîngă durere, îl cuprinse şi o jale nespusă, slobozindu-i sub pleoape lacrimi amare, care dacă nu şiroiesc pe obraji, inundă inimă şi umplu toată fiinţa. Asemenea năduh sălăşluia în pieptul lui Jacek tocmai acum, cînd jupîniţa Sienińska i se părea mai frumoasă ca niciodată cu feţişoara-i palidă şi coroana părului cînepiu puţin răvăşit de emoţie. „Arată ca un înger, i se strînse inima, dar nu-i pentru tine! e o minune, dar altul va avea parte de ea!" Voia să-i cadă la picioare, să-i mărturisească acolo tot chinul şi dragostea lui, simţea însă în acelaşi timp că după cele întîmplate, nu se cade s-o facă şi dacă nu va izbuti să-şi stăpînească zbuciumul sufletului, îi va spune altceva decît vrea şi o va pierde pentru totdeauna.

Între timp, jupîneasa Winnicka, fiind mai în vîrstă şi pricepută

la tot felul de leacuri, intră cu Cyprianowicz în cealaltă încăpere, iar jupîniţa se întoarse de la uşă. Jacek, înţelegînd că trebuie să profite de împrejurări, se apropie de ea.

— Jupiniţă, aş vrea să-ţi spun un cuvîntel, îngăimă cu glasul tremurător, de parcă nu era al lui, străduindu-se să-şi păstreze liniştea.

Fecioara îl privi cu o mirare rece:

— Ce doreşti, domnia ta?

Pe chipul lui Jacek se aşternu un zîmbet atît de dureros, încît părea cu totul resemnat, ca al unui mucenic.

— Ce-mi doresc eu, nu se va putea întîmpla, de-ar fi să plătesc în schimb cu mîntuirea sufletului, răspunse clătinînd din cap, dar te rog un singur lucru, jupiniţă: nu mă socoti vinovat, nu-mi purta pică, ai doar puţină milă, pentru că nici eu nu sînt făcut din lemn sau din fier...

— Domnia ta, eu n-am nimic să-ţi spun, îl repezi, şi nici nu-i vremea potrivită.

— Ehei, oricînd poţi să-i spui o vorbă bună celui aflat în suferinţă.

— Asta drept plată că i-ai hărtănit pe izbăvitorii mei?

— Dumnezeu ţine cu cel nevinovat. Slujitorul care a venit la Wyrąbki după cavaleri, trebuia să spună, aşa cum i-a poruncit preotul Woynowski, că ei m-au provocat mai întîi. Domnia ta nu ştiai?

Ştia. Slujitorul, un om simplu, nu repetase într-adevăr toate cuvintele preotului şi strigase doar că „tînărul stăpîn de la Wyrąbki îi tăiase pe toţi". Jupîn Pągowski, în schimb, întorcîndu-se de la Wyrąbki, se abătuse din drum pe acasă şi povestise cum a fost. Se temuse pur şi simplu ca vestea nevinovăţiei lui Jacek să nu ajungă la urechile jupiniţei din gura altuia şi să nu-i scadă mînia, aşa că preferase s-o asmută el însuşi, nepregetînd să adauge că Taczewski îi insultase grav pe ceilalţi şi-i silise astfel să-l provoace la duel. Mai contase şi pe aceea că jupîniţa, judecînd lucrurile ca o femeie, avea să fie de partea celor care suferiseră mai mult.

Cu toate acestea, Jacek avu impresia că ochii dragi îl priveau cu mai puţină asprime, aşa că repetă întrebarea:

— Domnia ta ştiai?

— Ştiam, îl înfruntă, dar mi-am adus aminte de ce n-ai fi uitat nici domnia ta, dacă ţineai cît de puţin la mine, anume că acestor cavaleri le datorez viaţa. Mai ştiu de la tutorele meu că au fost nevoiţi să te provoace.

— Eu nu ţin la domnia ta? Asta să hotărască Dumnezeu, care priveşte în sufletele oamenilor...

Copila începu deodată să clipească din ochi. Scuturâ din cap, mutîndu-şi cosiţa pe umărul călălalt şi murmură:

— Aşa să fie!...

Tînărul continuă să vorbească, deşi gîfiia şi glasu-i era plin de tristeţe:

— Dar e adevărat! Trebuia să mă las căsăpit, numai să nu te întristezi domnia ta. Că doar n-ar fi curs sîngele care ţi-e drag... Nu se mai poate face nimic! De la tutorele domniei tale ai aflat că eu i-am silit să mă provoace. Să-l judece Dumnezeu! Dar de ce nu ţi-a spus că m-a insultat fără milă şi măsură în propria mea casă? Am venit, ştiind că acum n-o să-l găsesc aici. Am venit ca să-mi satur bieţii mei ochi pentru ultima dată de domnia ta. Ştiu că domniei tale ţi-e totuna, dar am crezut că...

Jacek se întrerupse, fiindcă îl înecau lacrimile. Buzele jupiniţei Sienińska începură să tremure, semănînd tot mai mult cu o potcoavă cu colţurile în jos; numai mîndria, şi în acelaşi timp sfiala feciorelnică mai luptau în sufletul ei cu emoţia. Se stăpînea poate pentru că nu credea că el va pleca şi nu se va mai întoarce. Nu o dată avuseseră loc neînţelegeri între ei, nu o dată jupin Pągowski îl jignise profund şi cu toate acestea, după supărarea de moment, îşi ceruse iertare şi lucrurile rămăseseră ca mai înainte.

„Aşa va fi şi acum!" se gîndea jupiniţa Sienińska.

Şi pentru că-i plăcea să asculte şi să privească la această dragoste uriaşă, ce nu cuteza să se exprime limpede, dar care se simţea în fiecare cuvînt al lui, pe cît de modestă, pe atît de puternică, voia să-l audă vorbind astfel cît mai mult cu glasu-i minunat, să-şi pună la picioarele ei inima-i tînără, îndrăgostită şi îndurerată.

Tînărul, însă, lipsit de experienţă în arcanele iubirii şi orb ca toţi îndrăgostiţii, nu observă şi nu înţelese ce se petrecea în sufletul jupiniţei. Resimţi tăcerea ei ca pe o nepăsare încăpăţînată şi amărăciunea îi inundă din nou inima. Liniştea cu care-i vorbise la început, îl părăsi, ochii îşi schimbară luciul, tîmplele i se acoperiră cu picături de sudoare rece. Ceva se rupea şi se frîngea în el. Cuprins de disperare, era în stare să nu mai întrebe nimic şi să-şi sfîşie rănile din piept cu propriile mîini.

Vorbea încă liniştit, chipurile, dar glasul îi răsuna altfel, mai aspru mai răguşit.

— Chiar aşa, se miră, altceva nimic?...

Jupiniţa Sienińska înălţă din umeri.

— Ehei, avea dreptate preotul cînd îmi spunea că aici nu voi avea parte decît de umilinţă.

— Cu ce te umilesc eu, domnia ta? întrebă fecioara contrariată

de schimbarea lui neașteptată.

Dar el o ținu orbește înainte:

— Dacă n-aș ști cum te-ai purtat cu Cyprianowicz, aș crede că n-ai inimă deloc. Dar ai, numai că nu pentru mine, ci pentru el! A fost destul să se uite la domnia ta...

Și își înfipse amîndouă mîinile în păr.

— Mai bine-l tăiam de moarte!

Jupînița Sienińska fu parcă străbătută de o flacără. Obrajii îi înfloriră, în ochi îi licări mînia, împotriva lui Jacek și a ei însăși, deoarece fusese gata să izbucnească în plîns. Se simți jignită în adîncul inimii.

— Ți-ai pierdut mințile, domnia ta! exclamă ridicînd capul și aruncîndu-și coditța pe spate.

Vru să plece, dar tocmai asta îl făcu pe Jacek să-și piardă cumpătul. O apucă de amîndouă mîinile și o opri:

— N-ai să pleci tu, ci eu! rosti cu dinții încleștați, dar vreau să știi că, deși de ani de zile am ținut la tine mai mult decît la viață și sănătate, mai mult decît la sufletul meu, nu voi mai reveni aici. Am să-mi muște mîinile de durere, dar n-am să mă mai întorc, așa să-mi ajute Dumnezeu!

Și uitîndu-și pe jos căciula roasă, se repezi la ușă și după o clipă trecu pe la fereastră, coti spre grădina prin care scurta drumul pînă la Wyrąbki și dispăru.

Jupînița Sienińska rămase un răstimp ca trăsnită. Gîndurile i se învălmășiră în toate părțile ca niște păsări speriate și o vreme nu-și mai dădu seama de cele întîmplate. Cînd își reveni, îi pierise mînia, dispăruse fără urmă și necazul, iar în urechi îi răsunau doar cuvintele lui Jacek: „Am ținut la tine mai mult decît la viață și sănătate, mai mult decît la sufletul meu, dar n-am să mai revin!..." Acum simțea într-adevăr că el nu se va mai întoarce, tocmai pentru că o iubea atît de mult. De ce nu-i spusese măcar o vorbă bună, pe care o cerșise la început ca pe o pomană sau ca pe o bucată de pîine pentru drum? O cuprinseră jalea nemăsurată și spaima. A plecat nebun de furie, poate să cadă pe drum, să-și facă cine știe ce rău din disperare... și nu era nevoie decît de un cuvînt din inimă ca totul să se îndrepte și să se împace. Măcar dacă-i auzea glasul...

Ieși din casă și dădu fuga spre livadă. Drumeagul de la mijloc era acoperit de zăpada înaltă, așa că urmele lui Jacek se vedeau bine; le urmă în grabă, scufundîndu-se adesea pînă la genunchi și pierzîndu-și pe drum mătăniile, năframa și punguța cu ață. În cele din urmă, ajunse gîfîind la ușița grădinii.

— Jupîne Jacek!...

Dar dincolo de îngrăditură, lunca era pustie. Vîntul care împrăştiase ceaţa de dimineaţă, vuia acum puternic printre crengile merilor şi ale perilor, acoperind glasul ei slab. Atunci, fără să mai ţină seama de frig şi veşmintele-i subţiri, se aşeză pe banca de lîngă uşiţa grădinii şi se porni pe plîns.

Lacrimile mari ca perlele îi şiroiau pe obrajii trandafirii, dar neavînd cu ce să le şteargă, începu să le înlăture cu ajutorul cosiţei împletite.

— Nu se mai întoarce.

În acest timp, vîntul vuia tot mai puternic, scuturînd zăpada udă de pe ramurile negre.

CAPITOLUL VIII

Cînd Taczewski intră ca o vijelie, fără căciulă şi cu părul răvăşit în conacul modest de la Wyrąbki, preotul Woynowski ghici ce se întîmplase şi spuse:

— *Praedixi*[1]! Să-ţi ajute Dumnezeu, Jacek, dar nu te întreb nimic pînă cînd nu-ţi vii în fire şi nu te linişteşti...

— S-a sfîrşit, totul s-a sfîrşit! răspunse Taczewski.

Şi începu să se preumble prin încăpere ca un animal în cuşcă. Preotul nu zise nimic, îl lăsă în voia lui şi abia după un răstimp mai lung, se ridică, îl sărută pe creştet, apoi, luîndu-l de mînă, îl duse în odaia de dormit.

Aici îngenunche înaintea crucii care atîrna deasupra patului lui Jacek, iar cînd tînărul îngenunche lîngă el, se rugă astfel:

— Doamne, Tu ştii ce-i durerea, fiindcă ai suferit pe cruce pentru păcatele omeneşti... Îţi aduc dară inima mea însîngerată şi la picioarele Tale străpunse Te implor să ai milă de mine...

... Nu-Ţi cer să-mi iei durerea, ci să-mi dai tăria de a o îndura...

... Pentru că eu sînt oştean la porunca Ta, o, Doamne, şi aş vrea să-Ţi slujesc Ţie şi mamei mele, Republica...

... Dar cum pot s-o fac, cînd îmi plînge inima şi mi-a slăbit braţul?!...

... De aceea, dă, Doamne, să uit de mine şi să mă gîndesc numai la slava Ta şi la mîntuirea mamei, lucruri mult mai însemnate decît durerea unui biet vierme ca mine...

... Şi mă întăreşte, Doamne, în şa, ca luptînd împotriva păgînilor, să mor ca un viteaz şi să ajung în ceruri...

... Pe coroana Ta de spini, ascultă-mă!

... Pe rana din şoldul Tău, ascultă-mă!

Pe mîinile şi picioarele străpunse de cuie, ascultă-mă!

După care, mai zăboviră multă vreme în genunchi, dar încă de la jumătatea rugăciunii se vedea că durerea slăbise în pieptul lui Jacek, fiindcă îşi acoperi deodată faţa cu mîinile şi începu să plîngă în hohot. Cînd se ridicară din genunchi şi trecură în încăperea alăturată, preotul Woynowski se mulţumi să ofteze adînc şi să rostească:

---

1 Te-am prevenit (lb. lat.).

— Dragă Jacek, cu am trecut prin multe cît am fost oştean şi am avut parte de o cumpănă mai grea ca a ta, despre care nu vreau să vorbesc, îţi spun doar că într–o clipă de suferinţă cumplită, am alcătuit această rugăciune şi datorită ei am scăpat cu bine. De atunci, am repetat–o nu o dată la ceas de nenorocire şi totdeauna mi–a ajutat. De aceea, am rostit–o şi acum. Ce zici? Nu te–a mai lăsat durerea? Hai, spune!

— Mă copleşeşte tristeţea, dar în piept mă arde mai puţin, încuviinţă Taczewski.

— E, vezi! Acum bea puţin vin, iar eu am să–ţi spun sau mai degrabă am să–ţi arăt ceva care ar trebui să–ţi dea curaj. Ia priveşte!

Şi aplecîndu–se, îi arătă o cicatrice groaznică, albind în părul cărunt peste tot capul, şi–i mărturisi:

Cît pe ce să dau ortul popii din asta. Rana m–a chinuit cumplit, dar cicatricea nu mă mai doare. Aşa–i de obicei, Jacek. Şi rana ta va înceta să te doară cînd timpul o va preschimba în cicatrice. Acum, spune–mi ce s–a întîmplat.

Jacek se apucă să–i povestească, dar nu–i venea prea uşor. Nu era în firea lui să născocească, să umfle lucrurile sau să adauge de la el, aşa că se miră şi el că tot ce–l făcuse să sufere nespus de rău, în povestirea lui părea atît de neînsemnat. Cu toate acestea, preotul Woynowski, un om cu multă experienţă şi hîrşit cu lumea, după ce–l ascultă pînă la capăt, îl linişti:

— Înţeleg că nu e uşor să redai în cuvinte privirile sau gesturile dispreţuitoare sau de–a dreptul înjositoare. Nu de puţine ori se ajunge la duel şi la vărsare de sînge din cauza unei priviri sau a unei mişcări nesăbuite din mînă. Lucrul de căpetenie este că i–ai spus jupîniţei că nu te vei mai întoarce acolo. Tinereţea–i sfioasă, dar cînd se lasă pradă dorului, face feţe–feţe, ca luna de pe cer. Şi dragostea–i ca *luna mendax*[1] care, cînd pare că se micşorează, ea dimpotrivă creşte şi se apropie de plinătate. Aşadar, ai de gînd să–ţi ţii cuvîntul?

— Am spus: „aşa să–mi ajute Dumnezeu", dar, părinte, dacă vrei, am s–o repet cu jurămînt în faţa crucii.

— Şi ce vrei să faci?

— Să plec în lume.

— Asta aşteptam, de cînd te tot îndrumam eu. Am ştiut dintotdeauna ce te ţine aici, dar acum, cînd frînghia s–a rupt, aşa–i, du–te unde vezi cu ochii. Aici n–ajungi la nimic, nu te–aşteaptă şi

1 Luna înşelătoare, mincinoasă (lb. lat.).

n–o să ai parte de nimic bun. Te–ai pierde singur! Noroc că am fost eu aproape şi te–am învăţat măcar să mînuieşti sabia şi să te descurci pe latineşte, altminteri ai fi decăzut de tot. Nu–mi mulţumi, Jacuś, pentru că am făcut–o din dragoste adevărată. Sigur că o să mi se urască fără tine, dar nu–i vorba de mine. Trebuie să pleci de aici, fiindcă, după cîte înţeleg, vrei să te înrolezi în oştire. Este drumul cel mai drept şi cel mai vrednic, mai ales că va începe războiul cu păgînii. Se spune că pana şi cancelaria oferă o înaintare mai sigură decît sabia, dar asta se potriveşte mai puţin cu sîngele tău...

— Nici eu nu m–am gîndit la altă slujbă, îl linişti Taczewski. Dar nu mă pot înrola la pedestrime, iar în steagul de călărie n–am cum, fiindcă sînt sărac.

— Un şleahtic cu latina pe limbă şi sabia în mînă se descurcă totdeauna, îl întrerupse preotul, deşi nu–i vorbă că trebuie să ai şi însoţitori pe cinste. Musai să ne sfătuim. Deocamdată am să–ţi spun un lucru despre care nu ţi–am mai vorbit pînă acum. Am pentru tine zece cervoneţi de aur, lăsaţi de răposata maică–ta, şi o scrisoare de la ea, unde mă roagă să nu ţi–i dau, ca să nu se risipească, decît la caz de mare nevoie, de viaţă şi de moarte. Acest moment a sosit! Ai avut o mamă virtuoasă şi cucernică, dar şi tare nenorocită, deoarece cînd s–a prăpădit, sărmana, în casă domnea sărăcia şi ce mi–a lăsat, a trebuit să–şi rupă de la gură...

— Binevoieşte, Doamne, şi dă–i veşnică odihnă, se rugă Jacek. Cu cei zece cervoneţi de aur voi plăti slujba la biserică pentru sufletul ei, iar eu voi vinde Wyrąbki fie şi pe nimica toată.

Preotul Woynowski se înduioşă auzind aceste cuvinte, ochii i se umplură de lacrimi şi îl îmbrăţişă din nou pe Jacek.

— Şi prin vinele tale curge sînge vrednic, îl măguli, dar nu–ţi este îngăduit să respingi darul mamei fie şi pentru asemenea dorinţă. Răposata n–o să ducă lipsă de slujbe, fii sigur, fiindcă deşi ea nu prea are nevoie de ele, vor folosi altor suflete din purgatoriu. Cît despre Wyrąbki, ar fi mai bine să laşi pămîntul zălog, deoarece altfel este socotit un şleahtic cînd are o avere cît de mică, cînd este *possesionatus*.

— Da, dar eu mă grăbesc. Aş vrea să plec fie şi astăzi.

— Astăzi n–ai să pleci, deşi cu cît mai repede, cu atît mai bine. Mai întîi trebuie să–ţi pregătesc scrisorile pentru cunoscuţii şi foştii mei tovarăşi de arme. Va trebui, de asemenea, să vorbesc cu berarii din Jedlnia, care au pungile pline şi cai mai buni chiar decît ai călărimii grele. Iar la mine, la casa parohială, se vor găsi vreo armură veche şi cîteva săbii, nu atît de împodobite, dar încercate

pe grumazurile suedeze şi turceşti...

Preotul privi pe fereastră şi adăugă:

— Uite că sania e gata şi călătorului îi stă bine cu drumul...

Pe faţa lui Jacek fulgeră iarăşi durerea, sărută mîna preotului şi-l conjură:

— Părinte şi binefăcătorule, îndeplineşte-mi încă o rugăminte şi lasă-mă să merg şi eu la casa parohială, să stau acolo pînă la plecare... De aici se văd acoperişurile de la Bełczączka... e prea aproape...

— Chiar eu voiam să-ţi propun, dar mi-ai luat vorba din gură. N-are rost să mai rămîi aici, iar eu mă bucur din tot sufletul. Hei, Jacuś, nu te pierde cu firea! Lumea nu se sfîrşeşte la Bełczączka, abia de acolo se deschide largă înaintea ta. O dată urcat în şa, Dumnezeu ştie pe unde vei ajunge. Te aşteaptă războiul şi faima, iar ceea ce te doare acum, se va ogoi. Parcă văd cum îţi cresc aripi la umăr; zboară, pasăre a Domnului, căci pentru asta eşti făcută, ăsta ţi-e destinul.

Bucuria străluminã ca o rază de soare chipul preotului. Îşi lovi pulpele ca un oştean şi strigă:

— Acum, ia-ţi căciula şi să mergem!

Cîteodată, însă, buturuga mică răstoarnă carul mare, iar lucrurile caraghioase se amestecă adesea cu cele triste. Jacek îşi roti privirile prin încăpere, apoi se uită îngrijorat la preot şi întrebă:

— Căciula?

— Fireşte! N-o să pleci cu capul descoperit.

— Sigur!

— Atunci despre ce e vorba?

— Am uitat-o la Bełczączka.

— Colac peste pupăză! Şi ce vrei să faci?

— Ce vreau să fac?... O să iau una de la vreun slujitor, că nu pot merge cu una ţărănească.

— Nu poţi, încuviinţă preotul, dar trimite un băiat la Bełczączka să ţi-o aducă pe a ta.

— Pentru nimic în lume! se împotrivi Jacek.

Bătrînul începu să-şi piardă răbdarea.

— La dracu'! Războiul, slava, lumea largă, toate-s bune, dar şi de căciulă e nevoie.

— Pe fundul unei lăzi, am o pălărie cucerită de tata de la un ofiţer suedez la Trzemeszno.

— Ia-o şi hai să mergem!

Jacek dispăru în odaia de dormit şi se întoarse după o clipă cu o pălărie galbenă de raitier, prea mare pentru capul lui. Înveselit

de această privelişte, preotul Woynowski îşi puse mîna stîngă în şold, căutîndu-şi chipurile sabia, şi remarcă:

— Tot e bine că-i o pălărie suedeză şi nu un turban turcesc. Parcă sîntem în carnaval!

Jacek zîmbi şi răspunse:

— Pe cataramă sînt nişte pietricele, poate că valorează ceva.

După care, urcară şi porniră. Dincolo de îngrăditurile aşezării, prin arinişul desfrunzit se vedeau Bełczączka şi conacul ca-n palmă, aşa că preotul privi cu luareaminte la Jacek, dar acesta se mulţumi să-şi tragă peste ochi pălăria suedeză prea mare şi nici nu se uită într-acolo, deşi nu numai căciula îi rămăsese lîngă jupîniţă.

CAPITOLUL IX

Nu se mai întoarce, totul s-a sfîrşit! îşi spuse la început jupîniţa Sienińska.

Şi lucru de mirare! În casă se aflau cinci cavaleri, dintre care unul era tînăr şi chipeş, iar afară de starostele Grothus, avea să mai vină bătrînul Cyprianowicz, într-un cuvînt, rareori erau atîţia oameni la Bełczączka. Cu toate acestea, jupîniţa avea impresia că-i lipseşte ceva, că nu se mai găsea nimeni în jurul ei, casa şi grădina erau pustii, ea însăşi parcă trăia singură în stepa întinsă şi aşa avea să rămînă pentru totdeauna.

Inima i se strînse de jale, ca şi cînd ar fi pierdut pe cineva foarte apropiat. Era sigură că Jacek nu se va mai întoarce, cu atît mai mult, cu cît tutorele ei îl jignise de moarte, în acelaşi timp însă, nu-şi putea închipui cum va fi fără el, fără chipul, cuvintele, rîsul şi privirile lui, ce se va întîmpla mîine, poimîine, peste o săptămînă şi peste o lună, de ce va mai trebui să se scoale dimineaţa din pat, de ce să-şi împletească părul în cozi, pentru cine să se mai îmbrace şi să-şi aranjeze buclele, de ce să mai trăiască?

Îşi simţea inima ca o lumînare, în care suflase cineva şi o stinsese.

Nimic, doar întuneric şi pustiu!

Dar cînd intră în casă şi văzu pe jos căciula lui Jacek, toate aceste simţăminte amestecate lăsară loc dorinţei uriaşe de a-l vedea. Inima i se umplu iarăşi de duioşie şi începu să-l strige pe nume. Speranţa încolţi iarăşi în sufletul ei. Ridicînd căciula, o strînse chipurile fără să vrea la piept, apoi o ascunse în mînecă şi căzu pe gînduri.

„Nu va mai veni la Bełczączka în fiecare zi, ca mai demult, dar trebuie să se întoarcă după căciulă înainte de venirea tutorelui cu jupîn Grothus şi Cyprianowicz, aşa că am să-l văd şi am să-i spun că a fost crud şi nedrept şi nu trebuia să se poarte aşa.

Nu era sinceră, căci voia să-i spună mai mult, să găsească vreun cuvînt cald, din inimă, care să lege la loc firele rupte dintre ei. Numai să se întîmple aşa, să se poată vedea fără mînie la biserică sau pe la vecini, că mai tîrziu se va găsi un mijloc ca totul să se întoarcă în bine... Care mijloc şi cum avea să fie acest bine, jupîniţa

Sieninska nu încerca să afle acum, deoarece voia în primul rînd să-l vadă mai repede.

Tocmai atunci, din încăperea unde zăceau răniţii ieşi jupîneasa Winnicka şi văzînd chipul răvăşit şi ochii roşii ai fetei, se apucă s-o mîngîie:

— Nu te teme, n-o să păţească nimic. Numai unul dintre jupînii Bukojemski este vătămat mai rău, dar se va vindeca şi el. Ceilalţi n-au mai nimic. Preotul Woynowski i-a oblojit bine, aşa că nu mai trebuie să schimb nimic. Toţi sînt mulţumiţi şi veseli.

— Slavă Domnului!

— Taczewski a plecat? Ce-a mai vrut?

— A adus răniţii...

— Hm, cine s-ar fi aşteptat la una ca asta din partea lui?

— Ei l-au provocat.

— Nici ei nu spun altfel, dar să-i căsăpească pe toţi cinci, unul după altul! Credeam că se sperie şi de cloşca cu pui.

— E, mătuşică, domnia ta nu-l cunoşti, răspunse cu anume mîndrie jupîniţa Sienińska.

Dar în glasul jupînesei Winnicka era tot atîta uimire, cîtă dojană, deoarece născută şi crescută într-un ţinut bîntuit de năvălirile tătarilor, se deprinsese de mică să socotească îndemînarea în lupta cu sabia şi curajul drept prime virtuţi cavalereşti. Aşa că după ce văzuse că viaţa oaspeţilor nu era ameninţată, începuse să-şi schimbe părerea despre duel.

— Trebuie să recunosc, vorbi mai departe, că sînt nişte cavaleri vrednici, fiindcă nu numai că nu-i poartă pică, dar îl mai şi laudă, mai cu seamă Cyprianowicz. Pentru că, zice el, este un „oştean înnăscut". De aceea, sînt supăraţi pe jupîn Pągowski care, spun ei, a cam întrecut măsura la Wyrąbki.

— Nici domnia ta, mătuşică, nu l-ai întîmpinat mai bine pe jupîn Jacek.

— Fiindcă o merita. Dar şi tu l-ai primit la fel!

— Eu?

— Tu! Am văzut eu cum te-ai purtat cu el.

— O, mătuşică...

Copila se întrerupse deodată, simţind cum o îneacă lacrimile. În urma acestei discuţii, Jacek crescu şi mai mult în ochii ei. Singur împotriva unor luptători atît de grozavi! Şi-i învinsese pe toţi! Spunea el, într-adevăr, că se duce să vîneze mistreţii cu sulița, dar şi ţăranii aşezaţi la marginea pădurii întîmpinau rîmătorii cu leucile, aşa că nu se mira nimeni. În schimb, cinci şleahtici războinici puteau fi biruiţi numai de un cavaler mai mare şi mai viteaz decît

ei. Jupîniţa Sienińska era de-a dreptul uimită că un om cu nişte ochi atît de trişti şi de blînzi putea să fie atît de înfricoşător în luptă. Aşadar, numai ei i se supunea şi-i suporta toanele fără cîrcnire, numai cu ea se purta atît de blajin şi de bun. De ce? Pentru că ţinea la ea mai mult decît la sănătatea, viaţa şi mîntuirea propriului suflet. El însuşi i-o mărturisise cu un ceas înainte.

Şi iarăşi dorul îi inundă inima ca un val uriaş. Simţea că şi între ei se schimbase ceva şi dacă-l va zări acum, iar mai tîrziu avea să-l vadă adesea, nu-şi va mai îngădui să se joace cu el ca mai înainte, cînd întristîndu-l, înveselindu-l şi încurajîndu-l, cînd respingîndu-l şi ademenindu-l; simţea că fără să vrea, îl va privi cu mai mult respect, arătîndu-se mai prevenitoare şi mai supusă.

La răstimpuri, un glas îi mai şoptea că Jacek se purtase într-adevăr prea aspru cu ea, că el îi spusese mai multe cuvinte amare şi jignitoare decît ea lui, dar glasul acela devenea tot mai slab, iar dorinţa de împăcare tot mai puternică.

Numai să se întoarcă înainte de a veni ceilalţi de la Jedlinka.

Dar se scurse un ceas, două, trei şi el nu mai sosea. Atunci îi trecu prin minte că e prea tîrziu pentru a mai veni el, aşa că va trimite pe altcineva după căciulă.

De aceea, hotărî să i-o înapoieze numaidecît cu o scrisoare, în care să-i spună tot ce-i apăsa inima. Şi pentru că trimisul putea sosi dintr-o clipă în alta, vrînd să pregătească totul din vreme, se închise în cămăruţa ei de fecioară şi se apucă de treabă.

„Dumnezeu să te ierte, domnia ta, pentru tristeţea şi grija în care m-ai lăsat, fiindcă dacă ai fi putut să priveşti în inima mea, nu te-ai fi purtat aşa. Iată de ce nu îţi trimit numai căciula, ci adaug şi urarea de a fi fericit şi a uita..."

Înţelese, însă, că nu scrie ce gîndeşte şi ce vrea, deoarece nu dorea deloc ca el să uite, aşa că mototoli hîrtia şi se apucă să scrie pe alta cu şi mai mare duioşie şi părere de rău:

„Domnia ta, îţi trimit căciula, fiindcă ştiu că n-o să te mai văd niciodată la Bełczączka şi n-o să mai plîngi după nimeni de aici, cu atît mai puţin pentru o orfană ca mine, lucru pe care n-am să-l fac nici eu, oricît de mare mi-ar fi jalea, din cauza nedreptăţii..."

Dar fapta se împotrivi îndată cuvintelor şi lacrimi mari pătară hîrtia. Cum să-i trimită asemenea dovezi, cînd el a scos-o cu totul din inima lui? După o clipă, îi veni iarăşi în gînd că poate ar fi mai bine să nu-i scrie nimic despre purtarea nestăpînită şi nedreaptă, pentru ca să nu se îndîrjească şi mai mult. Gîndind astfel, vru să ia altă foaie, dar se arătă că nu mai era nici una. Prin urmare, se opri nehotărîtă, neştiind ce să facă, fiindcă dacă i-ar fi cerut

jupinesei Winnicka, s-ar fi iscat tot felul de întrebări la care n-ar fi avut cum să răspundă. Simţea că-şi pierde capul şi că în nici un caz nu va putea să-i scrie lui Jacek tot ce dorea să-i scrie, aşa că se îngrijoră, căutîndu-şi alinarea în lacrimi, ca orice femeie.

Între timp, se lăsase amurgul, la intrare clinchenirăă clopoţeii de la sanie şi jupin Pągowski sosi însoţit de oaspeţi. Slujitorii aprinseră luminările în toate încăperile, fiindcă se întunecase de-a binelea. Jupiniţa îşi şterse lacrimile şi intră în odaia de oaspeţi cu anume teamă; credea că toţi îşi vor da seama pe dată că plînsese şi numai Dumnezeu ştie ce puteau să gîndească sau s-o întrebe. În încăpere îi găsi doar pe jupînii Pągowski şi Grothus. Bătrînul Cyprianowicz lipsea, de aceea, vrînd să abată atenţia asupra lui întrebă despre el.

— S-a dus să-şi vadă feciorul şi pe fraţii Bukojemski, răspunse jupin Pągowski, dar l-am liniştit pe drum că nu i s-a întîmplat nimic grav.

După care, o privi cu luare aminte, dar chipul lui de obicei posomorît şi ochii cenuşii, aspri, se luminară de o bunătate fără margini.

Apropiindu-se de ea, îşi puse mîna pe părul bălai al fetei şi spuse:

— N-are rost să-ţi faci griji. Peste cîteva zile, se vor înzdrăveni cu toţii. E, hai, destul! Le sîntem datori recunoştinţă, e adevărat, de aceea le-am şi ţinut partea, în fapt, sînt nişte străini de condiţie destul de joasă.

— Destul de joasă, repetă ca un ecou, numai ca să spună ceva.

— Chiar aşa, fiindcă fraţii Bokojemski sînt nişte calici, iar Cyprianowicz nu-i decît un *homo novus*. În sfîrşit, ce să mai vorbim! Vor pleca la ale lor şi va fi iarăşi linişte.

Jupiniţa Sienińska socotea că va fi chiar prea multă linişte, cînd vor rămîne numai ei trei la Bełczączka, dar nu-şi destăinui gîndurile.

— Mă duc, se grăbi, să pregătesc cina.

— Du-te, gospodina mea, du-te, o îndemnă jupîn Pągowski. Tu eşti şi bucurie şi folos la casa omului.

Apoi adăugă:

— Să porunceşti să se pună tacîmurile de argint, ca să-i arătăm acestui Cyprianowicz că şi la noi domneşte belşugul, nu numai la armenii înnobilaţi.

Jupiniţa Sienińska se repezi spre odaia slujitorilor, dar pentru că voia să sfîrşească mai întîi altă treabă, mai însemnată pentru ea, chemă un flăcău şi-i porunci:

— Ascultă, Wojtuszek, dă fuga pînă la Wyrąbki şi spune-i lui jupîn Taczewski că jupîniţa îi dă bineţe înadins şi îi trimite căciula asta. Uite un tynf[1] pentru drum, dar repetă ce trebuie să-i spui!

— Că jupîniţa îi dă bineţe şi îi trimite căciula.

— Nu că-i dă bineţe, ci că-i dă bineţe înadins, pricepi?

— Pricep.

— Atunci, du-te! Vezi să-ţi iei cojocul, pentru că noaptea se lasă gerul. Ia şi ciinii cu tine! Să ţii minte: „Îi dă bineţe înadins", şi întoarce-te degrabă, aştepţi numai dacă jupîn Jacek vrea să-ţi dea un răspuns.

Sfîrşind astfel ce-şi pusese în gînd, plecă la bucătărie să se ocupe de cina care, deoarece îl aşteptau pe jupîn Pągowski să vină cu oaspeţi, era aproape gata. După aceea, îmbrăcîndu-se şi piep-tănîndu-şi părul, coborî în sala de ospeţe.

Bătrînul Cyprianowicz o întîmpină cu bunăvoinţă, fiindcă tinereţea şi frumuseţea ei îi plăcuseră foarte mult încă de la Jedlinka. Şi pentru că acum era liniştit în privinţa feciorului, cînd se aşezară la masă, începu să discute vesel cu ea, străduindu-se să-i împrăştie cu ajutorul glumelor îngrijorarea aşternută pe frunte, a cărei pricină o punea în seama celor întîmplate.

Cina, însă, nu avea să se termine cu bine pentru jupîniţă, fiindcă după al doilea fel, în pragul încăperii apăru Wojtuszek şi suflîndu-şi în mîinile îngheţate, se apucă să strige:

— Jupîniţă, am dus căciula, dar jupîn Taczewski nu mai este la Wyrąbki, fiindcă a plecat cu preotul Woynowski.

Auzind acestea, jupîn Pągowski încremeni uluit, încruntă îndată sprîncenele şi pironindu-l pe băieţandru cu priviri aspre, întrebă:

— Ce-i asta? Ce căciulă? Cine te-a trimis la Wyrąbki?

— Jupîniţa, răspunse flăcăul înfricoşat.

— Eu, întări jupîniţa Sienińska.

Şi văzînd privirile tuturor aţintite asupra ei, se zăpăci cu totul, dar nu pentru multă vreme, întrucît mintea femeiască îi veni numaidecît în ajutor.

— Jupîn Taczewski a însoţit răniţii pînă aici, lămuri, dar pentru că şi eu, şi mătuşica l-am întîmpinat cu răceală, s-a înfuriat şi a plecat fără căciulă, iar eu i-am trimis-o la Wyrąbki.

— Adevărat, nu l-am primit prea bine, încuviinţă jupîneasa Winnicka.

Jupîn Pągowski răsuflă adînc şi faţa îi deveni mai puţin ame-

1 Monedă valorînd 18 groşi.

ninţătoare.

— Bine aţi făcut! le lăudă. Cît despre căciulă, i-aş fi înapoiat-o şi eu, fiindcă mai mult ca sigur că nu mai are alta.

Jupin Cyprianowicz, înţelept şi cumsecade, îi luă apărarea lui Taczewski:

— Feciorul meu nu-i poartă supărare. Ei l-au silit să se bată, iar după aceea el i-a dus la casa lui, i-a bandajat şi i-a omenit. Fraţii Bokojemski spun şi ei acelaşi lucru, adăugînd că este un minuitor de sabie care, dacă ar fi vrut, i-ar fi vătămat rău de tot. Hm, au poftit să-i dea o lecţie, dar şi-au găsit învăţătorul. Dacă-i adevărat că măria sa regele va porni asupra turcilor, Taczewski ar putea fi de mare folos.

Jupin Pagowski ascultă fără plăcere aceste cuvinte, iar la urmă zise:

— Preotul Woynowski l-a învăţat aceste lovituri măiestre.

— Pe preotul Woynowski l-am văzut o singură dată la un hram, continuă jupin Cyprianowicz, dar am auzit multe despre el încă de pe vremea cînd slujeam în oştire. La hram, ceilalţi preoţi rîdeau de el, zicînd că acasă creşte tot felul de animale, ca în arca lui Noe[1]. Ştiu totuşi că a fost un săbier faimos, iar acum e un om plin de virtute. Dacă jupin Taczewski le-a deprins şi pe astea de la el, aş vrea ca fiul meu, după ce se va vindeca, să nu-şi găsească alt prieten...

— Se zvoneşte că seimul va hotărî curînd strînsura oştilor, rosti jupin Gedeon, vrînd să schimbe vorba.

— Aşa-i, toţi vorbesc despre asta, întări starostele Grothus.

Şi discuţia se desfăşură mai departe despre război. Dar după cină, jupiniţa Sienińska, găsind o clipă potrivită, se apropie de Cyprianowicz şi înălţîndu-şi ochişorii albaştri la el, spuse:

— Domnia ta eşti un om bun, foarte bun.

— De ce, mă rog? o descusu Cyprianowicz.

— Pentru că i-ai luat apărarea lui jupin Jacek.

— A cui? întrebă bătrînul.

— A lui jupin Taczewski. Numele lui mic este Jacek.

— Na-ţi-o bună, păi chiar domnia ta l-ai certat cu asprime. De ce te-ai purtat aşa?

— Tutorele meu l-a certat şi mai rău. Recunosc, însă, că n-am fost drepţi şi cred că ar trebui mîngîiat...

— S-ar bucura şi el dacă ai face-o chiar domnia ta.

Fecioara îşi scutură căpşoru-i auriu în semn de împotrivire.

1 Personaj biblic care, vestit de venirea potopului, a strîns într-o corabie cîte o pereche din toate vieţăţile pămîntului, salvîndu-le astfel de la pieire.

— E, asta nu, răspunse cu un zîmbet trist, s-a supărat pe noi pentru totdeauna...

Cyprianowicz se uită la ea cu o privire binevoitoare, într-adevăr părintească.

— Floricică frumoasă, cine ar putea să se supere pe tine pentru totdeauna.

— A, el e în stare!... Cît despre mîngîiere, cel mai bine pentru el ar fi ca domnia ta să-i spui că-l socoteşti nevinovat şi nu-i porţi pică. Atunci şi tutorele meu ar fi nevoit să facă ceva pentru el, căci i se cuvine.

— Văd că domnia ta n-ai fost prea aspră cu el, de vreme ce acum îi ţii partea cu atîta înflăcărare.

— Pentru că mă mustră conştiinţa şi nu vreau să nedreptăţesc pe nimeni. El este singur pe lume şi e foarte, foarte sărac.

— Atunci, am să-ţi spun domniei tale, că tocmai aşa am hotărît să fac. Tutorele domniei tale, ca un vecin bucuros de oaspeţi, mi-a spus că nu mă va lăsa să plec pînă cînd nu se va vindeca fiul meu, dar pe Stach şi pe cei patru Bukojemski i-aş putea lua acasă chiar şi mîine. Înainte, însă, mă voi duce fără îndoială la jupîn Taczewski şi la preotul Woynowski. Şi asta nu din cauza bunătăţii mele, ci pentru că socotesc că aşa se cade. Eu nu spun că sînt rău, dar cred că dacă aici este cineva bun, apoi acela nu-s eu, ci domnia ta. Hai, nu te mai împotrivi!

Se împotrivi totuşi, fiindcă simţi că nu este vorba numai de dreptatea lui Jacek; intrau în joc şi alte lucruri, despre care jupîn Cyprianowicz, neiniţiat în socotelile ei femeieşti, nu putea să ştie. De aceea, îi era foarte recunoscătoare şi, în loc de noapte bună, îi sărută mîna, uimindu-l în acest fel pe jupîn Pągowski.

— Sînt şleahtici doar de trei generaţii, iar înainte au fost neguţători, o dojeni. Nu uita cine eşti!

CAPITOLUL X

Două zile mai tîrziu, Jacek plecă la Radom cu cei zece ducaţi, ca să se îmbrace cum se cuvine înainte de a se călători, iar preotul Woynowski rămase în casa parohială, gîndindu-se de unde să mai ia banii pentru toate cele trebuitoare unui oştean: care, cai, alai şi slujitori, într-un cuvînt, pentru tot ce avea nevoie un războinic din polcurile de elită, dacă ţinea la onoare şi nu voia să fie socotit un fitecine.

Trebuia să procedeze astfel mai ales Taczewski, fiindcă purta un nume măreţ şi vestit, pe care lumea începuse să-l uite în Republică.

Aşadar, într-o bună zi, preotul Woynowski se aşeză la masă, îşi încruntă sprîncenele de-i căzu ciuful alb pe frunte şi se apucă să socotească în amănunt cele de trebuinţă şi cît aveau să coste. *Animalia*[1], adică vulpea îmblînzită, ciinele Filuś şi bursucul, se zbenguiau cu motoceii la picioarele lui, dar el nu le lua în seamă, atît era de preocupat şi îngrijorat, deoarece „calculele" nu voiau să iasă bine şi se stricau mereu. Nu ajungea nici măcar pentru lucrurile mărunte, ce să mai vorbim de cele mai importante. Bătrînul îşi ştergea fruntea din ce în ce mai avan, iar în cele din urmă, se porni să vorbească singur cu voce tare:

„A luat zece, foarte bine. Sigur că n-o să-i mai rămînă nimic. Să numărăm mai departe: de la berarul Kondrat, cinci împrumut, de la Słoninka trei, fac opt. De la Duda, şase taleri prusieni şi un cal împrumut. O să-i dăm înapoi dacă se face orzul. Cu totul opt zloţi, şi cu cei şase taleri şi douăzeci de zloţi ai mei. Puţin! Chiar dacă i-aş da calul meu moldovenesc pentru slujitor, adăugînd încă unul, abia de vor fi doi, iar la car îi mai trebuie încă doi, başca cel puţin doi pentru Jacek. Fiindcă dacă pierde unul, musai să aibă altul de schimb şi uniformele pentru slujitori, rezervele de hrană, văsăria, cutiile cu... Cu atîţia bani numai la dragoni[2] poate să intre".

După care, se întoarse spre animalele ce făceau destul zgomot, jucîndu-se.

— Linişte, blăstămaţilor, că vă vînd pielea ovreilor!

---

1 Animalele (lb. lat.).

2 Călărime uşoară în oştirea medievală.

Şi iarăşi începu să vorbească de unul singur:

„Jacek are dreptate, trebuie să vîndă Wyrąbki. Numai că pe urmă, cînd o să-l întrebe cineva de unde este, n-o să aibă ce răspunde. De unde? Din Wiatrów. Care Wiatrów? Din Wiatrów de pe cîmp[1]. O să-l dispreţuiască toţi. Mai bine să lase pămîntul amanet, numai să aibă cui. Cel mai la îndemînă ar fi Pągowski, dar Jacek nici n-ar vrea să audă de el şi pe urmă nici eu nu mi-aş băga în cîrd cu el... O, Doamne! Lumea n-are dreptate cînd zice: „sărac ca un şoarece de biserică!" Nu o dată omul e şi mai prăpădit. La sfîntul Szczepan, şoarecele de biserică trăieşte în îndestulare[2], iar ceară are întotdeauna. Isuse, care ai înmulţit piinea şi peştii, înmulţeşte zloţii şi talerii aceştia, că Tu, milostive Stăpîne, n-ai nimic de pierdut, iar pe ultimul Taczewski îl ajuţi astfel să..."

Aici îi trecu prin minte că talerii prusieni, provenind din ţara lui Luther, ar putea stîrni mînia cerului, dar în privinţa zloţilor stătu în cumpănă dacă n-ar fi bine să-i lase la noapte la picioarele lui Cristos, ca să găsească a doua zi mai mulţi. Nu se simţea totuşi vrednic de o minune şi se bătu de cîteva ori cu pumnul în piept în semn de pocăinţă pentru gîndul sumeţit. Dar nu mai avu timp să chibzuiască, deoarece înaintea casei parohiale opri o sanie.

În curînd, uşa se deschise şi intră în încăpere un bărbat înalt, cărunt şi cu ochii negri, ce privea cu înţelepciune şi bunătate. Musafirul se înclină din prag şi spuse:

— Eu sînt Cyprianowicz de la Jedlinka.

— E, domnia ta, te-am văzut la hramul de la Przytyk, dar numai de departe, fiindcă era o îmbulzeală grozavă, exclamă preotul, ridicîndu-se vioi să-l întîmpine pe oaspete. Fii bine venit sub streaşina mea joasă!

— Şi eu vin bucuros aici, răspunse Cyprianowicz. E o prea plăcută datorie să mă închin înaintea unui cavaler atît de vestit şi a unui capelan atît de sfînt.

O dată cu aceste cuvinte, sărută umărul şi mîna bătrînului, deşi acesta se apăra spunînd:

— Da' de unde sfinţenie! Poate că *bestiae*[3] astea au mai multe merite înaintea lui Dumnezeu decît mine.

Dar Cyprianowicz vorbea atît de simplu şi de sincer, încît îl cîştigă dintr-o dată pe preotul Woynowski, aşa că începură să-şi spună unul altuia cuvinte binevoitoare din toată inima.

---

1 Joc de cuvinte. În limba polonă, *wiatr* = *vînt*.

2 De sf. Szczepan, credincioşii aruncau grăunţe asupra preotului lîngă altar, în amintirea uciderii cu pietre a mucenicului (n. ed. polone).

3 Animalele (lb. lat).

— L-am cunoscut şi pe feciorul domniei tale, spuse bătrînul, e un cavaler destoinic şi cu purtări alese. Cei patru Bukojemski par doar curtenii lui. Află, domnia ta, că Jacek Taczewski l-a îndrăgit de la început atît de mult, că-l laudă întruna.

— Şi Stach al meu la fel. Se întîmplă adesea ca oamenii să se bată şi după aceea să se îndrăgească. Nici unul dintre noi nu-i poartă supărare lui jupîn Taczewski şi toţi am vrea din tot sufletul să legăm o trainică prietenie cu el. Am fost acasă la el, la Wyrąbki, şi de acolo vin. Credeam că am să-l găsesc aici, voiam să-l poftesc la Jedlinka, pe domnia ta, părinte, şi pe el.

— Jacek e la Radom, dar se va întoarce aici şi va veni cu plăcere... Ai văzut, domnia ta, cum s-au purtat cu el la Bełzączka.

— Şi ei şi-au dat seama, răspunse jupîn Cyprianowicz, şi le pare rău; nu lui jupîn Pągowski, ci jupîneselor.

— Jupîn Pągowski este un om îndîrjit fără asemănare şi cîndva o să dea socoteală înaintea lui Dumnezeu, iar cît despre jupînese, Domnul fie cu ele... Ce să ne mai ascundem după deget, toată pricina duelului e una dintre ele.

— Aşa am înţeles şi eu înainte ca fiul meu să mi-o întărească. Dar e o pricină nevinovată.

Toate sînt nevinovate... Domnia ta ştii ce zice ecleziastul despre femei?

Jupîn Cyprianowicz nu ştia, aşa că preotul Woynowski luă *Vulgata*[1] de pe o poliţă şi citi fragmentul din ecleziast, după care întrebă:

— Ei, vezi?

— Sînt şi dintre acestea, consimţi jupîn Cyprianowicz.

— Tot din cauza asta pleacă şi Jacek în lume. La asta, însă, nici eu nu m-am împotrivit. Din contră!

— Cum aşa? Chiar acum pleacă? Păi războiul va începe abia la vară.

— Domnia ta ştii sigur?

— Ştiu, fiindcă m-am interesat şi m-am interesat pentru că nici pe fiul meu nu-l pot opri...

— De-asta e şleahtic. Jacek va pleca repede, căci la drept vorbind, dacă rămîne, va suferi grozav.

— Înţeleg, înţeleg totul. În asemenea împrejurări, graba e cel mai bun leac.

— Tocmai de aceea, va mai întîrzia prin aceste locuri doar cît va trebui, ca să vîndă Wyrąbki sau să lase pămîntul cuiva... E o

1 Biblia tradusă de Hieronim în sec. IV.

tarla nu prea mare, dar am să-l sfătuiesc pe Jacek s-o zălogească mai degrabă, decît s-o vîndă. Chiar dacă nu se va mai întoarce niciodată aici, poate spune oricînd că-i pămîntul lui, iar asta face o bună impresie pentru un om cu sîngele şi numele lui.

— Păi musai să vîndă ori să zălogească?

— Musai. E un om sărac, foarte sărac. Domnia ta ştii bine cît costă o astfel de campanie, iar el nu poate sluji într-un polc de dragoni.

Jupîn Cyprianowicz cumpăni un răstimp, apoi propuse:

— Ştii ce, părinte, ce-ar fi să iau eu Wyrąbki?

Preotul Woynowski roşi ca o fecioară, căreia un tînăr îi mărturiseşte pe neaşteptate tocmai ce dorea mai mult să audă. Dar rumeneala îi pieri din obraz asemeni fulgerului de vară pe cerul amurgului, după care privi cu atenţie la Cyprianowicz şi întrebă:

— Domnia ta ce interese ai?

Acesta, însă, răspunse cu toată sinceritatea unui suflet virtuos:

— Ce interese am eu? Vreau să-i fac un serviciu acestui tînăr destoinic fără să pierd nimic şi astfel să am dreptul la recunoştinţa lui. Nu te teme, părinte, în plus, am şi eu socoteala mea. Am să-l trimit şi eu pe fiul meu în acelaşi steag în care va sluji jupîn Taczewski. Gîndesc că Stach al meu va găsi în el un tovarăş vrednic şi un prieten. Ştii şi domnia ta cît de important este un tovarăş de nădejde şi ce înseamnă să ai alături un prieten credincios în tabără, unde duelurile se iscă din orice, şi la război, unde-i şi mai uşor să mori. Dumnezeu nu s-a arătat zgîrcit cu averea mea, dar mi-a dăruit un singur băiat. Jupîn Taczewski este un viteaz cu mintea trează şi, cum s-a văzut, un mare meşter în lupta cu sabia, iar pe deasupra mai e şi virtuos, fiindcă l-ai crescut domnia ta. Fie ca el şi Stach să semene cu Orestes şi Pylades[1]. Ăsta-i planul meu.

Preotul Woynowski îşi deschise larg braţele:

— Dumnezeu te-a trimis, domnia ta! Pentru Jacek, bag mîna în foc, ca şi pentru mine. E un băiat de aur şi are o inimă recunoscătoare, ca pămîntul ogorît pentru grîu. Dumnezeu te-a trimis! Acum, flăcăul meu se va putea înfăţişa cum îi stă bine unui Taczewski cu blazonul Powala. Cunoscînd astfel lumea largă, poate că va uita de fata pentru care a suferit şi a irosit atîţia ani.

— A îndrăgit-o de mult?

— Ca să recunoaştem adevărul, de mic copil. Dar nici acum nu spune nimic, strînge din dinţi şi se zbate ca un ţipar în frigare...

1 Celebru cuplu de prieteni din mitologia greacă. Orestes era fiul lui Agamemnon; îi ucide pe Clitemnestra, mama lui, şi pe Egist, ibovnicul acesteia, amîndoi vinovaţi de moartea tatălui său după întoarcerea de la Troia.

Să plece cît mai repede, pentru că din asta nu poate ieşi nimic bun.

Urmă o clipă de tăcere.

— Trebuie totuşi să vorbim *accuratissime*[1] despre aceste lucruri, rosti bătrînul în cele din urmă. Domnia ta cît poţi da, ca să-ţi lase zălog Wyrąbki? Ţărina nu face mare lucru.

— Fie şi o sută de ducaţi.

— Ai frică de Dumnezeu, domnia ta!

— De ce, mă rog? Dacă jupîn Taczewski îmi va înapoia banii vreodată, e totuna cît îi dau, iar dacă nu, tot voi ieşi în cîştig, fiindcă pe aici pămîntul e prost; la Wyrąbki, însă, pădurea s-a tăiat nu demult, aşa că trebuie să fie bun. Astăzi am să-l iau pe Stach şi pe fraţii Bukojemski la Jedlinka, iar domniile voastre să veniţi la noi cînd se întoarce jupîn Taczewski de la Radom. Banii vor fi pregătiţi.

— Din cer ai picat, domnia ta, cu averea şi inima domniei tale de aur, se bucură preotul Woynowski.

Apoi dădu poruncă să se aducă mied, umplu el însuşi paharele şi băură cu plăcere, cum fac oamenii foarte mulţumiţi. După al treilea pahar, preotul deveni serios şi spuse:

— Pentru ajutor, pentru vorba bună şi pentru cinstea domniei tale, aş vrea să te răsplătesc măcar cu un sfat.

— Ascult.

— Fiul domniei tale să nu stea la Wyrąbki. Fata-i frumoasă peste închipuire. Poate fi şi virtuoasă, nu neg, dar e o Sienińska, lucru de care nu ea, ci jupîn Pągowski este atît de mîndru, că de i-ar cere mîna, ştiu eu, fie şi feciorul regelui nostru, Jacobus, bătrînului nu i se va părea prea mult. Păzeşte-ţi fiul, domnia ta, nu-i îngădui să-şi sfîşie inima de moarte cu această deşertăciune, ca Jacek. Ţi-o spun din neprefăcută şi binevoitoare prietenie, vrînd să-ţi răsplătesc binele cu bine.

Jupîn Cyprianowicz îşi trecu mîna peste frunte şi răspunse astfel:

— Au venit la Jedlinka pe neaşteptate din cauza unui necaz în timpul călătoriei. Eu am fost o dată în vizită la jupîn Pągowski, ca între vecini, dar el n-a catadixit să vină la mine. Văzîndu-l cît este de mîndru, nu i-am mai căutat nici eu cunoştinţa şi prietenia. Acum s-a întîmplat fără voia mea. Cu toate acestea, n-am să-l aşez pe fiul meu la Wyrąbki şi n-am să-i îngădui să-şi piardă capul la Bełczączka. Nu sîntem şleahtici atît de vechi, ca Sieniński sau ca Pągowski, dar oricum, am crescut şi noi din război, din ceea ce

1 Cu foarte multă grijă, precizie (lb. lat.).

doare, cum spunea jupîn Czarniecki. Sîntem în stare şi noi să ne păstrăm demnitatea, iar fiul meu vrea şi el acest lucru. E greu să-l fereşti pe un tînăr de săgeţile lui Cupidon, dar uite ce mi-a spus Stach cînd l-am descusut la Bełczączka în legătură cu fata: „Prefer să nu rup mărul, decît să sar prea sus, fiindcă dacă nu-l voi ajunge, îmi va fi ruşine".

— Oho, are minte băiatul! exclamă preotul.

— Aşa a fost de mic, adăugă Cyprianowicz cu anume mîndrie. Pe deasupra, mi-a mai spus că acum, cînd a aflat ce a însemnat fata pentru Taczewski şi cît a suferit din cauza ei, n-ar vrea în nici un caz să-i strice socotelile unui cavaler atît de vrednic. Nu, părinte, nu iau Wyrąbki ca fiul meu să fie mai aproape de Bełczączka. Dumnezeu să-l păzească pe Stach şi să-l ferească de toate relele!

— Amin. Cred, ca şi cum mi-ar fi spus-o un înger. Iar pe fată, n-are decît s-o ia altul, fie şi unul dintre jupînii Bukojemski, care se laudă cu rude atît de suspuse.

Cyprianowicz se porni pe rîs, apoi îşi bău miedul, îşi luă rămas bun şi plecă. Preotul Woynowski se duse la biserică să-i mulţumească lui Dumnezeu pentru ajutorul nesperat, apoi îl aşteptă cu nerăbdare pe Taczewski.

Cînd Jacek se întoarse, în sfîrşit, îi ieşi înainte alergînd, îl luă în braţe şi începu să strige:

— Jacek, poţi să cumperi un pofil şi cu zece ducaţi. Vei avea o sută de cervoneţi în mînă, iar Wyrąbki va fi tot a ta!

Taczewski îşi aţinti asupra lui ochii încercănaţi de suferinţă şi nesomn şi-l întrebă cu uimire:

— Ce s-a întîmplat?

CAPITOLUL XI

Se întîmplase într-adevăr un lucru bun, pentru că izvora dintr-o inimă iubitoare. De aceea, preotul observă cu bucurie că Jacek, cu tot zbuciumul şi chinurile inimii, parcă îşi recăpătă curajul la auzul veştii despre înţelegerea cu Cyprianowicz. Cîteva zile, nu se gîndi şi nu vorbi decît despre cai şi care, despre lucrurile necesare pentru război şi slujitori, lăsînd impresia că în sufletul lui nu mai era loc pentru altceva.

— Ce leac grozav, un adevărat balsam! repeta în sinea lui preotul Woynowski. Pentru că fiecare om, oricît de legat de femeie, oricît de nefericit, atunci cînd pleacă la război trebuie să aibă grijă să nu cumpere vreun cal cu astmă sau şchiop, să aleagă săbiile, să probeze armura şi să mînuiască suliţa de cîteva ori, iar în acest fel *animus*[1] se îndepărtează de ea, îndreptîndu-se către lucruri mai însemnate, asigurînd totodată uşurarea inimii.

Şi îşi aduse aminte cum o dată, în tinereţe, el însuşi îşi căutase în luptă uitarea sau moartea. Dar, pentru că de astă dată războiul nu începuse încă, Jacek nu se gîndea deloc la moarte, fiind preocupat cu totul numai de campanie.

Erau destule lucruri de făcut.

Cei doi Cyprianowicz veniră din nou la preotul Woynowski, unde locuia Jacek. După care plecară tuspatru la oraş să scrie zapisul la zălog. Tot aici fu cumpărată o parte din lucrurile trebuitoare campaniei lui Jacek; pe celelalte, preotul Woynowski, prevăzător şi cu multă experienţă, îl sfătui să le ia de la Varşovia sau Cracovia. Asemenea treburi le umplură cîteva zile bune de dimineaţa pînă seara, timp în care Stanisław Cyprianowicz, complet vindecat după rănile uşoare, îl ajută cu înflăcărare pe Jacek, străduindu-se să se apropie de el şi să lege o prietenie trainică.

Bătrînii se bucurară la această privelişte, deoarece amîndoi doreau acelaşi lucru. Vrednicul jupîn Serafin începu chiar să regrete că Jacek pleca aşa de repede şi-l îndemnă pe duhovnic să nu-l grăbească prea mult.

— Pricep, îi spuse, pricep prea bine de ce domnia ta vrei să-l trimiţi cît mai degrabă de aici, dar trebuie să recunosc după drep-

1 Sufletul, gîndul (lb. lat.).

tate că eu nu gîndesc rău despre jupîniţa Sienińska... E adevărat că în prima clipă nu l-a primit prea bine pe Jacek după duel, dar gîndeşte-te că Stach şi jupînii Bukojemski abia le scăpaseră pe ea şi pe jupîneasa Winnicka din gura lupilor; ce-i de mirare că, la vederea rănilor şi a sîngelui lor, a cuprins-o mînia pe care, după cîte ştim, a stîrnit-o înadins şi Pągowski. Ce-i drept, el este un om neînduplecat, dar copila, cînd am fost la ei, a venit la mine cu umilinţă: „Recunosc, zice, că nu ne-am purtat cu dreptate şi că jupîn Jacek se cuvine să fie răsplătit într-un fel". Şi ochişorii i s-au umezit pe dată, de mi s-a făcut milă de ea; în plus, diavoliţa e nespus de frumoasă. Are însă un suflet curat şi simte strîmbătatea...

— Pe viul Dumnezeu, să nu afle Jacek despre asta, că iar i se urcă inima la gît, şi abia a început să respire mai liniştit. A fugit de acolo fără căciulă, a jurat că nu se mai întoarce şi ferească Dumnezeu să-şi calce hotărîrea. Femeile, domnia ta, sînt ca focurile acelea rătăcitoare ce umblă prin noroaiele grase de la Jedlnia. Dacă le goneşti, fug, dar dacă fugi tu, te gonesc ele... Asta-i!...

— E o vorbă înţeleaptă, trebuie s-o ţin minte pentru Stach, aprecie jupîn Serafin.

— Jacek, însă, trebuie să plece cît mai repede. I-am şi pregătit scrisorile către diferiţi prieteni şi dregători pe care i-am cunoscut pe cînd nu erau în slujbe înalte, către căpeteniile mai de seamă. În ele vorbesc şi despre feciorul domniei tale ca de un cavaler destoinic; cînd îi va veni şi lui timpul să plece, am să-i dau altele, deşi poate că se vor dovedi de prisos, deoarece Jacek îi va netezi drumul pînă atunci. Să slujească împreună.

— Îţi mulţumesc, părinte, din tot sufletul. Aşa-i, să slujească împreună şi să trăiască toată viaţa în prietenie. Mi-ai vorbit de steagul prinţului Alexander, care se află la Zbierzchowsk. E un steag de elită, poate chiar cel mai bun de la husari[1], astfel că m-aş bucura grozav pentru Stanisław, dar el mi-a spus aşa: „Călărimea uşoară e pentru şase zile pe săptămînă, iar husarii numai pentru duminica!"

— *Generaliter*[2], a spus adevărul, răspunse preotul. Căci husarii nu sînt trimişi în recunoaştere şi arareori vreunul din ei iese la harţ, fiindcă nu se cuvine ca un astfel de oştean să se bată cu oricine; în schimb, cînd vine duminica lor, atîta se vînzolesc şi calcă în picioare, că alţii nici în şase zile nu varsă atîta sînge. De altminteri, nevoile războiului poruncesc, aşa că uneori se întîmplă ca şi husarii să aibă de lucru în fiecare zi.

1 Călărimea grea în oştirea medievală.
2 În general (lb. lat.).

— Domnia ta ştii cel mai bine, părinte...

Preotul Woynowski închise ochii o clipă, vrînd parcă să-şi amintească mai bine timpurile trecute, apoi ridică paharul, privi mierul în lumină, înghiţi o dată, de două ori şi grăi:

— Aşa a fost, cînd spre sfîrşitul războiului cu suedezii, ne-am dus să-l pedepsim pe electorul[1] trădător pentru înţelegerea cu Carolus. Mareşalul Lubomirski[2] a dus focul şi sabia pînă sub zidurile Berlinului. Pe atunci, slujeam în steagul lui de husari sub porucinicul[3] Wiktor. Brandenburghezul ne-a înfruntat cu ce-a avut: pedestrime, oşteni obişnuiţi printre care se aflau şi nobili nemţi; ei bine, află domnia ta că atît noi, husarii, cît şi cazacii din gardă, abia ne mai mişcam braţele amorţite de trudă...

— Aşa de greu a fost?

— N-a fost greu, pentru că la vederea noastră, muschetele şi suliţele tremurau ca ramurile bătute de vînt în mîinile potrivnicilor, dar luptam în fiecare zi de dimineaţa pînă seara. La fel trudeşti dacă înfigi sulita în piept sau în spate. Ehei, a fost o campanie grozavă, pentru că am avut de lucru, nu glumă. Pe de altă parte, în viaţa mea n-am văzut atîţia oameni şi cai din spate, ca atunci. Am pustiit jumătate din Brandenburg, de plîngea şi Luther în iad.

— E plăcut să aminteşti că trădarea şi-a primit pedeapsa cuvenită.

— Sigur că-i plăcut. După aceea, electorul a venit la jupîn Lubomirski să ceară pace. Eu n-am văzut, dar mi-au spus oştenii că jupînul Lubomirski se plimba pe medean cu mîna în şold, iar electorul trepăda în urma lui şi se ploconea atît de adînc, de aproape că-i ajungea peruca la pămînt, şi-i îmbrăţişa genunchii mareşalului. Ba mai mult, se zvonea că-l şi săruta pe unde se nimerea, dar eu nu prea cred, fiindcă mareşalul, avînd un suflet mîndru, îi plăcea să-şi încovoaie duşmanul, însă fiind un om bine crescut, n-ar fi îngăduit una ca asta.

— Să dea Dumnezeu să se întîmple şi acum cu turcii ca atunci cu brandenburghezul.

— Experienţa mea nu e prea înaltă, în schimb, e foarte lungă, de aceea, îţi mărturisesc domniei tale că lucrurile s-ar putea să

---

1 Titlu princiar care asigura posesorului dreptul de a participa la alegerea regelui. Aici este vorba de margraful de Brandenburg.

2 Jerzy Sebastian Lubomirski (1616–1667) – mare mareşal al Coroanei din 1650, hatman de cîmp al Coroanei din 1658. S-a evidenţiat în luptele cu suedezii (1655–1660), apoi cu ruşii (1661). Ca şef al partidei împotriva Mariei Ludovica, condamnat la moarte de seim, începe răscoala şi învinge armata regelui la Mątwy (1666).

3 Locotenent.

meargă chiar mai bine. Jupînul mareşal era un războinic încercat şi mai ales norocos, dar nu se poate compara cu luminatul nostru rege de astăzi.

Apoi îşi aduseră aminte de toate izbînzile regelui şi de bătăliile la care luaseră parte, ciocnind în sănătatea măriei sale şi bucurîndu-se că sub asemenea căpetenie, tinerii nu numai că vor avea parte de război, dar se vor acoperi de slavă nemărginită, mai ales că lupta se va duce cu duşmanul dintotdeauna al crucii.

La drept vorbind, nu ştia nimeni nimic.

Nu se ştia nici măcar dacă puterea turcească se va îndrepta mai întîi asupra Republicii sau a împăratului. Alianţa cu curtea austriacă avea să se discute abia la seimul următor. Dar pe la adunările şleahticilor şi la dietele ţinuturilor se vorbea numai despre război. Dregătorii de la Varşovia şi de la curte îl prevesteau fără greş, în afară de asta, norodul întreg presimţea că trebuie să vină; presimţire mai puternică decît siguranţa, întrucît se întemeia pe faptele de pînă acum ale regelui şi pe dorinţa de predestinare naţională.

CAPITOLUL XII

Înapoindu-se de la Radom, preotul Woynowski îi pofti pe cei doi Cyprianowicz să se odihnească la casa parohială; după aceea, aveau să plece cu toţii la Jedlinka. În acest timp, veniră la el pe neaşteptate trei dintre jupînii Bukojemski. Marek, care avea clavicula frîntă, nu putea încă să se mişte, dar Mateusz, Łukasz şi Jan se grăbiseră să-i dea bineţe bătrînului şi să-i mulţumească pentru că le legase rănile. Lui Jan îi lipsea de bună seamă degetul mic, iar ceilalţi aveau crestături adînci, unul pe frunte, altul pe obraz, dar se vindecaseră şi erau sănătoşi tun.

În urmă cu două zile, se duseseră în pădure la vînătoare şi afumînd o ursoaică adormită în bîrlogul ei, o omorîseră cu suliţele, iar puiul îl aduseseră în dar preotului, a cărui dragoste pentru animalele pădurii era îndeobşte cunoscută.

Bătrînul, îndrăgindu-i ca pe nişte flăcăi de ispravă, se bucură şi de venirea lor, şi de ursuleţ şi aproape rîse cu lacrimi cînd acesta, înşfăcînd unul dintre paharele cu mied pentru oaspeţi, se porni să mormăie furios pentru a stîrni spaima cuvenită şi a-şi asigura prada.

Apoi, văzînd că nu i-o ia nimeni, se aşeză pe picioarele dinapoi şi bău ca un om, sporind şi mai mult bucuria celor din jur.

— N-am să-l fac nici chelar, nici prisăcar, glumi preotul înveselit.

— Ehei, strigă Stanisław Cyprianowicz rîzînd, a stat doar o zi în şcoala tinerilor Bukojemski şi a învăţat mai mult decît ar fi învăţat în pădure toată viaţa.

— A, nu-i adevărat, îl îndreptă Łukasz, asta-i o fiară mintoasă din fire şi ştie ce e bun. Abia l-am adus acasă, că a şi băut horilcă, ca şi cînd ar fi supt în fiecare dimineaţă în pădure, iar după aceea a lovit cîinele peste bot: „na poftim, i-a spus, nu mai adulmeca" şi s-a dus să se culce.

— Datorită domniilor voastre, am să mă bucur în lege, le mulţumi preotul, dar chelar n-am să-l fac, fiindcă deşi se pricepe foarte bine la băuturi, ar umbla prea des pe la butoaie.

— Ursul e în stare de multe lucruri, observă Jan. Preotul Głó-

mińskí din Przytyk are unul despre care se spune că ştie să cînte la orgă. Unii se supără, deoarece cîteodată mai şi mormăie, mai ales cînd îl îndeamnă.

— Nu e nici un păcat în asta, răspunse preotul, păsările îşi fac cuiburi prin biserică şi cîntă spre slava lui Dumnezeu, dar nu se supără nimeni. Orice vieţuitoare îl slujeşte pe Dumnezeu, iar Mîntuitorul s-a născut într-un staul.

— Se mai spune, adăugă Mateusz, că Isus a prefăcut pe un morar în urs, aşa că poate a rămas şi în el o părticică din sufletul omului.

La acestea, bătrînul Cyprianowicz spuse:

— În acest caz, voi aţi omorît morăriţa, faptă pentru care trebuie să daţi socoteală. Măria sa, regele, ţine foarte mult la urşii lui şi nu plăteşte supraveghetori ca să-i ucidă.

Auzind aceste cuvinte, cei trei fraţi se îngrijorară de-a binelea şi abia după un răstimp mai lung de gîndire, Mateusz, vrînd să ia apărarea fraţilor, interveni:

— Păi ce, noi nu sîntem şleahtici? Neamul Bukojemski e tot atît de bun ca şi Sobieski.

Łukasz, însă, avu o idee mai fericită, aşa că obrazul i se lumină îndată:

— Ne-am dat cuvîntul de cavaleri că nu vom împuşca urşii, nu-i aşa? Ei bine, nu-i împuşcăm, ci îi străpungem.

— Regele nu se gîndeşte la urşi acum, remarcă Jan, şi apoi cine ne va pîrî? Să îndrăznească vreun pădurar... Hm, păcat totuşi că ne-am lăudat faţă de jupînii Pągowski şi Grothus, fiindcă starostele tocmai a plecat la Varşovia şi cum se vede adesea cu măria sa, poate să ne dea de gol.

— Cînd v-aţi întîlnit cu Pągowski? se interesă preotul.

— Ieri. Tocmai îl conducea pe jupîn Grothus. Părinte, ştii unde este cîrciuma care se numeşte „Abator"? S-au oprit acolo să lase caii să răsufle şi aşa au dat de noi. Pągowski s-a apucat să ne întrebe tot felul de lucruri, s-a interesat şi de Jacek.

— De mine? se miră Taczewski.

— Întocmai. „E adevărat, a întrebat, că Taczewski pleacă la oaste?"

— Adevărat, am răspuns.

— „Şi cînd asta?"

— Se pare că în curînd.

— „Da, a zis iarăşi Pągowski, se va înrola ca pedestraş".

Asta ne-a înfuriat pe toţi, iar Mateusz i-a spus de la obraz:

— „Domnia ta, asemenea lucruri să nu crezi, pentru că Jacek este prietenul nostru şi ar trebui să-i luăm apărarea!" Şi deoarece începuserăm să gîlîim cu toţii, s-a înfrînat şi a schimbat-o:

— „N-o spun cu răutate, dar ştiu că Wyrąbki nu-s cît o stărostie".

— Stărostie, nestărostie, nu-l priveşte! se burzului preotul. Să-şi vadă de treaba lui!

Se vede totuşi că jupîn Pągowski era de altă părere şi continua să se gîndească la Jacek, fiindcă după vreun ceas, slujitorul aduse o dată cu încă un urcior de mied şi o scrisoare cu pecete, zicînd:

— A venit un trimis de la Bełczączka.

Preotul Woynowski luă scrisoarea, rupse peceţile, o desfăcu, lovi foaia cu dosul palmei şi apropiindu-se de fereastră, începu să citească.

Jacek mai că pălise de emoţie şi privea la hîrtie ca la soare, presimţind că-i vorba despre el. Gîndurile îi săgetau ca nişte rîndunele prin cap: dacă bătrînul se muiase şi-i cerea iertare? Aşa s-ar cuveni să facă, altceva nu poate fi. Pągowski n-avea dreptul să se înfurie pentru cele întîmplate mai mult decît cei ce avuseseră de suferit. Aşa că îl mustra conştiinţa; înţelegea că nedreptăţise un om nevinovat, socotea că se purtase necuviincios şi dorea să-şi repare greşeala.

Inima lui Jacek începu să bată ca un ciocan: „Oho, îşi spuse în gînd, am să plec, fericirea trecută nu mai e pentru mine, chiar dacă am să iert totul, nu sînt în stare să uit, dar Dumnezeule milostiv, nu-mi refuza bucuria de a mai vedea o dată pe această crudă şi dragă Anula; s-o mai privesc şi să-i aud glasul o dată!"

Gîndurile îşi înteţiră zborul, dar înainte de a se linişti, se petrecu ceva cu totul neprevăzut, căci iată, preotul Woynowski mototoli deodată scrisoarea şi-şi duse mîna stîngă la şold, căutîndu-şi parcă sabia. Sîngele i se urcă în obraji, grumazul i se încordă şi ochii îi sloboziră fulgere. Era atît de înfricoşător, încît cei doi Cyprianowicz şi fraţii Bukojemski îl priveau uluiţi, ca şi cînd farmecele îl preschimbaseră dintr-o dată în alt om.

În încăpere se înstăpîni o tăcere surdă.

În acest timp, preotul se aplecă spre fereastră, de parcă voia să vadă ceva afară, după care se întoarse, privi mai întîi pe pereţi, dar se vedea că îşi înfrînsese mînia şi îşi revenise, fiindcă faţa îi păli şi flăcările i se stinseră în ochi.

— Domniile voastre, Pągowski nu e numai un om viforos, ci de-a dreptul rău. Fiecăruia dintre noi i se mai întîmplă să spună

la mînie mai mult decît îngăduie adevărul, dar să continui să umileşti cu înverşunare şi să-l calci în picioare pe cel nedreptăţit, e un lucru nevrednic de un şleahtic şi un catolic.

Apoi se aplecă, ridică scrisoarea mototolită şi i se adresă lui Taczewski:

— Jacek, dacă ţi-a mai rămas vreun ghimpe în inimă, scoate-l cu cuţitul ăsta. Citeşte, sărmane, citeşte tare, pentru că nu tu trebuie să te ruşinezi, ci acela care a scris o asemenea scrisoare. Să afle şi domniile lor cine-i jupîn Pągowski.

Jacek luă foaia cu mîini tremurătoare, o netezi şi citi:

„Mult iubite părinte şi binefăcătorule etc. etc.

Aflînd că Taczewski din Wyrąbki, cel ce venea adesea în casa mea, are să plece în aceste zile la oaste, şi gîndindu-mă la pîinea cu care l-am hrănit în sărăcia lui şi slujbele la care s-a nimerit să-l folosesc uneori, îi trimit un cal de călărie şi un ducat pentru potcoave cu rugămintea de a nu-l irosi pe alte lucruri de prisos.

Asigurîndu-te, părinte, de gîndurile mele bune,.mai jos mă iscălesc... etc. etc."

Jacek îngălbeni ca ceara după citirea scrisorii, astfel că cei de faţă se înspăimîntară, mai ales preotul, fiindcă nu era sigur dacă paloarea lui nu vesteşte o răbufnire de nebunie şi ştia cît de primejdios devenea la mînie acest tînăr de obicei atît de blînd. De aceea, încercă să-l potolească:

— Pągowski e bătrîn şi-i lipseşte un braţ, spuse în grabă, aşa că nu poţi să-l provoci la duel!...

Taczewski, însă, nu izbucni în nici un fel, întrucît în prima clipă, o uimire fără margini, dureroasă, înăbuşi în el toate celelalte simţăminte.

— Nu pot să-l provoc la duel, repetă ca un ecou, dar de ce mai trebuie să mă şi umilească?

La acestea, bătrînul Cyprianowicz se ridică în picioare, îi luă amîndouă mîinile lui Jacek, le strînse cu putere, apoi îl sărută pe frunte şi zise:

— Pągowski s-a umilit pe sine, nu pe domnia ta, iar dacă nu vei căuta să te răzbuni, oricine te va lăuda pentru sufletu-ţi vrednic de un sînge atît de ales.

— Iată vorbe înţelepte! exclamă preotul, trebuie să te arăţi vrednic de ele...

La rîndul lui, Stanisław Cyprianowicz îl îmbrăţişă şi el pe Ja-

cek.

— La drept vorbind, mărturisi, ţin din ce în ce mai mult la tine...

Dar jupînilor Bukojemski, care de cînd auziseră ce scrie în epistolă, scrîşneau mereu din dinţi, nu le fu pe plac asemenea întorsătură a lucrurilor. Urmînd pilda lui Stanisław, începură să-l îmbrăţişeze pe Jacek.

— Fie ce-o fi, rosti în sfîrşit Łukasz, dar în locul lui Jacek, eu aş proceda altfel.

— Cum? întrebară curioşi doi dintre fraţi.

— Nu ştiu nici eu cum, dar m-aş gîndi şi n-aş ierta jignirea...

— De vreme ce nu ştii, nu vorbi!

— Parcă voi ştiţi!

— Tăcere, domniile voastre! se răsti preotul. Fireşte, nu vom lăsa scrisoarea fără răspuns, dar a nu căuta să te răzbuni, e un lucru creştinesc şi catolic.

— Păi şi domnia ta ai dus mîna la şold la început.

— Pentru că am purtat prea mult sabia. *Mea culpa*! Dar cum am zis, mai e şi împrejurarea că Pągowski a îmbătrînit şi n-are o mînă. Dreptatea fierului nu foloseşte la nimic aici... Domniile voastre, aflaţi că acest om mi-a devenit mai nesuferit tocmai pentru că profită ca un ticălos de schilodirea lui...

— Totuşi, o să-i fie cam strîmt în olatul nostru, interveni Jan Bukojemski. Vom avea noi grijă ca să nu mai calce nimeni în casa lui...

— Pînă una-alta, trebuie să-i răspundem, îl întrerupse preotul, şi asta numaidecît.

Cu toate acestea, mai cumpăniră o vreme cine trebuie să-i răspundă: Jacek, la care se referea scrisoarea, sau preotul, căruia îi fusese trimisă. Rămase să scrie preotul, căci Taczewski declară:

— Pentru mine, toţi oamenii din casa asta sînt ca şi morţi, norocul lor că aşa am hotărît în sinea mea...

— Aşa şi este, toate punţile de legătură sînt distruse, completă preotul, căutînd pene şi hîrtie. Dar Jan Bukojemski nu se lăsă:

— E bine că punţile de legătură sînt distruse, dar ar fi fost mai bine ca şi Bełczączka să ardă!... La noi, în Ucraina, se întîmpla de multe ori aşa; cînd se statornicea vreun venetic şi nu se împăca bine cu oamenii din partea locului, el era omorît şi conacul ars din temelii.

Nimeni nu luă în seamă aceste cuvinte, afară de bătrînul Cyprianowicz, care dădu nerăbdător din mînă şi răspunse:

— Domniile voastre aţi venit în acest ţinut din Ucraina, eu de lîngă Lwów, iar jupîn Pągowski de la Pomorzany, aşa că după mintea domniei tale, jupîn Taczewski ne-ar putea socoti pe toţi nişte venetici. Află, însă, că Republica este o casă mare, unde locuieşte *familia* şleahticilor şi unde oriunde s-ar găsi, şleahticul este la el acasă...

Se aşternu tăcerea, numai din odaia de dormit se auzeau scîrţîitul penei şi cuvintele rostite cu jumătate de glas, pe care preotul şi le dicta singur.

Taczewski îşi sprijini fruntea în palme şi un răstimp rămase nemişcat; deodată, se îndreptă, privi la cei de faţă şi grăi:

— E ceva ce eu nu pot să înţeleg.

— Nici noi nu înţelegem, răspunse Łukasz Bukojemski, dar dacă vrei să bei mied, bem şi noi.

Jacek turnă nepăsător în pahare, urmîndu-şi în acelaşi timp firul gîndurilor.

— Dacă duelul ar fi început în casa lui, deşi asemenea lucruri se întîmplă pretutindeni, Pągowski ar fi avut dreptul să se simtă jignit. Dar acum el ştie că nu eu v-am provocat, ştie că m-a umilit degeaba în casa mea, ştie că m-am împăcat cu domniile voastre, în sfîrşit, ştie că nu-i voi mai trece pragul, şi cu toate acestea, continuă să mă prigonească, să mă calce în picioare...

— Adevărat, e o îndărătnicie neobişnuită, întări bătrînul Cyprianowicz.

— Deci şi domnia ta crezi că e ceva necurat în treaba asta?

— În care treabă? întrebă preotul care, intrînd din odaia de dormit cu scrisoarea gata, auzise ultimele cuvinte.

— În ura lui neostoită faţă de mine.

— Preotul se uită la poliţa unde, printre alte cîteva cărţi, se afla Sfînta Scriptură şi zise:

— Eu îţi repet ce ţi-am mai spus şi altă dată: aici e vorba de *mulier*.

Apoi se întoarse către cei de faţă:

— Domniile voastre, v-am citat cuvintele ecleziastului despre femeie?...

Dar nu apucă să-şi ducă gîndul pînă la capăt, deoarece Jacek sări în picioare ca opărit, îşi înfipse degetele în păr şi aproape că începu să strige cu o durere nemărginită:

— Cu atît mai mult nu înţeleg, fiindcă dacă e cineva pe lume... dacă pe cineva... dacă există cineva... cu tot sufletul...

Şi nu mai putu să vorbească, durerea inimii îi strînse gîtul ca

un cleşte şi îi urcă în ochi în două boabe de lacrimi amare şi fierbinţi, care i se rostogoliră pe obraji.

Preotul îi înţelegea durerea.

— Dragă Jacek, îl sfătui, e mai bine să arzi rana, oricît te-ar durea, decît s-o laşi să se adîncească; de aceea, nu vreau să te cruţ. Ehei, şi eu la vremea mea am fost un oştean laic, aşa că înţeleg multe lucruri. Ştiu că se întîmplă cîteodată ca amintirea şi jalea, de-ar pleca omul cît de departe, să se tîrască urlînd în urma lui ca nişte ciini şi să nu-l lase să doarmă. Aşa că tot e mai bine să scapi de ele dintr-o dată. În clipa asta, tu simţi că ai fi în stare să-ţi verşi tot sîngele pentru cei din Bełczączka, de aceea eşti uluit şi suferi atîta, pentru că răzbunarea te urmăreşte tocmai din partea lor. Lucrul ţi se pare cu neputinţă, dar este cu putinţă!... Fiindcă dacă ai stîrnit mîndria şi deşertăciunea femeii, dacă ea a crezut că vei schelălăi cînd vei fi bătut, iar tu n-ai schelălăit şi nu te-ai gudurat, ba te-ai şi smucit şi ai rupt lanţul, află că nu te va ierta niciodată, ura ei, mai neînduplecată decît cea a bărbatului, prigonindu-te totdeauna. Nu există decît un leac, să-ţi smulgi dragostea din piept, fie şi o dată cu inima, şi s-o zvîrli departe de tine ca pe un arc crăpat, asta e!

Şi iarăşi se instăpîni tăcerea. Bătrînul Cyprianowicz clătină din cap, întărind cuvintele preotului şi, ca un om cu experienţă, admirîndu-i înţelepciunea.

Jacek repetă:

— E adevărat că am smucit de lanţ şi l-am rupt... Aşa-i, cel ce mă urmăreşte nu-i Pągowski!

— Acum ştiu ce-aş face, se amestecă deodată Łukasz Bukojemski.

— Spune, nu ascunde nimic! îl grăbiră fraţii.

— Voi ştiţi ce zice iepurele?

— Ce iepure, te-ai îmbătat?

— Cel de sub mejdină.

Şi mîndru, se vede, de propria idee, se ridică, îşi puse mîinile în şolduri şi începu să cînte:

„Iepurele-i sub mejdină,
Sub mejdină,
Vînători să nu s-aţină,
Nu s-aţină.
Stă şi se tot văicăreşte,
Testamentul zmîngăleşte
Sub mejdină."

Aici, se întoarse către fraţii săi şi întrebă:
— Ştiţi care-i tîlcul testamentului?
— Ştim, dar ne place să te ascultăm!
— Atunci, ascultaţi:

„Pupaţi-mă voi cu toţii,
Hăitaşi, vînători, netoţii,
Sub mejdină..."

... Uite ce le-aş scrie eu celor de la Bełczączka, în locul lui Jacek, iar dacă el n-o va face, să-mi scoată măruntaiele cel dintîi ienicer de n-am s-o fac eu, scriindu-i lui Pągowski în numele meu şi al vostru în semn de rămas bun!
— Oho, pe Dumnezeul meu, e o idee grozavă! se bucură Jan.
— Şi îndrăzneaţă, şi la obiect!
— Să-i scrie Jacek aşa!
— Ba, se împotrivi preotul supărat de amestecul fraţilor, îi voi scrie eu, nu Jacek, dar nu se cuvine ca o faţă bisericească să împrumute vorbele de la domniile voastre.
Apoi se adresă celor doi Cyprianowicz şi lui Jacek:
— N-a fost deloc uşor, a trebuit să tai şi coarnele răutăţii, să folosesc şi politeţurile şi să-i arăt totodată că bănuim de unde provine înţepătura. Ascultaţi, însă, şi dacă vreunul dintre domniile voastre are ceva de spus, să poftească:
Începu să citească:
„Prea mărite binefăcătorule şi dragă frate..."
Lovi hîrtia cu dosul palmei şi sublinie:
— Domniile voastre, băgaţi de seamă că nu-i scriu: „mult iubite", ci „dragă..."
— Asta o să-l înfurie! constată jupîn Serafin, citeşte mai departe, părinte.
— Luaţi aminte:
„Este îndeobşte cunoscut locuitorilor statorniciţi în Republica noastră că numai aceeia ştiu *conservare et applicare*[1] bunele purtări în orice împrejurare, care au trăit din tinereţe alături de oamenii bine educaţi sau care, provenind din marile familii, le-au preluat din naştere. Ceea ce nu este cazul cu domnia ta, binefăcătorule, de aceea jupîn Jacek Taczewski *ex contrario*[2] de domnia ta, a moş-tenit şi sîngele, şi sufletu-i minunat de la

1 Să păstreze şi să aplice (lb. lat.).
2 Spre deosebire (lb. lat.).

înaintaşi vestiţi, aşa că îţi iartă vorbele necioplite şi îţi trimite darurile înapoi. Dar pentru că domnia ta, asemenea cîrciumarilor ce ţin hanuri prin tîrguri sau la drumul mare, îi trimiţi socoteala pentru ospitalitatea cunoscută în casa domniei tale, jupîn Taczewski este gata să-ţi întoarcă *expressa*[1] cu adaosul corespunzător mărinimiei sale..."

— A, pe viul Dumnezeu, îl întrerupse bătrînul Cyprianowicz, Pągowski o să-şi piardă minţile de furie!

— Da, se cuvenea să-i mai tai din nas, iar dacă astfel nu mai e cu putinţă nici o împăcare, cu atît mai bine, căci şi Jacek tocmai asta voia.

— Aşa-i! E adevărat! exclamă Taczewski cu înflăcărare.

— Acum, ascultaţi ce-i scriu din partea mea:

„La care mărinimie chiar eu l-am îndemnat pe jupîn Jacek, în ideea că arcul este într-adevăr al domniei tale, dar săgeata otrăvită cu care ai vrut să-l nimereşti pe vrednicul tînăr poate că provine din săhăidacul altuia. Deoarece judecata, ca şi puterea muşchilor, slăbeşte o dată cu vîrsta şi bătrîneţea nătîngă, lăsîndu-se lesne înrîurită de şoapte străine, cu atît mai mult se cuvine iertată. Cu acestea închei, adăugînd doar cîteva cuvinte potrivite cu starea mea de capelan şi slugă a Domnului: cu cît omul e mai vîrstnic şi sfîrşitul mai aproape, cu atît mai puţin se cuvine să slujească trufia şi ura, gîndindu-se, în schimb, mai mult la mîntuirea sufletului, pe care mi-o doresc mie şi domniei tale. Amin! Rămîn al domniei tale etc. etc."

— Totu-i scris *accurate*, aprecie jupîn Serafin, nu mai trebuie să adaugi sau să tai nimic.

— Hm! se bucură preotul. Domnia ta crezi că a căpătat ce a meritat?

— Oho! am simţit că mă ia cu cald la unele cuvinte.

— Şi eu la fel, adăugă Łukasz Bukojemski. E drept că auzind asemenea lucruri, te apucă setea ca pe vremea de caniculă.

— Jacek, fă pe placul oaspeţilor, iar eu pecetluiesc scrisoarea şi o trimit numaidecît.

După care, scoase inelul cu pecete din deget şi se duse în odaia de dormit. Se vede, însă, că în acest timp îi veniră alte gînduri, fiindcă la întoarcere spuse:

— Uite-o. Am sfîrşit treaba! N-am fost oare prea aspru? E un om bătrîn, dacă se îmbolnăveşte? *Vulnera*[2] provocate de pană nu dor mai puţin ca cele provocate de sabie sau glonţ.

1 Cheltuielile (lb. lat.).
2 Rănile (lb. lat.).

Adevărat! adevărat! încuviinţă Taczewski.

Şi strînse din măsele.

Dar tocmai acest involuntar strigăt de durere se arătă hotărîtor. Bătrînul Cyprianowicz rosti:

— Părinte, îndoielile domniei tale sînt lăudabile, însă Pągowski nu le-a avut. Scrisoarea lui ţinteşte drept în inimă, iar a domniei tale doar în trufie şi răutate; de aceea, sînt de părere că trebuie să fie trimisă aşa.

Şi epistola fu trimisă, apoi grăbiră şi mai mult pregătirile pentru plecarea lui Jacek.

CAPITOLUL XIII

Prietenii lui Jacek nu prevedeau totuşi că scrisoarea preotului, într-un fel, avea să fie în folosul lui jupîn Gedeon Pągowski, slujindu-i planurile casnice.

E adevărat, nu mică-i fu mînia cînd o primi. Jacek, care pînă acum constituia doar o piedică, deşi nu era autorul scrisorii, deveni obiectul urii lui. Ura aceasta crescu în inima neînduplecată a bătrînului ca o floare otrăvită, astfel că judecata-i vicleană hotărî să profite de răspunsul preotului.

Prin urmare, jupîn Gedeon îşi stăpîni furia turbată, îşi aşternu pe faţă o expresie de milă dispreţuitoare şi se duse cu scrisoarea la jupîniţa Sienińska.

— În loc de răsplată, m-am ales cu bătaia, i se plînse. Eu nu voiam să fac asta, fiindcă sînt om cu experienţă şi cunosc lumea, dar cînd ai început să-ţi împreuni mîinile şi să-mi spui că a fost nedreptăţit, că am fost amîndoi prea aspri cu el, că ar fi fost mai bine să nu plece supărat, m-am lăsat convins: i-am trimis un ajutor în bani, un cal şi o scrisoare cuviincioasă; credeam că va veni să-mi mulţumească şi să-şi ia rămas bun, cum trebuia să facă un om care a petrecut atîta timp sub acoperişul meu, şi cînd colo, uite ce răspuns mi-a trimis.

Spunînd acestea, scoase de la cingătoare scrisoarea preotului şi i-o dădu jupîniţei.

Ea începu să citească şi sprîncenele-i negre se adunară deodată cu mînie, iar cînd ajunse la locul unde preotul spunea că jupîn Pągowski voia să-l umilească pe Jacek datorită „şoaptelor străine", îi tremurară mîinile şi faţa i se acoperi mai întîi cu o rumeneală trecătoare, apoi păli ca ceara şi rămase aşa.

Jupîn Gedeon, însă, deşi nu-i scăpase nimic, se prefăcu că nu văzuse.

— Să-i ierte Dumnezeu pentru ce-mi scriu *ad personam*[1], rosti după un răstimp de tăcere, căci numai el ştie dacă neamul Pągowski e mai prejos decît Taczewski, cu toate că lumea mai mult năsoceşte decît e adevărat. Nu pot totuşi să-i iert, biata mea orfană, că şi pe tine te răsplătesc pentru inima ta de înger cu asemenea ne-

1 Referitor la persoana mea (lb. lat.).

recunoştinţă.

— Asta n-a scris-o jupîn Jacek, ci preotul Woynowski, răspunse jupiniţa Sienińska, agăţîndu-se parcă de acest ultim mijloc de salvare.

Bătrînul şleahtic oftă şi întrebă:

— Copila mea, tu crezi că ţine la tine?

— Cred, dădu răspuns fata, aplecîndu-se şi sărutîndu-i mîna.

Bătrînul tutore se apucă s-o mîngîie cu duioşie pe căpşorul luminos.

— Deşi eşti convinsă, nu ştii totuşi cît de dragă-mi eşti cu adevărat. Tu eşti toată mîngîierea mea. Rareori îmi îngădui asemenea cuvinte şi spun ce simte inima, în care sălăşluieşte o veche durere. Trebuie totuşi să înţelegi că pentru mine tu eşti singura fiinţă scumpă pe lume. N-aş vrea ca în fiecare ceas al vieţii să-ţi sporesc supărarea şi grijile, cu atît mai puţin durerea, ci numai bucuria şi fericirea. Nu doresc să te întreb ce a început să încolţească în inima ta, dar îţi spun aşa: Fie că a fost, cum bănuiesc, o dragoste de soră sau ceva mai mult, nu este vrednic de ea acest tînăr care ne hrăneşte cu nerecunoştinţă pentru prietenia noastră sinceră. Anulka mea, te-ai amăgi singură crezînd că preotul a scris aşa fără ştirea lui Taczewski. Au alcătuit răspunsul împreună şi se sufleţesc atîta, fiindcă am auzit că Taczewski a făcut rost de bani de la armeanul acela din Jedlinka. Iată ce-i trebuia, iar acum, cînd nu mai are nevoie, nu se mai îngrijeşte de nimeni şi de nimic. Aşta-i adevărul şi tu singură musai să-l recunoşti în sufletul tău, că a gîndi altfel, ar însemna să te păcăleşti de bunăvoie.

— Recunosc, şopti jupiniţa.

Jupîn Gedeon se adînci în gînduri o clipă, ca şi cum ar fi cumpănit ceva, apoi spuse:

— Nu! Se spune că numai oamenii bătrîni au obiceiul să laude trecutul şi să vorbească de rău timpurile mai noi. Dar nu-i aşa! Nu e un obicei!... Lumea se strică într-adevăr, se strică oamenii; şi pe vremea mea, nu s-ar fi purtat nimeni ca Taczewski. Ştii cum a început tărăşenia? Totul se trage de la noaptea aceea petrecută în copac, cînd cavalerul s-a făcut de ris... Să grăbeşti chipurile în ajutorul cuiva şi să te caţeri în copac de frică, se poate întîmpla, fără îndoială, dar să te mai şi lauzi pe urmă, e lucru caraghios. Nici eu nu-i socotesc viteji pe fraţii Bukojemski şi pe Cyprianowicz; sînt nişte beţivani, încurcă-lume şi barbugii! Pe ei îi interesau mai mult pieile lupilor decît viaţa noastră. Dar în inima lui Taczewski s-a cuibărit asemenea *invidia*, încît nu i-a putut ierta nici măcar pentru ajutorul lor întîmplător. De aceea a avut loc duelul acela.

Dumnezeu să mă judece, dacă n-am avut dreptul să mă supăr. Aşa-i, pe urmă s-au împăcat, fiindcă pesemne cavalerul a înţeles că poate face rost de bani de la Cyprianowicz, astfel că a pus tot răul pe seama noastră. Trufie, răutate, lăcomie şi nerecunoştinţă – iată ce ne-a arătat. Nimic altceva! Că m-a nedreptăţit pe mine, Dumnezeu cu el, dar de ce şi pe tine, floricica mea? După atîţia ani de bună vecinătate şi ospeţie!... În astfel de împrejurări, ţiganul se leagă de locul în care stă, rîndunica se obişnuieşte cu streaşina şi barza îşi întocmeşte cuibul, pe cînd el a scuipat pe casa noastră de îndată ce a simţit banii în buzunar... A, nu, nimeni nu s-ar fi purtat aşa pe vremea mea!

Jupîniţa asculta cu palmele la tîmple şi ochii pironiţi undeva înainte, aşa că Pągowski se întrerupse şi uitîndu-se la ea o dată, de două ori, întrebă:

— De ce ai căzut pe gînduri?

— E, n-am nimic, răspunse copila, numai că sînt atît de tristă, încît n-am cuvinte să...

Neaflînd cuvintele, află totuşi lacrimile. Jupîn Gedeon o lăsă să plîngă în voie.

— E mai bine, spuse în sfîrşit, ca această tristeţe să piară o dată cu lacrimile, decît să se întărească în inimă. Hm, ce să facem! N-are decît să plece, să-şi sune talerii străini în buzunar, să-şi tîrîie valtrapurile prin noroi, să facă pe magnatul şi să petreacă în mijlocul camarazilor din Varşovia. Noi o să rămînem aici, copila mea... Sigur că nu-i mare scofală, dar oricum, va fi o mîngîiere, dacă te gîndeşti că aici nu te va înşela nimeni, nu te va supăra şi nu-ţi va răni inima, că toţi vor avea grijă de tine ca de ochii din cap şi fericirea ta va fi lucrul de căpetenie şi ultimul gînd al vieţii mele. Hai, vino...

Întinse braţele spre ea, iar copila îi căzu la piept îndurerată, dar şi recunoscătoare totodată, ca o fiică la sînul tatălui, care o mîngîie la ceas de restrişte. Jupîn Pągowski începu iarăşi să-i netezească părul cînepiu cu mîna şi stătură aşa multă vreme în tăcere.

Între timp, se întunecase, apoi geamurile îngheţate luciră în lumina lunii şi cîinii se porniră să latre şi să aulească prelung în mai multe locuri.

Căldura trupului feciorelnic pătrunse pînă în inima lui jupîn Gedeon, care îşi înteţi bătaia, dar pentru că bătrînul se temea să nu se trădeze prea devreme, nu vru să se mai lase pradă ispitei.

— Ridică-te, copila mea, o îndemnă. Nu-i aşa că n-ai să mai plîngi?

— N-am să mai plîng, consimţi jupîniţa, sărutîndu-i mîna.

— Ei, vezi? Aşa! Întotdeauna să te gîndeşti unde-ţi poţi afla un liman liniştit. Toţi tinerii sînt bucuroşi să alerge ca vîntul prin lumea întreagă, pe cînd eu nu te am decît pe tine. Asta să n-o uiţi niciodată!... Uneori, poate că ţi-ai spus: „Tutorele meu priveşte mereu ca lupul, căutînd ceartă tuturor; n-are nici un pic de înţelegere pentru tinereţea mea". Ei bine, ştii la ce s-a gîndit şi se gîndeşte întruna tutorele tău? E adevărat, cîteodată la fericirea trecută şi la durerea ce mi s-a înfipt ca o săgeată în inimă, dar afară de asta, numai la tine şi la viitorul tău, numai la felul în care să-ţi sporesc binele. Ceasuri întregi am stat la taifas cu jupîn Grothus; rîdea de mine că nu mai am decît un singur gînd. Într-adevăr, aş vrea ca după moartea mea să-ţi rămînă un colţişor liniştit şi o bucată de pîine...

— Deie Domnul să n-ajung ceasul ăsta! se împotrivi jupiniţa, aplecîndu-se din nou spre mîna lui jupîn Gedeon. În glasul ei era atîta sinceritate, că faţa aspră a bătrînului şleahtic se lumină de o bucurie neprefăcută.

— Ţii şi tu puţin la mine, nu-i aşa?

— O, binefăcătorule!

— Să te răsplătească Dumnezeu, copila mea. Vîrsta mea nu-i prea înaintată şi trupul, dacă n-ar fi rănile din inimă şi cele însemnate pe piele, s-ar ţine destul de bine. Se spune, însă, că moartea aşteaptă întotdeauna la poartă, iar la uşa casei ciocăneşte numai atunci cînd vrea. În acest caz, ai rămîne numai cu jupîneasa Winnicka pe lume. Jupîn Grothus este un om bun şi avut, el va respecta cu sfinţenie testamentul meu, dar în privinţa celorlalte rude ale soţiei... Cine poate şti! Iar Bełczączka am primit-o ca zestre a ei. Dacă se vor împotrivi şi vor porni judecata... Trebuie să prevezi totul. Jupîn Grothus mi-a dat un sfat bun, desigur, dar destul de ciudat, de aceea n-am să-ţi vorbesc despre el... Aş vrea să-l văd pe măria sa regele şi să-l rog să vegheze asupra ta şi a împlinirii testamentului. Acum, însă, regele este ocupat cu seimul şi viitorul război... Jupîn Grothus spunea că dacă va fi război, oştile vor pleca înainte cu hatmanii, iar măria sa va întîrzia o vreme la Cracovia... Poate că atunci... Poate că vom merge împreună... Dar orice ar fi, copila mea, tot ce am, este şi va rămîne al tău, chiar dacă voi fi silit să ascult sfatul lui jupîn Grothus. Fie şi cu un ceas înaintea morţii!... Aşa să-mi ajute Dumnezeu. Şi eu nu vorbesc degeaba, cum bate vîntul pe cîmp eu îmi voi ţine cuvîntul, nu ca Taczewski.

CAPITOLUL XIV

Jupîniţa Sieninska se întoarse în odaia ei plină de recunoştinţă pentru tutorele ei care nu-i vorbise niciodată cu asemenea duioşie; în acelaşi timp, inima îi era apăsată de o amărăciune nespusă faţă de oameni şi de lumea întreagă. La început, toate i se învălmăşiră în minte; intuia doar că i se făcuse o mare nedreptate, că avusese parte de o dezamăgire cumplit de dureroasă.

Pentru inima ei bună, pentru jalea şi dorul ei, pentru tot ce o făcuse să înnoade la loc firele rupte, fusese răsplătită cu bănuieli şi ură. Şi nu mai era nimic de făcut. Doar nu putea să-i scrie a doua oară lui Jacek, să-i explice totul şi să se dezvinovăţească. La acest gînd, roşea de umilinţă şi ruşine. În plus, era aproape sigură că Jacek plecase...

După aceea, o să înceapă războiul şi poate că nu se vor mai vedea niciodată; poate că el va pieri cu convingerea că în pieptul ei bate o inimă rea şi înşelătoare. O cuprinse dintr-o dată o jale nespusă: Jacek îi apăru parcă aievea înainte, cu faţa-i oacheşe şi ochii aceia trişti ai lui, de care rîsese nu o dată că erau ca de fată.

Gîndul fecioarei zboară ca rîndunica cea iute pe urma călătorului şi strigă la el: „Jacek, eu nu ţi-am vrut răul! Jacek, Dumnezeu ştie ce-i în inima mea!" Aşa-i strigă jupîniţa, iar el n-o întreabă nimic; merge doar înainte şi cînd îşi aduce aminte de ea, se încruntă şi scuipă.

Şi iarăşi i se umeziră genele. Sfîrşeala, duioşia şi resemnarea puseră stăpînire pe ea şi începu să-şi spună: „Ce pot face!... Dumnezeu să-l ierte şi să-l păzească în drumul lui, eu contez mai puţin!..."

Cu toate acestea, buzele îi tremurau ca la un copil, ochii priveau ca ai unei păsări chinuite şi acolo undeva, într-un ungher al sufletului ei curat ca lacrima, se plîngea încetişor lui Dumnezeu pentru tot ce i se întîmplase.

Acum era sigură că Jacek n-o iubise niciodată şi nu putea pricepe de ce nu-i era dragă, cît de puţin...

„Tutorele meu a avut dreptate!" se gîndi.

Dar după aceea interveni judecata:

„Nu! Nu era cu putinţă".

Îşi aminti îndată acele cuvinte ale lui Jacek, care i se întipăriseră în memorie ca cioplite în marmură: „N-ai să pleci tu, ci eu! Dar vreau să ştii că, deşi de ani de zile am ţinut la tine mai mult decît la viaţă şi sănătate, mai mult decît la sufletul meu, nu voi mai reveni aici. Am să-mi muşc mîinile de durere, dar n-am să mă mai întorc, aşa să-mi ajute Dumnezeu". În timp ce vorbea aşa, era alb ca varul şi aproape nebun de furie şi durere.

„Într-adevăr, nu s-a mai întors, a părăsit-o, a renunţat la ea şi a nedreptăţit-o cu bănuiala-i netrebnică, a alcătuit împreună cu preotul scrisoarea aceea groaznică – toate sînt adevărate şi tutorele a avut dreptate; dar să n-o mai iubească niciodată şi făcînd rost de bani să plece bucuros cu inima uşoară, să înceteze să se mai gîndească la ea, nu era cu putinţă.

Tutorele grijuliu putea crede astfel, dar adevărul era altul. Un om care nu iubeşte deloc nu păleşte, nu scrîşneşte din dinţi, nu-şi muşcă mîinile de durere şi nu-şi sfîşie sufletul..."

Jupîniţa se gîndi, e drept, că ar putea fi şi aşa, dar cu deosebirea că atunci suferă doi, nu unul, şi nădejdea îi pătrunse în inimă, redîndu-i încrederea.

Zilele şi lunile care aveau să vină i se părură poate chiar mai triste, dar mai puţin amare. Cuvintele din scrisoare n-o mai ardeau ca fierul înroşit, fiindcă deşi nu se îndoia că Jacek luase parte la alcătuirea ei, socotea că una este cînd cineva procedează astfel din pricina părerilor de rău şi a durerii şi alta cînd este împins de răutate...

Aşadar, o cuprinse iarăşi cu puteri sporite o milă adîncă de Jacek, atît de adîncă şi mai ales atît de înflăcărată, că putea fi şi altceva, nu numai milă. Gîndurile începură să i se răsucească într-un fir de aur, pierzîndu-se în viitor, dar răspîndindu-i în suflet luciri mai vesele.

Războiul se va sfîrşi, ca şi despărţirea.

„De bună seamă, Jacek nu va mai reveni la Bełczączka, pentru că un asemenea îndărătnic, cînd spune o vorbă, apoi se ţine de ea, dar se va întoarce la Wyrąbki, deci prin părţile noastre, va locui aproape de noi, iar pe urmă, întîmple-se ce-o vrea Dumnezeu. Poate că a plecat cu lacrimi în ochi, cu durere în suflet sau frîngîndu-şi mîinile. Dumnezeu să-i aducă mîngîiere!

Cu toate acestea, omul se întoarce întotdeauna cu inima plină de bucurie şi, mai ales de la război, înconjurat de slavă...

În tot acest timp, ea va trăi liniştită la Bełczączka, alături de tutorele ei bun, căruia îi va desluşi pe îndelete că Jacek nu este atît de stricat ca ceilalţi tineri şi va toarce mai departe firul de aur

ce i se înfăşurase din nou în jurul inimii".

Botroşul din orologiul din Gdańsk ciripi în încăperea de oaspeţi ceasul tîrziu, dar somnul jupîniţei hălăduia demult prin alte părţi.

Întinsă în pat, îşi aţinti privirile luminoase în bagdadie, chibzuind cum să biruie grijile şi supărarea. Dacă Jacek plecase, apoi o făcuse numai ca să fugă de ea, pentru că, după cîte auzise, pînă să înceapă războiul mai era mult. Tutorele nu-i spusese nimic dacă tînărul Cyprianowicz şi fraţii Bukojemski aveau să plece curînd, aşa că trebuia să se înţeleagă cu ei, să afle ceva despre Jacek şi să-i transmită prin ei o vorbă de împăcare, care să ajungă la el oricît de departe, în tabără sau în timpul luptelor.

Jupîniţa nu se aştepta să-i vadă la Bełczączka, întrucît aflase că trecuseră de partea lui Jacek şi de la o vreme nu se uitau prea binevoitori la jupîn Pągowski, dar conta pe altceva.

Peste cîteva zile, avea să fie sărbătoarea Sîntămăriei şi mare hram la biserica parohială din Przytyk, la care se strîngeau toţi şleahticii din împrejurimi cu soţiile şi copiii. Acolo trebuia să-i întîlnească pe Cyprianowicz şi pe jupînii Bukojemski, dacă nu înaintea bisericii, atunci la prînzul oferit de preot tuturor.

Se aştepta, de asemenea, ca în îmbulzeală să poată discuta în voie cu ei, fără oprelişti din partea tutorelui care, deşi nu-i prea vedea cu ochi buni de la un timp, nu putea totuşi să rupă legăturile cu ei din cauza ajutorului primit nu prea demult.

De la Bełczączka pînă la Przytyk, drumul era destul de lung şi jupîn Gedeon, căruia nu-i plăcea să se grăbească, îl făcea înnoptînd la Radom sau la Jedlińsk, dacă alegea calea pe acolo.

De astădată, din cauza apelor revărsate, aleseră drumul mai lung, dar mai sigur prin Radom şi porniră cu o zi înainte de hram, în carete cu roţi, nu pe talpeţi de sanie, deoarece vremea se încălzise pe neaşteptate. În urma lor, veneau două căruţe cu slujitorii, rezervele de hrană, aşternutul şi covoarele pentru încăperile de la han.

La plecare, stelele licăreau încă în tării, iar cerul abia începuse să pălească la răsărit. Jupîneasa Winnicka se apucă să îngîne rugăciunea pe întuneric, iar jupîniţa şi jupîn Gedeon îi ţinură isonul cu glasuri şi mai somnoroase, deoarece în seara din ajun se culcaseră tîrziu din cauza pregătirilor de călătorie. Abia dincolo de sat şi de pădurica unde-şi aveau cuibul mii de ciori, rumeneala zorilor înroşi chipul şi ochişorii somnoroşi ai jupîniţei Sienińska. Un răstimp, îşi stăpîni căscatul, dar cînd cea dintîi rază de soare lumină cîmpul şi pădurile, se scutură de moleşeală şi privi trează împrejur;

dimineaţa senină îi umplu sufletul de speranţă şi veselie. Ziua se arăta cu adevărat minunată, caldă şi luminoasă. În văzduh, se simţea parcă răsuflarea primăverii timpurii. După gerurile nemaipomenite şi zăpadă, urmaseră îndată, spre marea mirare a oamenilor zile însorite şi calde. Se spunea că de la Anul Nou, iarna „parcă fusese înjunghiată de cineva cu cuţitul!" iar păstorii, ascultînd mugetele vitelor prin ocoale, prevesteau că frigul nu va mai reveni. La drept vorbind, era primăvară. În brazde, prin păduri şi prin apropiere, spre miazănoapte, şi de-a lungul piraielor, mai stăruiau dîlme mari de zăpadă, dar soarele încălzea de sus, iar de sub ele se scurgeau şuvoaie întregi, alcătuind bălţi mari în locurile joase, în care se reflectau ca într-o oglindă copacii uzi, desfrunziţi. Cocoaşele umede ale brazdelor scînteiau ca nişte cingători de aur în razele soarelui. Din cînd în cînd, se iscau pale puternice de vînt, dar atît de pătrunse de o căldură roditoare, de parcă veneau de-a dreptul din soare, şi zburînd peste cîmpuri, vălureau apele, scuturînd totodată mii de perle de pe ramurile subţiri, negre.

Din cauza dezgheţului, a drumului clisos şi a greutăţii caretei trase cu mare trudă de şase cai, înaintau foarte încet. Pe măsură ce soarele se înălţa pe cer, se făcea atît de cald, că jupiniţa Sienińska îşi dezlegă panglicile de la glugă pe care o lăsă să-i alunece pe umeri şi începu să-şi descheie şubuţa de nevăstuică.

— Atît îţi este de cald? o întrebă jupineasa Winnicka.

— E primăvară, mătuşică! primăvară adevărată! răspunse.

Era atît de frumoasă cu părul auriu scos de sub glugă şi puţin zburlit, cu ochii rîzători şi chipul trandafiriu, că ochii lui Pągowski îşi îmblînziră privirea. Se uită o vreme la ea, ca şi cînd o vedea pentru prima dată în viaţă, apoi rosti parcă pe jumătate pentru ea, pe jumătate pentru sine.

— E, şi tu eşti la fel, pe Dumnezeu meu!

Copila îi zîmbi, drept răspuns.

— O, ce încet mergem! se plînse după o clipă. Drumul e tare greu. Nu-i aşa că dacă cineva vrea să plece într-o călătorie lungă, trebuie să aştepte să se zbicească drumurile?

La acestea, faţa lui jupîn Gedeon se întunecă din nou, aşa că nu răspunse la întrebare, ci uitîndu-se pe fereastra caretei, anunţă:

— Jedlnia.

— Trecem pe la biserică? întrebă jupineasa Winnicka.

— Nu trecem, mai întîi pentru că biserica trebuie să fie închisă, întrucît preotul a plecat la Przytyk, iar în al doilea rînd, fiindcă m-a jignit şi nu-i voi săruta mîna, dacă se va apropia de mine.

După care adăugă:

— Iar pe domnia ta şi pe tine, Anula, vă rog să nu intraţi în vorbă cu el.

Urmă un moment de tăcere. Deodată, în spatele caretei se auziră fleşcăituri de copite şi ecoul noroiului ce se aduna plescăind în locurile din care caii îşi scoteau picioarele din clisă, apoi de amîndouă părţile caretei răsunară strigătele:

— Închinăciune! închinăciune!...

Erau jupînii Bukojemski.

— Cu plecăciune! răspunse jupîn Pągowski.

— Domnia ta, te duci la Przytyk?

— Ca în fiecare an. Cred că şi domniile voastre mergeţi tot la hram?

— Păi cum, încuviinţă Marek. Înainte de a pleca la război, trebuie să ne curăţim de păcate.

— Nu-i prea devreme?

— De ce să fie prea devreme? întrebă Łukasz. Ce-am păcătuit pînă acum, ne va fi iertat la hram, iar de ce se va mai aduna după aceea, preotul ne va dezlega înainte de luptă *in partykulo mortis*[1].

— Domnia ta vrei să spui *in articulo*.

— E totuna, numai pocăinţa să fie sinceră.

— Ce înţelegi prin asta, domnia ta? întrebă jupîn Pągowski înveselit.

— Ce înţeleg? Preotul Wiór ne-a spus ultima dată după spovedanie să ne dăm cîte treizeci de nuiele, iar noi ne-am dat cîte cincizeci. Fiindcă am gîndit aşa: de vreme ce puterii cereşti îi plac nuielele, n-are decît să se sature!

La aceasta, zîmbi pînă şi statornica jupîneasă Winnicka, iar jupîniţa Sienińska îşi cufundă cu totul faţa în manşete, vrînd parcă să-şi încălzească nasul.

Łukasz şi fraţii lui băgară de seamă că răspunsul lor stîrnise rîsul, aşa că tăcură puţin înciudaţi şi un răstimp se auziră doar scîrţîitul lanţurilor de la caretă, sforăitul cailor, plescăitul noroiului sub copite şi croncănitul ciorilor, ale căror cîrduri uriaşe se scăldau în soare, zburînd dinspre tîrguri şi sate spre pădure.

— Ehei, simt că vor avea mîncare din belşug! spuse cel mai tînăr dintre jupînii Bukojemski, urmărindu-le din ochi.

— Păi războiul înseamnă pentru ele un adevărat seceriş! observă Mateusz.

— N-au cum să simtă, fiindcă mai e mult pînă la război, se împotrivi Pągowski.

1 În clipa morţii (lb. lat.).

— Mult, puţin, oricum e sigur!

— Domnia ta de unde ştii?

— Doar ştie toată lumea despre ce s-a vorbit la adunare la noi şi care sînt poruncile pentru seim.

— E drept, dar nu se ştie dacă peste tot a fost la fel.

— Jupîn Przyłubski a cutreierat o mare parte din ţară şi a spus că pretutindeni s-a întîmplat tot aşa.

— Care jupîn Przyłubski?

— Cel din ţinutul Olkusz... strînge oaste pentru părintele episcop de Cracovia.

— Păi episcopul de Cracovia a poruncit să recruteze oameni înainte de seim?

— Ca să vezi, domnia ta! Asta e cea mai bună dovadă că războiul e sigur. Părintele episcop vrea să alcătuiască un steag pe cinste de călărime uşoară... iar jupîn Przyłubski s-a abătut înadins prin părţile noastre... întrucît a auzit de noi...

— Oho!... Se vede că faima domniilor voastre s-a lăţit în toată lumea... Şi v-aţi înrolat?

— Se înţelege!

— Toţi?

— Cum altfel? E bine ca la război să ai prieteni lîngă tine, nu mai vorbim de fraţi.

— Bine, dar tînărul Cyprianowicz?

— Cyprianowicz va sluji împreună cu Taczewski.

Jupîn Pągowski se uită cercetător la jupiniţa aşezată în faţa lui, pe obrajii căreia parcă trecu o flacără, şi iscodi mai departe:

— Sînt prieteni atît de buni? Şi la cine vor sluji?

— La jupîn Zbierzchowski.

— La dragoni?

— Pentru Dumnezeu, ce vorbeşti, domnia ta? Păi ăsta-i steagul de husari al prinţului Alexander.

— Ia te uită, ia te uită!... E un steag vestit...

— Nici Taczewski nu-i un fitecine.

Jupîn Gedeon era gata să spună că un astfel de flăcăiandru poate fi numai slujitor într-un steag de husari, nicidecum oştean, dar se abţinu, temîndu-se să nu iasă la iveală că scrisoarea lui nu fusese chiar atît de cuviincioasă şi nici ajutorul atît de însemnat, cum se lăudase faţă de jupiniţa Sienińska, astfel că se posomorî şi adăugă:

— Am auzit că a lăsat zălog Wyrąbki. Ce sumă a primit?

— Mai mult decît i-ai fi dat domnia ta, răspunse Marek cu asprime.

Ochii lui Pągowski fulgerară de mînie, dar se stăpîni pentru a doua oară, deoarece îi trecu prin minte că discuţia avea să se desfăşoare mai departe în folosul lui.

— Cu atît mai bine, se prefăcu bucuros, cavalerul trebuie să fie mulţumit.

Jupînii Bukojemski, deşi aveau mintea cam greoaie din născare, începură care mai de care să umfle lucrurile. Tocmai ca să-i arate lui Pągowski cît îi păsa de puţin lui Taczewski de el şi de toţi ceilalţi de la Bełczączka.

— Ehei, se minună Łukasz, cînd a plecat, mai că şi-a pierdut minţile de bucurie. Cînta de se răsturnau luminările în circiumă. E adevărat că ne cam cherchelisserăm la cina de despărţire...

Jupîn Pągowski privi iarăşi la jupîniţa Sienińska şi observă că feţişoara rumenă, plină de viaţă şi tinereţe, parcă împietrise deodată. Gluga îi căzuse de pe cap, ţinea ochii coborîţi, ca în somn, şi doar mişcarea nărilor şi tremurul abia vizibil al bărbiei arătau că nu doarme, ci ascultă cu lăcomie.

Te cuprindea mila, uitîndu-te la ea, dar şleahticul neînduplecat se gîndi:

„Dacă ţi-a mai rămas vreun ghimpe în inimă, am să ţi-l smulg".

Iar cu voce tară încuviinţă:

— La asta mă şi aşteptam...

— La ce te aşteptai, domnia ta?

— Ca domniile voastre să beţi la masa de despărţire, iar jupîn Taczewski să plece de aici cîntînd... Hm, cine aleargă după noroc, acela trebuie să se grăbească, iar cui îi surîde, poate că-l va şi prinde.

— Ehei, repetă Łukasz.

Dar Marek îi luă vorba din gură:

— Părintele Woynowski i-a dat scrisori către jupîn Zbierzchowski, un cunoscut şi prieten al lui, iar acolo, la Zbierzchowski, pămîntul e atît de mănos, de poţi sădi ceapa oriunde. Afară de asta, mai e şi o jupîniţă, singură la părinţi, care abia a împlinit cincisprezece ani. Aşa că domnia ta să nu-i duci grija lui Taczewski. Se descurcă el şi fără domnia ta, şi fără nisipurile de la Radom.

— Eu nu-i duc grija, răspunse uscat Pągowski, dar poate că şi domniile voastre vă grăbiţi, iar careta merge ca o broască ţestoasă prin noroiul ăsta.

— Atunci, închinăciune!

— Mă-nchin şi eu, mă-nchin. Sluga domniilor voastre!

— Şi noi aşişderea!...

Rostind acestea, îşi îndemnară caii, dar depărtîndu-se la o a-

runcătură de săgeată de caretă, încetiniră goana şi începură să discute cu însufleţire.

— Aţi văzut? întrebă Łukasz, de două ori am spus: „Ehei!" şi de două ori parcă i-am înfipt sabia în inimă... cît pe ce să plesnească!...

— Eu le-am plătit-o şi mai bine, se grozăvi Marek, şi bătrînului, şi fetei.

— Cum adică? Spune, nu ascunde! strigară fraţii.

— Păi n-aţi auzit?

— Am auzit, dar repetă încă o dată.

— Atunci cînd le-am spus de jupîniţa Zbierzchowska. Aţi băgat de seamă cum a albit fata? Am văzut-o cum îşi ţinea mîna pe genunchi, aci o strîngea, aci o desfăcea! Întocmai ca o pisică zburlită cînd vrea să zgîrie. Atît era de pornită...

Dar Mateusz îşi struni calul şi spuse:

— Mie îmi părea rău de ea... E ca o floare... Ţineţi minte ce zicea bătrînul Cyprianowicz?...

— Ce? întrebară curioşi Łukasz, Marek şi Jan, oprindu-şi şi ei caii.

El se uită o clipă la ei cu ochii bulbucaţi, apoi spuse cu părere de rău:

— Păi dacă am uitat.

În acest timp, în caretă, nu numai Pągowski, ci pînă şi jupîneasa Winnicka, care de obicei nu prea ştia ce se petrece în jurul ei, observă că jupîniţa se schimbase la faţă şi întrebă:

— Ce ai, Anulka, ţi-e frig?

— Nu, răspunse fata cu glasul somnoros, străin parcă. N-am nimic, dar aerul îmi provoacă o stare ciudată... Şi cu toate că glasul i se frînse dintr-o dată, ochii îi erau uscaţi. Dimpotrivă, în pupile îi licăreau scîntei neobişnuite şi faţa parcă îi îmbătrînise.

Ceea ce văzînd, jupîn Pągowski îşi spuse în gînd:

„Să bat oare fierul cît e cald?"

CAPITOLUL XV

La hram, se adunaseră o mulţime de şleahtici din împrejurimi şi din aşezările mai depărtate. Veniseră în păr familiile Kochanowski, Podgajecki, Silnicki, Potworowski, Sulgostowski, Cyprianowicz cu feciorul, Bukojemski şi mulţi alţii. Dar cea mai mare vilvă o stîrnise sosirea voievodului de Sandomierz, jupîn Czartoryski, care poposise la Przytyk în drum spre seimul de la Varşovia şi, în aşteptarea hramului, lua parte la slujba de cîteva zile. Se bucurau cu toţii, pentru că sporea strălucirea sărbătorii şi totodată puteau să afle de la el o mulţime de lucruri *de publicis*. El însuşi discuta cu plăcere despre orice. Vorbea despre nedreptăţile pricinuite Republicii de Poartă cu prilejul hotărnicirii Podoliei, despre ciamburile care, în pofida înţelegerii, pustiau din nou ţinuturile rutene, şi prevestea războiul sigur. Susţinea, de asemenea, că aliaţa cu împăratul se va înfăptui curînd şi pînă şi partida franceză nu se arăta deschis împotrivă, deoarece chiar curtea din Paris, deşi *generaliter* vrăjmaşă imperiului, înţelegea primejdia în care se afla Republica. Dacă turcii aveau să se îndrepte mai întîi asupra Cracoviei sau Vienei, prinţul Michał nu ştia să spună, în schimb, era îndeobşte cunoscut că duşmanul *arma virosque parat*[1] la Adrianopol şi afară de cei aflaţi lîngă Tekeli, la Koszyce, şi în toată Ungaria, strînge mii de oameni din Rumelia, din Asia, pînă hăt de pe malurile Tigrului şi ale Eufratului, şi chiar din Africa, de pe ţărmul Mării Roşii pînă la valurile marelui Ocean. Şleahticii polonezi ascultau veştile cu lăcomie: bătrînii, care ştiau cît de uriaşă este puterea păgînă, cu feţe îngrijorate, cei mai tineri, cu foc în priviri şi sprîncenele încruntate. Predominau totuşi curajul şi înflăcărarea, deoarece era încă proaspătă amintirea Hotinului, unde acelaşi rege de astăzi, pe atunci hatman, în fruntea unei oştiri polone mai mici, înconjurase armata turcească mai numeroasă şi o împrăştiase în săbii şi în copitele cailor. Se mîngîiau la gîndul că turcii, deşi se aruncau cu un curaj nestăvilit asupra oricăror oşteni de altă naţie, erau cuprinşi de spaimă cînd trebuiau să lupte la cîmp deschis cu înfricoşătoarea călărime a Lehistanului. Curajul şi înflăcărarea crescură şi mai mult în urma predicii părintelui Woynowski. Jupîn

1 Îşi pregăteşte oştenii (lb. lat.).

Pągowski se temea că în această predică vor fi pomenite niscaiva păcate şi pedepse, pe care le-ar fi putut socoti la adresa lui şi a purtării faţă de Taczewski, dar nici vorbă de aşa ceva. Sufletul şi inima preotului erau înflăcărate de război şi de menirea Republicii. „Pe tine, spuse, Cristos te-a ales dintre celelalte popoare, pe tine te-a aşezat de pază, ţie ţi-a poruncit să te rogi la picioarele crucii şi să aperi credinţa cu sînge, temeiul vieţii, pînă la ultima picătură, pînă la ultima răsuflare. Înaintea ta se întinde cîmpul de slavă şi chiar dacă din şolduri îţi va curge sînge şi în trupul tău se vor înfige săgeţile şi suliţele, ridică-te, leu al Domnului, scutură-ţi coama şi răgetul tău să îngheţe măduva în oasele păginilor, să se prăbuşească semiluna şi tuiurile, precum pădurea sub vifor..."

Astfel le grăi preotul ascultătorilor şleahtici şi pentru că era un oştean vîrstnic ce luptase toată viaţa şi ştia cum este pe cîmpul de luptă, cînd începu să vorbească despre război, cei de faţă avură impresia că se uită la tablourile acelea din castelul regal de la Varşovia, în care erau înfăţişate ca vii felurite bătălii şi victorii polone: „Iată că pornesc steagurile, suliţele se apleacă peste capetele cailor, luptătorii se culcă în şa, strigătul de spaimă izbeşte printre păgîni şi bucuria în ceruri. Maica Preasfîntă aleargă la fereastră şi strigă: «Vino, fiule, să vezi cum atacă lehii!» Domnul Isus face semnul sfintei cruci aspra lor: «Pe viul Dumnezeu, exclamă, ăştia-s şleahticii şi oştenii mei, solda lor e pregătită aici!» Iar sfîntul arhanghel Michał mai că-şi loveşte pulpele cu palmele: Loviţi-i pe feciorii de cîini! Astfel se bucură ei acolo, iar aici se lăţeşte pustiirea, se avîntă înainte oameni, cai şi steaguri, tălăzuind peste burţile ienicerilor, peste tunurile cucerite şi semiluna călcată în picioare, se îndreaptă spre slavă şi merite nepieritoare, spre împlinirea destinului, spre mîntuire şi nemurire..."

În sfîrşit, cînd încheie cu cuvintele: „Acum, Cristos vă cheamă şi pe voi, e vremea voastră să mergeţi pe cîmpul de glorie!" în biserică răsunară strigăte şi zăngănit de săbii, iar în timpul slujbei, cînd la apariţia evangheliei toate lamele scrîşniră ieşind din teacă şi luciră în razele soarelui, femeile simţitoare crezură că războiul a şi început şi se porniră pe plîns, încredinţîndu-şi părinţii, soţii şi fraţii în grija Fecioarei Preasfinte.

Şopocăind între ei, fraţii Bukojemski jurară că vor pleca îndată după hram şi pînă la Paşte nu vor pune în gură nici apă, nici lapte şi nici măcar bere, mulţumindu-se cu acele băuturi care susţin fierbinţeala sîngelui şi curajul.

Înflăcărarea tuturor era atît de mare, încît pînă şi asprul şi nepăsătorul jupîn Pągowski îi căzu pradă. Cumpăni o vreme că,

deşi îi lipseşte braţul stîng, ar putea să ţină frîul cu dinţii, iar cu dreapta să-şi răzbune încă o dată în viaţă suferinţele îndurate din partea seminţiei blestemate, împrospătînd totodată vechile merite în slujba Republicii.

Nu făcu, însă, nici un jurămînt, lăsînd aceasta pentru mai tîrziu, după ce va chibzui mai temeinic.

Între timp, slujba se desfăşura cu mare fast. La cimitir, se trase cu tunurile cele mici, împrumutate la marile sărbători de jupînii Kochanowski. În clopotniţă, huiau clopotele uriaşe; ursul îmblînzit bătea clapele orgii cu atîta sîrg, încît ţevile de plumb mai-mai să sară din lăcaşuri; biserica se umplu de fumul cădelniţelor şi aproape că se cutremura de glasurile omeneşti. Liturghia fu celebrată de prelatul Tworkowski din Radom, un preot învăţat, doldora de sentinţe, citate, proverbe şi zicale, în acelaşi timp, însă, vesel şi foarte bun cunoscător al lumii, lucru pentru care toţi doreau să-i ceară sfatul în tot felul de probleme

Aşa făcu şi jupîn Pągowski, cu atît mai mult, cu cît îi era prieten. În ajunul hramului, fusese la el la spovedanie, dar cînd începuse să-i dezvăluie lîngă confesional intenţiile sale în legătură cu jupîniţa Sienińska, preotul îl amînase pentru mai tîrziu, spunîndu-i că abia îi ajunge timpul să asculte păcatele oamenilor. Îi spusese să trimită femeile la Bełczączka după hram, iar el să-i facă o vizită la Radom, unde *procul negotiis*[1] va putea să-l asculte în voie.

Procedase în consecinţă şi acum se găseau amîndoi în faţa unui ulcior pîntecos şi a unui taler cu migdale prăjite, cu care prelatul se desfăta în timp ce bea licoarea.

— *Conticeo*, rosti, *intentumque os teneo*[2], vorbeşte, domnia ta!

Jupîn Gedeon sorbi din pahar şi se uită posomorît la preot, parcă supărat că acesta nu-i uşura destăinuirile printr-o introducere potrivită.

— Hm, nu prea-mi vine la îndemînă şi văd că va fi mai greu decît credeam.

— Am să te ajut eu. Nu cumva domnia ta vrei să-mi vorbeşti de unul dintre sfinţi?

— Un sfînt?

— Da, despre unul care are două capete şi patru picioare.

— Ce sfînt mai e şi ăsta? întrebă jupîn Gedeon uluit.

— E o ghicitoare. Aşa că trebuie să ghiceşti singur.

— Părinte prelat, cine se gîndeşte la lucruri serioase, n-are timp de ghicitori.

---

1 Eliberat de alte treburi (lb. lat).

2 Eu tac (...) nu mai deschid gura (lb. lat.).

— E, încearcă, domnia ta!...

— Un sfînt cu două capete şi patru picioare?!...

— Chiar aşa!

— Pe Dumnezeul meu, habar n-am.

— E sfînta rînduială a căsătoriei. Nu-i aşa?

— Pe legea mea, e adevărat! Aşa-i, tocmai despre asta vreau să-ţi vorbesc...

— E vorba de Anulka Sienińska?

— Chiar despre ea. Vezi, părinte, ea chipurile mi-e rudă, dar atît de departe, încît nimeni nu se mai gîndeşte la asta... M-am legat de ea, pentru că eu am crescut-o şi datorez recunoştinţă neamului ei, fiindcă tot ce am avut noi în Ucraina, ca şi familiile Żółkiewski, Daniłowicz şi Sobieski, am primit sau am moştenit de la magnaţii Sieniński... Aş vrea să-i las orfanei tot ce am, deşi e drept că averea mea s-a spulberat în urma năvăliriilor tătare şi mi-a rămas numai moşia soţiei... E a mea, fiindcă este înscrisă pe numele meu, dar rudele ei sînt multe. Întîi de toate, jupîn Grothus, starostele de Rajgród... De el nu mă tem, pentru că e un om bun şi are mai multă avere decît îi trebuie... De alminteri, chiar el mi-a dat ideea, la care m-am gîndit şi eu nu o dată, căci dorinţa dormita în adîncul inimii... dar el a stîrnit-o...

Totuşi, afară de jupîn Grothus, mai sînt neamurile Sulgostowski, Krzepecki, Zabierzowski... Aştia de pe acum se uită cu ochi răi la fată, dar după moartea mea ce va fi? Dacă fac testament şi las totul pe numele ei, o s-o dea în judecată şi de aci procese, înfăţişări la tribunale... cum să se descurce biata fată? Nici vorbă, n-o pot părăsi aşa... Dragostea, mila şi recunoştinţa sînt verigi puternice, de aceea, întreb cu conştiinţa curată: nu s-ar cuveni să-i asigur viitorul fie şi în acest chip?

Preotul sparse o migdală în două şi-i arătă o jumătate lui jupîn Gedeon.

— Domnia ta, ştii de ce-mi place mie migdala asta? Pentru că e bună! Dacă era uscată, n-o mîncam.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că domniei tale îţi place Anulka, fiindcă este ca migdala asta... Ehei, chiar şi mai şi! Dar dacă ar avea vreo cincizeci de ani, neîndoielnic că domnia ta nu te-ai mai îngriji atîta de viitorul ei.

Jupîn Pągowski rămase tare încurcat, iar preotul continuă:

— Nu ţi-o iau în nume de rău, pentru că în toate trebuie să existe un motiv temeinic şi aşa-i lăsat de Dumnezeu ca orice om să prefere o ridiche tînără, nu una zbîrcită. Doar cu vinul e altfel,

aşa că în ceea ce priveşte această licoare, ne supunem sentinţei Providenţei...

— Adevărat, totdeauna-i mai bun ce-i proaspăt, afară de vin, iar jupin Kochanowski[1] a scris doar în glumă că soţul bătrîn, ca şi stejarul virstnic, e mai presus decît cel tînăr. Nu vreau decît să-i las averea, luînd-o de soţie, căci atunci nu va mai fi nimeni împotrivă, altfel vor avea loc discuţii, certuri, judecăţi, poate şi încălcări de pămînturi, de care n-are cine s-o apere. Jupîneasa Winnicka nu e în stare!

— Asta aşa e...

— Cum, însă, nu sînt uşuratic, n-am vrut să hotărăsc de capul meu şi am venit la domnia ta, ca să mă întăreşti în credinţa că fac bine şi să-mi dai un sfat potrivit.

Preotul se gîndi un răstimp, apoi zise:

— Vezi, domnia ta, în asemenea treburi e greu să dai sfaturi şi nu de puţine ori după aceea omul repetă o dată cu Boetius[2]: *„Si tacuisses, philosophus mansisses..."*[3] sau cu Iov[4]: *„Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur..."*[5]. Dorinţa domniei tale, în măsura în care izvorăşte dintr-o dragoste fierbinte, este îndreptăţită, iar dacă pe deasupra mai provine şi din grija pentru binele fetei, e chiar lăudabilă. Dar Anulka nu va avea oare de suferit, nu va trebui s-o ameninţi sau s-o înfricoşezi ca s-o conduci *ad altare*[6]? Am auzit că ea îl are drag pe Jacek Taczewski, ceea ce stînd strîmb şi judecînd drept, am văzut şi eu cînd ţi-am vizitat casa.

— Ce-ai văzut, domnia ta? se interesă Pągowski nestăpînit.

— Nimic rău, afară de *signa*[7] după care se recunoaşte dragostea; am văzut cum uneori se ţineau de mînă mai mult decît se cuvenea, cum se urmăreau din priviri; o dată l-am văzut pe Jacek urcat în copac şi aruncîndu-i vişine în şorţ, dar pentru că se uitau unul la altul, vişinele cădeau mai mult pe jos decît în şorţ; am văzut cum se uitau în sus la berzele ce treceau în zbor şi ea, chipurile fără să vrea, se rezema de el, iar pe urmă (totdeauna femeia-i vicleană) îl certa că se apropia prea mult... Ce altceva? Într-un cu-

1 Jan Kochanowski (1530–15584) – cel mai mare poet al Renaşterii polone. A lăsat o zestre literară bogată: poeme, poezii, cîntece patriotice, elegii etc., care au înrîurit pe poeţii de mai tîrziu.

2 Boetius (cca 480–525) – filozof şi om politic roman; traducător în latină şi comentator al unor importante lucrări din filozofia antică.

3 Dacă tăceai, filozof rămîneai (lb. lat.).

4 Locuitor al ţării Us, greu încercat de Dumnezeu; nu şi-a pierdut încrederea în dreptatea lui şi a fost răsplătit.

5 Prostul dacă tăcea, devenea înţelept (lb. lat.).

6 La altar (lb. lat.).

7 Semnele (lb. lat.).

vînt, tot felul de *experimenta* ce dovedesc dorinţa ascunsă. Domnia ta ai să-mi spui că asta nu înseamnă nimic? Fie şi aşa! Dar că ea s-a simţit atrasă de el, poate chiar mai mult decît el de ea, numai un orb putea să nu vadă şi mă mir că domnia ta n-ai băgat de seamă şi avînd în vedere planurile dómniei tale, nu ai pus capăt jocului.

Jupîn Pągowski văzuse şi ştiuse toate acestea, totuşi cuvintele prelatului produseră o impresie puternică asupra lui.

Una e cînd îţi tăinuieşti durerea în adîncul inimii şi alta cînd o gheară străină îţi pătrunde în piept şi ţi-o scormoneşte. De aceea, faţa i se înroşi, ochii i se umplură de văpăi, vinele de la tîmple i se îngroşară şi începu să gîfîie şi să răsufle atît de repede, că prelatul neliniştit îl întrebă:

— Ce ai, domnia ta?

Dădu din mînă că n-are nimic, dar nu răspunse.

— Bea puţin vin, domnia ta, îl îndemnă preotul.

Pągowski întinse mîna, apucă paharul cu degete tremurătoare şi îl duse la gură, apoi bău, sforăi şi îngăimă:

— Mi s-a făcut negru înaintea ochilor.

— Din pricina celor ce ţi-am spus eu?...

— Nu. De la o vreme, mi se întîmplă destul de des, iar acum sînt *fatigatus*[1] de post, de drum şi de primăvara asta neaşteptată.

— Atunci poate că ar fi mai bine să-ţi slobozi sînge fără întîrziere.

— Aşa am să şi fac, acum, însă, o să reluăm discuţia după ce mă odihnesc puţin.

Cu toate acestea, se scurse destulă vreme pînă cînd Pągowski îşi reveni cu totul. Se linişti totuşi, în cele din urmă, vinele de la tîmple nu mai păreau atît de îngroşate şi inima începu să-i bată în ritmul obişnuit.

— Nu mă plîng că n-am putere, spuse, dacă aş strînge bine în pumnul ce mi-a mai rămas păhărelul ăsta de argint, cred că l-aş zdrobi cu uşurinţă. Dar sănătatea nu-i acelaşi lucru cu puterea, deşi amîndouă sînt în mîna Domnului.

— Viaţa omului e lucru plăpînd!

— Tocmai de aceea, dacă vrei să ajungi la ceva, trebuie să te grăbeşti. Părinte, domnia ta vorbeşti de Taczewski şi de dragostea pe care ar putea s-o aibă unul pentru celălalt. Recunosc, nici eu n-am fost orb. Am văzut-o şi eu încolţind, dar abia în ultimul timp. Nu uita că pînă nu demult era o poamă crudă şi nu s-a copt

1 Obosit (lb. lat.).

bine nici acum. Venea în fiecare zi şi pentru că acasă nu prea avea ce mînca, aşa că l-am primit şi de milă. Preotul Woynowski l-a învăţat latina şi lupta cu sabia, iar eu l-am hrănit. Asta-i tot. Cît despre tînăr, abia cu un an în urmă i-a mijit mustaţa. I-am socotit nişte copii, era în firea lucrurilor să se ţină de tot felul de şotii. Dar ca asemenea *pauper*[1] să cuteze să se gîndească, şi încă la cine? la jupiniţa Sienińska, recunosc că nu mi-a trecut prin cap şi abia de curînd mi-am dat seama.

— E drept că e *pauper*, dar e un Taczewski.

— De la Mori-de-foame!... Nu, părinte, un linge-blide poate face tovărăşie numai cu un cîine. Cînd am observat ce gînduri are, l-am urmărit mai cu luare aminte şi am descoperit că nu e numai un fante şi un calic, ci şi un şarpe otrăvit totdeauna gata să muşte mîna care l-a hrănit. Slavă Domnului că a plecat, dar la despărţire m-a muşcat nu numai pe mine, ci şi pe fecioara asta nevinovată.

— Chiar aşa? nu-i veni să creadă prelatului.

Jupîn Pągowski se apucă să-i povestească ce se întîmplase, înfăţişînd în culori atît de negre fapta lui Taczewski, de credeai că acesta merita să fie dat pe mîna călăului.

— N-ai teamă, părinte, îşi sfîrşi istorisirea, fraţii Bukojemski au umplut paharul suferinţelor Anulkăi în drumul spre Przytyk; ehei, au turnat atît de mult, încît s-a vărsat şi acum fecioara nu urăşte nici o vieţuitoare ca pe acest neisprăvit, lepădătură şi tîlhar!

— Stăpîneşte-te, domnia ta, că iarăşi ţi se urcă sîngele la cap.

— Adevărat. Nu voiam să vorbesc despre el, dar nu vreau să sufere fata şi nici s-o conving cu anasîna. Asta s-ar cuveni s-o facă altcineva, un prieten al ei şi al meu, un om de mare merit şi cu multă minte, ce se pricepe să folosească vorbele, să mişte inima şi să convingă judecata. Iată, bunule, părinte, de ce am venit să te rog pe domnia ta. N-ai să mă refuzi nu numai *per amicitiam*[2] pentru mine, dar şi pentru că aşa e drept şi cinstit.

— E vorba de binele ei şi al domniei tale, aşa că nu te refuz, încuviinţă prelatul, dar aş vrea să-mi laşi timp să mă gîndesc cum să duc treaba la capăt mai uşor...

— Eu mă duc îndată la felcer să-mi sloboadă sîngele, ca să mă întorc acasă cu mintea mai limpede, iar domnia ta alcătuieşte-ţi planul. Nu va fi prea greu şi cred că nici din partea cealaltă nu vei întîmpina vreo greutate.

— Frăţioare, greutatea poate fi numai una.

— Care?

---

1 Sărac, om de jos (lb. lat.).

2 Din prietenie (lb. lat.).

— Prietenia se cade să spună adevărul, aşa că am să-ţi spun pe şleau. Domnia ta eşti un om vrednic, ştiu asta, dar cam aspru. Aşa că ţi s-a dus buhul şi s-a întîmplat astfel, fiindcă pe toţi cei care depind de domnia ta, i-ai înfricoşat cumplit. Nu numai pe ţărani, din pricina cărora te-ai certat cu preotul Woynowski, nu numai pe slujitori şi cei cu slujbe la moşie, ci şi pe ai casei. Taczewski se temea, jupîneasa Winnicka se teme, se teme chiar şi copila. De obicei, vin doi inşi în peţit, aşa că eu voi face tot ce voi putea, dar nu pun mîna în foc că celălalt nu-mi va încurca iţele.

Ochii lui Pągowski scînteiară de mînie, deoarece nu prea-i plăcea să i se spună adevărul verde în faţă, dar mînia fu învinsă de uimire, aşadar întreabă:

— Despre cine vorbeşti, părinte? Care-i al doilea peţitor?

Preotul îi răspunse:

— Spaima.

CAPITOLUL XVI

Nu fu cu putinţă să plece în aceeaşi zi la Bełczączka, întrucît pe Pągowski, după ce i se slobozi sînge, îl lăsară puterile şi recunoscu el însuşi că are nevoie de odihnă. A doua zi, în schimb, se simţi mai bine, întinerit parcă şi mai vioi, deşi se apropia de casă cu oarecare nelinişte. Preocupat cu totul de gîndurile lui, nu discută prea mult cu preotul pe drum, dar cînd intrară în sat, şi văzu că nu putea scăpa de teamă, se minună:

— Ia te uită. Mai înainte, mă întorceam totdeauna la casa mea ca un stăpîn adevărat şi ceilalţi era îngrijoraţi de starea mea sufletească, iar acum eu mă gîndesc cu teamă cum mă vor întîmpina.

— Vergiliu a spus, glăsui preotul, că „*amor omnia vincit*"[1], dar a uitat să adauge că şi „*mutat*"[2]. Dalila[3] nu-ţi va tăia părul, fiindcă domnia ta eşti chel, dar e sigur că te voi vedea torcînd din furcă la picioarele ei, ca pe Hercule[4] la picioarele Omfaliei[5].

— E, eu am altă fire, am ştiut întotdeauna să ţin în mînă slujitorii şi familia mea.

— Aşa spune şi lumea, dar tocmai de aceea ţi s-ar cuveni şi domniei tale să te înlănţuiască cineva.

— Îmi plac astfel de lanţuri! se bucură Pągowski cu o veselie neobişnuită.

Mergeau foarte încet, noroiul era foarte adînc şi pentru că plecaseră din Radom destul de tîrziu, după amiază, se lăsase noaptea. Prin casele de pe amîndouă părţile, se vedeau luminînd vreascurile aprinse, în lucirile cărora umbrele roşietice se culcau de-a curmezişul drumului. Unde şi unde, se iţea la gard cîte o siluetă omenească, femeie sau bărbat, şi cunoscînd călătorii, îşi scotea degrabă căciula şi se ploconea pînă la pămînt. Se vedea cît de colo, fie şi

---

1 Dragostea învinge totul (lb. lat.).

2 Schimbă, transformă (lb. lat.).

3 Personaj biblic care i-a tăiat părul (puterea) lui Samson, făcînd ca acesta să fie învins de filisteni.

4 Erou şi semizeu din mitologia greacă, vestit pentru săvîrşirea celor douăsprezece isprăvi ale sale.

5 Regină a Lidiei în Asia Mică, la care Hercules a fost obligat să stea ca pedeapsă pentru ucidere. Într-o versiune ulterioară, Hercule se îndrăgosteşte de ea, îi încredinţează pielea de leu, măciuca şi, îmbrăcat în veşminte femeieşti, toarce lînă la picioarele ei.

după aceste plecăciuni prea adînci, că Pągowski ştia să-şi ţină oamenii în mînă şi preotul Woynowski nu-l certase degeaba pentru asprimea lui exagerată. În această clipă, însă, şleahticul era mai înduioşat decît de obicei, aşa că privind la siluetele încovoiate şi la ferestrele înfundate în pămînt ale caselor, se arătă mărinimos.

— Voi acorda niscaiva înlesniri şi iobagilor, cărora ea le-a luat întotdeauna apărarea.

— Oho, asta da! se bucură prelatul.

Şi tăcură. Jupîn Gedeon se luptă un răstimp cu propriile gînduri, apoi rosti din nou:

— Părinte, ştiu că domniei tale nu trebuie să-ţi dau sfaturi, dar te rog să-i spui că totul se face spre binele ei şi că eu mă gîndesc înainte de toate la ea; în caz de împotrivire, la care nu mă aştept, dar e cu putinţă, poţi s-o şi dojeneşti puţin...

— Domnia ta mi-ai spus că nu vrei s-o sileşti...

— Am spus, dar una e s-o ameninţ şi s-o cert eu şi alta cînd îi reproşează nerecunoştinţa o faţă bisericească.

— Domnia ta, lasă totul în seama mea, fiindcă dacă am primit să-ţi fiu peţitor, mă voi strădui să obţin un rezultat cît mai bun. Iată de ce îţi spun că-i voi vorbi fetei *delicatissime*...

— Bine, bine! Doar încă un cuvînt. Ea îl urăşte acum pe Taczewski, dar dacă va pomeni de el, n-ar fi rău să arunci o vorbă împotriva lui...

— Dacă s-a purtat cum ai spus domnia ta, este un ticălos.

— Am ajuns. E, în numele Tatălui şi al Fiului...

— Şi al Sfîntului Duh, amin!

Nu ieşi nimeni în întîmpinarea lor, pentru că din cauza noroiului, roţile nu făceau nici un zgomot, iar ciinii nu lătrau la oamenii şi caii cunoscuţi. În tindă, era întuneric, se vede că slujitorii se aflau la bucătărie, şi se întîmplă că la prima întrebare a lui jupîn Pągowski: „e cineva acolo?“ nu se arătă nimeni, iar la a doua, pusă cu un glas mai ascuţit, se ivi însăşi jupîniţa.

Ieşi apărînd flăcăruia lumînării cu mîna, dar pentru că ea era la lumină, iar ei în umbră, nu-i văzu de la început şi se opri în uşă. La rîndul lor, nu spuseră nici ei nimic, fiindcă mai întîi li se păru că apariţia ei însemna o anume prevestire, iar în al doilea rînd, fură atît de uimiţi de frumuseţea ei, de parcă n-ar mai fi văzut-o niciodată. Degetele cu care apăra flacăra, păreau trandafirii şi transparente; strălucirile îi alunecau pe piept, îi luminau gura şi faţa delicată ce arăta şi puţin somnoroasă, şi tristă, poate pentru că ochii îi rămîneau în întuneric. Fruntea şi cosiţa minunată, asemenea unei coroane aurii, erau scăldate şi ele în raze.

înconjurată de întuneric, luminoasă şi tăcută, stătea aşa înaintea lor aidoma unui înger alcătuit din luciri trandafirii.

— O, pe Dumnezeul meu, e o vedenie de vis! se miră prelatul.

Iar Pągowski exclamă:

— Anulka!

Atunci alergă spre el şi aşezînd luminarea pe policioara căminului, îi întîmpină cu bucurie. Pągowski o strînse la piept cu duioşie, o rugă să se bucure de venirea unui oaspete atît de vrednic şi faimos, iar după ce intrară în sala de ospeţe, zise:

— Aţi şi cinat deja?

— Nu. Slujitorii sînt la bucătărie, ca să aducă mîncarea, de aceea n-a fost nimeni în tindă.

Preotul privi la bătrînul şleahtic şi întrebă:

— Poate că ar fi bine să nu mai aşteptăm?...

— Nu, nu, se împotrivi Pągowski. Jupîneasa Winnicka va veni îndată aici.

Într-adevăr, jupîneasa Winnicka pregăti totul în grabă şi un sfert de ceas mai tîrziu, se aşezară la masa pe care abureau vinul fiert şi omleta. Preotul Tworkowski mîncă şi bău zdravăn, dar la sfîrşitul cinei, faţă îi deveni serioasă şi-i spuse jupiniţei:

— Jupiniţă dragă! Numai Dumnezeu ştie de ce mă socotesc oamenii un bun sfătuitor şi de ce îmi cer părerea atît de des, dar de vreme ce şi tutorele domniei tale procedează la fel, trebuie să stăm de vorbă într-o treabă însemnată, pe care a încredinţat-o minţii mele puţine...

Cînd auzi acestea, lui jupîn Pągowski i se umflară iarăşi vinele la tîmple, iar jupiniţa păli întrucîtva şi se ridică neliniştită, fiindcă nu se ştie de ce, dar credea că va fi vorba de Jacek.

Prelatul o pofti:

— Să mergem într-o odaie, unde să fim singuri.

Şi ieşiră.

Jupîn Pągowski răsuflă adînc o dată, de două ori, bătu darabana cu degetele pe masă, apoi se ridică şi simţind nevoia să vorbească despre clocotul din suflet, o iscodi pe jupîneasa Winnicka:

— Domnia ta, ai băgat de seamă cît de mult o urăsc pe Anulka rudele răposatei mele soţii?

— Mai ales cei din familia Krzepecki, întări jupîneasa Winnicka.

— Ehei, mai că nu scrîşnesc din dinţi la vederea ei, o să scrîşnească în curînd şi mai avan!

— De ce?

— Şi domnia ta vei afla curînd, între timp, însă, trebuie să-i

pregătim patul prelatului pentru la noapte!

Şi după o clipă, jupîn Pągowski rămase singur. Doi slujitori intrară să strîngă tacîmurile de pe masă, dar el le porunci cu o răbufnire neaşteptată de mînie să plece, şi în încăpere se aşternu iarăşi liniştea, doar orologiul mare de Gdańsk repeta destul de tare: „tic, tac, tic, tac!..." Pągowski îşi puse mîna pe capul chel şi începu să se plimbe prin odaie. Se apropie de uşa, dincolo de care prelatul vorbea cu jupiniţa Sienińska, dar auzi numai un murmur; desluşea glasul preotului, însă nu putea să deosebească vorbele. Aşadar, îşi relua plimbarea şi se oprea cu schimbul. Se duse la fereastră, părîndu-i-se că acolo va fi mai mult aer, şi privi o vreme la cer cu ochii fără gînduri; vîntul gonea pe firmamentul întunecat nori zdrenţuiţi de primăvară cu coame luminoase, iar luna palidă se căţăra parcă din ce în ce mai sus. De cîte ori dispărea, pe jupîn Pągowski îl năpădeau presimţirile rele. Zărea pe fereastră ramurile negre ale copacilor apropiaţi, îndoindu-se în bătaia vîntului, şi la fel i se zbuciumau gîndurile-i dezordonate, rele, asemenea reproşurilor de conştiinţă şi presimţirea că se va întîmpla un lucru nefiresc, pentru care avea să-şi primească în curînd pedeapsa... Dar cînd se lumina afară, îi revenea iarăşi încrederea. Doar fiecare om are dreptul să se gîndească la fericirea lui, cît despre Taczewski, ce mare scofală! Astfel de inşi recurg la tot felul de mijloace pentru a şi-o înfăptui! În fapt, despre ce este vorba? El nu vrea decît binele şi un viitor sigur pentru fată, iar dacă în acest fel îi va zîmbi şi lui viaţa la bătrîneţe, i se cuvine. E singurul lucru adevărat, restul sînt vînt! vînt!...

Simţi din nou că-l apucă ameţeala şi pete negre începură să-i joace prin faţa ochilor, dar totul dură foarte puţin. Porni iarăşi să se preumble şi să se apropie de uşa, în spatele căreia i se hotăra soarta. Între timp, mucurile lumînărilor de pe masă crescură şi încăperea se întunecă. Cînd şi cînd, glasul preotului devenea mai răsunător, aşa că şi cuvintele ar fi ajuns poate la urechile lui Pągowski, dacă n-ar fi fost acoperite de ti-tac-ul neîntrerupt al orologiului. Era lesne de înţeles că o asemenea discuţie nu se putea sfîrşi prea repede, totuşi neliniştea lui jupîn Gedeon creştea întruna, luînd parcă forma unor întrebări ciudate legate de trecut, de amintirile nu numai ale durerilor şi nenorocirilor de altădată, ci şi de vini nespălate pînă acum ale unor păcate grele, la care se adăugau nedreptăţile săvîrşite împotriva lui Taczewski şi a altora.

— De ce şi pentru ce trebuie să fii tu fericit? îl întreba conştiinţa.

În clipa asta, ar fi dat orice ca măcar jupîneasa Winnicka să

revină ca să nu rămînă singur cu propriile gînduri. Dar jupîneasa era prinsă pe undeva cu treburi, în cealaltă aripă a casei, iar aici doar orologiul îşi repeta ticăitul şi conştiinţa îl întreba:

— De ce să te răsplătească Dumnezeu?

Jupin Pągowski intuia că dacă această fecioară, aidoma florii şi îngerului, îl va respinge, în viaţa lui se va lăsa amurgul ce va dura pînă cînd se va cufunda în negura morţii...

Uşa se deschise deodată şi intră jupiniţa Sienińska, palidă, cu lacrimi în ochi, urmată de preot.

— Plîngi? se miră jupin Pągowski cu glasul răguşit, întretăiat.

— De recunoştinţă! exclamă întinzîndu-i mîinile.

Şi căzu în genunchi înaintea lui.

CAPITOLUL XVII

În aceeaşi seară, noaptea tîrziu, jupîneasa Winnicka veni în odaia rudei sale şi găsind-o pe jupîniţă încă îmbrăcată, se apucă s-o iscodească:

— Nu pot să-mi revin din uimire, răbufni, fiindcă mai degrabă m-aş fi aşteptat să mor; cum de i-a trecut prin minte una ca asta?

— Nici eu nu mă aşteptam.

— Cum adică? Aşadar, este adevărat? Nici eu nu ştiu ce să fac, să mă bucur sau să mă întristez?... Pentru că părintele, ca *persona* bisericească, are o judecată mai bună decît ceilalţi oameni şi drept e ce spune, că vei avea toată viaţa propriul acoperiş deasupra capului, dar pe de altă parte, tutorele e bătrîn şi (aici jupîneasă Winnicka coborî glasul)... nu-ţi este puţin frică de el?

— Acum e prea tîrziu, n-are rost să mă mai gîndesc! răspunse jupîniţa Sienińska.

— Ce tot spui?

— Spun că-i datorez recunoştinţă pentru adăpost şi o bucată de pîine, iar eu sînt o răsplată neînsemnată, nedorită de nimeni, aşa că de vreme ce el mă vrea, binefacerea este de partea lui.

— El şi-o dorea demult, şopti tainic bătrîna. M-a chemat astăzi, după ce a vorbit cu tine; credeam că a fost ceva cum nu trebuie la cină şi mă va certa, dar el nimic! Mă uit la el şi mi se pare vesel; deodată îmi trînteşte noutatea. Parcă mi s-au tăiat picioarele. Atunci mă întreabă: „De ce te-ai prefăcut, jupîneasă, ca soţia lui Lot, într-un stîlp de sare? Sînt chiar atît de neputincios?" „Nu! îi răspund, dar e un lucru atît de neaşteptat!" Iar el din nou: „E un vechi gînd al meu, zice, numai că a stat ca un peşte pe fundul apei, pînă cînd s-a găsit cineva să-l ajute să iasă la suprafaţă... Ştii şi cine, jupîneasă?" Eram sigură că numai părintele Tworkowski putea fi, dar el m-a îndreptat: „Nu preotul Tworkowski, ci jupîn Grothus..."

Urmă un moment de tăcere.

— Eu credeam că jupîn Taczewski, strecură printre dinţi jupîniţa Sienińska.

— Na-ţi-o bună! De ce Taczewski?

— Ca să arate că nu-i pasă de mine.

— Păi ştii doar că Taczewski nu s-a mai văzut cu tutorele.

Fecioara începu să repete cu înfrigurare:

— Aşa-i, ştiu! Altele avea el în cap! Să lăsăm asta! Nu vreau să mai ştiu de nimic. Nu vreau! nu vreau! Totul s-a sfîrşit, bine că s-a întîmplat aşa!

Un plîns fără lacrimi, spasmodic, îi scutură pieptul. Mai repetă însă o dată: „bine că s-a întîmplat aşa!" apoi îngenunche deodată pentru rugăciunile pe care le rosteau în fiecare seară împreună.

A doua zi, coborî cu chipul liniştit în camera de oaspeţi. Ceva se schimbase totuşi în ea, rămăsese nespus, se zăvorîse pentru totdeauna. Nu era mîhnită, dar devenise parcă dintr-o dată cu cîţiva ani mai bătrînă, mai statornică, astfel că jupîn Pągowski, contrar obiceiului, începu să ţină cont de părerea ei. Nu-şi dădea seama de această schimbare, dar i se părea foarte ciudat ca el să depindă de ea. Începu să se teamă de gîndurile ei nerostite, pe care le putea închide în inimă, străduindu-se să le alunge şi să le înlocuiască cu altele dorite de el. Pînă şi tăcerea jupînesei Winnicka îl apăsa şi-i părea suspectă, aşa că se prefăcea bine dispus, vorbea mult, glumea, deşi, uneori, fulgere de furie îi luceau în privirile oţelii.

În acest timp, vestea despre cererea în căsătorie se răspîndi prin împrejurimi. Pągowski nu făcea nici el un secret din aceasta, din contră, îi anunţă prin epistole pe Cyprianowicz la Jedlinka şi pe vecinii mai apropiaţi, trimise scrisori neamurilor Kochanowski, Podlodowski, Sulgostowski, Krzepecki şi lui jupîn Grothus, ba chiar rudelor mai de departe ale soţiei, poftindu-i la logodna după care avea să urmeze în curînd cununia.

De bună seamă, jupîn Pągowski ar fi preferat să obţină dispensă şi pentru strigări, din nefericire, însă, era vremea postului mare şi trebuia să aştepte venirea şi trecerea sărbătorilor. Luă deci cele două femei şi plecă la Radom, unde jupîniţa avea să-şi cumpere lucrurile trebuitoare măritişului, iar el cai mai arătoşi decît cei ce se aflau în grajdurile de la Bełczączka.

Aici îi ajunse la ureche că printre rudele ce se aşteptau să primească înapoi nu numai zestrea soţiei răposate, ci să-l moştenească şi pe el, era mare fierbere, dar asta îl bucură, fiindcă îi ura pe toţi din suflet şi totdeauna nu se gîndise decît să-i păgubească pe cît meritau. Asemenea veşti despre consfătuiri, înţelegeri şi tot felul de planuri îi scurtară şederea la Radom, iar cînd rufăria, frîiele şi hamurile fură cumpărate, se întoarseră la Bełczączka de sfintele Paşte. Oaspeţii începură să vină aproape o dată cu ei, deoarece logodna avea să fie a treia zi de sărbătoare.

Cei dintîi sosiră jupînii Krzepecki, rude şi vecini foarte apropiaţi; tatăl, un bătrîn de vreo optzeci de ani, cu faţa de vultur pleşuv, vestit prin zgîrcenia lui, trei fiice, cea mai mică, Tekla, o codană veselă şi vioaie, iar celelalte două, mai mari, Agnieszka şi Joanna, jupiniţe tomnatice şi veşnic cu obrazul îmbujorat, în sfîrşit, feciorul, Marcjan, poreclit prin împrejurimi Reteveiul.

Poreclă pe deplin meritată, deoarece la prima aruncătură de ochi semăna într-adevăr cu un trunchi de copac gros. Avea pieptul şi umerii puternici, picioarele, în schimb, îi erau strîmbe şi atît de scurte, încît arăta aproape ca un pitic. Mîinile, însă, îi ajungeau pînă la genunchi. Unii credeau că e cocoşat, dar se înşelau, doar capul, aproape fără gît, era aşezat atît de jos pe trunchi, că umerii înalţi îi urcau pînă aproape de urechi. Din cap priveau doi ochi holbaţi şi libidinoşi, iar faţa îi semăna cu tidva unei capre; asemănarea era sporită de barba nu prea mare, pe care o purta parcă înadins împotriva obiceiului.

Nu slujise în oştire, fiindcă fusese luat în rîs, iar din această pricină se bătuse de multe ori în duel la vremea lui. În trupul scurt şi vîrtos, avea o putere neobişnuită şi cei mai mulţi se temeau de el, fiindcă era un scandalagiu şi încurcă-lume ce căuta bucuros prilej de harţă, arătînd în fiecare încăierare o înverşunare animalică. O dată, la Radom, îl rănise grav pe vărul său, Krzepecki, un tînăr blajin şi frumos, ce fusese cît pe ce să dea ortul popii. Îi ştiau de frică surorile şi pînă şi tatăl său; el, însă, îi respecta numai pe Taczewski, pe care-l socotea foarte priceput în lupta cu sabia, şi pe fraţii Bukojemski, mai ales pe Łukasz, fiindcă acesta îl aruncase o dată ca pe un snop peste un gard înalt la Jedlnia.

Era cunoscut ca un rob al desfătărilor trupeşti. Jupîn Pągowski îl alungase cu cîţiva ani în urmă din casă, pentru că se uita ca un ţap la jupiniţa Sienińska, pe atunci încă o copiliţă. Dar fiindcă de atunci trecuseră doi-trei ani buni, iar mai apoi se întîlniseră nu o dată la Radom şi prin conacele vecinilor, îl poftise şi pe el să ia parte cu toţi ai lui la această sărbătoare a familiei.

Numaidecît după Krzepecki veniră cei din ramura Sulgostowski, doi fraţi gemeni, care semănau leit, încît atunci cînd se îmbrăcau în aceleaşi veşminte, nu-i mai putea deosebi nimeni; apoi trei rude ale lor, mai depărtate, de dincolo de Przytyk, şi numeroasa familie Zabierzowski, alcătuită din nouă vlăstare arătoase. Dintre vecini, îşi făcură apariţia jupîn Cyprianowicz, singur, deoarece fiul îi plecase la oaste; starostele Podlodowski, cîndva împuternicit al regelui la Zamość; jupîn Kochanowski cu soţia, preoţii de la Przy-

tyk, prelatul Tworkowski de la Radom, care avea să binecuvînteze verighetele, şi mulţi şleahtici de prin alte părţi mai apropiate sau mai depărtate; unii chiar nepoftiţi, în ideea că un oaspete, fie şi cu totul necunoscut, este primit întotdeauna cu braţele deschise, iar prilejul de a se ghiftui cu mîncare şi băutură nu trebuie scăpat niciodată.

Bătătura de la Bełczączka se umplu de brişte şi carete, grajdurile de cai, clădirile din spate de slujitori de tot felul, iar conacul de contăşe colorate, săbii şi capete rase; pretutindeni răsunau vorbe latineşti, ciripitul femeilor, sclipeau rochiile de lamé cu cloşuri largi şi felurite cocarde. Fetele de casă alergau cu apa caldă, slujitorii ameţiţi cu urcioarele cu vinuri alese, coşul bucătăriei fumega întruna, ca la smolărie, iar ferestrele conacului străluceau şi luminau atît de puternic seara, de se vedea în toată curtea. În mijlocul acestei vînzoleli, jupin Pągowski trecea prin încăperi, grav, puţin ţeapăn, dar parcă întinerit, în veşmintele stacojii şi cu sabia strălucind de pietre scumpe, singura zestre păstrată de jupiniţa Sienińska de la înaintaşii avuţi de odinioară. Venea, îndemna, uneori, cînd îl apuca ameţeala, se sprijinea cu mîna de spătarul scaunelor şi iarăşi pleca, îşi cinstea oaspeţii de soi, tîrşindu-şi picioarele şi apropiindu-se de jupînesele mai în vîrstă, înainte de toate, însă, n-o pierdea din ochi pe „Anulka lui", care în această mulţime multicoloră, sub privirile adesea răutăcioase, zavistnice sau pofticioase, înflorea ca un crin alb, dulce, poate puţin tristă sau preocupată de însemnătatea celor ce aveau să se întîmple.

Pînă cînd, în seara celei de-a treia zi de sărbătoare, marţi, pe medean bubuiră mortierele de la Bełczączka, vestind oaspeţilor şi supuşilor că sosise clipa solemnă a logodnei.

Toţi invitaţii se înşiruiră în semicerc în sala de oaspeţi; femei şi bărbaţi, în veşminte strălucitoare ce sclipeau în toate culorile curcubeului în lumina luminărilor aprinse, iar înaintea lor se opriră jupîn Pągowski şi jupiniţa Anna Sienińska.

Se făcu linişte, toţi ochii era aţintiţi la mireasa care, cu ochii plecaţi şi faţa gravă şi concentrată, fără zîmbet, dar nici mîhnită, arăta ca adormită. Avînd-o alături pe Tecia Krzepecka, ce ţinea tăviţa de argint cu verighetele, prelatul Tworkowski, îmbrăcat în cămaşă albă, ieşi din semicerc şi începu să le vorbească viitorilor proaspeţi însuraţi. Cuvîntă ca un învăţat, multă vreme şi cu suflet, subliniind ce însemnau *sponsalia de futuro*[1] şi ce mare importanţă acorda Biserica logodnei, din primele timpuri ale creştinătăţii. Cită

1 Aici, cu sensul de logodnă pentru viitor (lb. lat.).

pe Tertulian[1] şi soborul de la Trento[2], părerile mai multor învăţaţi canonici şi abia după aceea, întoarcîndu-se către jupîn Pągwski şi jupîniţa Sienińska, se apucă să le explice cît de înţeleaptă era hotărîrea lor, cît de mare este binele pe care şi-l fac unul altuia şi cît de mult depinde numai de ei viitoarea fericire. Cei de faţă ascultau deci cu uimire, dar şi cu nerăbdare, întrucît ca rude ce pierdeau moştenirea, nu priveau cu ochi buni la această legătură. Pînă şi jupîn Gedeon, avînd ameţeli din cauza statului în picioare, începu să se mute de pe un picior pe celălalt şi să-i facă semne din ochi prelatului să încheie, ceea ce văzînd, cu anume întîrziere, acesta binecuvîntă în sfîrşit verighetele şi le puse în degetele mirilor. Atunci răsunară din nou treascurile[3] din curte, iar din sala de ospeţe se făcu auzită orchestra compusă din cinci muzicanţi evrei de la Radom. Oaspeţii veniră apoi pe rînd să-i facă urările de cuviinţă stăpînului casei şi jupîniţei, în cea mai mare parte mincionase. Jupîniţele Krzepecki, cele două mai mari, se înclinară de-a dreptul batjocoritoare înaintea „mătuşicăi", iar jupîn Marcjan îi sărută mîna privind-o atît de stăruitor în ochi, că jupîn Pągwski ar fi trebuit să-l alunge pentru a doua oară din casă.

Ceilalţi, însă, rude mai de departe şi oameni mai buni şi mai puţin lacomi, îi felicitaseră cu mai multă căldură. În acest timp, se deschiseră larg uşile spre sala de ospeţe; jupîn Pągowski îi oferi braţul logodnicei, iar în urma lor porniră celelalte perechi în lumina tremurătoare a lumînărilor; flăcăruile se zbenguiau cu disperare în adierile reci ce veneau dinspre tindă. Pe aici grăbeau slujitorii, pe jumătate ameţiţi, aducînd nenumărate feluri de mîncare şi urcioare cu vin. În încăpere era atît de frig din cauză că uşa stătea mai mult deschisă, încît musafirii mai că se înfiorară la început, cînd se aşezară la masă. Şi pentru că flăcăruile lumînărilor pîlpîiau întruna, întreaga sală, deşi împodobită din belşug cu de toate, părea întunecată şi mohorîtă. Era de aşteptat, însă, ca vinul să încălzească repede sîngele în vine, iar jupîn Pągowski nu se arătă zgîrcit cu băutura. Se arăta rezervat mai degrabă cu cheltuielile de fiecare zi, în timp ce în alte împrejurări, mai rare, îi plăcea să se poarte în aşa fel, încît lumea să vorbească multă vreme despre el după aceea. Aşa se întîmpla şi acum. Înapoia fiecărui musafir, se

1 Quintus Septimus Florentius Tertullianus (cca 160–după 220) – filozof şi apologet al creştinismului din Cartagina. În luptă cu ereziile timpurii, a reprezentat tradiţionalismul de extremă.

2 A fost organizat între anii 1545–1563 de catolici pentru a împiedica răspîndirea Reformei.

3 Tunuri de calibru mic.

afla un slujitor cu un urcior pîntecos şi pînă şi sub masă aşteptau zece-cincisprezece flăcăiaşi cu damigene, ca şi în cazul cînd oaspetele nu mai putea să bea şi îşi ascundea paharul între genunchi, să i-l umple numaidecît. Cupe uriaşe de sticlă, pocale şi pahare luceau înaintea fiecărui mesean, doar în faţa femeilor se aşezaseră păhărele mai mici, franţuzeşti sau italiene.

Oaspeţii nu ocupaseră toate locurile din jurul mesei, deoarece jupîn Pągowski poruncise să se pună mai multe tacîmuri decît musafiri erau. Preotul Tworkowski se uită spre locurile goale şi se apucă să laude ospitalitatea casei, dar pentru că avea un glas foarte puternic şi pe deasupra se mai şi ridicase puţin din scaun, vrînd să-şi potrivească mai bine cutele sutanei, cei de faţă crezură că doreşte să rostească primul toast şi tăcură cu toţii.

— Ascultăm! se auziră cîteva glasuri.

— E, deocamdată n-avem ce asculta, răspunse preotul vesel. Va veni curînd şi vremea toastului, fiindcă văd că unii dintre domniile voastre vă trageţi de ciuf cam devreme, iar jupîn Kochanowski şopocăieşte şi numără ceva pe degete. N-ai încotro, domnia ta, de la cine să aşteptăm versuri, dacă nu de la Kochanowski. Eu n-am vrut să spun decît că e un vechi şi lăudabil obicei polonez să pui cîteva tacîmuri în plus pentru oaspeţii neaşteptaţi.

— Aşa-i, întări jupîn Pągowski, e noapte şi toate ferestrele sînt luminate, astfel că oricînd poate sosi cineva...

— Se prea poate să şi vină într-adevăr, glăsui jupîn Kochanowski.

— Poate jupîn Grothus?

— Nu, jupîn Grothus e la seim. Dacă va veni cineva, va fi de bună seamă un musafir neaşteptat.

— N-o să-l auzim, fiindcă drumul e desfundat.

— Latră cîinele la fereastră. Te pomeneşti că apare cineva.

— Nu e nimeni. Ferestrele astea dau spre livadă.

— Şi la drept vorbind, cîinele urlă, nu latră.

Aşa era. Cîinele se auzi o dată, de două şi de trei ori, după care lătrătul lui se preschimbă într-un urlet gros, lugubru.

Jupîn Pągowski se cutremură fără să vrea, amintindu-şi că în urmă cu foarte mulţi ani, în alte locuri, la conacul lui aflat la o milă de castelul lui Pomorzany, în Ucraina, cîinii urlaseră la fel înainte de năvala tătarilor.

Iar jupiniţa Sienińska se gîndi că ei nu-i mai este îngăduit să aştepte pe nimeni şi oricine-ar veni la conacul luminat prin întuneric, ar sosi prea tîrziu.

Nici ceilalţi musafiri nu se simţeau prea în largul lor, mai ales

că primului cîine i se alătură încă unul şi la fereastră răsunară două urlete prelungi.

Ascultară deci fără să vrea într-o tăcere apăsătoare, pe care o întrerupse Marcjan Krzepecki:

— N-avem ce face cu un oaspete vestit de urletul ciinilor.

— Vin! porunci jupîn Pągowski.

Dar pocalele erau pline, aşa că nu mai era nevoie să se toarne în ele. Bătrînul Krzepecki, tatăl lui Marcjan, se ridică greoi de pe scaun, vrînd pesemne să vorbească. Toţi ochii se întoarseră spre el, iar cei mai vîrstnici îşi duseră mîna pîlnie la ureche, ca să audă mai bine ce spune. El însă nu făcu decît să mişte un răstimp din buze, timp în care nasul aproape că-i atinse bărbia, deoarece nu mai avea nici un dinte.

Tocmai atunci, cu toate că afară începuse dezgheţul şi pămîntul era moale, în cealaltă parte a curţii se auzi parcă un uruit surd, ce dură destul de mult, ca şi cînd cineva ar fi dat ocol bătăturii de două ori. Aşa că bătrînul Krzepecki, deşi ridicase paharul. îl aşeză la loc pe masă şi îşi îndreptă privirea spre uşă.

Ceilalţi făcură la fel.

— Vedeţi cine a venit! porunci jupîn Pągowski unui slujitor.

Flăcăiandrul se repezi afară şi se întoarse numaidecît.

— Nu e nimeni! vesti.'

— Ciudat, îşi dădu cu părerea prelatul Tworkowski, s-a auzit destul de bine.

— Am auzit cu toţii, întări unul dintre gemenii Sulgostowski.

— Nici ciinii nu mai urlă, adăugă celălalt.

Deodată, uşa de la tindă, neînchisă bine de slujitor, se deschise singură şi înăuntru pătrunse iarăşi o pală de vînt atît de puternică, încît stinse dintr-o dată zece-cincisprezece luminări.

— Ce-i asta, închideţi uşa! Se sting luminările! se minunară cîteva glasuri.

Dar o dată cu adierea rece, în încăpere pătrunse parcă spaima. Jupîneasa Winnicka, fricoasă şi superstiţioasă, se apucă să se roage cu voce tare:

— În numele Tatălului, al Fiului şi al Sfîntului Duh...

— Încetează, jupîneasă! o certă jupîn Pągowski.

Apoi se întoarse spre jupîniţa Anna şi-i sărută mîna.

— Nu-mi stric eu bucuria pentru o luminare stinsă, o linişti, şi să dea Dumnezeu ca pînă la sfîrşitul vieţii să fiu tot atît de fericit, cum sînt acum, nu-i aşa, Anulka?

La rîndul ei, fecioara se aplecă spre mîna lui.

— Aşa-i, consimţi.

— Amin! încheie prelatul.

Şi ridicîndu-se, începu să vorbească:

— Domniile voastre, de vreme ce uruitul acela neaşteptat i-a încurcat ideile paharnicului[1] Krzepecki, fie-mi îngăduit să fiu eu tălmaciul dragostei nutrite de inimile noastre faţă de viitoarea pereche. Aşadar, înainte de a cînta: *„o Hymen, o Hymenaios"*[2], înainte ca, după obiceiul romanilor, să-l chemăm pe Thalassius, chipeşul tînăr, ceea ce, deie Domnul să se întîmple cît mai repede, să rostim *ex immo*[3] acest prim toast pentru prosperitatea şi fericirea lor viitoare: *vivant, crescant, floreant!*[4]

— *Vivant! vivant!* tunară toate glasurile.

Orchestra din Radom începu îndată să cînte, iar afară surugiii se porniră să plesnească din bice în întuneric. Slujitorii strigară şi ei în toată casa, iar în încăperea de ospeţe, printre uralele ce nu mai conteneau, se auzea gîlgîitul vinului în gîtlejuri:

— *Vivant, crescant, floreant!*

Strigătele, tropăiturile, sunetele trîmbiţelor şi plesnetele de bice durară multă vreme. Se făcu linişte doar atunci cînd jupîn Pągowski se ridică, înălţă paharul şi rosti cu glas de tunet:

— Dragii şi iubiţii mei oaspeţi şi rude!... Înainte de a vă arăta în cuvinte nemeşteşugite întreaga mea recunoştinţă, mă închin pînă la pămînt domniilor voastre şi vă mulţumesc pentru mărinimia frăţească, de vecini adevăraţi, pe care mi-aţi dovedit-o adunîndu-vă atît de mulţi sub acoperişul meu sărac...

Cuvintele „sub acoperişul meu sărac" le rosti cu un glas umil parcă, apoi se aşeză din nou şi îşi plecă atît de mult capul, încît îl sprijini de masă, iar musafirii se minunară că un om aspru şi mîndru de obicei vorbise cu atîta suflet.

Se gîndiră totuşi că o mare fericire topeşte pînă şi inima cea mai neînduplecată, aşa că în aşteptarea celor ce aveau să urmeze, priveau la capul încărunţit, aplecat pe marginea mesei.

— Tăcere, să ascultăm! se auziră glasuri.

Într-adevăr, se aşternu o linişte adîncă.

Dar jupîn Pągowski nu se clinti.

— Ce ai, domnia ta? Ce-i asta?... Pentru Dumnezeu!

— Vorbeşte, domnia ta! îl îndemnă prelatul.

Jupîn Pągowski răspunse doar printr-un horcăit cumplit, iar

---

1 Slujbaş al domnitorului, răspunzător cu pivniţele, în Evul Mediu. Ulterior, titlu onorific.

2 Cîntec nupţial la vechii greci şi romani; Hymen era zeul căsătoriei.

3 Din suflet (lb. lat.).

4 Să trăiască, să crească şi să înflorească (lb. lat.).

grumazul şi umerii începură să-i tremure.

Jupîniţa Sienińska zvîcni de la locul ei şi, albă ca varul, se porni să strige înfricoşată:

— Domnia ta! Domnia ta!...

În încăpere, se iscă învălmăşeală. Se auziră ţipete şi întrebări. Făcură cu toţii cerc în jurul lui Pągowski, prelatul îl apucă de umeri şi-l rezemă de spătarul scaunului; ceilalţi începură să-l stropească în grabă cu apă, în vreme ce cîţiva strigau să-l ducă în pat şi să-i sloboadă sîngele cît mai repede. Unele femei îngenuncheau, altele alergau cu minţile pierdute prin odaie, văicărindu-se ascuţit şi gemînd, iar jupîn Pągowski, cu capul pe spate, cu vinele de la tîmple umflate şi ochii închişi, hîrîia şi horcăia din ce în ce mai tare...

Oaspetele neaşteptat sosise într-adevăr din întunericul nopţii şi intrase în casa lui, înfricoşător şi neînduplecat.

CAPITOLUL XVIII

La porunca preotului, slujitorii îl luară pe bolnav şi-l duseră în cealaltă aripă a casei, în cancelaria pe care jupîn Pągowski o folosea şi ca odaie de dormit. Totodată, trimiseră după fierarul din sat, fiindcă acesta se pricepea să sloboadă sînge atît oamenilor cît şi animalelor. Se arătă, însă, că se afla chiar în curte, unde se cinstea vîrtos cu ciracii lui, dar din nefericire era beat criţă. Jupîneasa Winnicka îşi aduse aminte că preotul Woynowski se bucura prin împrejurimi de faima unui felcer foarte îndemînatic, aşa că trimiseră şi la el o şaretă în goana calului, deşi nu se mai îndoia nimeni că totul era zadarnic şi bolnavul nu mai avea scăpare.

Într-adevăr, nu se mai putea face nimic. Afară de jupîniţa Sienińska, jupîneasa Winnicka, cei doi jupîni Krzepecki şi de jupîn Zabierzowski, care ţinea cîteodată locul doctorului, preotul Tworkowski nu mai îngăduise pe nimeni în cancelarie, temîndu-se că în îmbulzeală, bolnavul nu va putea fi îngrijit cum se cuvine. Dar toţi ceilalţi musafiri, atît femeile cît şi bărbaţii, se adunaseră în încăperea vecină, unde se pregătiseră paturi pentru cei din urmă, şi stau ca o turmă de oi speriate, cuprinşi de nelinişte, teamă, curiozitate, în aşteptarea noutăţilor. Unii discutau în şoaptă despre întîmplarea de năprasnă şi cîntăreau faptele ce prevesteau nenorocirea.

— Aţi băgat de seamă cum tremurau lumînările, murmură unul dintre jupînii Sulgostowski.

— A fost printre noi şi n-am ştiut.

— Au urlat ciinii la ea.

— Dar uruitul acela, poate că atunci a venit?

— Se vede că Dumnezeu n-a vrut să îngăduie această căsătorie în paguba familiei.

Şoaptele conteniră la intrarea jupînesei Winnicka şi a lui Marcjan Krzepecki. Ea străbătu odaia de-a curmezişul, grăbindu-se să aducă moaştele ce îndepărtau duhurile rele, aşa că se strînseră cu toţii ciopor în jurul lui.

— Ce-i acolo? Ce face?

Marcjan ridică din umeri, capul îi coborî pînă aproape de piept şi răspunse:

— Hîrlie încă.

— Nu mai scapă?

— Nu!

Deodată, prin uşa întredeschisă se auziră cuvintele grave ale prelatului Tworkowski:

— *Ego te absolvo a pecatis tuis et ob omnibus censuris, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti*[1]. Amin.

Îngenuncheară cu toţii şi începură să se roage. Jupineasa Winnicka trecu printre cei îngenunchea ţi cu sfintele moaşte în mîini. Marcjan o urmă şi închise uşa.

Dar uşa nu rămase închisă multă vreme. După un sfert de ceas, Marcjan se ivi din nou şi strigă cu galsul lui scîrţiitor de subţire:

— Şi-a dat sufletul.

Atunci porniră unul după altul spre cancelarie, rostind „veşnică odihnă", ca să mai arunce o ultimă privire la răposat.

Între timp, în cealaltă aripă a casei, în încăperea de ospeţe, se petreceau lucruri de necrezut. Slujitorii de la Bełczączka îi urau pe Pągowski tot atît cît se şi temeau de el, aşa că acum, o dată cu moartea lui, crezură că venise vremea bunului plac, a bucuriei deşănţate şi a zburdălniciilor nepedepsite. Slujitorii oaspeţilor aveau şi ei astfel prilejul să chefuiască, de aceea, atît cei ai casei, cît şi cei străini, mai mult sau mai puţin ameţiţi încă de la amiază, se repeziră la mîncăruri şi băutură. Tinerii duceau la gură sticle întregi de votcă de Gdańsk, de vin unguresc şi de Malmazia; alţii se lăcomeau mai mult la mîncare, smulgîndu-şi unii altora hartane de carne şi dulciuri. Faţa de masă, albă ca zăpada, fu mînjită într-o clipită de tot felul de lichide. În învălmăşeală, se răsturnară scaunele şi sfeşnicele. Cupele şlefuite cu meşteşug şi paharele alunecau din mîinile moleşite şi se spărgeau zăngănind pe podea. Ici şi colo, se iscară certuri şi încăierări; unii furau pur şi simplu tacîmurile de pe masă. Într-un cuvînt, se porni o orgie ale cărei ecouri ajunseră pînă în cealaltă parte a casei.

La ţipetele lor, apărură Marcjan Krzepecki, urmat de gemenii Sulgostowski, tînărul Zabierzowski şi încă unul dintre musafiri şi văzînd ce se întîmplă, puseră mîna pe săbii. Jupînii Sulgostowski se mulţumiră să lovească beţivii cu latul săbiilor, dar Marcjan Krzepecki fu cuprins de un acces de turbare. Ochii holbaţi îi ieşiră şi mai mult din orbite, dinţii îi luciră de sub mustaţă şi începu să taie pe cine nimerea. Cîţiva slujitori se umplură de sînge, alţii se

1 Eu te iert de toate păcatele şi strîmbătăţile tale, în numele Tatălui, al Fiului şi al Sfîntului Duh (lb. lat).

adăpostiră sub masă, ceilalţi se îmbulziră în neorînduială spre uşă, dar el izbea în grămadă, strigînd:

— Tîlharilor, feciori de ciini! eu sînt stăpîn aici!

Şi ieşi după ei în tindă, de unde glasu-i ascuţit se mai auzi o vreme:

— Ciomege, vergi!...

Cei rămaşi în încăpere stăteau ca în mijlocul unor dărîmături, privindu-se supăraţi şi clătinînd din cap:

— Asemenea lucruri n-am mai văzut în viaţa mea, rosti unul dintre cei doi Sulgostowski.

Iar celălalt adăugă:

— Ce moarte ciudată, ca şi împrejurările în care a avut loc. Uitaţi-vă împrejur, parc-ar fi năvălit tătarii.

— Sau duhurile rele, completă Zabierzowski. Ce noapte înfricoşătoare!

Porunciră totuşi slujitorilor să iasă de sub masă şi să facă ordine cît de cît. Aceştia se grăbiră să îndeplinească porunca, treziţi de-a binelea de spaimă, şi se apucară de treabă, iar în acest timp se întoarse şi Marcjan.

Era mai liniştit, numai buzele îi mai tremurau de furie.

— O să ţină minte! se adresă celor de faţă. Vă mulţămesc, domniile voastre, că mi-aţi dat o mînă de ajutor să-i pedepsesc pe netrebnicii ăştia. N-o să se simtă mai în largul lor decît înainte de moartea răposatului. Lăsaţi pe mine!

Gemenii Sulgostowski îl priviră cu luare aminte şi unul dintre ei spuse:

— Domnia ta, n-ai pentru ce să ne mulţămeşti, ca şi noi domniei tale.

— Hm!?

— Şi de ce faci pe judecătorul aici? întrebă al doilea.

Marcjan începu să sară în sus pe picioarele-i scurte şi strîmbe, vrînd parcă să le ajungă la ochi, şi răspunse:

— Pentru că am dreptul! am dreptul! am dreptul!

— Ce drept?

— Unul mai mare ca al vostru!

— Păi cum, ai citit testamentul?

— Ce-mi pasă mie de testament? (Aici suflă în palmă) Nu înseamnă nimic, vînt! Cui i-a lăsat averea? Soţiei? Care soţie? Ce mai vorbă? Noi, Krzepecki, sîntem rudele cele mai apropiate, nu voi!

— Asta rămîne de văzut. Trăsni-te-ar!

— Ba să vă trăsnească pe voi! Ieşiţi afară!

— A, ţap şi retevei hidos, îţi vei primi răsplata! Tu ne izgoneşti pe noi?... Mai bine ai grijă de capul tău de ţap!

— Mă amenințați?

Jupîn Marcjan împinse sabia în teacă şi se apropie de cei doi fraţi, care nu se lăsară mai prejos.

Dar în clipa aceea, se auzi în spatele lor glasul supărat al preotului Tworkowski:

— Domniile voastre, răposatul nici n-a apucat să se răcească!

Aşa că jupînii Sulgostowski se ruşinară grozav şi unul dintre ei răspunse:

— Părinte, noi nu vrem nimic de aici, fiindcă avem bucăţica noastră de pîine şi alta nu mai dorim. Însă vipera asta începe să muşte şi vrea să alunge oamenii.

— Care oameni? Pe cine?

— Pe cine se nimereşte. Azi pe noi, căci ne-a şi poruncit să ieşim afară, iar mîine poate că pe femeile astea orfane, care trăiesc sub acest acoperiş.

— Nu-i adevărat! nu-i adevărat! strigă Marcjan.

Şi ghemuindu-se dintr-o dată, porni să zîmbească, să-şi frece mîinile, să facă plecăciuni şi să spună cu o bunăvoinţă otrăvită:

— Dimpotrivă, dimpotrivă, vă poftesc pe toţi la înmormîntare şi la pomenire, vă poftesc cu umilinţă, eu şi tatăl meu, iar cît despre jupîniţa Sienińska, totdeauna va găsi aici un acoperămînt deasupra capului şi îngrijire.

Spunînd acestea, continua să-şi frece mîinile de bucurie.

CAPITOLUL XIX

Într-adevăr, jupîn Marcjan hotărî să-i spună el însuşi jupîniţei că poate să socotească Bełczączka de acum înainte ca pe propria casă, dar amînă această discuţie pînă după încheierea slujbelor de îngropăciune, mai întîi pentru că voia să stea de vorbă cu tatăl său care, tot ducîndu-se pe la judecăţi, cunoştea legile şi ştia să înlăture orice piedici. De altfel, amîndoi erau convinşi de dreptatea cauzei lor, aşa că a doua zi după trista întîmplare, cînd tocmai îl aşezau pe Pągowski în coşciug, se încuiară într-o odăiţă şi începură să se sfătuiască.

— Ne-a pus Dumnezeu mîna în cap! se bucură bătrînul, numai El ne-a ajutat şi Pągowski o să dea socoteală înaintea Lui pentru strîmbătatea pe care voia să ne-o facă.

— N-are decît, răspunse Marcjan. Norocul nostru că n-a mai avut cînd, fiindcă acum o să punem mîna pe tot. Fraţii Sulgostowski s-au şi certat cu mine, dar am să scot sufletul din ei înainte de a smulge fie şi o brazdă din Bełczączka.

— I-auzi, nemernicii! Lovi-i-ar damblaua!... Totuşi, eu mă tem mai mult de testament, decît de ei! L-ai iscodit pe preotul Tworkowski? Dacă ştie cineva ceva, apoi el e acela.

— Ieri mi-a fost peste mînă, fiindcă a nimerit tocmai cînd mă certam cu gemenii Sulgostowski şi ne-a zis: „Răposatul încă nu s-a răcit", apoi s-a dus după coşciug şi preoţi, iar astăzi n-a avut timp.

— Te pomeneşti că Pągowski i-a lăsat totul căpriţei ăsteia.

— Nu avea dreptul, căci era zestrea soţiei răposate, ruda noastră cea mai apropiată.

— Atunci vom ataca testamentul, dar vom avea cheltuieli, drumuri pe la tribunale... Dumnezeu ştie cum se vor sfîrşi toate!

— Tată, domnia ta eşti învăţat cu judecăţile, eu, însă, m-am gîndit să fac ceva ca să nu mai fie nevoie de nici o judecată; deocamdată, *„beatus qui tenet"*[1], de aceea, eu nu mă voi mişca de la

1 Fericit, bogat e cel ce stăpîneşte (lb. lat.).

Bełczączka şi am şi trimis după slujitorii noştri. Pe urmă, n-au decît să încerce Sulgostowski sau Zabierzowski să mă alunge!

— Dar cu fata ce faci, dacă i-a lăsat ei averea?

— Şi cine-o să-i ia apărarea? E singură pe lume, n-are nici rude, nici prieteni, o biată orfană. Cine-o să-şi pună grumazul în joc pentru ea? Că doar e vorba de ceartă, încăierări, cheltuieli de tot felul... Nu-i pasă nimănui de ea. Taczewski ţinea la ea, dar Taczewski a plecat; poate că nu se mai întoarce, iar dacă se va întoarce vreodată, e un sărăcan şi se pricepe la judecăţi ca şi calul meu. La drept vorbind, împrejurările sînt de asemenea natură încît, chiar dacă tatăl ei bun i-ar fi lăsat Bełczączka, nu Pągowski, şi tot am fi putut veni aici să rînduim lucrurile cum ne place, prefăcîndu-ne că avem grijă de orfană. Eu cred că răposatul voia să-i lase moşia prin actul de căsătorie, aşa că ori nu se va găsi nici un testament, ori dacă se va găsi, va fi unul mai vechi, cu un paragraf pentru jupîniţa Sienińska, ca pupilă...

— Iar unul ca acesta poate fi atacat, sfîrşi bătrînul, ai încredere în mine! Deşi, fără judecată, nu se va putea.

— De ce, mă rog? Înţeleg ce vrei să spui domnia ta, dar eu cred că se poate.

— Cum adică, de vreme ce, fie vorba între noi, răposata Pągowska (a fost o proastă... luminează-i, Doamne, sufletul) a scris totul pe numele soţului, aşa că şi el avea dreptul să lase moşia cui voia?

Bătrînul Krzepecki rosti ultimele cuvinte, uitîndu-se în toate părţile şi aproape în şoaptă, deşi ştia că în încăpere nu mai era nimeni afară de ei.

Dar feciorul îl întrebă:

— Cum putea face una ca asta, cînd ea a murit pe neaşteptate?...

— Data arată un an după cununie; pesemne că Pągowski a convins-o să iscălească actul de danie, întrucît acolo unde trăiau, erau locuri cu primejdie şi nimeni nu ştia cînd puteau să-i urle tătarii recviemul. Şi-au lăsat amîndoi averea unul altuia şi au depus testamentele la Pomorzany, de unde Pągowski le-a luat şi le-a adus aici. Am vrut să mă judec atunci cu el, dar ştiind că totul e în zadar, am lăsat-o baltă. Acum e altceva...

— Acum cred că ne vom descurca şi fără judecată.

— Dacă va fi cu putinţă, cu atît mai bine, dar trebuie să fim pregătiţi.

— E, nu e nevoie.

— Adică?

— Mă voi descurca fără ajutorul domniei tale.

Bătrînul Krzepecki se înfurie.

— Tu să te descurci, cum, rogu-te? Vezi să nu-mi strici planul. Se descurcă el, auzi!... Păi nu m-ai sfătuit tu să-l las în pace pe Silnicki, că nu-i nimic de făcut cu Drążków?... Hm, nu-i nimic de făcut?... De ce?... Pentru că ei au pus martori să jure pe pămînt? Mare scofală! Le-am poruncit şi eu să ia pămînt în cizme din curtea mea, aşa că atunci cînd s-au dus pe tarlaua lui Silnicki, n-a jurat nici unul strîmb spunînd: „Jur că pămîntul pe care stau este al lui jupîn Krzepecki!" Păi tu te-ai fi gîndit un an întreg şi n-ai fi fost în stare să născoceşti aşa ceva. Tu să te descurci? Uitaţi-vă la el!...

Şi de mînie, începu să-şi mişte fălcile fără dinţi, ca şi cînd ar fi mestecat ceva, prilej cu care bărbia i se întîlni cu nasul arcuit ca la o pasăre de pradă.

Feciorul, însă, încercă să-l potolească:

— Linişteşte-te, tată, şi ascultă-mă. Dacă-i vorba ca *leges agere cum aliquo*[1], apoi îţi dau întîietate totdeauna, dar dacă-i vorba de fete, eu am experienţă mai multă, aşa că mă încred mai mult în mine.

— Ei?...

— Aşadar, dacă va fi nevoie s-o convingem pe jupîniţa Sienińska, n-o vom face la tribunal.

— La ce te gîndeşti?

— Nu-i greu de ghicit. Or nu mi-a venit încă vremea? Unde mai găseşti domnia ta o asemenea fată prin împrejurimi?

Spunînd acestea, jupîn Marcjan îşi dădu capul pe spate şi se uită în ochii bătrînului, care-l privea la rîndul lui întrebător şi molfăia din fălci. Într-un tîrziu, se minună:

— Chiar aşa?

— De ce nu? Mă gîndesc de ieri la asta.

— Hm, de ce nu? Pentru că n-are de nici unele, ca Lazarus[2].

— În schimb, voi veni cîntînd la Bełczączka, fără nici o greutate. E săracă, de bună seamă, dar fata are sînge ales... Ţii minte ce spunea Pągowski, că dacă s-ar cerceta documentele neamului Sieniński, s-ar da în judecată jumătate din ţinut. Cei din familia Sobieski s-au înfruptat şi ei destul, aşa că am avea şi ocrotirea

1 Să mînuieşti legile cum vrei (lb. lat.).

2 Săracul din legenda biblică (lb. lat).

regelui. S-ar cuveni ca şi măria sa să se îngrijească de zestrea ei... Cît despre mine, fata mi-a căzut cu tronc de mult, că-i o bucăţică pe cinste!

Începu să sară pe picioarele-i scurte, lingîndu-şi mustăţile; era atît de respingător, că bătrînul Krzepecki îi spuse:

— N-o să te vrea.

— Păi pe Pągowski l-a vrut? De altminteri, m-au vrut şi pe mine destule. O sumedenie de tineri au plecat la oaste, aşa că poţi să cumperi fetele cu zecile, ca pe caiele. Bătrînul Pągowski ştia ce face, cînd m-a alungat din casa lui; nu m-ar fi gonit, dacă nu se temea pentru fată.

— Dar presupunînd că nu te vrea, ce-ai să faci?

Ochii lui Marcjan fulgerară de mînie.

— Atunci, răspunse apăsat, cu o fată lipsită de apărare poţi să te porţi cum pofteşti, că tot ea o să te roage s-o duci la biserică...

Bătrînul se înfricoşă:

— Ce tot spui? Tu ştii că pentru asta poţi plăti cu capul?

— Ştiu că nimeni nu-i va lua apărarea jupîniţei!

— Iar eu îţi spun: să nu cutezi! Şi aşa vorbeşte lumea de tine. Chiar dacă n-ai să cîştigi judecata pentru moşie, n-o să-ţi pierzi cinstea, pentru aşa ceva, însă, te paşte temniţa.

— E, n-o să se ajungă pînă aici, poate numai dacă ea ar vrea cu tot dinadinsul. Domnia ta nu mă speria, ci fă aşa cum îţi spun eu. După înmormîntare s-o iei pe Tecia acasă, dacă se va ivi prilejul şi pe bătrîna Winnicka. Eu voi rămîne aici cu Agnieszka şi Joanna. Sînt nişte năpîrci invidioase pe oricine este mai tînără şi mai frumoasă ca ele. Încă de ieri, au început s-o împungă pe biata fată, dar ce-o să fie cînd vor locui sub acelaşi acoperiş. O s-o tot înţepe, o s-o muşte şi-o s-o batjocorească întruna, lipsind-o de pîinea zilnică. Aşa se va întîmpla, altfel nu se poate, iar asta va aduce apă la moara mea.

— Şi ce-ai să macini tu la ea?

— Ce-am să macin? Am să vin înadins cînd se ceartă, am să le bruftuluiesc pe cele două vipere, lovindu-le cîteodată şi peste gură: „zît!" iar ei am să-i sărut mîinile şi picioarele: „Eu sînt apărătorul tău, frate şi prieten neprefăcut, tu eşti adevărata stăpînă!" Şi atunci, tată, crezi domnia ta că nu i se va muia inima şi nu-l va îndrăgi pe cel care-i este scut şi apărare, pe cel ce-i va şterge lacrimile, veghind zi şi noapte asupra ei? Iar dacă jalea, lacrimile şi uitarea de sine o vor împinge la vreo faptă mai neobişnuită, cu atît mai bine!

Marcjan începu să-şi frece mîinile şi să privească la tatăl său cu ochi atît de căprești, că bătrînul scuipă încîudat.

— Ptiu, păginule, numai la asta ţi-e gîndul,

— Pentru că mă trec fiorii cînd mă uit la ea. Nu degeaba m-a alungat Pągowski.

Se aşternu un moment de tăcere.

— Atunci, le vei spune Joannei şi Agnieszkăi să se poarte cum vrei tu?

— Lor? Lor nu trebuie să le spun şi nici nu trebuie să le învăţ nimic, pentru că firea lor e deajuns. Numai Tecia este un porumbel, celelalte două sînt nişte harpii.

Jupin Marcjan nu greşea deloc, fiindcă surorile lui începuseră, fiecare în felul ei, să aibă grijă de jupîniţa Sienińska. Tecia o îmbrăţişa mereu şi plîngea împreuna cu ea, iar Joanna şi Agnieszka o mîngîiau de asemenea, dar altfel.

— Ce n-a ieşit, n-a ieşit, îi spuse acum cea mai mare, dar domnia ta trebuie să te liniştești. Nu vei fi mătuşica noastră, pentru că n-a vrut Dumnezeu, dar nici nu te va nedreptăţi şi nu-ţi va lua piinea de la gură nimeni.

— Şi nu te va pune la nici o muncă, continuă cealaltă, fiindcă ştim că nu eşti obişnuită cu truda. Cînd o să-ţi mai vii în fire şi ai să vrei tu să te apuci de ceva, e altă treabă, dar mai aşteaptă pînă cînd îţi trece durerea, pentru că la urma urmei ţi s-a întîmplat o mare nenorocire. Trebuia să fii stăpîna casei, să ai un soţ, iar acum nu mai ai pe nimeni, afară de noi; crede-mă că, deşi nu sîntem rude, o să te socotim ca pe o rudă.

După care, iarăşi Joanna;

— Împacă-te cu voia Domnului. El te-a încercat, dar îţi va ierta alte păcate, în schimb. Dacă te-ai încrezut prea mult în frumuseţea domniei tale sau ţi-ai dorit bogăţii şi veşminte, că toţi sîntem păcătoşi şi de aceea spun asta, una spală pe alta.

— Amin, sfîrşi Agnieszka. Să dai vreo rochie sau vreo bijuterie mai mică la biserică de sufletul răposatului, pentru că dota nu-ţi mai trebuie acum, iar noi o să-l rugăm pe preot să nu te împiedice.

Tot îndemnînd-o astfel, începură să se uite cu atenţie la veşmintele de pe masă şi la lăzile în care era aşezată zestrea ei de mireasă. O dorinţă de nestăvilit le împingea să vadă ce-i în ele, încît pînă la urmă Joanna propuse:

— Poate vrei să te ajutăm să găseşti ceva?

Şi se repeziră amîndouă spre lăzile şi cutiile în care se aflau veşmintele şi rufăria încă nedesfăcute după întoarcerea de la Radom şi unde nu se apucară să le scoată şi să le despăturească, să le cerceteze în lumină pe o parte şi pe alta şi să le încerce.

Iar jupîniţa Sienińska stătea în braţele blîndei Tecia ca ameţită, neauzind şi nevăzînd nimic din cele ce se petreceau în jurul ei.

CAPITOLUL XX

Încerca astfel ca logodnică simţământul că ceva apune în viaţa ei, se stinge, se frînge şi se încheie, aşa că această stare nu-i trezea bucurie în inimă. O acceptase mai întîi numai pentru că aşa fusese voinţa lui Pągowski şi aşa îi poruncea recunoştinţa ei faţă de tutore, iar pe de altă parte, mai mult din pricină că după plecarea lui Jacek, îi rămăseseră în suflet doar amărăciunea şi jalea, supărarea şi gîndul dureros că, afară de bătrîn, nu mai avea pe nimeni şi dacă n-ar fi fost el, ar fi rămas pe drumuri ca o orfană, rătăcind într-o lume străină şi duşmană. Iată, însă, că trăsnetul izbise ca din senin în casa unde trebuia să se aşeze, fie şi într-o tristă încăpere, şi pierduse pe singurul om care mai însemna ceva pentru ea. Nu-i de mirare că trăsnetul o asurzise în prima clipă şi toate gîndurile i se încurcau în cap, iar în inimă stăruia arzătoare părerea de rău după singurul suflet apropiat, însoţită de uimire şi spaimă.

Aşadar, cuvintele celor două jupîniţe Krzepecki, în timp ce-i jefuiau rufăria, îi ajungeau la ureche ca nişte sunete fără înţeles. După aceea, sosi Marcjan, i se închină, îşi frecă mîinile, trepădă în jurul ei, vorbi multă vreme despre ceva, dar ea nu pricepu nimic, nici de la el, nici de la ceilalţi oaspeţi, care se apropiară după obicei să-i spună cuvinte de îmbărbătare pe cît de compătimitoare, pe atît de mincinoase. Abia cînd jupîn Cyprianowicz îşi puse ca un părinte mîna pe capul ei şi rosti: „Dumnezeu va avea grijă de tine, biată orfană", i se strînse inima şi o podidiră lacrimile. Pentru prima dată îi trecu prin minte că era asemeni frunzei lăsate în bătaia vijeliei.

Între timp, începură datinile de îngropăciune care, deoarece jupîn Pągowski fusese un om însemnat în ţinutul său, durară aproape zece zile. Dacă la logodnă veniseră, cu puţine excepţii, numai oaspeţii poftiţi, la înmormîntare se adunară toţi vecinii din apropiere şi mai de departe, aşa că încăperile se umplură de lume, iar primirile, cuvîntările, plecările la biserică şi revenirile la conac se ţinură lanţ. În primele zile, atenţia tuturor se îndreptă numai asupra tinerei văduve, dar pe urmă, cînd lumea observă că jupînii Krzepecki puseseră mîna pe toată casa, ţinînd locul stăpînului, nu se mai uită nimeni la ea, astfel că spre sfîrşitul solemnităţilor de

îngropăciune, ajunsese să fie socotită doar ca o rudă săracă îngăduită la conac.

Numai jupîn Cyprianowicz se gîndea la ea, lacrimile şi soarta jupiniţei îl mişcaseră. Slujitorii începuseră să vorbească în şoaptă că cele două jupiniţe Krzepecki vămuiseră toată rufăria, iar bătrînul ascunsese într-o cutie „bijuteriile", luînd-o peste picior pe biata orfană. Cînd aceste şopocăieli ajunseră la jupîn Serafin, inima-i bună se înduioşă şi hotărî să vorbească despre ea cu preotul Woynowski.

Acesta, însă, destul de pornit împotriva fetei din cauza lui Taczewski, îl întîmpină astfel:

— Îmi pare rău de ea, că-i săracă şi a nimănui, o s-o ajut şi eu cu ce voi putea, dar rămîie vorba-ntre noi, Dumnezeu a pedepsit-o pentru Jacek al meu.

— Bine, dar Jacek a plecat, ca şi Stanisław al meu, iar ea a rămas aici singură.

— A plecat, e drept, dar cum? Domnia ta l-ai văzut numai la despărţire, dar eu l-am însoţit mai departe şi află, domnia ta, că flăcăul mai că nu scrîşnea din dinţi, iar inima îi sîngera în piept, de nu era în stare să rostească o vorbă. Oho, o îndrăgise pe fata asta, cum numai oamenii de odinioară ştiau să îndrăgească pe cineva, că cei de acum nu mai ştiu.

— Totuşi, poate să-şi mişte braţele, fiindcă am auzit că dincolo de Radom s-a luat la harţă şi a vătămat un şleahtic sau doi aflaţi în trecere pe acolo.

— E, are o faţă de jupîniţă şi orice tîrîie-brîu crede că-i vine repede de hac. Ce era să facă dacă nişte beţivani i-au căutat gîlceavă? O să-l cert pentru asta, după cum meritä, dar nu uita, domnia ta, că omul cu inima sfîşiată de dragoste este ca *leo, querens quem devoret*[1].

— Fără îndoială, dar numai Dumnezeu ştie dacă fata e chiar atît de vinovată pe cît am crezut noi.

— *Mulier est insidiosa.*

— *Insidiosa* ne-*insidiosa*, dar eu, cînd am aflat că Pągowski vrea să se însoare, m-am gîndit numaidecît că el este principalul vinovat de tot necazul, fiindcă era grozav de interesat să scape de Jacek o dată pentru totdeauna.

Preotul clătină din cap.

— Nu. Ne-am dat seama *expedite*[2] din scrisoarea lui că a fost

1 Leul care-şi caută hrana pe care s-o devore (lb. lat.).
2 Lesne (lb. lat.).

asmuţit de ea. Îmi aduc bine aminte şi aş putea să ţi-o repet cuvînt cu cuvînt.

— N-am uitat nici eu, dar nu putem şti ce i-a spus Pągowski şi cum i-a înfăţişat faptele lui Jacek. Pentru că fraţii Bukojemski, de pildă, mi-au mărturisit că, întîlnind-o împreună cu răposatul în drum spre Przytyk, i-au spus înadins că Jacek a plecat, după ce-a băut zdravăn, rîzînd, vesel nevoie mare şi foarte interesat de fata lui jupîn Zabierzchowski, către care domnia ta i-ai dat scrisorile.

— Dar ştiu c-au făcut-o de oaie! Nu mă duce mintea cu ce scop?

— Păi, chipurile ca să-i arate fetei şi lui jupîn Pągowski că Jacek habar n-a avut de ei. Domnia ta, însă, gîndeşte-te că dacă jupînii Bukojemski au trăncănit astfel din prietenie pentru Jacek, ce putea să-i spună răposatul care-l ura?

— Sigur că nu l-a cruţat. Dar chiar dacă ea ar fi mai puţin vinovată decît am crezut noi, ce-i cu asta? Jacek a plecat şi s-ar putea să nu se mai întoarcă deloc, fiindcă după cîte îl cunosc eu, el o să-şi pună viaţa în joc mai mult chiar decît a făcut-o Pągowski cu bunul lui renume.

— Taczewski ar fi plecat oricum, stărui jupîn Cyprianowicz.

— Şi dacă nu se mai întoarce, n-am să-mi rup sutana de pe mine. Moartea pentru ţară şi împotriva neruşinării mahomedane este un sfîrşit vrednic de un cavaler al creştinătăţii şi de neamul faimos din care provine. Aş fi preferat, însă, să nu fi plecat cu o săgeată atît de dureroasă în inimă, asta-i tot.

— Nici băiatul meu n-a cunoscut cine ştie ce fericire în viaţă, totuşi a plecat şi s-ar putea să nu se mai întoarcă, răspunse jupîn Cyprianowicz.

Căzură amîndoi pe gînduri, fiindcă şi unul, şi celălalt îi iubeau din tot sufletul pe aceşti flăcăi.

Atfel că prelatul Tworkowski îi găsi adînciţi în gînduri şi aflînd că vorbiseră mai înainte despre soarta jupîniţei Sienińska, le împărtăşi tot ce ştia:

— Domniile voaste, am să vă spun, dar să rămînă taină între noi, că răposatul n-a lăsăt nici un testament şi jupînii Krzepecki aveau dreptul să ia Bełczączka. Ştiu că voia să scrie totul pe numele ei în actul de căsătorie, dar n-a mai apucat. Să nu suflaţi o vorbă faţă de Krzepecki!

— Părinte, domnia ta nu le-ai spus nimic?

— La ce bun? Sînt cam din topor şi n-aş vrea să se poarte prea aspru cu ea, aşa că nu numai că nu le-am destăinuit nimic,

dar i-am şi prevenit: „Pe lîngă Dumnezeu, omul mai este încercat cîteodată şi de semenii lui", ceea ce auzind, a intrat spaima în ei şi s-au pornit să mă întrebe: „Care-i adevărul? Domnia ta, părinte, ce ştii?" La care, eu iarăşi: „Ce trebuie să se arate, se va arăta; să nu uitaţi doar că răposatul avea dreptul să lase toată averea cui voia".

Aici, prelatul se porni pe rîs şi băgîndu-şi mîinile sub cingătoarea albăstruie, îşi urmă vorba:

— Ascultaţi, domniile voastre, cînd a auzit una ca asta, bătrînului Krzepecki au început să-i tremure picioarele. A pornit să se împotrivească: „A, zice, nu e cu putinţă! Nu avea dreptul. Nici Dumnezeu şi nici oamenii nu i-ar fi îngăduit". Eu am privit la el cu asprime şi am continuat: „Bine faci că pomeneşti numele lui Dumnezeu, pentru că la vîrsta domniei tale musai să te îngrijeşti de mila Lui, dar să nu vorbeşti de tribunalele lumeşti, că s-ar putea să nu mai aştepţi sfîrşitul judecăţii". S-a înspăimîntat cumplit, iar eu am adăugat: „Să vă purtaţi cum trebuie cu orfana, să nu vă pedepsească Dumnezeu mai repede decît gîndiţi".

Preotul Woynowski, a cărui inimă simţitoare fusese înduioşată de soarta jupîniţei, îl îmbraţişă îndată pe prelat.

— Binefăcătorule! exclamă, cu mintea domniei tale se cuvenea să fii cancelar. Înţeleg, înţeleg! N-ai spus nimic, n-ai ocolit adevărul, dar i-ai speriat pe jupînii Krzepecki, care presupun că s-ar putea să existe un testament poate chiar în mîinile domniei tale; trebuie să ţină cont de asta şi să se poarte blînd cu fata.

Prelatul, bucuros de laudă, îşi ciocăni fruntea cu degetul şi rosti:

— Nu-i chiar atît de seacă tărtăcuţa, ce ziceţi?

— E atît de plină de minte, încît nu mai are loc.

— Hm, va plesni cînd va vrea Dumnezeu, deocamdată, însă, cred că orfana e în siguranţă. Pe de altă parte, sînt nevoit să recunosc că amîndoi Krzepecki au vorbit destul de binevoitor de jupîniţa Sienińska. Jupîniţele i-au furat din rufărie, dar bătrînul mi-a făgăduit că le va porunci să aducă totul înapoi.

— Chiar dacă ar fi cei mai răi dintre oameni, interveni jupîn Cyprianowicz, nu vor îndrăzni să o nedreptăţească pe orfana vegheată de un capelan atît de înţelept şi de bun. Dar, părinte, altceva voiam să te rog: fă-mi cinstea şi treci acum pe la Jedlinka; să-mi fie dat şi mie să omenesc în casa mea o persoană atît de însemnată, a cărei discuţie este ca miedul politicalelor şi al înţelepciunii. Preotul Woynowski va veni şi el, aşa că vom sta de vorbă *de publicis et*

de privatis[1].

— Ştiu cît de bucuros eşti domnia ta de oaspeţi, răspunse prelatul binevoitor, şi mi-ar veni greu să te refuz, iar pentru că postul a trecut, am să te vizitez cu plăcere, ca să gustăm un păhărel. Să mergem deci să ne luăm rămas bun de la Krzepecki, mai întîi însă de la jupiniţă, ca ei să vadă cît de mult o respectăm.

Se duseră şi găsind-o singură, se apucară să-i spună vorbe bune, simţitoare şi s-o îmbărbăteze. Jupîn Cyprianowicz o mîngîie pe căpşorul bălai întocmai ca o mamă ce-şi linişteşte copilaşul înlăcrimat; prelatul Tworkowski făcu la fel, iar preotul Woynowski fu atît de mişcat de chipul ei slăbit şi de frumuseţea îndurerată ce aducea în minte o floare de cîmp retezată de coasă prea devreme, că-i luă şi el capul în mîini, ca un tată bun, şi mereu cu gîndul la Taczewski, se minună pe jumătate faţă de ea, pe jumătate de unul singur:

— Nu mă mai mir de Jacek, e ca o cadră... Fraţii Bukojemski s-au întrecut în minciuni, spunînd că a plecat vesel...

Auzindu-l, fata îşi lipi deodată buzele de mîna lui şi rămase aşa multă vreme. Hohote dureroase îi scuturară pieptul feciorelnic; o lăsară plîngînd cu sughiţuri, nemîngîiată.

Un ceas mai tîrziu, se aflau la Jedlinka, unde-i aşteptau veşti bune. Venise slujitorul trimis cu scrisoare la Stanisław. Tînărul Cyprianowicz aducea la cunoştinţă că el şi Jacek se înrolaseră în steagul de husari al prinţului Aleksander. Deşi încă mîhnit, Jacek îşi mai venise în fire şi nu se mai cufunda tot timpul în gîndurile lui, cum se întîmpla în primele zile. Pe lîngă cuvintele de dragoste filială, scrisoarea mai conţinea încă o veste ce-l umplu de uimire pe jupîn Serafin:

„Mult iubite părinte şi binefăcătorule, scria Stanisław, dacă ai să-i vezi pe fraţii Bukojemski la întoarcere, să nu te miri şi să-i scapi de la ananghie cu mila domniei tale, pentru că au avut parte de întîmplări ciudate, iar noi nu-i mai putem ajuta; dacă nu vor putea pleca la război, vor muri de inimă rea, care şi aşa i-a oropsit de tot".

CAPITOLUL XXI

În lunile următoare, jupîn Cyprianowicz se duse de cîteva ori la Bełczączka, vrînd să afle ce se petrece cu jupîniţa Sienińska. Nu voia nimic pentru el, deoarece Stanisław, fiul lui, nu se îndrăgostise de ea, iar Jacek rupsese orice legătură... O făcea, deci, numai din bunătate şi întrucîtva din curiozitate, fiindcă dorea să verifice în ce fel şi cît de mult contribuise fata la distrugerea acestei prietenii.

Lucrurile înaintau, însă, anevoie. Jupînii Krzepecki îl respectau într-adevăr pentru marea lui avere, astfel că-l întîmpinau cu bunăvoinţă. Ospitalitatea lor era totuşi deosebit de prevenitoare, atît de atentă şi stînjenitoare, încît jupîn Cyprianowicz nu putea rămîne nici o clipă singur cu jupîniţa.

Înţelegea că nu vor s-o întrebe cum se poartă cu ea şi asta-l punea pe gînduri, deşi nu băgase de seamă nimic rău. O văzuse, ce-i drept, de cîteva ori curăţind cu o coajă de pîine feţele albe de atlas ale unor pantofi atît de mari, încît nu puteau fi ai ei, sau cîrpind seara ciorapii, dar jupîniţele Krzepecki făceau la fel, aşa că nu putea fi vorba de dorinţa de a o umili pe orfană cu o muncă potrivită pentru slujitoare. Jupîniţele erau uneori muşcătoare şi usturătoare ca nişte urzici, însă jupîn Serafin înţelese că aşa era firea lor. De multe ori, nu se puteau stăpîni să-l necăjească pînă şi pe fratele lor, deşi se temeau atît de mult de el, încît era destul să privească la vreuna, ca aceasta să ascundă acul scos pe jumătate. Şi Marcjan se arăta îndatoritor faţă de jupîniţa Sienińska, fără s-o stinghereaască, iar după plecarea bătrînului Krzepecki şi a Teciei, deveni şi mai binevoitor.

Plecarea lor nu fu pe placul lui jupîn Cyprianowicz, cu toate că înţelegea că bătrînul, pe care aproape că nu-l mai ţineau picioarele, nu putea fi lipsit de îngrijirea unei mîini de femeie. În plus, acum cînd avea două gospodării de întreţinut, familia Krzepecki trebuia să se despartă în două. Jupîn Serafin ar fi preferat totuşi ca tocmai Tecia să rămînă lîngă orfană, dar o dată, cînd pomeni de vîrsta potrivită a celor două fete, surorile mai mari se arătară cum nu se poate mai contrariate.

— Jupîniţa Sienińska, zise Joanna, a lăsat să se vadă că nu prea

ține seama de vîrstă, dovadă unchiul răposat și jupîneasa Winnicka, așa că nici noi nu sîntem prea mari pentru ea.

— Noi sîntem mai mari ca ea, iar Tecia este mai mică, adăugă cealaltă, așa că nu știi cum e mai bine. La urma urmei, treaba noastră cum ne descurcăm cu gospodăria.

Marcjan intră și el în vorbă:

— Tata peferă să fie slujit de Tecia, la care ține cel mai mult și nu-i lucru de mirare. Ne-am gîndit și noi s-o trimitem și pe jupîniţa Sienińska cu Tecia, dar ea s-a obișnuit aici, unde cred că se simte mai în largul ei. Cît despre îngrijire, voi face tot ce-mi stă în putere, ca să nu sufere prea mult.

Spunînd acestea, se apropie de jupîniță tîrșindu-și picioarele și vru să-i sărute mîna, dar fata și-o retrase parcă speriată. Jupîn Serafin se gîndi că nici jupîneasa Winnicka nu trebuia să plece din casă, însă păstră această remarcă pentru sine, nevrînd să se amestece în treburile altora.

Observase, de asemenea nu o dată, că pe fața jupîniței Sienińska, alături de tristețe, stăruia și teama, dar nu fusese prea mirat, pentru că viața o încercase din greu. Orfană, fără un suflet apropiat și un acoperiș deasupra capului, silită să trăiască din mila unor oameni nesuferiți, cu o faimă proastă, nu putea decît să regrete trecutul mai luminos și să se teamă de prezent. Pe deasupra, oricît de greu i-ar fi omului, tot are o mîngîiere, dacă poate spera într-un viitor mai bun. Ea, însă, nu se putea aștepta și nici nu aștepta nimic. Pentru ea, mîine avea să fie la fel ca azi, iar anii ceilalți – un șir neîntrerupt de suferințe și viață din mila altuia.

Jupîn Serafin discuta adesea despre asta cu preotul Woynowski, cu care se întîlnea acum aproape zilnic, fiindcă le plăcea la amîndoi să vorbească despre flăcăii lor. Dar preotul Woynowski înălța doar compătimitor din umeri și lăuda înțelepciunea prelatului Tworkowski, fiindcă acesta, vorbind despre testament ca despre o sabie a lui Damocles ce amenința capetele jupînilor Krzepecki, o ferise pe orfană de înjosiri și mai mari.

— Ce minte grozavă! glăsuia. Cînd ți se pare că l-ai prins, tocmai atunci îți scapă printre degete. Cîteodată, stau și mă gîndesc dacă nu ne-a ascuns și nouă adevărul, dacă nu cumva are un testament și-l va arăta cînd te aștepți mai puțin.

— Mi-a trecut și mie prin cap, dar de ce să-l ascundă?

— Nu știu, poate pentru a pune la încercare firea omului. Mă gîndesc că răposatul Pągowski era un om foarte prevăzător și nu pot să cred că n-a lăsat nimic scris mai demult.

După o vreme, însă, gîndurile celor doi bătrîni se îndreptară

în altă parte, deoarece sosiră, mai exact veniră pe jos de la Radom, fraţii Bukojemski. Îşi făcură apariţia într-o seară, cu sabia la şold, într-adevăr, dar cu contăşele ferfeniţă, cizmele rupte şi feţele atît de îndurerate, încît dacă jupîn Serafin nu i-ar fi aşteptat mai de mult, s-ar fi speriat cumplit, gîndind că-i aduceau vestea morţii feciorului.

Şi unde nu se porniră să-i îmbrăţişeze genunchii şi să-i sărute mîinile... iar el, privind la veşmintele lor ponosite, mai că se lovi peste pulpana hainei de catifea în care era îmbrăcat şi exclamă:

— Mi-a scris Stach că e vai de voi, dar fie-vă frică de Dumnezeu!

— Am păcătuit, binefăcătorule! răspunse Marek, bătîndu-se cu pumnii în piept.

Ceilalţi îi urmară pilda, repetînd:

— Am păcătuit, am păcătuit, am păcătuit!

— Spuneţi-mi ce face Stach? Mi-a scris că v-a scăpat din nevoie. Ce s-a mai întîmplat?

— Stach e sănătos, binefăcătorule, şi împreună cu Taczewski strălucesc ca două stele...

— Slavă Domnului, slavă Domnului! Mulţămesc pentru vestea bună. Scrisoare n-aveţi?

— A scris, dar nu ne-a dat-o nouă, ca să nu se piardă.

— Vă e foame? Aveţi teamă de Dumnezeu! Arătaţi ca nişte stafii.

— Nu ne e foame, pentru că ne-au ospeţit toţi şleahticii, dar sîntem tare nenorociţi.

— Staţi jos. Beţi ceva cald, dar pînă va fi gata fiertura, spuneţi-mi ce-aţi păţit? Pe unde aţi umblat?

— Am fost la Varşovia, răspunse Mateusz, dar e un oraş scîrbos.

— De ce, mă rog?

— Pentru că pe acolo mişună barbugiii şi beţivii, iar pe uliţa Lungă şi în Oraşul Vechi, atîrnă şomoioage de paie la tot pasul[1].

— Ei şi?

— Un netrebnic l-a îndemnat pe Łukasz să joace barbut cu el. Mai bine-l trăgeau păgînii în ţeapă înainte!

— Şi l-a lăsat fără parale?

— Mai întîi, a cîştigat banii lui Łukasz, apoi pe ai noştri. Ne-a apucat deznădejdea şi am vrut să ne luăm banii înapoi, dar el a mai cîştigat şi un cal cu şaua şi pistoalele în coburi... Am crezut

1 Somoiagul de paie indica locul unde se vindea băutură.

că Łukasz își va împlînta cuțitul în inimă... Ce puteam să facem? Cum să nu-l mîngîi pe fratele tău? Așa că am vîndut încă un cal, ca Łukasz să nu meargă singur pe jos.

— Acum pricep ce s-a întîmplat.

— Adevărat, binefăcătorule... Cînd ne-am trezit din mahmureală, supărarea a fost și mai mare, ne lipseau doi cai, deci nevoia de alinare a fost și mai mare...

— Și v-ați tot alinat așa pînă la al patrulea cal...

— Pînă la al patrulea. Am păcătuit, am păcătuit! repetară din nou frații cu umilință.

— Și cu asta ați terminat? întrebă jupîn Cyprianowicz.

— Da' de unde, părinte și binefăcătorule! Ne-am întîlnit cu barbugiul, un oarecare Poradzki, care a început să-și bată joc de noi. „Așa sînt tunși nătăfleții, zice, dar pentru că voi sînteți flăcăi zdraveni, vă iau ca slujitori, căci tocmai vreau să mă înrolez". Łukasz s-a pornit pe plîns, fiindcă tîlharul ne lua în rîs, și l-a lovit cu sabia peste bot; s-a prăbușit! Prietenii lui i-au sărit în ajutor, noi ne-am alăturat lui Łukasz și încăierarea a fost gata. Au venit, însă, străjerii mareșalului și s-au pus pe noi! Abia atunci ceilalți au început să strige: „Domniile voastre, aici se încalcă libertatea și Republica este nedreptățită, hai să ne împăcăm!" Așa s-a și întîmplat, și Dumnezeu a fost de partea noastră, fiindcă am tăiat într-o clipită opt dintre străjeri, din care trei au murit, iar ceilalți cinci au luat-o la sănătoasa...

Jupîn Cyprianowicz își luă capul în mîini, iar Marek continuă:

— Da, acum știu. Dumnezeu a văzut că sîntem nevinovați... pînă cînd oamenii au început să țipe că în preajma regelui asta însemna pușcăria sau pierderea capului și ne-am speriat, dînd bir cu fugiții. Au vrut să ne prindă, dar cînd l-am trăsnit pe unul în creștet, pe altul în grumaz, am izbutit să scăpăm. Stanisław ne-a ajutat, oferindu-ne caii slujitorilor, dar și așa abia am scăpat cu viață, fiindcă ne-au urmărit pînă la Sękocin și dacă fugarii n-ar fi fost destul de buni, o băgam pe mînecă. Noroc că la Varșovia nu ne cunoaște nimeni, așa că nu vor putea să ne trimită în judecată.

Urmă un răstimp mai lung de tăcere, apoi jupîn Serafin întrebă:

— Și caii de la Stanisław unde sînt?

Cei patru frați repetară pentru a treia oară:

— Am păcătuit, binefăcătorule, am păcătuit!...

Cyprianowicz porni să se preumble cu pași mari prin încăpere.

— Acum înțeleg de ce nu mi-ați adus scrisoarea de la Stach, cugetă cu voce tare. El mi-a scris că ați trecut prin multe întîmplări

cu primejdie şi mi-a anunţat venirea voastră în ideea că veţi avea nevoie de bani pentru cai şi harnaşamente, dar nu putea să prevadă cum se va sfîrşi.

— Aşa este, binefăcătorule, răspunse Jan.

Între timp, se aduse vinul fiert şi fraţii nu se lăsară poftiţi de două ori, întrucît erau osteniţi de drum. Îi neliniştea totuşi tăcerea stăpînului casei, care se plimbă prin odaie cu chipul întristat şi aspru. Iată de ce Marek reluă:

— Domnia ta, binefăcătorule, întrebi de caii lui Stanisław. Doi au început să şchiopăteze înainte de a ajunge la Grojec, căci am gonit întruna şi pe timp de vifor. I-am vîndut pe te miri-ce chirigiilor ovrei, pentru că şi aşa nu mai erau de nici un folos şi n-aveam nici un şiling în pungă, fiindcă Stanisław n-a mai avut vreme să ne împrumute din pricină că am fugit. Ne-am întărit cît de cît cu un păhărel şi am purces mai departe cîte doi pe un cal. Domnia ta înţelegi cum stau lucrurile! Dacă se arăta vreun şleahtic din partea opusă, îşi punea numaidecît mîinile în şolduri: „Ia te uită, zicea, şleahticii ăştia vin tocmai de la Ierusalim!" Din această cauză, eram în stare de orice. De aci certuri neîntrerupte şi încăierări. Pînă la Białobrzegi, unde am vîndut şi ultimele două gloabe, ca să avem linişte; dacă se mira cineva că mergem pe jos, îi răspundeam că aşa am jurat lui Dumnezeu... Acum, domnia ta, iartă-ne ca un părinte, pentru că oameni mai nenorociţi ca noi nu există pe lume.

— Adevărat, adevărat! îi ţinură isonul Łukasz şi Marek.

Iar cel mai vîrstnic, Jan, înduioşat de amintirile nenorocirilor îndurate şi de vin, ridică braţele şi strigă:

— Sîntem orfanii lui Dumnezeu! ce ne-a mai rămas pe lume?

— Nimic, afară de dragostea de frate, răspunse Mateusz.

Şi începură să se îmbrăţişeze, vărsînd în acelaşi timp lacrimi din belşug, apoi se apropiară cu toţii de jupîn Serafin.

Marek îi îmbrăţişă genunchii cel dintîi:

— Părinte şi binefăcător al nostru, nu fii supărat pe noi! mai împrumută-ne încă o dată să ne putem înrola şi cu ajutorul Celui-de-sus îţi vom înapoia totul din prada de luptă. Dacă nu vrei să ne împrumuţi şi aşa-i bine, numai nu te supăra pe noi şi iartă-ne! Iartă-ne pentru prietenia pe care o avem pentru Stach; mărturisim ca la spovedanie că dacă cineva ar ridica fie şi un deget asupra lui, l-am face bucăţele cu săbiile! Drept e, fraţilor? Cu săbiile...

— Aduceţi-l aici pe netrebnic! strigară Jan, Mateusz şi Łukasz.

Jupîn Cyprianowicz se opri înaintea lor, îşi duse mîna la frunte şi cuvîntă astfel:

— Sînt supărat, de bună seamă, dar mai mult trist decît supărat.

Cînd mă gîndesc că, asemenea vouă, sînt destul în această Republică, mi se strînge inima şi mă întreb în sufletul meu: avînd astfel de copii, va izbuti mama noastră să ţină piept tuturor năvălirilor ce o ameninţă? Voi mă rugaţi să vă iert, dar pe viul Dumnezeu, nu este vorba de mine şi de caii mei, ci de ceva de o mie de ori mai însemnat, de binele obştesc şi de viitorul Republicii, dar pentru că voi nu pricepeţi asta şi nici nu v-a trecut prin minte că sînt prea mulţi ca voi, cu atît mai grea e jalea, cu atît mai dureroasă grija, cu atît mai mare deznădejdea mea şi a fiecărui fiu vrednic al ţării.

— O, Doamne, binefăcătorule, prin ce am păcătuit noi împotriva ţării?

— Prin ce? Prin fărădelegi, samavolnicie, deşănţare şi beţie... Ehei, oamenii iau prea uşor asemenea lucruri la noi şi nu ştiu cum se lărgeşte această molimă, nu ştiu cum crapă zidurile acestei clădiri minunate şi tavanul ameninţă să se prăbuşească peste capetele noastre. Războiul stă să înceapă şi nu se ştie dacă păgînul nu-şi va îndrepta puterea asupra noastră, iar voi, oştenii creştinităţii, ce faceţi? Trîmbiţele cheamă la luptă, în timp ce voi nu vă gîndiţi decît la vin şi samavolnicii. Tăiaţi cu inima uşoară pe străjerii legii ce apără cît de cît rînduiala. Cine a hotărît această lege? Şleahticii! Şi cine o încalcă? Şleahticii! Cum va lupta pe cîmpul de glorie această ţară, acest *antemurale Christianitas*[1], de vreme ce beţivanii, samavolnicii şi scandalagiii au luat locul oşteniilor?...

Jupîn Serafin se întrerupse, apăsîndu-şi fruntea cu palma, şi începu să se plimbe cu paşi mari prin încăpere, iar ei se uitau unii la alţii, uimiţi şi descumpăniţi, fiindcă nu se aşteptaseră nicidecum să audă asemenea cuvinte din gura lui.

Bătrînul oftă şi îşi urmă vorba:

— Aţi fost chemaţi împotriva păgînilor şi aţi vărsat sînge creştinesc; aţi fost chemaţi să apăraţi ţara, iar voi v-aţi purtat ca nişte vrăjmaşi, pentru că e limpede că o fortăreaţă este cu atît mai slabă, cu cît neorînduiala din ea e mai mare... Din fericire, mai există şi copii vrednici ai acestei mame, dar pentru că şi cei ca voi sînt cu miile, cum spuneam, pentru că aici nu domneşte libertatea, ci samavolnicia, nu disciplina, ci neascultarea, nu deprinderile aspre, ci destrăbălarea, nu dragostea de ţară, ci interesul particular, pentru că adunările seimului se întrerup, visteria se goleşte, răzvrătirile cresc şi războaiele civile, asemenea unor cai dezlănţuiţi, calcă în picioare toată ţara, pentru că soarta ei este hotărîtă de capete a-

1 Bastion al creştinităţii (lb. lat.).

meţite de băutură, supuşii sînt oprimaţi şi nelegiuirea s-a încuibat de sus pînă jos, inima mea sîngerează şi mă tem de înfrîngere şi de mînia cerului...

— Pe viul Dumnezeu! Nu ne mai rămîne decît să ne punem ştreangul de gît? exclamă Łukasz.

Jupîn Cyprianowicz mai măsură de cîteva ori odaia cu paşi rari şi vorbi mai departe, de astă dată, însă, parcă mai mult pentru sine:

— În toată Republica asta, cît e de lungă şi de lată, benchetuiesc cu toţii, iar pe perete, mîna nevăzută scrie: *„Mane... Tekel... Fares!"*[1] Vinul curge, ca şi sîngele şi lacrimile. Nu sînt singurul care vede nenorocirea şi o prevesteşte, dar zadarnic aşezi lumînarea în faţa orbului sau îi cînţi surdului...

Tăceau cu toţii. Fraţii priveau în continuare cînd unii la alţii, cînd la jupîn Serafin, zăpăciţi de-a binelea. În sfîrşit, Łukasz şopti:

— Să crăp dacă mai pricep ceva.

— Şi eu!

— Şi eu!

— Pentru că ne-am cherchelit de cîteva ori...

— Taci, nu mai pomeni de...

— Să mergem acasă!...

— Haidem!

— Cu plecăciune, binefăcătorule! rosti Marek, ieşind în faţă şi ploconindu-se pînă la pămînt înaintea lui jupîn Serafin.

— Unde vă duceţi?

— La casa pădurarului. O să ne ajute Dumnezeu...

— Şi eu o să vă ajut, răspunse jupîn Cyprianowicz. Mi s-a umplut inima de jale, aşa că a trebuit să mă răcoresc. Domniile voastre duceţi-vă sus şi vă odihniţi; o să aflaţi mai tîrziu ce am hotărît.

Un ceas după aceea, porunci să se înhame şi plecă la preotul Woynowski.

Acesta se necăji şi el destul de mult din cauza isprăvilor celor patru fraţi, dar cîteodată nu-şi mai putea stăpîni rîsul, deoarece slujind ani îndelungaţi în oştire, îşi aducea aminte tot felul de păţanii, care i se întîmplaseră lui sau celorlalţi tovarăşi de arme. Cu toate acestea, nu-i putea ierta pentru că îşi vînduseră caii.

— Oşteanul îşi face adesea de cap, se înfurie, dar ei au întrecut măsura; cînd un şleahtic rămîne fără cal, trădează îndatorirea de oştean. Am să le spun găliganilor Bukojemski că m-aş fi bucurat dacă judecata mareşalului i-ar fi scurtat de capete. Nu încape îndo-

1 Numărat, cîntărit, împărţit! (*Biblia, Cartea lui Daniel*, V-25).

iată că ar fi fost o pildă bună pentru toţi samavolnicii, dar află, domnia ta, că mi-ar fi părut rău de ei; tuspatru sînt ca nişte zdrahoni. La asta mă pricep din vremurile de odinioară şi ştiu de la început cine şi cît cîntăreşte. În ce-i priveşte pe jupînii Bukojemski, nu le va fi prea bine păgînilor care se vor încleşta piept la piept cu ei. Domnia ta ce ai de gînd să faci?

— Sigur că n-o să-i las fără ajutor, dar socotesc că dacă-i trimit singuri, s-ar putea întîmpla ca tărăşenia să se repete...

— Adevărat! consimţi preotul.

— De aceea, m-am gîndit să plec şi eu cu ei şi să-i las în seama unui rotmistru[1]. O dată intraţi în steag şi în cătuşele disciplinei, nu vor mai putea să-şi îngăduie asemenea blăstămăţii.

— Aşa-i, ideea e cum nu se poate mai bună. Domnia ta trebuie să-i însoţeşti pînă la Cracovia, căci acolo se adună steagurile. Poate că am să mă călătoresc şi eu cu acest prilej, ca să ne vedem flăcăii şi pe urmă să ne întoarcem cu inima bună.

Jupîn Cyprianowicz prinse a zîmbi şi spuse:

— O să te întorci numai domnia ta.

— Păi de ce?

— Pentru că mă voi înrola şi eu...

— Domnia ta vrei să mai slujeşti în oştire? se cruci preotul Woynowski.

— Şi da, şi nu, pentru că una e să te înrolezi într-un steag şi să-ţi faci meserie din asta şi cu totul alta să iei parte la o singură campanie. Am îmbătrînit, e adevărat, dar şi cei mai bătrîni ca mine s-au înfăţişat la oaste la auzul trîmbiţei lui Marte[2]. Mi-am trimis singurul fiu, şi asta e adevărat, dar pentru ţară nimic nu e prea mult. La fel au gîndit şi părinţii mei, şi maica noastră i-a răsplătit cu cea mai mare cinste de care era în stare. Aşadar, ei i se cuvine să-i oferim şi ultima para, ultima picătură de sînge! Iar de-o fi să pier, gîndeşte-te şi domnia ta ce moarte mai frumoasă mi-aş putea dori. O dată tot trebuie să-mi dau duhul şi nu-i mai plăcut oare să mor pe cîmpul de glorie, alături de fiul meu, decît în pat, şi de sabie sau glonţ, decît de boală, şi pe deasupra împotriva păgînilor pentru credinţă şi ţară!...

Jupîn Cyprianowicz fu mişcat de propriile cuvinte şi desfăcîndu-şi mîinile, se porni să repete: „Dă, Doamne! dă, Doamne!" iar preotul Woynowski îl luă în braţe şi-l lăudă:

— Să dea Dumnezeu ca tot mai mulţi şleahtici din Republică să fie ca domnia ta, întrucît dacă la fel de vrednici sînt puţini, şi

1 Căpetenia unei roate, căpitan; roată – companie în oştirea medievală.
2 Zeul războiului în mitologia latină.

mai vrednici nu mai există. Sigur că pentru un şleahtic e mai bine să moară în luptă, decît cu capul pe căpătîi şi odinioară aşa gîndeam toţi, dar acum au venit timpuri mai rele. Ţara şi credinţa sînt un altar uriaş, iar bobul nu-i decît un bob de smirnă predestinat să ardă spre slava altarului... Ce să mai vorbim, acum sînt alte timpuri... Ai mai fost şi în alte războaie, nu-i aşa?

Jupîn Serafin îşi pipăi pieptul.

— Am aici cîteva semne de sabie şi glonţ din anii de demult.

— Mi-ar place şi mie să alerg steagurile, în loc să ascult păcatele femeilor!... Nu sînt puţine care trăncănesc vrute şi nevrute, ca şi cînd ar veni să-şi scuture păduchii la confesional. Bărbaţii, cînd păcătuiesc, cel puţin au ceva de mărturisit... şi oştenii cu atît mai mult. După ce am îmbrăcat sutana de capelan, am slujit ca duhovnic în steagul lui jupîn Modliszewski... Îmi aduc aminte cu plăcere... Între două spovedanii, mai ridicam uneori puşca la ochi sau se întîmpla de scoteam şi sabia... Hm, o să fie mare nevoie de preoţi. Aş vrea şi eu să plec, dar parohia-i mare, treabă pînă peste cap, vicarul cam bicisnic, iar cel mai mult mă sîciie o veche împuşcătură, ce nu-mi îngăduie să stau pe cal mai mult de un ceas.

— Aş fi fericit să am un astfel de tovarăş, răspunse jupîn Serafin, dar îmi dau seama că şi fără împuşcătura aceea domnia ta n-ai putea părăsi parohia.

— E, o să mai vedem... O să încalec cîteva zile la rînd pe o mîrţoagă şi am să încerc cît pot să stau în şa. Poate că m-am vindecat. Dar la domnia ta cine va rămîne să aibă grijă de gospodărie?

— Am un pădurar, un om simplu, dar destoinic, aproape un sfînt...

— Aha, cel pe care-l urmează fiarele pădurii. Alţii zic că e vrăjitor, dar domnia ta ştii mai bine. A îmbătrînit, însă, şi e cam bolnav.

— Am de gînd să-l primesc în slujbă şi pe Wilczopolski; trudea mai înainte la Pągowski. Îl ţii minte, nu? Un şleahtic tînăr, fără un picior, dar om în putere şi îndrăzneţ. Acum două zile, a venit şi mi-a propus să-l iau la mine, astăzi mă voi înţelege neîndoielnic cu el. Pągowski nu prea ţinea la el, deoarece flăcăul nu-l prea lăsa să se amestece în treaba lui, dar îi lăuda credinţa şi îndemînarea.

— Ce se mai aude pe la Bełczączka?

— E destul de mult de cînd n-am mai fost acolo. Firește, Wilczopolski nu-i laudă pe jupînii Krzepecki, dar n-am avut timp să mă interesez în amănunt.

— O să mă duc şi eu mîine, deşi ei nu se arată prea bucuroşi cînd mă văd, iar după aceea o să trec pe la domnia ta să-i urechez

pe fraţii Bukojemski. Am să le spun să vină la spovedanie şi drept pocăinţă, o să le poruncesc să-şi tăbăcească spinarea. Să-şi dea unul altuia cîte cincizeci de harapnice, o să le prindă bine.

— Fără îndoială, acum, însă, trebuie să te părăsesc, părinte; din cauza lui Wilczopolski.

Jupîn Cyprianowicz îşi strînse cureaua de la sabie, ca să nu-l împiedice cînd avea să urce în şaretă, şi după o clipă, se afla în drum spre Jedlinka, chibzuind la viitoarea campanie şi zîmbind la gîndul că va lupta scară lîngă scară cu feciorul împotriva păgînilor. Trecînd de Bełczączka, văzu doi cai de povară şi o brişcă încărcată cu lucruri, în care se găsea Wilczopolski.

— Îl rugă să urce alături de el şi-l întrebă:

— Ai plecat de la Bełczączka?

Wilczopolski arătă spre lucruri şi vrînd să-l convingă că deşi îşi căuta o slujbă, nu era totuşi un om de jos, răspunse:

— Întocmai, domnia ta, *omnia mea mecum porto*[1].

— De ce te-ai grăbit?

— Nu m-am grăbit, dar am făcut-o de nevoie; de aceea, accept cu bucurie orice condiţii şi în caz că vei pleca, voi avea grijă de casa şi averea domniei tale cu credinţă.

Lui jupîn Serafin îi plăcură răspunsul şi faţa hotărîtă şi cutezătoare a flăcăului, astfel că după un răstimp de gîndire, îl preveni:

— Nu mă îndoiesc de credinţa domniei tale, fiindcă ştiu că eşti şleahtic, mă tem doar de lipsa de experienţă şi de prevedere. La Jedlinka, trebuie să stai şi să veghezi ziua şi noaptea; aşezarea e aproape în mijlocul pădurii, iar prin împrejurimi mişună tîlharii care atacă uneori şi conacele.

— Nu doresc ca Jedlinka să fie călcată de hoţi, dar pentru mine ar fi bine, căci aş putea să-ţi dovedesc domniei tale că sînt cu luare aminte şi tragerea de inimă nu-mi lipseşte...

— Ce-i drept, aşa şi arăţi, îl linişti jupîn Cyprianowicz.

Şi tăcu, iar după o clipă, începu iarăşi vorba:

— Mai e un lucru însemnat, asupra căruia vreau să te previn. Jupîn Pągowski se află la judecata lui Dumnezeu şi *de mortuis nihil nisi bene*[2], dar se ştie că a fost aspru cu supuşii. L-a dojenit şi preotul Woynowski, lucru pentru care s-au şi certat. La Bełczączka, ţăranul a năduşit din belşug, iar pedepsele au fost aspre şi judecata scurtă. Să spunem adevărul; au fost asupriţi şi de boier, şi de slujbaşii obişnuiţi să-i urmeze pilda. De aceea, îţi şi spun că

1 Tot avutul meu îl duc cu mine (lb. lat).

2 Despre morţi numai bine (lb. lat).

la mine nu-i aşa. Ascultare şi pedepse trebuie să fie, dar părinteşti, fiindcă eu socotesc că asprimea fără margini e un păcat greu împotriva lui Dumnezeu şi a ţării. Bagă-ţi bine în cap că ţăranul nu e caş şi nu trebuie să-l storci prea tare. Eu nu trăiesc din lacrimile oamenilor, şi nu uit că înaintea lui Dumnezeu sîntem cu toţii de-o seamă.

Urmă o clipă de tăcere, după care Wilczopolski îi luă mîna lui jupîn Serafin şi o duse la gură.

Bătrînul se bucură:

— Văd că mă înţelegi.

— Întocmai, domnia ta, răspunse tînărul. Cel puţin de o sută de ori am vrut să-i spun în faţă lui jupîn Pągowski să-şi caute alt vechil, cel puţin de o sută de ori am vrut să-mi părăsesc slujba, dar ce să fac, dacă n-am putut?

— Şi de ce, mă rog? De lucru, se găseşte pretutindeni.

Wilczopolski se zăpăci şi începu să se bîlbîie.

— Nu... s-a ivit prilejul... n-am putut... am amînat de pe o zi pe alta. Şi pe urmă... asuprirea era şi nu era...

— Cum aşa?

— E adevărat că oamenii trudeau prea mult, fiindcă n-aveau ce face, dar în ceea ce priveşte pedepsele, bătaia oamenilor... într-un cuvînt, vergile erau înlocuite cu legături de paie.

— Cine să se fi arătat atît de milostiv, domnia ta?

— Nu, dar am preferat să ascult de un înger, nu de diavol.

— Bine, dar din voinţa cui?

— A jupîniţei Sienińska.

— Aha!... Aşa era ea?

— Ca un înger. Se temea şi ea de răposat, care abia în ultimii ani începuse să nu-i mai iasă din cuvînt. Ţineau cu toţii la ea şi fiecare, prefera să îndure mînia stăpînului, decît să nu-i asculte rugăminţile ei.

— Dumnezeu s-o binecuvînteze! Eraţi deci cu toţii înţeleşi împotriva lui Pągowski?

— Chiar aşa, domnia ta.

— Şi nu v-aţi dat de gol niciodată?

Ba da, o dată, dar n-am trădat-o pe jupîniţă. M-a bătut răposatul în persoană, întrucît i-am spus că dacă o va face altcineva şi nu-mi va pune o pătură dedesupt, ca unui şleahtic, voi da foc conacului, iar pe el îl voi împuşca. Şi m-aş fi ţinut de cuvînt, chiar dacă după aceea ar fi trebuit să fug la tîlharii din pădure!

— Iată de ce-mi placi, îl lăudă jupîn Serafin.

Iar Wilczopolski continuă:

— Cîteodată, o duceam destul de greu cu jupîn Pągowski, dar în casă exista un heruvim al lui Dumnezeu, de aceea, am rămas de fiecare dată, deşi mă gîndeam mereu să plec. Tot aşa s-a întîmplat şi mai tîrziu, cînd jupîniţa a crescut şi răposatul a început s-o asculte în toate. Uneori ştia şi el că ea poruncea să-i ajute pe cei nevoiaşi cu grîu din hambar, să înlocuiască vergile cu legături de paie, să le ierte cîte o zi de muncă, şi se prefăcea că nu vede. În cele din urmă, ajunsese să-i fie atît de ruşine de ea, încît nu mai era nevoie să facă nimic pe ascuns. A fost o adevărată ocrotitoare a oamenilor, aşa că s-o binecuvînteze Dumnezeu şi s-o scape cum ai spus şi domnia ta.

— Cum adică, s-o scape? întrebă jupîn Cyprianowicz.

— E, acum o duce mult mai rău ca înainte.

— Teme-te de Dumnezeu! Ce s-a întîmplat?

— Jupîniţele sînt ca nişte scorpii, iar tînărul Krzepecki chipurile se stăpîneşte, dar eu ştiu de ce; să se păzească să nu capete un glonţ în scăfîrlie.

— Se lăsase noaptea, dar se vedea foarte bine, deoarece pe cer urcase luna plină şi în lumina ei, jupîn Cyprianowicz văzu că ochii tînărului econom scînteiau ca pupilele lupilor.

— Ce mai ştii despre asta? îl iscodi cu interes.

— Ştiu că pe mine m-a alungat nu numai din cauza mîndriei mele, ci şi pentru că vedeam şi ascultam cu atenţie ce se vorbea prin casă... Am plecat, că n-am avut încotro, dar pînă la Bełczączka nu e prea departe şi în caz de ceva...

Aici tăcu şi pe drum se mai auzea doar fîşîitul pinilor mişcaţi de adierile nopţii.

CAPITOLUL XXII

La Bełczączka, jupîniţa nu numai că o ducea rău, ci din ce în ce mai rău. Trecuse multă vreme de cînd bătrînul Pągowski, văzînd că Marcjan Krzepecki se uită la copiliţa încă necoaptă cu priviri de ţap, îl alungase de la conac. El o mai văzuse, însă, şi după aceea la biserică, iar cîteodată şi pe la vecini, şi de fiecare dată frumuseţea ei naturală îi stîrnise poftele. Acum, cînd locuiau sub acelaşi acoperiş, o vedea zilnic şi o îndrăgise în felul lui; o iubea cu o dragoste neînfrînată, animalică, singura de care era în stare. Interveniseră unele schimbări şi în planul lui. La început, intenţiona să se însoare cu fata, după ce avea s–o ruşineze, numai în cazul în care s–ar fi găsit un testament în favoarea ei. Acum era gata s–o conducă în faţa altarului cu orice preţ, numai s–o dobîndească şi s–o păstreze pentru totdeauna. Judecata sănătoasă care, supusă de poftă, intră în cîrdăşie cu ea, îi spunea că o jupîniţă din neamul Sieniński, fie şi fără avere, reprezintă o partidă grozavă. Dar chiar dacă judecata s–ar fi aratat împotrivă, Marcjan n–ar fi ascultat–o, deoarece cu fiecare zi ce trecea, i se spulbera tot mai mult stăpînirea de sine. Se pierdea, înnebunea şi dacă pînă atunci se înfrînase şi nu folosise forţa, asta se întîmplase numai din pricini pentru care pînă şi cea mai înflăcărată poftă vrea şi doreşte apropierea de bună voie şi se desfată la gîndul dragostei împărtăşite, văzînd în ea cea mai mare plăcere şi amăgindu–se chiar atunci cînd nu are nici un temei. Aşa se amăgea Krzepecki şi se bucura, gîndindu–se la clipa fericită cînd jupîniţa îi va cădea singură în braţe cu obrazul învăpăiat.

Cu toate acestea, se temea să pună dintr–o dată totul pe o singură carte, ca să nu piardă. Cînd se întreba ce avea să urmeze după aceea, îl cuprindea frica de el însuşi şi de primejdia ce l–ar fi ameninţat, deoarece legile care apăreau virtutea fecioarei în Republică erau foarte aspre şi oricînd sute de săbii de şleahtici ar fi sărit în ajutorul ei. În acelaşi timp, însă, simţea că va veni o vreme cînd nu va mai ţine cont de nimic, dar pentru că în sufletu–i sălbatic şi neînfricat sălăşluiau dorinţa de luptă şi foamea de primejdii, îl ademenea gîndul la mulţimea de şleahtici asediind Bełczączka, la aura incendiului deasupra capului şi la călăul în veşminte roşii

stînd cu toporul în mînă acolo, undeva, în ceţurile unui oraş îndepărtat.

Astfel poftele, teama şi dorinţa de luptă se înfruntau în sufletul lui asemenea viforelor. Deocamdată, vrînd să deschidă drumul acestei furtuni lăuntrice şi să potolească furia sîngelui înfierbîntat, îşi făcea de cap şi se destrăbăla prin cîrciumile din sate, îmblînzea caii, căuta gîlceavă oamenilor şi se îmbăta de moarte prin toate hanurile din Jedlnia, Radom şi Przytyk. Îşi adunase o ceată de încurcă-lume, care nu plecaseră la oaste din cauza faimei prea deocheate sau a sărăciei, şi le plătea băutura la toţi, purtîndu-se cu ei după bunul plac. Proceda astfel, gîndindu-se că asemenea tovarăşi puteau să-i fie de folos în viitor. Cu toate acestea, nu lăsa pe nimeni să se apropie prea mult de el şi nu pronunţa niciodată numele fetei în faţa lor, iar cînd o dată, un oarecare Wysz din nu se ştie care Wyszków adusese vorba de jupîniţă într-un mod grosolan şi scîrbos, îl lovise cu sabia peste gură şi-l umpluse de sînge.

De obicei, se întorcea acasă în vărsatul zorilor, gonind ca un smintit, căci astfel îi trecea mahmureala. Se prăbuşea îmbrăcat pe pielea de cal, aşternută pe pat, şi se cufunda într-un somn de piatră; dormea cîteva ceasuri, iar după ce se trezea şi se gătea în cele mai frumoase veşminte, cobora la femei şi se străduia să-i placă jupîniţei; nu-şi mai lua ochii de la ea şi plimbîndu-şi privirile pe toată făptura fetei, îşi aţiţa poftele. Nu o dată, cînd rămîneau singuri, îşi ţuguia buzele, braţele mult prea lungi îi tremurau de parcă nu se mai puteau împotrivi dorinţei de a o îmbrăţişa, glasul îi devenea înăbuşit, cuvintele tulburi, îndrăzneţe şi cu două înţelesuri, în care se împleteau cu schimbul lauda şi ameninţarea abia stăpînită.

Jupiniţa Sienińska se temea de el ca de un lup sau urs îmblînzit şi îşi ascundea cu greutate scîrba ce-i umplea inima la vederea lui. Căci cu toate culorile de papagal ale veşmintelor, cu toate bijuteriile strălucitoare de la gît şi baltagul împodobit din mînă, arăta tot mai rău şi mai respingător. Nopţile nedormite, desfrîul, beţia şi poftele nestăvilite ale trupului îşi întipăriseră amprenta pe el, slăbise, umerii îi căzuseră, braţele-i lungi devenind şi mai lungi, astfel că degetele îi ajungeau pînă mai jos de genunchi. Trunchiul uriaş semăna cu o tulpină noduroasă, iar picioarele scurte şi strîmbe se îndoiseră şi mai mult din cauza galopului nebunesc. Pielea de pe faţă căpătase o paloare verzuie, şi obrajii căzuţi făceau ca ochii holbaţi şi buzele să iasă şi mai mult în relief. Mai ales în momentele cînd rîdea, devenea de-a dreptul înspăimîntător, deoarece în pupilele învăpăiate de rîs luceau răutatea neînfrînată şi

amenințarea.

Simțămîntul propriei nenorociri, dorul neostoit și nefericirea așternuseră pe chipul jupîniței Sienińska o gravitate necunoscută mai demult, care-i impunea lui Krzepecki. Cîndva era o copilită ce turuia toată ziua ca o moară neferecată, acum, însă, învățase să tacă și ochii priveau cu anume statornicie. Prin urmare, cu toate că nu o dată se cutremura de frica lui Krzepecki, tăcerea și privirea calmă îl opreau și atunci el da înapoi, temîndu-se parcă să nu întîneze această măreție. I se părea că o dorește cu atît mai mult, cu cît era mai greu accesibilă.

De altfel, presimțind că o amenința o primejdie uriașă din partea lui, iar mai apoi căpătînd certitudinea că așa stăteau lucrurile, se străduia să-l evite, să rămînă cît mai puțin singură cu el, să abată discuția de la ceea ce i-ar fi înlesnit mărturisirea de dragoste, în sfîrșit, îndrăznind uneori să-i amintească pe față că nu chiar toți au părăsit-o în voia sorții, cum părea.

Evita totuși să pomenească de Jacek Taczewski, înțelegînd că după cele întîmplate între ei, el nu mai putea s-o apere niciodată. Pe deasupra, ghicea că orice cuvînt despre el ar fi atițat furia și răutatea lui Marcjan. Observînd, însă, că jupînii Krzepecki se feresc de preotul Tworkowski și se uită la el cu teamă ascunsă, lăsa adesea să se înțeleagă că se afla în grija lui, chipurile în temeiul unei făgăduieli smulse cîndva de răposatul jupîn Pągowski pentru orice eventualitate. La rîndul lui, prelatul o ajuta de minune în timpul vizitelor la Bełczączka, întrucît discutînd despre treburile obștei, pentru plăcerea lui, vorbea nu prea limpede, cita sentințe latinești cu două subînțelesuri și-i sugera lui Marcjan tot felul de lucruri pe care acesta putea să le interpreteze în orice chip.

Înainte de toate, însă, jupînița le era dragă slujitorilor și satului întreg. Cu toții îi socoteau pe cei doi Krzepecki ca pe niște oaspeți nepoftiți, ea fiind adevărata stăpînă. De Marcjan se temeau toți, afară de Wilczopolski. După alungarea tînărului șleahtic, fecioara era apărată de dragostea nevăzută a satului și Marcjan înțelegea că frica celorlalți își avea limitele ei, iar în afara lor, pentru el începea o primejdie adevărată. Intuia, de asemenea, că Wilczopolski, cel cu ochii îndrăzneți nu plecase prea departe și cînd jupînița avea să aibă nevoie de el, nu se va da înapoi de la nimic. Așadar, recunoștea în sinea lui că nu-i chiar așa de părăsită de toți, cum crezuse la început, și cum îl asigurase cîndva pe tatăl său.

— Cine-i va lua apărarea? Nimeni, îi răspunsese bătrînului cînd acesta îi poruncise să nu uite de pedepsele aspre cu care legile Republicii răsplăteau atentatul la virtutea de fecioară.

Acum își dădea seama că asemenea oameni s-ar fi găsit destul.

Era deci o dificultate în plus, dar greutățile și pericolele nu făceau decît să îndîrjească și mai mult o fire ca a lui Marcjan. Se mai amăgea că va izbuti totuși s-o cîștige, cu toate că în unele momente vedea foarte limpede că totul e în zadar și atunci își făcea de cap, cum ziceau tovarășii de petreceri, chefuia straşnic și de n-ar fi fost presimțirea surdă, dar puternică și de neînvins, că dacă ar ridica mîna asupra ei, ar pierde-o pentru totdeauna, ar fi lăsat frîu liber animalului din el.

În asemenea clipe, bea fără măsură și fără să țină seama de nimic.

Între timp, la Bełczączka, viața, înăbușită de otravă și răutate, devenise insuportabilă. Jupînițele Krzepecki o urau pe biata orfană nu numai pentru că era mai tînără și mai frumoasă ca ele, ci și fiindcă le era dragă tuturor, iar Marcjan îi lua apărarea din orice fleac, uneori chiar fără nici un motiv. În cele din urmă, începură să-și urască fratele cu înverșunare și văzînd că jupînița Sienińska nu se plînge niciodată, o făceau să sufere cu și mai multă îndîrjire. O dată, Agnieszka o arse cu vătraiul chipurile fără să vrea. Aflînd de la slujitori, Marcjan se duse să-i ceară iertare jupîniței și o imploră să apeleze întotdeauna la ajutorul lui. În timp ce vorbea, începu să-i sărute mîna cu atîta lăcomie și să se apropie atît de mult de ea, încît fata, neputînd să-și înăbușe scîrba, fugi cît putu de repede. Atunci tînărul se înfurie și își bătu sora atît de rău, că două zile după aceea se prefăcu bolnavă.

Cele două jupînițe „tomnatice", cum li se spunea la Bełczączka, nu se zgîrceau cu vorbele usturătoare, înțepăturile și tot felul de umilințe la adresa rudei mai tinere, răzbunîndu-se în acest fel pentru tot ce îndurau de la fratele lor. Dar, pentru că-l urau și pe Marcjan, o preveneau împotriva lui, bănuind-o totodată că-i încurajează poftele, deoarece observaseră că nimic nu era în stare s-o rănească adînc și s-o umilească. Conacul devenise, așadar, un adevărat iad pentru ea și fiecare ceas petrecut cu rudele un chin. Ura pentru acești oameni, care se duşmăneau între ei, îi otrăvea inima. Începu să se gîndească la mînăstire, dar nu se mărturisi nimănui, deoarece știa că n-o vor lăsa să plece, iar mînia dezlănțuită a lui Marcjan însemna pentru ea o primejdie cumplită. Suferința și spaima se statorniciseră în sufletul ei, născînd o dorință neîncercată pînă atunci de a-și pune capăt zilelor. Fiecare zi umplea tot mai mult paharul amărăciunii. O dată, dis-de-dimineață, Agnieszka îl surprinse pe Marcjan privind prin gaura cheii în odaia orfanei. Ce-i drept, se retrase scrîșnind din dinți și amenințînd-o cu

pumnul, dar „tomnatica fecioară" își chemă sora și amîndouă, găsind-o pe jupîniță dezbrăcată, porniră să-și bată joc de ea ca de obicei.

— Tu știai că stă acolo, o certă cea mai mare, fiindcă podeaua scîrțîie lîngă ușă și se aude cînd se oprește cineva, dar se vede că și ție îți plăcea.

— El se lingea pe buze, privind la asemenea bunătăți, iar ea nu i le ascundea de loc, o întrerupse Joanna, ție nu ți-e frică de Dumnezeu, neruşinato!

— Ar merita s-o lege la stîlpul infamiei înaintea bisericii.

— Și să fie alungată din casă. Sodoma și Gomora[1].

— Ptiu!

— Cînd trebuie să trimitem după moașă la Radom?

— Și ce nume o să-i pui?

— Ptiu! Otreapă!

Și începură s-o scuipe. Dar jupîniţa se răzvrăti, fiindcă întrecuseră măsura.

— Afară! strigă, arătînd ușa cu mîna.

Albă ca varul, i se făcu negru înaintea ochilor; o clipă avu impresia că se prăvălește într-o prăpastie fără fund, apoi își pierdu simțirea, judecata și nu mai știu ce se întîmplă cu ea.

Se trezi stropită cu apă și cu pieptul ciupit. Aplecate deasupra ei, chipurile jupîniţelor Krzepecki exprimau spaima, dar după un răstimp, văzînd că fata își recăpătase cunoștința, se liniștiră.

— N-ai decît să te plîngi! o amenință Joanna, că ibovnicul tău o să-ți ia apărarea.

— Și tu o să-i mulțumești în felul tău...

Jupîniţa, însă, strînse din dinți și nu mai rosti nici un cuvînt.

Marcjan ghici totuși ce se întîmplase sus și fără să-i spună ea, căci cîteva ceasuri mai tîrziu, din cancelaria unde se încuiase cu cele două surori, se auziră urlete înfricoșătoare și toți ai casei înlemniră.

După amiază, cînd sosi bătrînul Krzepecki, amîndouă jupîniţele îi căzură țipînd la picioare, conjurîndu-l să le ia din această „peșteră a destrăbălării și a chinurilor"; el, însă, pe cît își iubea fiica mai mică, pe atît le ura pe cele două mai mari, așa că nu numai că nu se lăsă înduioșat de harpiile nefericite, dar le amenință și cu bățul și le porunci să rămînă în casă.

Singura ființă din acest conac îngrozitor, la care Joanna și Agnieszka, dacă s-ar fi arătat bune și prietenoase cu ea, ar fi putut

1 Cetăți ale stricăciunii, potrivit legendei biblice.

afla mila, compătimirea şi chiar apărarea, era tocmai jupîniţa Sienińska. Dar ele preferau s–o chinuiască, fiindcă afară de Tecia, alcătuiau o familie ciudată, unde fiecare făcea tot ce–i stătea în putere, ca să otrăvească viaţa celorlalţi şi să sporească suferinţa. Jupîniţa Sienińska se temea de dragostea lui Marcjan mai mult decît de ura surorilor lui. Iar el o linguşea tot mai mult, se apropia tot mai insistent şi o privea cu o lăcomie din ce în ce mai mare. Se vedea că nu mai este în stare să se stăpînească şi pofta–i sălbatică îl încovoia avan, asemenea copacilor îndoiţi de vijelie; avea să răbufnească de la o zi la alta.

Într–adevăr, acest moment sosi curînd.

O dată, cînd după venirea zilelor calde, jupîniţa Sienińska se duse la răsăritul soarelui să se scalde în pîrîiaşul umbrit, înainte de a începe să se dezbrace, zări pe malul celălalt ivindu–se din desiş capul lui Marcjan. Atunci o luă la fugă; prigonitorul porni în urma ei, dar avînd să sară peste pîrîiaş, căzu în apă şi după ce ieşi, se întoarse acasă ud fleaşcă şi furios. Înainte de amiază, bătu cîţiva oameni pînă la sînge, iar în timpul mesei nu învrednici pe nimeni cu nici un cuvînt şi abia spre sfîrşit le spuse celor două surori:

— Lăsaţi–mă singur cu jupîniţa Sienińska, pentru că trebuie să vorbesc cu ea despre lucruri însemnate.

Auzindu–l, cele două surori se priviră cu subînţeles, iar jupîniţa păli de spaimă, deoarece mai înainte se străduise într–adevăr să profite de fiecare clipă cînd putea să rămînă singur cu ea, dar niciodată nu–şi îngăduise s–o spună atît de deschis.

După plecarea surorilor, Marcjan se ridică, cercetă amîndouă uşile, ca să se convingă că nu ascultă nimeni, apoi se apropie de fată şi o rugă:

— Jupîniţă, dă–mi mîna şi hai să ne... împăcăm.

Ea şi–o retrase însă fără să vrea şi se depărtă de el.

Marcjan se străduia vizibil să–şi păstreze liniştea, sări totuşi de două ori pe picioarele–i strîmbe, întrucît nu se putea dezbăra de acest obicei, şi rosti cu glas şoptit:

— Nu vrei, iar eu era să mă înec astăzi de dimineaţă din cauza domniei tale. Te rog să mă ierţi, fiindcă te–am speriat, dar n–am făcut–o cu cine ştie ce gînd rău, ci numai pentru că de ieri între Bełczączka şi Wyrąbki s–au pripăşit nişte ciini turbaţi, aşa că am venit cu puşca să veghez asupra domniei tale.

Genunchii începură să–i tremure, dar răspunse destul de sigură şi liniştită:

— Nu–mi doresc asemenea apărare, de care ar trebui să mă

ruşinez.

— Eu, însă, aş vrea să te apăr nu numai acum, ci întotdeauna, pînă la moarte! şi fără ruşinea lui Dumnezeu, ci cu binecuvîntarea Lui... Înţelegi, jupiniţă?

Se aşternu tăcerea. Prin fereastra deschisă se auzea din curte doar zgomotul lemnelor tăiate de un argat bătrîn şi şchiop lîngă bucătărie.

— Nu înţeleg, dădu răspuns copila.

— Fiindca nu vrei, se împotrivi Marcjan. Mi-am dat seama de mult că nu mai pot trăi fără tine. Am nevoie de tine, ca de aer. Eşti frumoasă şi-mi eşti dragă mai presus de orice pe lume. Nu pot!... mă perpelesc fără tine!... mă prăpădesc! Dacă nu m-aş înfrîna, te-aş fi înşfăcat de mult, cum înşfacă eretele porumbelul. Mi se usucă gîtul fără tine, ca fără apă... Mă înfior tot cînd te văd. Nu mai pot să dorm şi nici să trăiesc... Priveşte la mine, acum...

Se întrerupse, dinţii începură să-i clănţăne ca de friguri. Se ghemui, apucă spătarul scaunului cu mîinile osoase, ca şi cînd îi era frică să nu cadă, şi o vreme răsuflă adînc.

După care, reluă din nou:

— N-ai avere, nu face nimic!... Am eu destulă. Eu am nevoie de tine, nu de avere. Vrei să fii stăpînă în casa asta? Urma să te căsătoreşti cu Pągowski, dar nici eu nu sînt mai prejos. Numai să nu-mi spui: nu! pe viul Dumnezeu, să nu-mi spui: nu, pentru că nu ştiu ce se va întîmpla. O, frumoasa mea!...

Cu aceste cuvinte, îi îmbrăţişe genunchii, strîngîndu-i la piept. Dar în această clipă de năprasnă, în ciuda propriilor aşteptări, spaima îi dispăru dintr-o dată fără urmă. Sîngele-i ales îi clocoti în piept, stîrnindu-i dorinţa de a se lupta pînă la ultima suflare. Încercă din toate puterile să-i îndepărteze mîinile umezite de sudoare, după aceea fruntea lipită de genunchii ei.

— Nu! nu! mai bine moartă de o mie de ori. Nu!

Atunci, se ridică palid, cu părul vîlvoi, cuprins de o turbare rece; un răstimp îi tremură mustaţa sub care luceau dinţii albi, stricaţi. Se mai stăpînea încă, nu-şi pierduse minţile cu totul. Cu toate acestea, cînd jupiniţa se retrase deodată spre uşă, îi ţinu calea.

— Aşa? întrebă cu glas răguşit. Pe mine nu mă vrei? Mai spune-mi o dată deschis că nu mă vrei!

— Nu te vreau! Domnia ta să nu mă ameninţi, că nu mă tem.

— Nu te ameninţ, vreau doar să te iau de soţie, de aceea te rog: vino-ţi în fire, pe Dumnezeu din ceruri, dă-ţi seama ce faci!

— Ce înseamnă asta? Sînt liberă să fac ce vreau, pentru că sînt şlahciancă, aşadar, îţi spun fără ocolişuri: niciodată!

Marcjan se apropie pînă cînd faţa-i ajunse lîngă faţa ei şi rosti:

— Atunci, poate că preferi să cari lemne la bucătărie, în loc să fii stăpînă? Nici asta nu vrei? Deci cum rămîne, şlahcianco?... La care din moşiile tale o să pleci de aici? Iar dacă o să rămîi, a cui piine ai s-o mănînci, din mila cui vei trăi? În puterea cui vei fi? Ale cui sînt patul şi odăiţa asta, unde dormi? Ce-o să fie cînd voi da poruncă să se scoată clanţa cu zăvorul? Şi mă mai întrebi ce înseamnă asta?

— Eşti josnic! strigă jupîniţa Sienińska.

În acel moment, se petrecu ceva nemaiauzit. Cuprins de furie, Krzepecki răcni deodată cu gals neomenesc şi apucînd-o pe orfană de păr, începu s-o bată fără milă cu o plăcere sălbatică, fără să-şi mai dea seama ce face. Pe cît se stăpînise de mult mai înainte, pe atît sminteala lui devenea acum mai înfricoşătoare şi oarbă. Ar fi omorît-o cu siguranţă, dacă la strigătele ei de ajutor nu s-ar fi adunat cei ai casei. Cel dintîi, paznicul, care tăia lemne lîngă bucătărie, amîndouă jupîniţele Krzepecki, chelarul şi doi dintre foştii slujitori ai lui jupîn Pągowski.

Chelarul, un şleahtic dintr-o aşezare îndepărtată din Mazuria şi totodată un om de o putere neobişnuită, deşi era bătrîn, îl apucă pe Marcjan de braţe pe la spate şi-l strînse atît de tare, încît coatele mai că se lipiră de-a lungul spinării, şi-l potoli:

— Aşa nu se poate, domnia ta, mai mare ruşinea!...

— Dă-mi drumul! mugi Krzepecki.

Dar braţele de fier îl strîngeau ca într-un cleşte şi glasul mohorît îi şopti deasupra urechilor:

— Domnia ta, stăpîneşte-te, că-ţi rup oasele!

În acest timp, jupîniţele tomnatice luară fata şi o duseră, mai degrabă o scoaseră pe braţe, din odaia de oaspeţi. Chelarul vorbi mai departe:

— Pofteşte, domnia ta, la cancelarie să te... odihneşti! E cel mai bun sfat...

Şi începu să-l împingă înainte ca pe un copil. Deşi scrîşnea din dinţi, dădea din picioarele-i scurte şi striga să i se aducă frînghii şi călăul, Marcjan nu mai era în stare să se împotrivească; de altfel, după răbufnirea de mînie, fu cuprins dintr-o dată de o sfîrşeală atît de mare, încît nu se mai putea ţine pe picioare.

De aceea, cînd chelarul, îl azvîrli pe pielea de cal de pe patul din cancelarie, nici măcar nu mai încercă să se ridice şi rămase nemişcat, ca un trunchi de copac, deschizînd gura şi răsuflînd adînc asemenea unui cal vlăguit.

— Băutură! răcni.

Chelarul crăpă uşa, chemă un slujitor şi şoptindu-i cîteva cuvinte la ureche, îi dădu cheile şi acesta se întoarse repede, aducînd un urcior cu horilcă şi un pahar de o jumătate de oca.

Şleahticul îl umplu ochi, mirosi şi apropiindu-se de Marcjan, îl îndemnă:

— Bea, domnia ta!

Krzepecki înşfăcă paharul cu amîndouă mîinile, dar tremura atît de tare, încît lichidul i se vărsă pe piept, aşa că pivnicerul îl ridică pe pat, îi duse stacana la gură şi începu s-o încline.

Marcjan bău îndelung, îl goli pînă la fund şi căzu pe spate.

— Poate că ai băut prea mult, domnia ta, îl dojeni, dar erai foarte slăbit.

Marcjan vru să-i răspundă, dar nu putu decît să tragă aerul în piept şuierînd, ca un om care-şi arde buzele cu o băutură prea fierbinte.

Şleahticul îşi urmă vorba:

— Ehei, domnia ta, îmi datorezi o răsplată pe cinste, pentru că ţi-am făcut un mare serviciu... Dacă, Doamne fereşte... asemenea treburi se plătesc de către călău cu toporul, nu mai vorbesc că şi acum se putea întîmpla o nenorocire. Oamenii ţin grozav la jupîniţă... Şi va afla şi preotul Tworkowski, deşi eu o să poruncesc slujitorilor să-şi ţină gura. Cum te simţi, domnia ta?

Marcjan se uita la el cu pupilele albite, căutînd cu nesaţ aerul cu gura deschisă. O dată şi încă o dată încercă parcă să spună ceva, dar îl apucă sughiţul, privirea îi încremeni, închise ochii deodată şi începu să sforăie ca un muribund.

Chelarul se uită o clipă la el, apoi murmură:

— Dormi sau dă-ţi duhul, cîine!

Părăsi încăperea şi ieşi în curte. Reveni totuşi după o jumătate de ceas, ciocăni în uşa de la odăiţa jupîniţei Sienińska şi aflîndu-le acolo pe amîndouă surorile lui Marcjan, le spuse:

— Domniile voastre, n-ar fi rău să vă duceţi la cancelarie să-l vedeţi pe tînărul stăpîn, fiindcă s-a pierdut de tot. Dacă doarme, să nu-l treziţi!

După care, rămînînd singur cu jupîniţa Sienińska, i se înclină pînă la pămînt şi-i zise:

— Jupîniţă, trebuie să fugi din casa asta. Totul e pregătit.

Biata copilă, deşi bătută şi abia ţinîndu-se pe picioare, nu mai stătu în cumpănă:

— Prea bine, şi eu sînt gata. Scăpaţi-mă!

— Brişca aşteaptă dincolo de pîrîu. Am să te conduc eu, jupîniţă. Hainele am să le aduc încă în noaptea asta, pentru că jupîn

Krzepecki s-a îmbătat crîţă şi va dormi ca un mort pînă mîine. Ia-ţi doar şuba şi să mergem. Nu ne va opri nimeni, nu trebuie să-ţi fie frică!

— Dumnezeu să te răsplătească! Dumnezeu să te răsplătească! repetă cu înfrigurare.

Ieşiră, îndreptîndu-se spre uşiţa de la livadă, pe unde obişnuia să vină Taczewski de la Wyrąbki. Pe drum, chelarul o încunoştinţă:

— Wilczopolski a plănuit totul de mult. S-a înţeles cu oamenii de aici să aprindă aria, dacă te vor năpăstui. Jupîn Krzepecki s-ar fi repezit să stingă focul, iar domnia ta ai fi avut vreme să te strecori prin livadă pînă dincolo de pîrîu, unde aşteaptă un om cu brişca. Dar bine că n-a mai fost nevoie să se dea foc la arie, fiindcă oricum asta miroase a puşcărie. Krzepecki va dormi ca un pietroi pînă mîine, aşa că nu trebuie să te temi de vreo urmărire.

— Şi unde să mă duc?

— La jupîn Cyprianowicz, acolo se va găsi lesne cine să te apere. E Wilczopolski, mai sînt jupînii Bukojemski şi pădurarii... Mai mult ca sigur că Krzepecki va voi să te ia înapoi, dar nu va izbuti. Jupîn Cyprianowicz o să chibzuiască pe urmă cu cei doi preoţi unde să te trimită, la Radom sau mai departe... Uite brişca. Să nu te temi de urmăritori! Pînă la Jedlinka nu mai e mult şi Dumnezeu a făcut ca seara să fie minunată. Am să-ţi aduc veşmintele chiar astăzi, iar dacă vor încerca să mă oprească, nu voi ţine seama de ei. Să te însoţească Maica Preacurată, ocrotitoarea orfanilor!

Cu aceste cuvinte, o luă în braţe ca pe un copil şi aşezînd-o în brişcă, strigă la vizitiu:

— Porneşte!

Pe lume, se lăsase întunericul şi aura serii se stingea, doar în lucirile-i din urmă, pe cerul senin, roşeau stelele. Seara tăcută era înţesată de aromele pămîntului, ale frunzelor şi liliacului în floare, iar privighetorile scăldau în cîntecul lor ca o ploaie caldă de primăvară, arinişul şi împrejurimile.

CAPITOLUL XXIII

Tocmai în această seară, jupîn Cyprianowicz şedea pe prispa casei, omenindu-i pe preotul Woynowski, care venise să-l viziteze după vecernie, şi pe jupînii Bukojemski, rămaşi mai de mult la Jedlinka. Înaintea lor, se afla o masă cu picioarele în cruciş, pe ea o carafă cu mied şi pahare, iar ei, ascultînd freamătul liniştit al pădurii, sorbeau pe îndelete, ridicînd ochii în tăriile întunecate, unde strălucea puternic secera lunii, şi tăifăsuind despre război.

— Mulţămită Domnului şi domniei tale, binefăcătorule, în curînd vom fi gata de drum, glăsui Mateusz Bukojemski. Ce-a fost, s-a dus. Pînă şi sfinţii au păcătuit, ce să mai vorbim de oamenii plini de stricăciuni, care nu izbutesc nimic fără ajutorul lui Dumnezeu. Cînd mă uit la luna asta, asemenea turcilor, mă mănîncă pumnii de parcă m-au muşcat ţînţarii. Ehei, dă, Doamne, să fie mai repede şi să-mi recapăt pacea.

Cel mai tînăr dintre fraţii Bukojemski căzu o clipă pe gînduri şi întrebă:

— Părinte, de ce se roagă turcii la lună şi o poartă pe steaguri?

— Păi cîinii nu se roagă la lună? întrebă preotul la rîndul lui.

— Cum de nu, dar de ce turcii?

— Pentru că sînt fraţii cîinilor.

— Aha, pe legea mea, are dreptate! consimţi tînărul, privind cu admiraţie la preot.

— Luna, însă, n-are nici o vină, observă stăpînul casei, şi-ţi place s-o priveşti în tihna nopţii cum scaldă copacii în lumină, de parcă-i presară cineva cu argint. Îmi place grozav să stau aşa noaptea, să mă uit la cer şi să mă minunez de atotputernicia dumnezeiască.

— Fără îndoială, sufletul omului zboară atunci către Creatorul lui, răspunse preotul. Milostivul Dumnezeu a făcut şi luna, şi soarele, iar asta înseamnă o mare binefacere. Soarele luminează ziua, dar dacă n-ar fi luna, oamenii care călătoresc noaptea şi-ar frînge grumazul, ca să nu mai spun că pe întuneric şi zbenguiala diavolilor ar fi mai mare.

Un răstimp, tăcură cu toţii, plimbîndu-şi privirile pe cerul fără nori, apoi preotul priză tutun şi adăugă:

— Luaţi aminte, domniile voastre, că Providenţa se gîndeşte nu numai la nevoi, ci şi la plăcerile oamenilor.

Discuţia fu întreruptă de uruitul roţilor care, în liniştea nopţii, ajungea foarte desluşit pînă la urechile lor. Jupîn Cyprianowicz se ridică şi se miră:

— Ce oaspete ne mai aduce Dumnezeu, ai mei sînt toţi acasă. Sînt tare curios cine poate fi?

— Dacă aduce cineva vreo veste de la flăcăii noştri? îi ţinu isonul preotul.

Se ridicară cu toţii, iar în acest timp, brişca trasă de doi cai intră pe poartă.

— Pe banchetă stă o femeie! exclamă Łukasz Bukojemski.

— Chiar aşa!

Brişca ocoli jumătate din curte şi se opri înaintea prispei. Jupîn Serafin privi la chipul noii sosite, îl recunoscu în lumina lunii şi strigă:

— Jupiniţa Sienińska!

Şi o ajută să coboare din brişcă, iar fata îi căzu îndată la picioare şi izbucni în plins:

— Sînt o sărmană orfană care cere ajutor şi un adăpost deasupra capului.

Spunînd acestea, se lipi de genunchii lui şi începu să-i îmbrăţişeze tot mai strîns şi să hohotească tot mai jalnic. Rămaseră cu toţii ca împietriţi şi o vreme nu fură în stare să îngaime o vorbă; în sfîrşit, jupîn Cyprianhowicz o ridică, o strînse la piept şi strigă:

— Cît voi trăi, voi fi ca un părinte pentru tine, dar ce s-a întîmplat? Te-au alungat de la Bełczączka?

— Krzepecki m-a bătut şi m-a ameninţat cu ruşinea, răspunse cu glasul abia auzit.

Preotul Woynowski, care venise lîngă jupîn Serafin, îi auzi şoapta disperată, se luă cu mîinile de păru-i coliliu şi exclamă:

— Isuse din Nazaret, rege al evreilor!..

Jupînii Bokojemski priveau cu gurile căscate şi ochii holbaţi, fără să priceapă ceva. Plînsul orfanei le muiase într-adevăr inimile, dar pe de altă parte, nu uitaseră că jupîniţa Sienińska îl nedreptăţise cumplit pe prietenul lor Taczewski. De asemenea, ţineau minte învăţăturile preotului Woynowski, cum că *mulier* este pricina tuturor relelor de pe pămînt; aşa că începură să se uite la ea cu priviri întrebătoare, în speranţa că vreunuia dintre ei îi va veni astfel un gînd mai limpede.

În cele din urmă, Marek se dumiri:

— Aha, se pare că cei doi Krzepecki... pe Marcjan oricum noi...

păi nu?

Şi îşi duse mîna la şoldul stîng, iar ceilalţi îi urmară pilda, apucînd mînerele săbiilor.

În acest timp, jupîn Cyprianowicz o duse pe jupîniţă în casă şi o încredinţă jupînesei Dzwonkowska, femeie cu inimă simţitoare şi limba nestăpînită, să aibă grijă de ea ca de un oaspete scump. Porunci să-i dea odaia ei de dormit, să aprindă luminările în încăperi, focul la bucătărie, să caute leacuri contra sughiţului şi alifii pentru vînătăi, să pregătească fiertură de vin şi alte bunătăţi, iar pe sărmana fată o sfătui să se întindă în pat, unde aveau să i se aducă de toate, şi să se odihnească, amînînd discuţia în amănunt pentru ziua de mîine.

Ea, însă, preferă să-şi deschidă numaidecît inima faţă de aceşti oameni, cărora le cerea ajutorul. Voia să-şi smulgă dintr-o dată din suflet durerea îngrămădită de atîta amar de vreme, ruşinea, umilinţa şi chinurile îndurate la Bełczączka. Rămînînd deci singură cu preotul Woynowski şi jupîn Serafin, le mărturisi totul, ca unui spoveditor şi unui părinte. Recunoscu totul, şi dorul de Jacek, şi că voise să se cunune cu tutorele numai pentru că socotise că Jacek o dispreţuia şi că aflase de la fraţii Bukojemski că el ar vrea s-o ia de soţie pe jupîniţa Zbierzchowska; la sfîrşit, povesti cum trăise, mai degrabă se chinuise la Bełczączka, aşadar despre răutatea sîciitoare a jupîniţelor Krzepecki şi despre curtea înfocată a lui Marcjan, despre cele întîmplate în ultima zi şi despre adevărata pricină a fugii ei.

Cei doi bătrîni se cruceau, ascultînd-o. Preotul Woynowski, fost oştean, îşi ducea fără voie mîna la şoldul stîng ca şi jupînii Bukojemski, deşi nu mai purta sabie de mult, iar vrednicul jupîn Serafin îi lua întruna capul în mîinile-i tremurînd de emoţie şi repeta:

— N-au decît să încerce să mi te ia! Am avut numai un băiat, dar acum mi-a dat Dumnezeu şi o fată...

Din spusele fetei, preotul Woynowski fu izbit cel mai mult de cele auzite în legătură cu Jacek. Ştiind tot ce se întîmplase, acum nu mai înţelegea nimic.

Aşa că stătu un timp îngîndurat, îşi potrivi cu toată palma părul ca laptele şi în cele din urmă, întrebă:

— Domnia ta ai ştiut de scrisoarea pe care răposatul i-a trimis-o lui Jacek?

— Chiar eu l-am rugat pe tutorele meu s-o scrie.

— Acum nu mai pricep nimic. Cum adică.

— Pentru că voiam să revină.

— Cum să revină? strigă preotul cu anume supărare în glas. Tocmai scrisoarea l-a făcut pe Jacek să plece cu inima sfîşiată la capătul lumii, ca să uite şi să-şi smulgă din suflet dragostea strivită în picioare de domnia ta.

Copila prinse să clipească din ochi cu uimire şi îşi împreună mînile ca pentru rugăciune.

— Tutorele mi-a spus că a fost o scrisoare părintească... Maică Precistă, ce scria în ea?

— Dispreţ, insulte şi batjocorirea sărăciei şi virtuţii, înţelegi?

La acestea, din gura fetei se smulse un strigăt atît de dureros şi neprefăcut, că o clipă inima cumsecade a preotului îşi încetă bătaia. Se apropie de fată, îi desfăcu mîinile în care îşi ascunsese faţa şi exclamă:

— Tu n-ai ştiut asta?

— N-am ştiut, n-am ştiut!

— Şi ai vrut ca Jacek să se întoarcă?

— Întocmai!

— Pentru Dumnezeu, de ce?

Atunci, de sub pleoapele coborîte începură să-i şiroiască iarăşi lacrimi dese şi mari ca perlele; chipul i se acoperi de o sfială feciorelnică, sorbi adînc aerul cu gura deschisă, inima porni să-i bată ca la o pasăre prinsă şi într-un tîrziu şopti cu greutate:

— Pentru că... îl iubesc!...

— Teme-te de Dumnezeu, copilă! se minună preotul.

Dar glasul i se frînse în piept, fiindcă şi pe el îl înăbuşeau lacrimile.

Fu cuprins dintr-o dată de bucurie, de milă nemărginită pentru fată şi de uimirea că în acest caz *mulier* nu era cauza tuturor relelor, ci un mieluşel nevinovat asupra căruia numai Dumnezeu ştia de ce se abătuseră atîtea suferinţe.

O luă în braţe şi o strînse la piept, repetînd întruna:

— Copila mea! copila mea!

Iar jupînii Bukojemski, mutaţi şi ei între timp cu paharele şi carafa în sala de ospeţe, goliseră miedul pînă la fund şi-i aşteptau pe preot şi pe jupîn Serafin în speranţa că o dată cu venirea lor va fi adusă şi cina.

Cei doi bătrîni se întoarseră în cele din urmă cu duioşia pe faţă şi ochii roşii. Cyprianowicz răsufă adînc o dată, de două ori şi rosti:

— Jupîneasa Dzwonkowska o culcă acum pe biata fată... De bună seamă, nu-ţi vine să-ţi crezi urechilor... E şi vina noastră, dar Krzepecki a sărit peste cal şi asemenea ruşine nu poate rămîne

nepedepsită.

— Sigur că nu, încuviinţă Marek. O să vorbim noi cu „Reteveiul". Oho!

Apoi se întoarse către preotul Woynowski:

— Ne pare sincer rău de ea, dar cred că a pedepsit-o Dumnezeu pentru Jacek, nu-i aşa?

Dar preotul se împotrivi:

— Domnia ta, eşti un prostănac!

— Cum vine asta!

Bătrînul, îndurerat peste măsură, se apucă să povestească repede şi cu înfrigurare despre nevinovăţia şi zbuciumul fetei, vrînd parcă s-o răsplătească în acest fel pentru nedreptatea ce i se făcuse. După un răstimp, povestirea îi fu întreruptă de jupîneasa Dzwonkowska, care căzu ca o ghiulea în fortăreaţă.

Avea faţa plină de lacrimi, de parcă şi-o cufundase într-o găleată cu apă, şi încă din prag se porni să strige cu braţele întinse:

— Oameni buni, cine crede-n Dumnezeu, răzbunare, dreptate! Pe viul Dumnezeu, spinarea e numai vînătăi, spinarea ei albă ca azima de cuminecătură... i-a smuls smocuri întregi de păr, perişorul ei auriu... porumbiţa mea scumpă, floricica mea dragă! oiţa mea nevinovată...

Ceea ce auzind, Mateusz Bukojemski, înduioşat dinainte de istorisirea preotului, se porni să plîngă în hohot, urmat de Jan, Łukasz şi Marek... de se strînseră slujitorii şi ciinii începură să latre în tindă. Wilczopolski, însă, cînd se întoarse puţin mai tîrziu de la stoguri, îi găsi pe cei patru fraţi în altă stare sufletească. Părul li se zburlise, ochii albiseră de turbare şi mînile strîngeau mînerele săbiilor.

— Sînge! strigă Łukasz.

— Aduceţi-l aici pe netrebnic!

— Loveşte!

— Să-l luăm în săbii!

Şi porniră toţi ca unul spre uşă, dar jupîn Cyprianowicz îi opri:

— Staţi! porunci, merită să piară de mîna călăului, nu de sabia unui şleahtic!

Jupîn Serafin se străduí îndelung pînă să-i potolească pe fraţii înfuriaţi. Îi lămuri că dacă l-ar spinteca acum pe Marcjan Krzepecki, asta ar fi o ispravă de tîlhari, nu de şleahtici. Mai întîi, stărui, trebuie să vestim vecinii, să ne înţelegem cu preotul Tworkowski, să cîştigăm şleahta şi clerul de partea noastră, să strîngem mărturiile slujitorilor de la Bełczączka, apoi să-l dăm în judecată şi abia după ce se va pronunţa sentinţa, să spijinim îndeplinirea ei cu pu-

terea noastră. Dacă l-aţi omorî pe Marcjan, bătrînul Krzepecki ar răspîndi numaidecît vestea că aţi făcut-o în înţelegere cu jupîniţa Sienińska şi bunul ei renume ar avea de suferit, iar pe voi v-ar chema la tribunal şi în loc să plecaţi la război, ar trebui să pierdeţi vremea cu procesul fiindcă neaflîndu-vă încă sub protecţia hatmanului, n-aţi putea să nu respectaţi termenele înfăţişărilor. Asta e!

— Cum se poate? se miră Jan cu părere de rău. Să lăsăm nepedepsită nedreptatea acestei porumbiţe?

— Păi voi credeţi, observă preotul, că viaţa lui Marcjan Krzepecki va fi uşoară, cînd îl vor ameninţa *infamia*, toporul călăului sau dispreţul tuturor? Asemenea trai e mai cumplit ca moartea şi n-aş primi pentru tot argintul de la Olkusz să fiu în pielea lui.

— Şi dacă va scăpa? întrebă Marek? Tatăl lui e un mare şmecher şi a cîştigat o sumedenie de procese.

— Dacă va scăpa, o să-i şoptească Jacek un cuvîntel la ureche, cînd se va întoarce... Voi încă nu-l cunoaşteţi pe Jacek! Are ochi de fecioară, dar e mai fără primejdie să scoţi puii de sub ursoaică, decît să-l umileşti pe el.

Wilczopolski, deşi tăcuse pînă atunci, spuse cu glas mohorît:

— Jupîn Krzepecki şi-a iscălit singur condamnarea şi cine ştie dacă va mai aştepta întoarcerea lui jupîn Taczewski. Altceva, însă, vreau să vă spun: mai mult ca sigur că va încerca s-o ia cu forţa înapoi pe jupîniţă şi atunci...

— Atunci o să vedem! îl întrerupse jupîn Cyprianowicz. Numai să încerce! Atunci va fi altă treabă!

Şi zăngăni ameninţător sabia în teacă, iar tinerii Bukojemski prinseră să scrîşnească şi să repete:

— Să încerce! să încerce!

Wilczopolski le aduse aminte:

— Numai că domniile voastre o să plecaţi la război...

— Ne descurcăm noi într-un fel! îl linişti preotul Woynowski.

Venirea chelarului le întrerupse discuţia. Aducea legăturile cu lucrurile jupîniţei, faptă care îi dăduse destulă bătaie de cap. Jupîniţele Krzepecki încercaseră să-l oprească şi voiseră să-şi trezească fratele, ca să nu-l lase să ia nimic. Dar nu putuseră să-l trezească, iar şleahticul le convinsese că trebuie să le ia şi spre binele lor, deoarece altminteri vor fi acuzate de jefuirea avutului altuia şi duse la judecată. Femei fiind şi necunoscînd legea, se înspăimîntaseră şi-l lăsaseră să le ia. Chelarul era de părere, de asemenea, că Marcjan se va strădui s-o readucă pe jupîniţă acasă, dar nu credea că va recurge dintr-o dată la forţă.

— Nu-i va îngădui să o facă bătrînul Krzepecki remarcă, fi-

îndcă el înţelege a ce miroase *raptus puellae*[1]. Nu ştie încă nimic din cele întîmplate, dar eu o să trec pe la el şi o să-i înfăţişez toată tărăşenia, şi asta din două motive: întîi, ca să-şi ţină feciorul în frîu, iar în al doilea rînd, pentru că nu vreau să fiu la Bełczączka mîine, cînd se va trezi jupîn Marcjan şi va afla că eu am ajutat-o pe jupîniţă să fugă. S-ar năpusti asupra mea şi atunci unuia dintre noi i s-ar putea întîmpla o nenorocire.

Jupîn Serafin şi preotul Woynowski lăudară prevederea chelarului şi văzînd că au de-a face cu un om binevoitor, iar pe deasupra cu mai multă experienţă, ce slujise la mai mulţi stăpîni şi cunoştea şi legile, îl poftiră să chibzuiască împreună. Aşadar, avură loc două consfătuiri, pentru că a doua o ţinură în odaia lor jupînii Bukojemski.

Jupîn Cyprianowicz, ştiind cum putea să le înfrîneze poftele bătăioase şi să-i ţină acasă, le trimese un urcior pîntecos cu vin de un an, pe care-l aşezară la mijloc şi începură să bea. Erau înduioşaţi şi li se perindau prin faţa ochilor întîmplările acelei nopţi, cînd jupîniţa Sienińska venise pentru prima dată la Jedlinka. Îşi aduseră aminte cum o îndrăgiseră numaidecît şi cum se certaseră din cauza ei, cum i-o oferiră *unanimitate* lui Stanisław Cyprianowicz, sacrificîndu-şi pe altarul prieteniei propriile pofte.

În sfîrşit, Mateusz sorbi din vin, îşi sprijini capul în mîini, oftă şi spuse:

— Jacek a petrecut atunci toată noaptea în copac, ca o veveriţă. Cine putea ghici că Dumnezeu i-a hotărît-o tocmai lui?

— Iar nouă ne-a poruncit să rămînem tot orfani, adăugă Marek.

— Mai ţineţi minte, întrebă Łukasz, cum s-a luminat toată casa? Nici o sută de lumînări aprinse nu ar fi făcut atîta lumină. Iar ea, ba se ridica, ba se aşeza, zîmbind mereu... Hai să bem şi acum pentru dorul nostru neostoit.

Sorbiră din nou, apoi Mateusz lovi cu pumnul în masă şi strigă:

— Ehei, dacă nu l-ar fi iubit atît pe Jacek ăsta!

— Ei şi? se burzului Jan, tu crezi că s-ar îndrăgosti numaidecît de tine? Ia uitaţi-vă la el, fercheşul!

— Bine că eşti tu mai breaz! i-o reteză Mateusz.

Era gata de sfadă, dar Łukasz, deşi mare amator de ceartă, încercă să-i împace:

— Nu e nici pentru tine, nici pentru tine, nu e pentru nici unul dintre noi. Altul o va căpăta şi o va duce înaintea altarului.

1 Răpirea de fecioară (lb. lat.).

— Iar noi ne vom alege cu jalea şi lacrimile, sfîrşi Marek.

— Atunci, măcar să ţinem unul la altul. Pe noi nu ne iubeşte nimeni, nimeni...

— Nimeni! nimeni! repetară cu schimbul, amestecîndu-şi vinul cu lacrimile.

— Iar ea doarme acolo... interveni Jan deodată.

— Doarme sărmana! repetă Łukasz, ca o floricică retezată de coasă, ca oiţa sfîrtecată de lupul neruşinat. Fraţilor, oare pe lupul ăsta nu-l va trage nimeni nici măcar de păr?

— Nu e cu putinţă! strigară Mateusz, Marek şi Jan.

Şi iarăşi începură să fiarbă de mînie. Pe măsură ce beau, scrîşneau tot mai des, cînd unul, cînd altul şi izbeau cu pumnul în masă.

— Am o idee! se sumeţi cel mai mic.

— Spune-o numaidecît!

— Uite ce e! I-am făgăduit lui jupîn Cyprianowicz că n-o să-l vătămăm pe „Retevei", nu-i aşa?

— Aşa-i, dar nu mai întreba atîta şi vorbeşte!

— Totuşi, trebuie s-o răzbunăm pe jupîniţa noastră. Bătrînul Krzepecki o să vină aici să-l roage pe jupîn Cyprianowicz să i-o de-a de bună voie. Mai ştiu, însă, că nu va dobîndi nimic.

— Nu va dobîndi, nu va dobîndi!

— Voi ce credeţi? Nu va ieşi Marcjan în întîmpinarea bătrînului să-l întrebe dacă a făcut ceva?

— Cum te văd şi cum mă vezi, aşa se va întîmpla.

— Ei bine, la jumătatea drumului dintre Bełczączka şi Jedlinka este o smolărie, nu prea departe. Ce-ar fi să-l aşteptăm pe Marcjan acolo?...

— Şi de ce, mă rog?

— Pst! Tăcere!

— Sst!...

Cercetară încăperea cu privirile, deşi ştiau că sînt singuri, şi începură să şopocăiască. Vorbiră aşa îndelung, cînd mai tare, cînd mai încet, în sfîrşit, feţele li se luminară, dădură vinul de duşcă, se îmbrăţişară unul pe altul şi ieşiră tiptil afară pe poartă, încălecară şi porniră scară lîngă scară pînă la drumul mare. Abia acolo Jan, cel mai în vîrstă, luă comanda asupra lor şi porunci:

— Eu şi Marek ne îndreptăm îndată spre smolărie, iar voi aduceţi butoiul înainte de a se lumina de ziuă.

CAPITOLUL XXIV

Bătrînul Krzepecki, conform prevederilor chelarului, sosi la Jedlinka a doua zi după amiază. Împotriva tuturor aşteptărilor, avea o înfăţişare atît de veselă şi cumsecade, că jupîn Cyprianowicz care, dormind de obicei puţin după masa de prînz, era cam somnoros, se trezi de uimire la vederea lui. Vulpea bătrînă începu aproape din prag să vorbească despre prietenia dintre vecini şi despre cît de mult l-ar fi bucurat la vîrsta lui vizitele lui jupîn Cyprianowicz; mulţumi pentru primirea ospitalieră şi abia după ce luă sfîrşit schimbul de politeţuri, trecu la obiect.

— Vecine şi binefăcătorule, încercă, am venit cu închinăciunea de cuvinţă, dar totodată cum socot că trebuie să fi ghicit, şi cu o rugăminte; avînd în vedere vîrsta mea, gîndesc că voi găsi ascultare.

— Domnia ta, îţi îndeplinesc cu bucurie orice rugăminte îndreptăţită, răspunse jupîn Serafin.

Bătrînul Krzepecki îşi frecă mîinile:

— Am ştiut eu! Am ştiut dinainte! Deie Domnul să am întotdeauna de-a face cu o minte înţeleaptă! Toate se rînduiesc dintr-o dată. De aceea, i-am spus fiului meu: „Lasă totul în seama mea! Dacă-i vorba de jupîn Cyprianowicz, totul se va sfîrşi cu bine, pentru că un asemenea om, nu numai înţelept, dar şi vrednic, nu se mai află prin împrejurimi".

— Mă măguleşti prea mult, domnia ta.

— Da' de unde, spun chiar prea puţin!... Să revenim însă la oile noastre.

— Să revenim.

Un timp, bătrînul Krzepecki tăcu, de parcă şi-ar fi căutat cuvintele molfăind numai din fălci şi unindu-şi astfel bărbia cu nasul, în sfîrşit, zîmbi vesel, îşi puse mîna pe genunchiul lui jupîn Serafin şi începu:

— Binefăcătorule... ştii că ne-a fugit un sticlete din colivie.

— Ştiu. Se pare că a fugit, de frica pisicii.

— Mai mare plăcerea să stai de vorbă cu asemenea oameni! exclamă bătrînul, frecîndu-şi mîinile, asta mai zic şi eu glumă! Preotul Tworkowski o să crape de invidie, pe legea mea!

— Ascult, domnja ta...

— Uite, *ad rem*[1] şi de-a dreptul: am dori să luăm sticletele înapoi.

— De ce nu?

Jupin Krzepecki îşi mişcă o dată, de două ori bărbia spre nas, îngrijorat că treaba merge prea lesne. Cu toate acestea, bătu din palme şi strigă cu o bucurie prefăcută:

— Atunci, treaba-i ca şi terminată! Fie ca astfel de oameni să se nască şi din piatră!

— Cu mine-i terminată, răspunse jupîn Serafin. Numai că trebuie să întrebi şi păsărica dacă vrea să se întoarcă, iar asta nu e cu putinţă astăzi, fiindcă fiul domniei tale a strîns-o atît de tare de gît, că abia mai răsuflă...

— E bolnavă?

— Întocmai, zace în pat.

— Nu se preface cumva?

Chipul lui jupîn Serafin se posomorî dintr-o dată:

— Domnia ta, hai să vorbim serios. Marcjan, feciorul domniei tale, nu s-a purtat ca un om vrednic şi şleahtic cu jupîniţa Sienińska, iar domnia ta ai o grea vină în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor, pentru că ai lăsat-o pe biata fată în mîinile unui neruşinat atît de cumplit.

— Nu e nici fărîmă de adevăr în tot ce trăncăneşte ea! strigă Krzepecki.

— Cum adică, doar domnia ta nu ştii ce spune, cum poţi să te împotriveşti? De alminteri, nu spune ea, ci vînătăile şi urmele loviturilor, pe care chelăreasa mea le-a văzut pe trupul ei tînăr, iar cît despre Marcjan, toţi slujitorii de la Bełczączka au văzut mai întîi strădaniile deşuchiate, apoi cruzimea lui şi sînt gata să depună mărturie. Wilczopolski e la mine şi astăzi va pleca la Radom să-i povestească preotului Tworkowski ce s-a întîmplat.

— Bine, dar domnia ta mi-ai făgăduit că-mi dai fata înapoi.

— Nu, ţi-am spus doar că n-o voi opri. Vrea să se întoarcă, bine! Vrea să rămînă la mine, tot bine! Domnia ta, nu-mi cere să-i refuz sărmanei o bucată de pîine şi adăpost în casa mea.

Fălcile bătrînului Krzepecki începură să se mişte iarăşi. Tăcu un răstimp, apoi zise:

— Domnia ta ai şi n-ai dreptate. Să refuzi pîine şi adăpost unei orfane, nu ar fi o faptă demnă, dar cumpăneşte şi domnia ta, ca un om cu scaun la cap; una e să te arăţi ospitalier şi alta să

1 Aici cu sensul la obiect (lb. lat.).

sprijini răzvrătirea împotriva autorităţii părinteşti. Ţin şi eu din toată inima la Tecka mea, dar cu toate astea se mai întîmplă uneori să-i dau cîte o palmă. Deci ce-i de făcut? Ori de cîte ori, dojenită de mine, ar fugi la domnia ta, nu mi-ai îngădui s-o iau înapoi şi ai lăsa totul la vrerea ei? Gîndeşte-te, domnia ta... Ce rînduială ar mai fi pe lume, dacă femeile ar face ce poftesc? Pînă şi cele căsătorite, deşi mai în vîrstă, trebuie să se supună bărbatului şi să-i asculte poruncile, darămite o fătucă necoaptă, cînd e vorba de tutorele şi părintele ei?

— Jupiniţa Sienińska nu e fiica domniei tale, nu-ţi este nici mă-car rudă.

— Dar am preluat grija asupra ei de la jupîn Pągowski. Dacă ar fi pedepsit-o el, fără îndoială că n-ai fi avut nimic de spus; aşa că la fel stau lucrurile cu mine şi cu fiul meu, căruia i-am încredinţat conducerea Bełczączkăi. Ce să-i faci? Cineva trebuie să conducă şi să aibă dreptul de a pedepsi! Nu neg că Marcjan, tînăr şi viforos cum este, poate că a întrecut măsura, mai ales dacă fata s-a arătat nerecunoscătoare. Dar asta mă priveşte pe mine! Am să cercetez, am să judec şi am să pedepsesc, pe faţă, însă, tot trebuie s-o iau înapoi. Mă rog de iertare, dar cred că nici regele n-ar avea dreptul să mă împiedice în vreun fel.

— Domnia ta vorbeşti ca la tribunal, răspunse jupîn Cyprianowicz, şi nu neg că ai aparenţele de partea domniei tale. Dar una este aparenţa şi una este adevărul curat. Eu nu vreau să te împiedic cu nimic, îţi aduc doar la cunoştinţă părerea oamenilor, de care te sfătuiesc să ţii seama şi domnia ta. Puţin îţi pasă domniei tale de jupiniţa Sienińska şi de ocrotirea ei, bănuieşti, însă, că preotul Tworkowski păstrează un testament în folosul fetei şi ţi-e frică să nu pierzi Bełczączka o dată cu ea. Nu de mult, l-am auzit pe un vecin spunînd: „Dacă n-ar fi fost nesiguranţa asta, ei ar fi alungat-o cei dintîi din casă, fiindcă aceşti oameni nu-l respectă nici pe Dumnezeu". Îmi vine greu să-ţi spun aceste lucruri în casa mea, dar se cuvine să le ştii.

În ochii bătrînului Krzepecki luciră văpăi de mînie, dar se stăpîni şi răspunse cu gasul liniştit, deşi cam nesigur:

— E, răutatea omenească, nimic altceva, iar la asta se adaugă josnicia şi prostia. Păi cum? Voiam să izgonim fata cu care Marcjan vrea să se însoare? Gîndeşte-te şi domnia ta, pentru Dumnezeu! Una nu se leagă cu cealaltă.

— Lumea zice altfel: dacă se va arăta că Bełczączka e pe numele ei, Marcjan se va căsători cu ea, iar dacă nu, atunci o va ruşina. Eu nu sînt conştiinţa nimănui, repet numai ce se vorbeşte,

adăugînd de la mine doar că fiul domniei tale a amenințat-o într-adevăr cu ruşine. Asta o ştiu sigur şi domnia ta, care-l cunoşti pe Marcjan şi poftele-i scîrboase, ştii de asemenea că aşa a fost...

— Ştiu şi eu destule, dar nu pricep unde vrei să ajungi.

— Unde vreau să ajung? La ce ţi-am mai spus. Dacă jupîniţa Sienińska vrea să se întoarcă, atunci eu nu mai am nici un drept să mă împotrivesc dorinţei domniei tale şi o iei, dar dacă refuză, n-am s-o alung din casa mea, aşa cum i-am făgăduit.

— Nu e vorba s-o alungi, ci să-mi îngădui s-o iau, tot aşa cum ai proceda în caz că ar fi la mijloc una din fiicele mele. Eu nu te rog decît să nu te împotriveşti.

— Atunci să fie limpede! Nu voi îngădui folosirea forţei. În casa mea, eu sînt stăpîn, iar domnia ta, care ai pomenit de rege, s-ar cuveni să înţelegi că acest drept nici măcar măria sa nu mi-l poate nega.

Auzind asemenea cuvinte, jupîn Krzepecki îşi încleştă pumnii, de i se înfipseră unghiile în carne, şi se miră:

— Forţa? Tocmai de asta mă tem. În ce mă priveşte, dacă am avut ceva cu cineva (şi cine nu a avut de-a face cu răutatea omenească?), am folosit întotdeauna legea împotriva vinovatului, nu forţa. Se vede, însă, că nu-i adevărat proverbul, cînd spune că aşchia nu sare departe de copac... Uneori, sare destul de departe... Pentru binele şi siguranţa domniei tale, eu am vrut să sfîrşesc totul în pace... Aici, în pădure, domnia ta eşti lipsit de apărare, iar Marcjan... ca părinte, mi-e greu să vorbesc aşa de fiul meu, n-a prea semănat cu mine... Îmi este ruşine să recunosc, dar eu pur şi simplu nu pot garanta pentru el... Întreg ţinutul se teme de nesăbuinţa lui, pentru că e în stare să nu mai ţină cont de nimic şi are la dispoziţie cel puţin cincizeci de săbieri... Iar domnia ta, repet, stai în pădure fără nici o apărare... şi te sfătuiesc să nu uiţi... Eu însumi mă tem...

Jupîn Cyprianowicz se ridică în picioare şi apropiindu-se de Krzepecki, îl privi în albul ochilor:

— Domnia ta vrei să mă sperii? întrebă.

— Eu însumi mă tem... repetă bătrînul şiret.

Tocmai atunci, dinspre magazie şi bucătărie, răsunară deodată strigăte, aşa că se repeziră la fereastra deschisă şi la început încremeniră uluiţi. Pe uliţă, alerga într-o goană nebună spre poarta conacului un monstru neobişnuit, ce nu semăna cu nici o vieţuitoare văzută pe pămînt, iar în urma lui, călăreau pe cai dezlănţuiţi jupînii Bukojemski, răcnind şi învîrtindu-şi harapnicele prin aer.

Monstrul se năpusti cel dintîi în curte, urmărit de cei patru fraţi, asemenea unor hăituitori ai iadului, care începură să-l alerge de-a lungul livezii.

— Isuse, Marie! se cruci jupîn Cyprianowicz.

Şi ieşi pe prispă, însoţit îndeaproape de bătrînul Krzepecki.

Abia aici putură să vadă mai bine. Monstrul semăna cu o zburătoare uriaşă, dar şi cu un călăreţ pe cal, deoarece gonea pe patru picioare şi cu o mogîldeaţă în spinare. Cal şi călăreţ erau, însă, acoperiţi de puf şi capetele lor arătau ca două rotocoale de pene. Nu se putea desluşi nimic, fiindcă bahmetul[1] alerga ca vijelia în jurul bătăturii, iar jupînii Bukojemski îl ajungeau din cînd în cînd şi nu se zgîrceau cu loviturile, înălţînd vălătuci de fulgi în văzduh.

În acest timp, monstrul răcnea ca un urs rănit, fraţii de asemenea, şi în larma generală se pierdeau glasurile lui jupîn Cyprianowicz şi bătrînului Krzepecki, care strigau din răsputeri:

— Staţi, pe rănile Mîntuitorului, încetaţi!

Ceilalţi, însă, goniră înainte ca apucaţii şi dădură ocol curţii de vreo cinci ori. De la bucătărie, din clădirile slujitorilor, de la grajduri, dinspre şură şi arie, se strînseră o mulţime de oameni şi auzind porunca: „Staţi", strigată cu deznădejde de jupîn Serafin, se repeziră spre caii jupînilor Bukojemski şi încercară să-i oprească, apucîndu-i de căpăstru şi de zăbală. În cele din urmă, bahmeţii fraţilor fură imobilizaţi, dar calul plin de puf le dădu mai mult de furcă. Fără frîu, biciuit cu harapnicele, dezlănţuit şi înfricoşat, se ridica în două picioare la apropierea oamenilor sau îi evita sărind fulgerător într-o parte, astfel că-l opriră abia cînd se pregătea să se arunce peste gard. Un slujitor îl apucă de zmocul de păr dintre urechi, altul de nări şi cîţiva de coamă. Cu asemenea greutate, nu mai putu sări gardul şi căzu pe picioarele dinainte, ce-i drept, zvîcni numaidecît, dar nu mai încercă să scape şi începu să tremure din tot corpul.

Atunci îl dădură jos pe călăreţ care, cum se arătă, nu căzuse pentru că avea picioarele legate pe sub burta calului, şi-i îndepărtară puful de pe faţă. De sub puf se ivi, însă, pielea acoperită cu smoală întărită, aşa că nu era cu putinţă să i se vadă trăsăturile. De altfel, călăreţul dădea slabe semne de viaţă, aşa că bătrînul Krzepecki şi jupîn Searfin îl recunoscură abia cînd îl aduseră pe prispă şi exclamară înspăimîntaţi:

— Marcjan!

1 Cal tătărăsc, mic şi rezistent.

— Chiar nemernicul ăsta e! adeveri, gîfîind Mateusz Bukojemski. L-am pedepsit puţin şi l-am adus aici, ca să vadă jupîniţa Sienińska şi să ştie că mai sînt şi suflete simţitoare pe lume.

Jupîn Cyprianowicz mai că se luă cu mînile de păr.

— Bătu-v-ar să vă bată cu sufletele voastre simţitoare, tîlharilor!

Apoi se adresă chelăresei care, sosită o dată cu ceilalţi, îşi făcea la cruci fără număr, şi o zori:

— Turnaţi-i horilcă pe gît să se trezească, şi duceţi-l în pat!

Se iscă învălmăşeală. Unii se repeziră să pregătească patul şi apă fiartă, alţii fugiră după băutură, iar cîţiva se apucară să-l cureţe pe Marcjan de puf; bătrînul Krzepecki îi ajuta scrîşnind din dinţi şi repetînd:

— Trăieşte?... Nu mai răsuflă? Trăieşte! Răzbunare, răzbunare!...

După care, zvîcni deodată, sări spre jupîn Serafin şi ridicîndu-şi mîinile ca nişte gheare, se porni să strige:

— Ai fost înţeles cu ei, mi-ai omorît băiatul, tîlhar armenesc!

Cyprianowicz păli de moarte şi puse mîna pe sabie, dar îşi aduse aminte că el era stăpînul casei, iar Krzepecki musafirul lui, astfel că ridică două degete şi rosti:

— Martor mi-e Dumnezeu că n-am ştiut nimic şi sînt gata să jur pe sfînta cruce, amin!

— Noi vom întări, strigă Marek Bukojemski.

Iar Cyprianowicz adăugă:

— Dumnezeu te-a pedepsit, domnia ta, pentru că m-ai ameninţat, pe mine, un bătrîn fără apărare, cu mînia fiului... Iată unde a ajuns!

— Temniţa! mugi bătrînul, am să vă dau pe mîna călăului! Răzbunare! Dreptate!

— Vedeţi ce-aţi făcut? întrebă jupîn Serafin, întorcîndu-se spre cei patru fraţi.

— Am spus noi că e mai bine să-l ucidem, regretă Łukasz.

Jupîneasa Dzwonkowska aduse votca de Gdańsk şi începu să toarne din sticlă în gura deschisă a lui Marcjan, pînă cînd se înecă şi deschise ochii îndată.

Tatăl său se repezi la el.

— Trăieşti! trăieşti! exclamă cu o izbucnire de bucurie sălbatică.

Marcjan nu era încă in stare să-i răspundă şi zăcea ca o cucuvea uriaşă care, nimerită de glonţ şi căzută pe spate, răsuflă adînc cu aripile desfăcute. Îşi recăpătă totuşi cunoştinţa şi o dată cu ea me-

moria. Privirea îi alunecă de la fața tatălui său la cea a jupînului Serafin, apoi se opri asupra jupînilor Bukojemski și deveni înfricoșătoare; dacă în inimile celor patru frați ar fi existat un locșor cît de mic pentru spaimă, s-ar fi cutremurat cu toții din cap pînă în picioare.

Ei, însă, înaintară un pas spre el, ca patru tauri gata să împungă, iar Mateusz întrebă:

— Ce mai vrei? Nu-ți ajunge?

CAPITOLUL XXV

Cîteva ceasuri mai tîrziu, bătrînul Krzepecki îl lua pe Marcjan la Bełczączka, deşi acesta nu se putea încă ţine pe picioare şi nu prea ştia ce se petrece cu el. Mai înainte, slujitorii îl spălară cu mare greutate şi-l îmbrăcară în rufărie curată, dar tocmai după toate aceste îngrijiri îl apucă o sfîrşeală atît de mare, că leşină de cîteva ori şi numai datorită băuturilor jupînesei Dzwonkowska, fierte cu angelică şi alte ierburi, îşi mai veni în fire. Jupîn Serafin era de părere să urce în pat şi să mai aştepte cu plecarea pînă se va face bine, dar bătrînul Krzepecki, înverşunat nevoie mare, nici nu vru să audă, ca să nu trebuiască să se arăte recunoscător faţă de un om, pe care avea de gînd să-l cheme în judecată din cauza jupiniţei Sienińska. Porunci, deci, să se aştearnă paie în brişcă şi întinzîndu-l pe Marcjan pe un chilim ca în pat, plecă la Bełczączka, împroşcîndu-i cu ameninţări pe fraţii Bukojemski şi pe stăpînul casei. Era de-a dreptul caraghios, deoarece vorbind mereu de răzbunare, se vedea silit să primească ajutorul lui Cyprianowicz şi să împrumute de la el veşminte, rufărie şi fin; orbit, însă, de mînie, nu-şi mai dădea seama de asta, iar jupîn Serafin n-avea nici el poftă de rîs, fiindcă isprava celor patru fraţi îl îngrijora foarte mult.

Între timp, chemat înadins printr-o scrisoare, sosi preotul Woynowski. Jupînii Bukojemski, ruşinaţi, nu ieşiră din odaia lor, aşa că jupîn Cyprianowicz trebui să-i povestească tot ce se întîmplase, iar preotul îl ascultă cu atenţie, lovindu-se din cînd în cînd peste poalele sutanei, dar nu se supără prea mult, cum presupunea jupîn Serafin.

În cele din urmă, glăsui:

— Dacă Marcjan va muri, va fi vai de ei, dar dacă va scăpa cu viaţă cum cred, bănuiesc că va prefera să se răzbune de unul singur decît să-i dea în judecată.

— De ce? întrebă jupîn Serafin.

— Pentru că nu-i plăcut să ajungi de rîsul întregii Republicii. Cu acest prilej, ar ieşi la iveală şi purtarea lui faţă de jupiniţa Sienińska, ceea ce iarăşi n-ar fi spre onoarea lui. N-a dus o viaţă vrednică de laudă, aşa că nu i-ar conveni să rişte ca toţi martorii

coram publico[1] să dezvăluie tot ce ştiu despre el.

— Poate că ai dreptate, consimţi Cyprianowicz, dar vlăjganii Bukojemski nu pot să rămînă nepedepsiţi pentru asemenea samavolnicie.

Preotul se mulţumi să dea din mînă.

— Pe ei, oricum, nu-i poţi scoate din ale lor!

— Cum aşa? întrebă uimit jupîn Serafin, credeam că domnia ta vei fi foarte supărat pe ei.

— Domnia ta, răspunsè bătrînul, ai slujit în oştire mai puţin ca mine. Eu, însă, am văzut atîtea în viaţa mea, încît nu mă mai miră orice fleac. E rău că s-a întîmplat aşa şi am să le frec ridichea bine, dar am luat eu parte la altele şi mai rele, cu atît mai mult, cu cît aici e vorba de o orfană. Îţi spun deschis că aş fi fost mai supărat dacă Marcjan nu păţea nimic pentru tot ce a făcut. Nu uita, domnia ta, că noi am îmbătrînit, dar la tinereţe şi nouă ni se înfierbînta sîngele. Iată de ce nu pot să fiu prea aspru cu cei patru fraţi.

— Neîndoielnic, totuşi s-ar putea ca Marcjan să nu mai ajungă ziua de mîine.

— Totul e în puterea lui Dumnezeu, dar domnia ta ai spus că nu e rănit.

— Da, dar e plin de vînătăi şi leşina mereu.

— Atunci o să scape, leşina de slăbiciune. Trebuie totuşi să mă duc la ei şi să-i întreb cum a fost.

Şi se duse. Fraţii îl primiră cu bucurie, nădăjduind că le va lua apărarea înaintea lui jupîn Cyprianowicz. De aceea, începură să se certe îndată care dintre ei să povestească ce-au făcut şi încetară abia după ce preotul îi recunoscu întîietate lui Mateusz.

Aşadar, acesta luă cuvîntul şi vorbi astfel:

— Părinte şi binefăcătorule, Dumnezeu ştie că n-avem nici o vină!... Cînd am aflat de la jupîneasa Dzwonkowska că tot trupşorul orfanei e numai vînătăi, am venit în odaia asta atît de îndureraţi, încît dacă nu era urciorul cu vin trimis de stăpînul casei, ne-ar fi plesnit inimile de jale. Află, domnia ta, că beam şi plîngeam cu rîndul!... Şi ne-am mai gîndit şi că fata se trage din neam de senatori... Se ştie doar că şi calul, de pildă, cu cît soiul e mai ales, cu atît pielea e mai subţire. Dacă biciuieşti un bidiviu de rînd, nu se vede nimic, dar dacă loveşti un armăsar de neam nobil, rămîne urmă... Gîndeşte-te, părinte, ce piele trebuie să aibă o asemenea

1 În public (lb. lat.).

jupîniţă pe spinare şi peste tot, ca azima, nu-i aşa?

— Ce-mi pasă mie de pielea ei, răspunse preotul Woynowski cu asprime. Spuneţi-mi mai bine cum l-aţi prins pe Marcjan.

— I-am jurat lui Jupîn Cyprianowicz că n-o să-l spîrcuim, dar am aflat că bătrînul Krzepecki va veni aici şi ne-am gîndit că Marcjan îi va ieşi înainte la întoarcere. Atunci, ne-am înţeles ca doi dintre noi să aducă la smolărie un butoi mare cu puf de la casa pădurarului, iar ceilalţi doi au ales un butoi cu smoală mai groasă şi am aşteptat cu toţii lîngă colibă. Ne uităm şi vedem că vine Krzepecki, nu-i nimic, să se ducă. Aşteptăm ce mai aşteptăm, pînă ne plictisim şi ne gîndim dacă nu-i mai bine să ne ducem la Bełczączka, cînd deodată argatul smolarului ne dă de ştire că soseşte Marcjan pe drumul mare. Am ieşit şi noi şi ne-am oprit în calea lui: „Închinăciune!" „Închinăciune!" „Încotro?" „Înainte prin pădure" (zice) „În paguba cui?" „În paguba (zice) sau în folosul... lăsaţi-mă în pace!" Şi pune mîna pe sabie. Atunci noi l-am înşfăcat de grumaz. Oho, nu se poate! L-am dat jos cît ai bate din palme de pe calul, pe care Jan l-a luat de frîu, şi l-am tîrît... A început să strige şi să dea din picioare, să muşte, să scrîşnească, dar noi l-am tras lîngă cele două butoaie şi i-am spus: „Aşa, feciorule, nedreptăţeşti o orfană şi o ameninţi cu ruşinea, fără să te gîndeşti la sîngele ei ales; ai bătut-o şi crezi că nu-i va lua nimeni apărarea. Află că sînt şi inimi bune". Şi buf cu capul în smoală. L-am scos şi iarăşi: „Cunoaşte că sînt şi suflete milostive!" Şi buf în puf. „Uite curaj!" buf a doua oară în smoală... „Uite cine sînt fraţii Bukojemski!" buf în puf. Am vrut să-l mai băgăm o dată, dar smolarul s-a pornit să ţipe că se îneacă; e drept, nu i se mai vedeau nici ochii şi nici nasul. Atunci l-am aburcat în şa şi i-am legat picioarele pe sub burta calului, ca să nu cadă. Am înnegrit calul cu funingine şi l-am presărat cu puf, apoi, deşi era destul de sălbatic, i-am dat bice, gonindu-l înainte.

— Şi aşa l-aţi fugărit pînă aici?

— Ca pe un animal mai deosebit, pentru că voiam s-o mîngîiem cît de cît pe jupîniţă şi să-i arătăm prietenia noastră.

— Ce să zic, bine-aţi mai mîngîiat-o! Cînd l-a văzut pe fereastră, cît pe ce să moară de frică.

— E, cînd se va desmetici, se va gîndi totuşi cu recunoştinţă la noi. Oricărui orfan îi place să se simtă ocrotit.

— I-aţi făcut mai mult rău decît bine. Cine ştie dacă Krzepecki n-o va lua înapoi acum.

— Cum asta? Pe legea mea! Păi ce, noi i-o dăm?

— Cine s-o apere după ce voi veţi fi întemniţaţi?

Fraţii se speriară şi începură să se uite unii la alţii cu priviri îngrijorate.

În cele din urmă, Łukasz se lovi cu palma frunte şi spuse:

— N-o să ne închidă în turn, pentru că vom pleca înainte la război, dar dacă-i aşa, dacă e vorba de siguranţa jupiniţei Sieniń-ska, o să se găsească vreun mijloc.

— Oho-ho! exclamă Marek.

— Ce mijloc? întrebă preotul.

— O să-i timitem vorbă lui Marcjan, cînd se va însănătoşi. Nu scapă viu din mîinile noastre.

— Şi dacă moare acum?

— Atunci, ne va ajuta Dumnezeu.

— Iar voi veţi plăti cu capul!

— Mai înainte, însă, o să-i jupuim pe turci şi Domnul Isus ne va răsplăti. Domnia ta să ne iei apărarea înaintea lui jupîn Cyprianowicz. Dacă Stach era aici, ne ajuta şi el să-l scăldăm pe Marcjan.

— Ei, parcă Jacek nu? întrebă Mateuez.

— Jacek îl va scălda şi mai bine! exclamă preotul fără să vrea.

— Păi vezi, părinte?

Îi întrerupse jupîn Cyprianowicz, care se vede că luase o hotărîre însemnată, deoarece rosti foarte grav:

— M-am gîndit la ce trebuie să facem şi uite ce mi-a venit în minte. Trebuie să plecăm cu toţii la Cracovia împreună cu jupiniţa Sienińska. Habar nu am dacă o să-i găsim acolo pe feciorii noştri, fiindcă nu ştie nimeni unde vor fi steagurile şi ce poruncă vor avea de îndeplinit, dar trebuie să lăsăm fata în grija regelui sau a reginei ori dacă asta nu va fi cu putinţă, s-o ducem măcar la vreo mînăstire. După cum ştii, părinte, am hotărît să mă înrolez la anii mei bătrîni, să slujesc împreună cu fiul meu şi dacă aşa va vrea Dumnezeu, să pierim împreună. În absenţa noastră, jupiniţa nu s-ar afla în siguranţă nici la Radom, sub oblăduirea preotului Tworkowski... Domniile lor (aici arătă spre fraţii Bukojemski) trebuie să intre degrabă sub ocrotirea hatmanului. Nu se ştie ce se poate întîmpla aici... Am şi eu cunoscuţi la curte, pe jupînii Matczyński, Gniński şi Grothus, şi socot că-i voi convinge s-o sprijine, iar după aceea, voi întreba de steagul lui Zbierzchowski şi voi pleca îndată la fiul meu, unde-l voi vedea şi pe Jacek al domniei tale. Ce spui?

— Pentru Dumnezeu! se bucură preotul Woynowski, e o idee grozavă. Merg şi eu cu voi!... la Jacek!... Cît despre jupiniţa Sieniń-

ska, mă rog! Neamul lui Sobieski este foarte îndatorat față de magnații Sieniński. La Cracovia, se va afla în siguranță și... mai aproape... Că nici Jacek, sînt convins, n-a uitat-o. Iar după război, va fi ce-o da Dumnezeu... O să-mi dea pe cineva să mă înlocuiască la parohie, iar eu am să merg cu voi!

— Cu toții la Cracovia! tunară jupînii Bukojemski cu înflăcărare.

— Și pe cîmpul de glorie! încheie preotul.

CAPITOLUL XXVI

Urmară consfătuiri legate de campanie, întrucît nu numai că nu se arătă nimeni împotrivă, dar pînă şi preotul Woynowski începu să caute încă un vicar la Radom. De altminteri, era o hotărîre mai veche, schimbată numai în măsura în care acum i se adăugase intenţia de a o însoţi pe jupîniţa Sienińska la Cracovia şi asigurarea ei împotriva prigoanei lui Krzepecki cu ajutorul ocrotirii regale sau al vreunei mînăstiri. Jupîn Cyprianowicz prevăzuse că regele, preocupat de război, nu va avea vreme să discute despre treburile lor particulare, dar mai rămînea regina, iar la aceasta putea să găsească drumul prin dregătorii cunoscuţi, cei mai mulţi înrudiţi cu familiile Sieniński şi Taczewski.

Existau temeri, de asemenea, ca după plecarea stăpînului şi a fraţilor Bukojemski, Jedlinka să fie atacată de tîlharii lui Krzepecki şi marea avuţie de la conac, lucruri şi argintărie, să fie jefuită. Cu toate că Wilczopolski făgăduise că se va apăra împreună cu slujitorii şi pădurarii şi nu va îngădui nimănui să se atingă de nimic, jupîn Serafin duse totuşi argintăria la Radom şi o lăsă la mînăstirea bernardinilor, unde avea mai de mult sume însemnate; nu voia să le ţină la conacul aflat în mijlocul pădurii Kozienice.

Pînă una-alta, jupîn Serafin asculta cu luare aminte veşti de la Bełczączka, fiindcă multe depindeau de ele. Dacă Marcjan ar fi murit, toată răspunderea ar fi căzut asupra fraţilor Bukojemski; în caz contrar, exista speranţa că nu va avea loc nici un proces, întrucît era greu de presupus că Krzepecki se va face de bunăvoie de rîsul lumii. Jupîn Cyprianowicz credea mai degrabă că bătrînul şleahtic nu-i va da pace din pricina jupîniţei Sienińska; se gîndea totuşi că atunci cînd orfana se va afla în grija regelui, judecata şi zizania nu-şi vor mai avea rostul.

La Jedlinka, se aflase deci prin mijlocirea chelarului că îndîrjitul Krzepecki, tatăl, fusese la Lublin, dar zăbovise puţin acolo.

Cît despre Marcjan, în prima săptămînă după cele întîmplate, boli din greu, cei din jur temîndu-se că smoala înghiţită îl va îneca sau îi va astupa măruntaiele. În săptămîna a doua, se simţi totuşi mai bine. E drept, nu coborî din pat, pentru că nu se putea ţine pe picioare, oasele îl dureau cumplit şi *in summo grado fatiganus*

erat[1], dar începu să profere blesteme la adresa bătăuşilor Bukojemski şi să se bucure la gîndul răzbunării. Într-adevăr, după ce se scurseră două săptămîni, porniră să se adune la Bełczączka ciracii din ceata de la Radom; tot felul de haimanale cu săbiile agăţate de frînghii de cînepă, în cizme găurite şi cu burţile supte, veşnic flămînzi şi însetaţi. Marcjan se tot sfătuia cu ei şi punca ceva la cale nu numai împotriva fraţilor Bukojemski şi a lui jupîn Cyprianowicz, ci şi a jupiniţei Sienińska, pe care nu şi-o amintea fără să scrîşnească. Născocea asemenea măscări la adresa ei, încît tatăl său se văzu nevoit să-l prevină că asta mirosea a temniţă.

Ecourile acestor uneltiri şi ameninţări ajungeau la Jedlinka, producînd impresii diferite asupra celor de la conac. Jupîn Serafin, om de mare curaj, dar şi cumpănit, era puţin neliniştit din pricina lor, mai ales cînd se gîndea că vrăjmăşia acestor oameni răi şi primejdioşi avea să se răsfrîngă acum şi asupra fiului său. Preotul Woynowski, avînd sîngele mai viforos, se înfurie şi prevestea că cei doi circotaşi vor sfîrşi rău. În acelaşi timp, deşi cîştigat cu totul de partea jupiniţei, se adresa din cînd în cînd lui jupîn Cyprianowicz şi celor patru fraţi şi le spunea:

— Cine a iscat războiul troian? *Mulier*! Care-i întotdeauna pricina bătăliilor şi a certurilor? *Mulier*! Şi acum tot aşa e! Vinovată sau nevinovată, dar *mulier*!

Jupînii Bukojemski, însă, îşi băteau joc de primejdia ce-i ameninţa pe toţi din partea lui Marcjan, ba chiar îşi făgăduiau să se veselească de minune cu acest prilej. Fură preveniţi totuşi de mai multe ori cu toată seriozitatea. Jupînii Sulgostowski, Silnicki, Kochanowski şi alţii, revoltaţi cu toţii împotriva lui Marcjan, veniră pe rînd la Jedlinka, vestind că şleahticul fără astîmpăr îşi adună ceata, angajînd pînă şi pe hoţii de drumul mare.

Se oferiră să-i ajute, dar fraţii refuzară şi Łukasz, care vorbea cel mai adesea în numele lor, îi răspunse astfel o dată lui Rafał Silnicki, cînd acesta îl conjura să se păzească:

— Oho! nu strică să mai facem cîteva exerciţii şi să ne mai dezmorţim braţele, înainte de război, fiindcă am cam ruginit pe la încheieturi. Bełczączka nu-i o fortăreaţă, de aceea, Marcjan să se gîndească mai bine la el, pentru că cine ştie ce-ar putea să i se întîmple, iar dacă vrea să se arate nerecunoscător faţă de noi, mă rog, n-are decît să încerce!

Jupîn Silnicki îl privi puţin uimit şi răspunse:

— Să se arate nerecunoscător? Toate ca toate, dar recunoştinţă

1 În genere, era foarte obosit (lb. lat.).

nu cred că vă datorează.

Łukasz se revoltă sincer mirat:

— Cum nu ne datorează? Nu puteam să-l facem bucăţele? Cine l-a născut? O dată jupîneasa Krzepecka şi o dată modestia noastră, dar dacă se va bizui numai pe asta, domnia ta să-i spui că se înşeală.

— Şi mai adaugă că o va vedea pe jupîniţa Sienińska, i se alătură Marek, cînd îşi va vedea urechile.

Iar Jan încheie:

— De ce nu? Nu-i greu să-ţi vezi urechile tăiate.

Cu acestea, discuţia luă sfîrşit. Fraţii i-o repetară jupîniţei, ca s-o liniştească. Ceea ce era de prisos, pentru că jupîniţa nu era fricoasă din fire, iar pe deasupra, la Bełczączka se temuse de bună seamă de Marcjan, dar la Jedlinka era convinsă că n-o ameninţă nici o primejdie. Văzîndu-l pe fereastră a doua zi după venirea la Jedlinka pe Marcjan plin de puf, fugărit de harapnicele fraţilor Bukojemski ca o fiară monstruoasă, după primele clipe de înfricoşare, amestecate cu uimire şi chiar cu milă, căpătase o încredere atît de mare în puterea celor patru fraţi, că nu mai era în stare să-şi închipuie că exista cineva care să nu se teamă de ei. Marcjan trecea drept un om periculos şi un ucigaş şi uite ce făcuseră cu el. Nu-i vorbă, cîndva Jacek îi vătămase pe toţi, dar acum Jacek era în ochii ei mai presus de oamenii obişnuiţi, iar înainte de plecare i se arătase într-o lumină necunoscută pînă atunci, aşa că nu mai ştia nici ea cu cine să-l compare. Felul cum vorbeau despre el jupînii Bukojemski, Cyprianowicz şi preotul Woynowski, cel din urmă îl pomenea de cele mai multe ori, îi întăriseră admiraţia faţă de acest prieten din copilărie, odinioară atît de apropiat, iar acum schimbat şi departe. Îi întăriseră şi dorul de el, şi simţămîntul acela dulce, mărturisit într-o clipă de emoţie preotului, şi zăvorît apoi din nou în adîncul inimii, aidoma perlei în scoică.

Pe de altă parte, nutrea convingerea nezdruncinată de nimic că trebuie să se întîlnească, ba chiar că-l va vedea curînd. Şi pentru că fugise din casa lui Krzepecki, simţindu-se ocrotită de oameni binevoitori, această siguranţă se transformase într-un izvor de încredere şi bucurie. Se însănătoşise, redevenise veselă şi îmbobocise iarăşi ca o floare primăvara. Împrăştia lumină în toată casa. Îi subjugase cu totul pe jupîneasa Dzwonkowska, pe jupîn Cyprianowicz şi pe fraţii Bukojemski. Era mereu peste tot şi oriunde se arăta năsucul ei cîrn şi-i luceau cu veselie ochii tineri, bucuria şi zîmbetul apăreau pe chipurile tuturor. Se temea puţin de preotul Woynowski, deoarece avea impresia că în mîinile lui se află soarta ei

şi a lui Jacek. Îl privea, de aceea, cu oarecare umilinţă, dar şi el, avînd o inimă bună şi moale ca ceara pentru toate vieţuitoarele Domnului, o îndrăgise nespus, ba chiar mai mult, cunoscînd-o mai de aproape, deşi uneori îi zicea dumbrăveancă şi veveriţă, fiindcă „apărea şi dispărea într-o clipită", o preţuia tot mai mult pentru sufletul ei curat.

După ce-i dezvăluise taina inimii, parcă în puterea unei înţelegeri, nu mai vorbiseră niciodată de Jacek. Intuiau amîndoi că era un „subiect delicat". Nici jupîn Serafin nu vorbea cu ea niciodată despre el faţă de lume, în schimb, între patru ochi, nu pregeta deloc şi cînd o dată îl întrebă dacă se va întîlni cu fiul său la Cracovia, bătrînul îi răspunse şi el cu o întrebare:

— Dar domnia ta nu ţi-ai dori să vezi pe cineva acolo?

Credea că fata va scăpa printr-o glumă, dar pe chipul ei înflorit se aşternu o umbră de tristeţe şi răspunse cu gravitate:

— Aş vrea să-mi cer cît mai repede iertare de la cel pe care l-am nedreptăţit...

Cyprianowicz se uită la ea cu duioşie, după un răstimp, însă, se vede că-i venise alt gînd, deoarece o mîngîie pe obrăjorul rumen şi-i spuse:

— E, ai şi cu ce să-l răsplăteşti, nici regele n-ar face-o mai bine!

Auzindu-l vorbind în acest fel, fecioara îşi coborî ochii şi rămase stînjenită înaintea lui, frumoasă şi îmbujorată ca aurora dimineţii.

CAPITOLUL XXVII

Pregătirile de plecare se apropiau de sfîrşit. Slujitorii fuseseră aleşi cu grijă, oameni puternici, sănătoşi şi cu capul pe umeri. Armele, caii, carele şi brişte1e, erau gata. Nu fură uitaţi nici ogarii care pe drum mergeau pe sub căruţe, cu ajutorul cărora aveau să prindă vulpi şi iepuri la popasuri. Pregătirile şi rezervele însemnate o uimiră pe jupîniţa Sienińska. Nu credea că plecarea într-o campanie presupunea atîta alergătură şi ghicind că totul se face pentru siguranţa ei, se apucă să-l iscodească pe jupîn Serafin.

Iar acesta, ca un om prevăzător şi cu experienţă, îi răspunse la întrebare după cum urmează:

— Neîndoielnic că avem în vedere şi persoana ta, întrucît socotesc că Marcjan nu se va da în lături să ne facă vreun pocinog. Ai auzit şi tu că adună haimanale, uneltind şi bînd împreună. Ar fi o ruşine pentru noi, dacă i-am îngădui să te smulgă din mîinile noastre. Ce-o fi, o fi, dar chiar dacă ar trebui să pierim cu toţii, musai să ajungi nevătămată la Cracovia.

Jupîniţa îi sărută mîna, spunîndu-i că nu meritä să-şi rişte viaţa pentru ea, dar el se mulţumi să dea numai din mînă:

— N-am mai cuteza să ne arătăm în lume şi pe urmă, s-a întîmplat că una se împacă de minune cu alta, întrucît nu-i de ajuns să pleci la război, ci trebuie să te şi pregăteşti cum se cuvine. Tu te miri că fiecare dintre noi va lua cîte trei-patru cai şi slujitori, dar află că la război, calu-i temelia. Mulţi se prăpădesc din cauza marşurilor, a trecerii rîurilor, a mlaştinilor sau prin locurile de tabără. Şi atunci, ce te faci? Cumperi la repezeală alt cal cu tot felul de *vitia*[1] şi năravuri, care te lasă cînd ţi-e lumea mai dragă. De aceea, cu toate că şi fiul meu şi Jacek Taczewski au plecat cu convoaie costisitoare de cai şi merinde, ne-am gîndit că nu e rău să le mai ducem cîte un fugar de soi pentru fiecare. Preotul Woynowski, un cunoscător neîntrecut, a cumpărat ieftin de la jupîn Podlodwski, un asemenea bidiviu turcesc pentru Jacek, că nici hatmanul nu s-ar ruşina să-l încalece.

— Şi pe care l-ai hotărît pentru feciorul domniei tale? se interesă jupîniţa.

---

1 Vicii (lb. lat.).

Jupîn Cyprianowicz se uită la ea, clătină din cap, zîmbi şi răspunse:

— Preotul Woynowski are totuşi dreptate în ce spune despre femei. Oricît ar fi de cumsecade diavoliţa, tot vicleană rămîne. Întrebi care-i calul pentru fiul meu, iar eu îţi răspund: al lui Jacek e cel roib cu săgeată în frunte şi chişiţa stîngă din spate albă.

— Domnia ta vrei să mă necăjeşti! exclamă jupîniţa.

Şi pufnind ca o pisică, se învîrti pe călcîie şi plecă. În aceeaşi zi, însă, dispărură miezurile chiflelor şi sarea din solniţe, iar în cea următoare, Łukasz Bukojemski văzu un lucru de pomină: la fîntîna din curte, roibul lui Jacek îşi ţinea nările ascunse în mînuţele jupîniţei Sienińska, iar cînd după aceea îl duseră la grajd, se uită de cîteva ori după ea, arătînd printr-un nechezat scurt că-i ducea dorul. Jupîn Łukasz nu putu s-o întrebe de pricina acestei „prietenii", întrucît era prins cu încărcarea carului, aşa că abia după amiază se apropie de fată cu ochii plini de încîntare şi grăi:

— Ai băgat de seamă, jupîniţă?

— Ce anume? întrebă jupîniţa.

— Că pînă şi un cal e în stare să deosebească un marţipan...

Uitînd că el o văzuse de dimineaţă şi observîndu-i încîntarea din ochi, îşi înălţă sprîncenele a mirare şi întrebă:

— La cine te gîndeşti, domnia ta?

— La cine? repetă Bukojemski, la calul lui Jacek.

— Aha, la cal!...

Izbucni în rîs şi fugi de pe prispă în încăperea ei, iar el rămase uimit şi puţin descumpănit, neînţelegînd de ce fugise şi de ce se înveselise aşa deodată.

Se scurse încă o săptămînă şi pregătirile luară sfîrşit, dar jupîn Cyprianowicz nu se grăbea. Amîna de pe o zi pe alta, îndrepta ici şi colo cîte ceva, se plîngea de căldură, iar în cele din urmă, se îngrijoră de-a binelea. Jupîniţa aştepta şi ea să plece. Fraţii Bukojemski începură să-şi piardă răbdarea, în sfîrşit, preotul Woynowski declară că orice întîrziere însemna doar pierdere de vreme.

Jupîn Serafin răspunse astfel la îndemnurile lor:

— Am primit veste că regele n-a ajuns încă la Cracovia şi nici nu va ajunge curînd. Între timp, oştirea se va strînge acolo, dar nu toată şi nu se ştie cînd. L-am rugat pe Stanisław să-mi trimită în fiecare lună un slujitor cu o scrisoare, în care să-mi arate desluşit unde se află steagul, încotro se îndreaptă şi cine îl conduce. Dar uite că au trecut şapte săptămîni fără nici o veste. Aştept scrisoare de la o zi la alta şi de aceea zăbovesc atîta; aflaţi că sînt chiar puţin

îngrijorat. Să nu vă închipuiţi că-i musai să-i găsim la Cracovia. Ba s-ar putea întîmpla să nu se ducă deloc acolo.

— Păi de ce? întrebă neliniştită jupiniţa Sienińska.

— Fiindcă steagurile nu trebuie să treacă neapărat prin Cracovia. Fiecare poate pleca direct la locul de tabără, iar jupîn Zbierzchowski nu ştiu unde-i acum. Dacă a fost trimis pe undeva la hotarul Sileziei sau la oştirea marelui hatman, ce vine dinspre Ucraina? Nu de puţine ori, se întîmplă ca înainte de război steagurile să fie mutate din loc în loc, ca să se înveţe cu marşurile. În şapte săptămîni, puteau să primească tot felul de porunci, despre care Stanisław se cuvenea să mă anunţe. Sînt îngrijorat că n-a făcut-o, pentru că este ştiut că în locurile de popas au loc adesea certuri şi dueluri. Dacă s-a întîmplat ceva! La urma urmei, chiar dacă n-ar fi nimic, tot trebuie să aflăm unde este steagul şi încotro va porni.

Se întristară cu toţii, iar preotul Woynowski observă:

— Steagul nu este un ac sau un nasture de la contăş, greu de găsit prin iarbă după ce s-a rupt. Domnia ta nu trebuie să-i duci grija. Oricum, la Cracovia vom afla mai multe decît la Jedlinka.

— Dar în acest fel, putem să ne încrucişem cu scrisoarea.

— Lasă-i poruncă lui Wilczopolski s-o trimită după noi. Asta e, iar în acest timp, la Cracovia, o să căutăm un adăpost sigur pentru jupîniţa Sienińska şi cînd va trebui să plecăm, vom avea mîinile slobode.

— Ai dreptate! Ai dreptate!

— Atunci, eu zic aşa! Dacă nu primim nimic pînă mîine, pornim seara spre Radom, pe răcoare, apoi mai departe la Kielce, Jedrzejów şi Miechów.

— N-ar fi mai bine să plecăm la Radom poimîine în revărsatul zorilor, ca să nu trecem noaptea prin pădure şi să nu cădem în vreo capcană întinsă de Krzepecki?

— A, nu face nimic! Mai bine să mergem pe răcoare! îşi dădu cu părerea Mateusz Bukojemski. Dacă vor să ne atace, pot s-o facă şi ziua, şi noaptea, căci acum nopţile sînt senine şi luminoase.

Spunînd acestea, începu să-şi frece mîinile mulţumit, iar ceilalţi trei fraţi îi urmară pilda numaidecît.

Preotul Woynowski avea, însă, alt gînd. El se îndoia că şleahticii Krzepecki îi vor ataca în văzul lumii. „Poate că Marcjan ar fi în stare, dar bătrînul e prea iscusit şi ştie prea bine ce înseamnă şi cum se pedepseşte raptus puellae. În sfîrşit, faţă de puterea lor, nici Marcjan nu putea fi sigur că va învinge, atrăgîndu-şi, în schimb, neîndoielnic asupră-i mînia şi răzbunarea lui Jacek

şi Stanisław".

Cuvintele preotului stricară bucuria fraţilor Bukojemski, dar îi mîngîie Wilczopolski care se arătă împotrivă; clătină din cap, izbi cu picioru-i de lemn în podea şi-i preveni:

— Chiar dacă pînă la Radom şi mai departe, pînă la Kielce şi Miechów, nu veţi păţi nimic, nu trebuie să neglijaţi nici o măsură de prevedere, fiindcă drumul trece prin pădure şi eu, cunoscîndu-l bine pe tînărul Krzepecki, sînt sigur că diavolul ăsta va pune ceva la cale.

CAPITOLUL XXVIII

În sfîrşit, sosi şi ziua plecării. Convoiul porni de la Jedlinka în zori, pe o vreme frumoasă şi în mare număr de oameni şi cai. Afară de caleaşca învelită în tablă şi tapiţată cu piele, pregătită pentru jupîniţa Sienińska, jupîneasa Dzwonkowska şi preotul Woynowski, în cazul cînd vechea cicatrice l-ar fi supărat ieşiră pe poartă trei brişte foarte încărcate trase de cîte patru cai şi însoţite fiecare de cîte trei slujitori, başca vizitiul. În urma lui jupîn Serafin Cyprianowicz, şase flăcăi călare, îmbrăcaţi în veşminte de culoarea turcoazei, duceau caii de rezervă. Preotul avea doi, iar jupînii Jełło-Bukojemski cîte doi de om, afară de un pădurar, care avea grijă de căruţa cu lucruri; aşadar, porniră la drum lung, treizeci şi patru de oameni cu toţii, bine înarmaţi cu săbii şi pistoale. Adevărat, în cazul unui atac, zece–cincisprezece dintre ei nu puteau să ia parte la apărare, deoarece trebuiau să supravegheze carele şi caii, dar şi aşa jupînii Bukojemski erau convinşi că fiind atît de mulţi, ar străbate lumea întreagă şi nici o ceată de trei–patru ori mai mare nu le–ar fi căutat pricină fără primejdie. O bucurie atît de uriaşă le înflăcăra inimile, încît abia puteau să stea liniştiţi în şa. Luptaseră cîndva cu curaj împotriva turcilor şi a cazacilor, dar acelea fuseseră încăierări fără importanţă, iar mai apoi, de cînd se statorniciseră în pădure, îşi trăiau tinereţea supraveghind olaturile împădurite, pădurarii şi urşii ce trebuiau păstraţi pentru rege şi îmbătîndu-se în lege la Kozienice, la Radom şi la Przytyk. De astă dată, însă, cînd călăreau scară lîngă scară, mergeau la marele război cu toată puterea nemăsurată a semilunii; simţeau că asta era predestinarea lor, că duseseră o viaţă măruntă şi searbădă, cea adevărată şi vrednică, pentru care Dumnezeu îl crease pe şleahticul polonez, Isus Cristos îl răscumpărase şi Duhul Sfînt îl luminase, abia acum începînd. Nu se pricepeau să gîndească limpede şi nici să exprime în cuvinte aşemenea stare sufletească, întrucît nu fuseseră prea iscusiţi în această privinţă, dar pur şi simplu le venea să strige de bucurie. Aveau impresia că înaintează prea încet. Ehei, ar fi vrut să gonească într–un galop smintit, să zboare spre măreaţa predestinare, bătălia polonilor cu păgînii, spre triumful armiei Republicii, al Crucii asu-

pra semilunii, spre moartea falnică şi gloria veşnică. Se simţeau parcă înălţaţi, mai curaţi, mai virtuoşi şi mai întăriţi în noblejea lor. Aproape că uitaseră de Marcjan Krzepecki şi de ceata lui de haimanale, de piedicile şi primejdiile drumului. Asemenea lucruri li se păreau prea mărunte pentru a fi luate în seamă. Pîlcuri întregi, dacă le-ar fi stat în cale, ar fi trecut peste ele ca o furtună, făcîndule una cu pămîntul, şi şi-ar fi continuat drumul. Se treziră în ei pornirile înnăscute ale leului şi sîngele viteaz de cavaleri li se înfierbîntă atît de mult, încît dacă ar fi primit poruncă să se arunce numai ei patru asupra gărzilor sultanului, n-ar fi stat o clipă la îndoială.

Simţăminte asemănătoare, întemeiate pe amintiri de demult, umpleau şi inimile lui jupîn Serafin şi a preotului Woynowski. Preotul îşi petrecuse floarea vieţii pe cîmpul de luptă cu sabia sau cu suliţa în mînă. Ţinea minte înfrîngeri şi biruinţe nenumărate, precum înfricoşătoarea răscoală a lui Chmielnicki[1], Apele Galbene, Korsuń, Piławce, faimosul Zbaraż şi bătălia uriaşă de la Beresteczko. Nu uitase năvălirea suedezilor, încăierările fără număr şi atacul lui Rakoczy[2]. Fusese în Danemarca, atunci cînd poporul biruitor, nemulţumindu-se cu înfrîngerea şi izgonirea suedezilor din ţară, repezise în urma lor polcurile[3] neînvinse ale lui Czarniecki pînă hăt! spre marea îndepărtată; luase parte la zdrobirea lui Chowański[4] şi Dolgoruki[5], îi cunoscuse pe cei mai mari dregători şi cavaleri, fusese ucenicul nemuritorului Wołodyjowski[6], trudise cu sîrg în bătălii, măceluri, asedii şi vărsări de sînge, dar toate acestea duraseră pînă cînd îl frînsese soarta şi devenise preot. De atunci se schimbase cu totul şi cînd se adresa de la altar norodului, grăindu-i: „Pace vouă!" credea că rosteşte cea mai însemnată poruncă a lui Cristos şi orice război, potrivnic acestei porunci, nu este decît

1 Bohdan Chmielnicki (cca 1595–1657) – hatman al cazacilor din 1649, conducătorul răscoalei de eliberare naţională a ucrainenilor. Aliat cu tătarii, învinge oştile Republicii la Apele Galbene (1648), Korsuń (1648) şi Piławce (1648). Asediază cetatea Zbaraż (1649) fără a o cuceri. După lupta de la Zborów (1649), se încheie pacea. Răscoala reizbucneşte în 1651, dar Chmielnicki e înfrînt la Beresteczko. În 1654 trece Ucraina sub stăpînirea rusească.

2 György Rakoczy (1621–1660) – prinţ de Transilvania din 1648. Aliat cu suedezii, plănuieşte împărţirea Poloniei, pe care o atacă în 1657, dar capitulează, învins de St. Czarniecki.

3 Regimente.

4 Căpetenie a unei răscoale ucrainene mai puţin însemnate.

5 Idem.

6 Jerzy Michał Wołodyjowski – unul dintre „muşchetarii" trilogiei; personaj ficţiv în primele două părţi, avînd ca prototip în volumul al treilea pe stolnicul de Przemyśl, Jerzy Wołodyjowski (cca 1620–1672).

un păcat împotriva milei sfinte, spre scîrba lui Dumnezeu şi înjosirea noroadelor creştine. Afară de unul singur, cel împotriva turcilor. „Dumnezeu a urcat poporul polonez în şa, glăsuia, şi l-a îndreptat cu faţa spre răsărit, vestindu-i în acest fel menirea şi voia Lui. El a ştiut de ce ne-a ales pe noi, iar pe ceilalţi i-a aşezat înapoia noastră, de aceea, dacă vrem să ne facem datoria şi să îndeplinim porunca Domnului cum se cuvine, trebuie să stăm mereu ca o stîncă împotriva acestei «mări» şi să-i spargem valurile murdare cu piepturile noastre". Preotul Woynowski socotea de asemenea că Dumnezeu ridicase înadins pe tron un astfel de rege, care încă de pe vremea cînd era hatman vărsase atîta sînge păgînesc, ca prin el să dea ultima lovitură acestei puteri înfricoşătoare şi să scape o dată pentru totdeauna lumea creştină de la pierzanie. I se părea că acum sosise ceasul destinului şi al împlinirii voinţei dumnezeieşti, aşa că socotea acest război drept o campanie sfîntă a crucii şi se bucura la gîndul că vîrsta, greutăţile şi rănile nu-l doboriseră într-atît, încît să nu-şi mai poată da obolul.

Vechiul oştean, aflat în slujba lui Cristos, mai este în stare să îndemne steagurile, să-şi repeadă calul şi să sară cu crucea în mînă în cea mai cumplită vînzoleală, sigur că în urma lui şi a crucii o mie de suliţe se vor înfige în trupurile păginilor sau o mie de săbii vor scrîşni pe tidvele lor. În cele din urmă, începură să i se perinde prin minte gînduri mai apropiate de firea de altădată. Ar putea ţine crucea în mîna stîngă, iar sabia în dreapta. N-ar mai ridica-o, asemenea unui capelan, împotriva nici unuia dintre popoarele creştine, dar împotriva turcilor se cuvine, oho!... O să le arate tinerilor cum se sting luminările păgîne, cum se rade şi cum se coseşte, aşa cum făceau oştenii de demult. Odinioară, îi admiraseră isprăvile pe cîmpurile de luptă, poate că şi acum măria sa regele se va arăta mirat! Acest gînd, atît de înălţător, îl umplu de bucurie, făcîndu-l să amestece lucrurile: „Ave Maria... loveşte! Ucide!... De graţie plină, pe ei!... Dumnezeu cu tine! izbeşte!" Pînă cînd se desmetici: „Ptiu! la dracu'! slava e ca fumul... Nu m-o fi muşcat bărzăunele ăsta? *Non nobis! non nobis, sed nomini tuo...*"[1]. Şi începu să prefire atent boabele mătăniilor.

Jupîn Serafin rostea şi el rugăciunea de dimineaţă, dar din cînd în cînd, se uita vesel fie la preot sau la jupîniţă, fie la jupînii Bukojemski, care dădeau tîrcoale caleştii, fie la copacii şi luminişurile scăldate în rouă. În sfîrşit, cînd termină, se întoarse spre bătrînelul alb şi răsuflînd adînc, întrebă:

1 Nu pentru noi, nu pentru noi, ci în numele Tău (lb. lat.).

pra semilunii, spre moartea falnică şi gloria veşnică. Se simţeau parcă înălţaţi, mai curaţi, mai virtuoşi şi mai întăriţi în noblețea lor. Aproape că uitaseră de Marcjan Krzepecki şi de ceata lui de haimanale, de piedicile şi primejdiile drumului. Asemenea lucruri li se păreau prea mărunte pentru a fi luate în seamă. Pîlcuri întregi, dacă le-ar fi stat în cale, ar fi trecut peste ele ca o furtună, făcîndule una cu pămîntul, şi şi-ar fi continuat drumul. Se treziră în ei poftirile înnăscute ale leului şi sîngele viteaz de cavaleri li se înfierbîntă atît de mult, încît dacă ar fi primit poruncă să se arunce numai ei patru asupra gărzilor sultanului, n-ar fi stat o clipă la îndoială.

Simţăminte asemănătoare, întemeiate pe amintiri de demult, umpleau şi inimile lui jupîn Serafin şi a preotului Woynowski. Preotul îşi petrecuse floarea vieţii pe cîmpul de luptă cu sabia sau cu sulița în mînă. Ţinea minte înfrîngeri şi biruinţe nenumărate, precum înfricoşătoarea răscoală a lui Chmielnicki[1], Apele Galbene, Korsuń, Piławce, faimosul Zbaraż şi bătălia uriaşă de la Beresteczko. Nu uitase năvălirea suedezilor, încăierările fără număr şi atacul lui Rakoczy[2]. Fusese în Danemarca, atunci cînd poporul biruitor, nemulţumindu-se cu înfrîngerea şi izgonirea suedezilor din ţară, repezise în urma lor polcurile[3] neînvinse ale lui Czarniecki pînă hăt! spre marea îndepărtată; luase parte la zdrobirea lui Chowański[4] şi Dolgoruki[5], îi cunoscuse pe cei mai mari dregători şi cavaleri, fusese ucenicul nemuritorului Wołodyjowski[6], trudise cu sîrg în bătălii, măceluri, asedii şi vărsări de sînge, dar toate acestea duraseră pînă cînd îl frînsese soarta şi devenise preot. De atunci se schimbase cu totul şi cînd se adresa de la altar norodului, grăindu-i: „Pace vouă!" credea că rosteşte cea mai însemnată poruncă a lui Cristos şi orice război, potrivnic acestei porunci, nu este decît

1 Bohdan Chmielnicki (cca 1595–1657) – hatman al cazacilor din 1649, conducătorul răscoalei de eliberare naţională a ucrainenilor. Aliat cu tătarii, învinge oştile Republicii la Apele Galbene (1648), Korsuń (1648) şi Piławce (1648). Asediază cetatea Zbaraż (1649) fără a o cuceri. După lupta de la Zborów (1649), se încheie pacea. Răscoala reizbucneşte în 1651, dar Chmielnicki e înfrînt la Beresteczko. În 1654 trece Ucraina sub stăpînirea rusească.

2 György Rakoczy (1621–1660) – prinţ de Transilvania din 1648. Aliat cu suedezii, plănuieşte împărţirea Poloniei, pe care o atacă în 1657, dar capitulează, învins de St. Czarniecki.

3 Regimente.

4 Căpetenie a unei răscoale ucrainene mai puţin însemnate.

5 Idem.

6 Jerzy Michał Wołodyjowski – unul dintre „muşchetarii" trilogiei; personaj fictiv în primele două părţi, avînd ca prototip în volumul al treilea pe stolnicul de Przemyśl, Jerzy Wołodyjowski (cca 1620–1672).

un păcat împotriva milei sfinte, spre scîrba lui Dumnezeu şi înjosirea noroadelor creştine. Afară de unul singur, cel împotriva turcilor. „Dumnezeu a urcat poporul polonez în şa, glăsuia, şi l-a îndreptat cu faţa spre răsărit, vestindu-i în acest fel menirea şi voia Lui. El a ştiut de ce ne-a ales pe noi, iar pe ceilalţi i-a aşezat înapoia noastră, de aceea, dacă vrem să ne facem datoria şi să îndeplinim porunca Domnului cum se cuvine, trebuie să stăm mereu ca o stîncă împotriva acestei «mări» şi să-i spargem valurile murdare cu piepturile noastre". Preotul Woynowski socotea de asemenea că Dumnezeu ridicase înadins pe tron un astfel de rege, care încă de pe vremea cînd era hatman vărsase atîta sînge păgînesc, ca prin el să dea ultima lovitură acestei puteri înfricoşătoare şi să scape o dată pentru totdeauna lumea creştină de la pierzanie. I se părea că acum sosise ceasul destinului şi al împlinirii voinţei dumnezeieşti, aşa că socotea acest război drept o campanie sfîntă a crucii şi se bucura la gîndul că vîrsta, greutăţile şi rănile nu-l doborîseră într-atît, încît să nu-şi mai poată da obolul.

Vechiul oştean, aflat în slujba lui Cristos, mai este în stare să îndemne steagurile, să-şi repeadă calul şi să sară cu crucea în mînă în cea mai cumplită vînzoleală, sigur că în urma lui şi a crucii o mie de suliţe se vor înfige în trupurile păgînilor sau o mie de săbii vor scrîşni pe tidvele lor. În cele din urmă, începură să i se perinde prin minte gînduri mai apropiate de firea de altădată. Ar putea ţine crucea în mîna stîngă, iar sabia în dreapta. N-ar mai ridica-o, asemenea unui capelan, împotriva nici unuia dintre popoarele creştine, dar împotriva turcilor se cuvine, oho!... O să le arate tinerilor cum se sting lumînările păgîne, cum se rade şi cum se coseşte, aşa cum făceau oştenii de demult. Odinioară, îi admiraseră isprăvile pe cîmpurile de luptă, poate că şi acum măria sa regele se va arăta mirat! Acest gînd, atît de înălţător, îl umplu de bucurie, făcîndu-l să amestece lucrurile: „Ave Maria... loveşte! Ucide!... De graţie plină, pe ei!... Dumnezeu cu tine! izbeşte!" Pînă cînd se desmetici: „Ptiu! la dracu'! slava e ca fumul... Nu m-o fi muşcat bărzăunele ăsta? *Non nobis! non nobis, sed nomini tuo...*"[1]. Şi începu să prefire atent boabele mătăniilor.

Jupîn Serafin rostea şi el rugăciunea de dimineaţă, dar din cînd în cînd, se uita vesel fie la preot sau la jupîniţă, fie la jupînii Bukojemski, care dădeau tîrcoale caleştii, fie la copacii şi luminişurile scăldate în rouă. În sfîrşit, cînd termină, se întoarse spre bătrînelul alb şi răsuflînd adînc, întrebă:

1 Nu pentru noi, nu pentru noi, ci în numele Tău (lb. lat.).

— Domnia ta, mi se pare că te bucuri, nu-i aşa?

— Ca şi domnia ta, încuviinţă preotul.

— Chiar aşa! Cîtă vreme stai pe loc, ba faci una, ba te îngrijeşti de alta; abia cînd te suflă puţin vîntul pe cîmp, ţi se uşurează sufletul. Mi-aduc aminte că acum zece ani, cînd ne-am dus la Hotin, eram cu toţii atît de curajoşi, că deşi asta se întîmpla în noiembrie, pe o vreme foarte rea, nu puţini şi-au lepădat mantalele din cauza căldurii din inimă. E, şi Dumnezeu ne-a dat atunci o biruinţă însemnată; poate va fi şi acum la fel, că doar căpetenia e aceeaşi, iar puterea şi bărbăţia n-au scăzut deloc. Ştiu prea bine că lumea laudă pe oştenii suedezi, pe cei francezi, ba chiar şi pe nemţi, dar împotriva turcilor, ai noştri îi întrec pe toţi!

— L-am auzit şi pe rege o dată spunînd acelaşi lucru, răspunse preotul. „Nemţii, zicea, rezistă mult în focul luptei, dar cînd atacă, închid ochii, aşa că ai mei, oriunde i-aş conduce, sînt sigur că-i vor tăia, cum nici o călărime nu mai e în stare s-o facă". Şi aşa este. Dumnezeu ne-a înzestrat cu mărinimie, nu numai pe şleahtici, ci şi pe ţărani. Uite, spre exemplu, la pedestraşii noştri! Cînd îşi scuipă-n pumni şi pornesc cu muschetele înainte, nu le ţin piept nici cei mai puternici ieniceri. Am văzut-o nu o dată cu ochii noştri.

— Numai Dumnezeu să-i păstreze în viaţă pe Stach şi pe Jacek! Mă bucur că vor lupta împotriva turcilor. Dar domnia ta ce crezi, contra cui se va îndrepta cea mai mare putere păgînă?

— După judecata mea, contra împăratului, pentru că deja se află în război cu el, sprijinindu-i pe răzvrătiţii maghiari, dar turcul e în stare să adune şi două sau trei oştiri, aşa că nu se ştie unde ne va fi dat să ne întîlnim cu el.

— Nu mai încape îndoială că tocmai din această pricină noi n-avem încă un cartier general şi steagurile, potrivit veştilor primite, se mută mereu dintr-un loc în altul. Polcurile conduse de jupîn Jabłonowski stau la Trembowla; unele mărşăluiesc spre Cracovia, altele încotro e nevoie. În clipa asta, nu ştiu unde se află voievodul de Wołynia şi steagul lui Zbierzchowski. Cîteodată, îmi vine să cred că Stach nu mi-a scris, pentru că polcul lui se îndreaptă spre locurile noastre.

— Dacă are poruncă să se ducă la Cracovia, sigur că trebuie să treacă pe aici, depinde unde a stat pînă acum, aşadar de unde a plecat. S-ar putea să aflăm veşti la Radom. Acolo vom face primul popas?

— Întocmai. Aş vrea ca şi prelatul Tworkowski să vadă fata şi să ne dea vreun sfat. Trebuie să ne încredinţeze niscaiva scrisori,

ca să ne ajute cunoscuţii şi prietenii din Cracovia.

Un răstimp, nu mai spuseră nici unul nimic, apoi jupîn Cyprianowicz îşi înălţă iarăşi privirea la preotul Woynowski şi întrebă:

— Domnia ta ce crezi că se va întîmpla cînd jupîniţa se va întîlni cu Jacek la Cracovia?

— Nu ştiu, se vor întîlni sau nu se vor întîlni... Va fi, cum va voi Dumnezeu. Jacek ar putea să-şi refacă acolo averea neamului prin căsătorie, dar ea e mai săracă decît un sfînt de-al turcilor... Bogăţia nu înseamnă nimic, dar aici e vorba de fala neamului...

— Da, dar şi ea este de familie bună. Ca să nu mai vorbesc că fata e frumoasă de pică şi se ştie că se iubesc la nebunie.

— E, la nebunie!

Se vede că nu-i plăcea să discute acest subiect, fiindcă schimbă vorba:

— Mai bine să nu uităm că fata e pîndită de un tîlhar. Ţii minte, domnia ta, ce-a spus Wilczopolski?

Jupîn Serafin privi în toate părţile în adîncul pădurii şi răspunse:

— Cei doi Krzepecki nu vor cuteza, nu vor cuteza! Sîntem şi noi destul de mulţi, iar împrejur totul pare liniştit. Aş fi vrut ca jupîniţa să urce în caleaşcă pentru mai multă siguranţă, dar n-a consimţit... Nu se teme de nimic.

— E, are sînge ales, murmură preotul, dar văd că pe domnia ta te-a supus cu totul.

— Hm, puţin şi pe domnia ta, se încontră Cyprianowicz. Recunosc că aşa e. Cînd vrea să mă roage ceva, începe să clipească din ochii mijiţi şi nu mai poţi să-i refuzi nimic. Femeile se folosesc de tot felul de viclenii, dar domnia ta ai băgat de seamă că în timp ce clipeşte, îşi împreună mîinile? Aproape de Bełczączka, am să-i poruncesc să urce în caleaşcă; acum i s-a năzărit să meargă neapărat călare, pentru că, mă rog, ar fi mai sănătos.

— Pe o vreme ca asta, sigur că e mai sănătos.

— Părinte, uite ce obrăjori rumeni are!

— Ce-mi pasă mie de rumeneala ei?! se prefăcu supărat preotul. Dar uite ce năframă frumoasă are.

Vremea era într-adevăr minunată, iar dimineaţa proaspătă şi înrourată. Picăturile de pe acele pinilor străluceau ca diamantele în toate luminile curcubeului. Adîncurile pădurii nu mai păreau întunecate din cauza razelor soarelui de dimineaţă. Prin desişuri, ciripeau veseli grangurii. Împrejur mirosea a brad şi tot pămîntul părea să se bucure de soare şi de albastrul văzduhului fără pic de

nori.

Înaintînd astfel, ajunseră curînd la smolăria, unde fraţii Bukojemski puseseră mîna nu demult pe Marcjan Krzepecki. Temerile ei că în acest loc putea fi vreo capcană se arătară de prisos. Doar lîngă fîntînă se aflau două căruţe ţărăneşti pentru încărcat smoala, la care erau înhămaţi cai costelivi cu capetele ascunse în traistele cu grăunţe. Vizitiii stăteau lîngă cai, mîncînd pîine şi brînză, dar la vederea convoiului arătos, ascunseră cît putură de repede hrana şi, descoperindu-se, prinseră să se uite miraţi la trecători. La întrebarea dacă n-au văzut oameni înarmaţi, răspunseră că încă din zori a aşteptat aici un călăreţ, dar cînd i-a văzut, a pornit numaidecît în goană în partea opusă. Vestea îl nelinişti pe jupîn Serafin, fiindcă înţelese că era o iscoadă trimisă de Krzepecki. Prin urmare, le spuse tuturor să fie cu ochii în patru. Doi argaţi căpătară poruncă să cerceteze pădurea pe amîndouă părţile drumului, iar alţi doi fură trimişi înainte; în caz că aveau să vadă vreo ceată înarmată, trebuiau să tragă din pistoale şi să se întoarcă repede la căruţe. Se scurse totuşi un ceas fără nici un semn din partea lor. Convoiul avansa fără grabă, privind cu luare aminte înainte, înapoi şi în amîndouă părţile, dar pădurea era tăcută. Fluierau doar grangurii, iar ici şi colo răsuna bocănitul vrednicilor fierari ai copacilor, ciocănitorile. Ieşiră, în sfîrşit, într-o poiană largă şi jupîn Cyprianowicz şi preotul îi spuseră jupîniţei să descalece şi să urce în caleaşcă, întrucît acum aveau să treacă aproape de Bełczączka, ai cărui copaci şi chiar conacul ascuns printre ei se puteau vedea cu ochiul liber. Jupîniţa Sienińska privi cu emoţie la casa, unde-şi petrecuse, cînd mai bine cînd mai rău, o mare parte din viaţă. Ar fi vrut să se uite mai ales spre Wyrąbki, dar aşezarea era acoperită de teii de la Bełczączka, astfel că din caleaşcă nu se vedea nimic. Se gîndi că poate nu-i va fi dat să mai zărească niciodată aceste locuri, aşa că oftă încet, întristată.

Jupînii Bukojemski începură să se uite aprig şi sfidător la conac, la sat şi la împrejurimi, dar pretutindeni domnea liniştea netulburată. Pe întinderile scăldate în lumina soarelui păşteau oile şi caprele păzite de grupurile de copii şi cîini; unde şi unde albeau cîrduri de gîşte care, dacă n-ar fi fost căldura verii, ar fi putut fi luate drept pete de zăpadă rămase prin adîncituri; alminteri, împrejurimile păreau pustii. Jupîn Cyprianowicz, vrînd să arate că nu-i lipseşte curajul şi nu-i păsa de ameninţările jupînilor Krzepecki, porunci înadins să poposească în acel loc şi să lase caii să „răsufle". Convoiul se opri deci în mijlocul valurilor de secară vălurite de vînt; liniştea cîmpurilor nu era tulburată decît de sforăitul

cailor.

— Sănătate! sănătate! le răspundeau slujitorii.

Cu toate acestea, cel mai mic dintre fraţii Bukojemski, Marek, căruia nu-i era pe plac tăcerea din jur, se întoarse spre conac şi se apucă să strige cu pumnul ridicat:

— Veniţi aici, feciori de cîini, hai, Reteveiule, arată-te cu botul tău de cîine să ţi-l crestăm cu săbiile!

Apoi se aplecă spre caleaşcă:

— Vezi, jupîniţă, că nu se grăbesc să ne atace nici Marcjan cu ceata lui şi nici fugarii din pădure.

— Păi şi fugarii atacă? se miră jupîniţa.

— Oho, dar nu pe noi. Sînt destul de mulţi în pădurile de la Kozienice şi dinspre Cracovia. Dacă regele ar vesti iertarea vinilor, numai cei de aici ar alcătui două polcuri de pedestraşi.

— Aş prefera să ne întîlnim cu ei, decît cu ceata lui Marcjan Krzepecki, despre care slujitorii de la Bełczączka povesteau nu o dată lucruri îngrozitoare. N-am auzit ca fugarii ascunşi prin păduri să fi atacat vreun conac.

— Pentru că judecata tîlharului seamănă cu a lupului; nu sfîrtecă niciodată oaia sau vita din satul unde-şi are bîrlogul.

— Aşa-i, bine spune! întăriră ceilalţi fraţi.

Marek, bucuros de laudă, continuă s-o lămurească:

— Aşa şi tîlharul nu jefuieşte niciodată satele şi conacele din pădurea unde trăieşte, fiindcă dacă localnicii s-ar înverşuna împotriva lui, cunoscînd toate cotloanele, i s-ar da mai lesne de urmă. Iată de ce asemenea netrebnici atacă fie satele de prin alte părţi, fie pe trecători la drumul mare fără să ţină seama de numărul lor.

— Şi nu le e frică?

— Nu se tem ei de Dumnezeu, darmite de oameni.

Jupîniţa îşi schimbă repede firul gîndurilor, astfel că atunci cînd jupîn Serafin se apropie de caleaşcă, începu să clipească din ochi în felul ei şi să-l roage:

— De ce trebuie să stau în caleaşcă, de vreme ce nu ne ameninţă nici o primejdie? Nu s-ar putea să merg călare?

— Ce rost are? se împotrivi jupîn Serafin, soarele e sus şi ţi-ar arde obrăjorii. Ce te faci dacă cineva n-ar fi prea mulţumit, ai?

— La aceste cuvinte, jupîniţa se retrase repede în fundul caleştii, iar jupîn Cyprianowicz îi luă martori pe fraţii Bukojemski:

— Nu-i adevărat?

Aceştia, însă, neavînd o minte prea ascuţită, nu pricepură despre ce e vorba şi se porniră să-l întrebe:

— Cine? cine?

Aşa că jupîn Cyprianowicz ridică din umeri şi spuse:

— Preotul episcop de Cracovia, împăratul nemţilor şi regele Franţei.

Apoi făcu un semn şi cavalcada porni mai departe.

Trecură de Bełczączka şi parcurseră din nou cîmpuri ogorîte şi lunci, întinderi mari descoperite, străjuite la orizont de marginea vineţie a pădurilor. Al doilea popas îl făcură la Jedlnia, unde berarii din partea locului, tîrgoveţii şi ţăranii îşi luară rămas bun de la preotul Woynowski, iar spre seară, ajunseră la Radom şi înnoptară acolo.

Marcjan Krzepecki nu dăduse nici cel mai mic semn de viaţă. Aflară că în ajun fusese la Radom şi băuse cu ciracii lui, dar noaptea o petrecuse acasă. Preotul şi jupîn Cyprianowicz răsuflară uşuraţi, socotind că scăpaseră de orice primejdie.

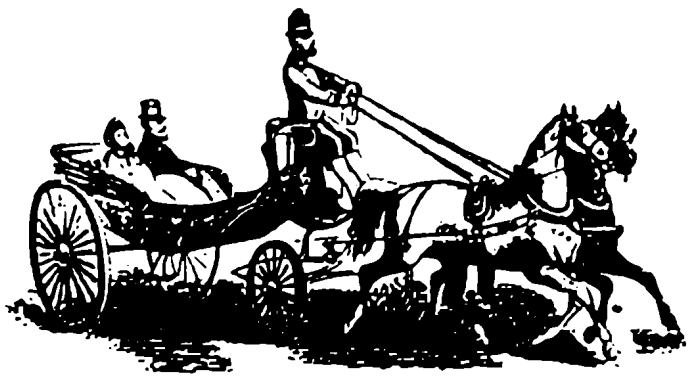

CAPITOLUL XXIX

Prelatul Tworkowski le dădu scrisori către preotul Hacki, ajutorul de cancelar Gniński, despre care ştia că strînge cu banii lui un steag pentru viitorul război, şi către jupîn Matczyński. Îi întîmpină cu bucurie pe jupînița Sienińska, pe vechiul lui prieten, preotul Woynowski, şi pe jupîn Cyprianowicz, un bun cunoscător al limbii latine, ce-i înţelegea toate citatele şi sentenţiile. Auzise şi el de ameninţările lui Marcjan Krzepecki, dar nu prea le lua în seamă, gîndind că dacă avea de gînd să atace convoiul, ar fi făcut-o în pădurea Kozienice, mai potrivită pentru asemenea intenţii decît codrii dintre Radom şi Kielce. „Tînărul nu te va ataca, îl asigură pe jupîn Cyprianowicz, iar bătrînul nu te va provoca la duel, fiindcă ar avea de-a face cu mine şi ştie că afară de actele religioase, mai am şi alte mijloace de a-l pedepsi". Îi ospeţi deci o zi întreagă şi-i lăsă să plece abia în faptul serii. Şi pentru că orice primejdie părea înlăturată, jupîn Cyprianowicz consimţi să călătorească noaptea, mai ales că începuseră şi căldurile.

Merseră totuşi preţ de vreo milă la lumina zilei. Pe malul rîului Oronka, revărsat din loc în loc în mlaştini periculoase, începeau iarăşi în acele timpuri păduri necuprinse de pin, ce înconjurau aşezările Orońsk, Sucha, Krogulcza, întinzîndu-se pînă la Szydłowiec şi mai departe, spre Mroczków şi Bzin, pînă hăt! spre Kielce. Mergeau încet, deoarece vechiul drum înainta uneori printre dune şi nisipuri, alteori însă, coborînd mult, se preschimba într-un fel de zăgazuri noroioase între ochiurile mocirlelor, peste care nu putea trece nici carul, nici călăreţul; doar omul pe jos se încumeta să treacă, dar călătorii noştri, simţindu-se în putere, nu se îngrijorau deloc, fericiţi că mergeau pe răcoare; oamenii nu mai sufereau de căldură, iar caii nu se mai chinuiau din cauza tăunilor.

În curînd, se lăsă o noapte senină şi luminoasă. Era lună plină. Deasupra pădurii, se înălţă talgerul uriaş, roşu, ce se micşora pe măsură ce urca pe firmament, apoi albind cu totul, pluti pe cerul întunecat al nopţii. Vîntul contenise. Pădurea era cufundată într-o tăcere adîncă, întreruptă doar de chemările boilor de baltă din eleşteele îndepărtate şi ale brotăceilor din iarba de pe luncile apropiate.

Preotul Woynowski intonă: „Binevenită fii, Fecioară înţeleaptă, casă dragă Domnului", iar cei patru băşi ai jupînilor Bukojemski şi glasul lui jupîn Cyprianowicz răspunseră: „împodobită de masa de aur şi şapte coloane"; corului i se alăturară jupîniţa Sienińska, urmată de slujitori, şi o vreme pădurea răsună de cîntecul cucernic. După ce cîntară şi rostiră toate rugăciunile, se aşternu iarăşi tăcerea. Preotul, fraţii şi jupîn Serafin mai discutară un răstimp cu glasuri coborîte, apoi se porniră să moţăie, iar în cele din urmă, adormiră de-a binelea.

De aceea, nu mai auziră nici îndemnurile vizitiilor: „dii! dii!" şi sforăitul cailor, nici plescăitul noroiului sub copite pe stăvilarul lung ce înainta prin mlaştina vîscoasă, acoperită cu papură şi obligeană, pe care începuseră să meargă îndată după miezul nopţii. Îi trezi abia strigătul argatului dinaintea convoiului:

— Stai! stai!

Deschiseră ochii cu toţii. Jupînii Bukojemski se îndreptară în şa şi se repeziră înainte.

— Ce-i acolo?

— Drumul e închis! Un şanţ de-a curmezişul, iar dincolo de el, o stavilă!

Săbiile fraţilor scrîşniră ieşind din teacă şi luciră în lumina lunii.

— La arme, e o capcană!

Jupîn Cyprianowicz veni într-o clipă la faţa locului şi înţelese; n-avea rost să se mai amăgească, digul era întrerupt de un şanţ larg, dincolo de care clădăriseră o grămadă uriaşă de pini cu ramuri cu tot. Cei ce închiseseră drumul în acest fel, se vede că lăsaseră convoiul să intre pe dig, ca să-l atace din spate, căci pe a-mîndouă părţile nici vorbă să coboare.

— Puneţi mîna pe sîneţe şi pistoale! tună glasul preotului Woynowski. Vin!

La vreo sută de paşi înapoia lor, siluete întunecate, ciudate, pătrate, cu totul deosebite de ale oamenilor, se tîrîră pe dig şi alergară spre care.

— Foc! comandă preotul.

Răsunară bubuituri şi jeturile de flăcări orbitoare sfîşiară întunericul străveziu al nopţii. Se prăbuşi doar o siluetă, dar celelalte îşi grăbiră goana, urmate de altele, tot mai multe.

Hîrşit cu războaiele, preotul Woynowski ghici numaidecît că atacatorii purtau în faţă maldăre de trestie, răchită sau paie şi de aceea prima salvă avusese un rezultat atît de neînsemnat.

— Foc! Pe rînd! cîte patru! şi în genunchi! strigă.

Doi argaţi aveau trombloanele încărcate cu mitralie. Aceştia, cînd ajunseră lîngă ceilalţi, traseră în picioarele tîlharilor. Izbucniră strigăte de durere şi de astă dată şirul de mănunchiuri dinainte se prăvăli în noroi, dar al doilea, sărind peste cei căzuţi, se apropie şi mai mult de care.

— Foc! răsună comanda pentru a treia oară.

Şi salva detună din nou, şi mai eficientă; năvala fu oprită pentru o clipă şi în grămadă se iscă învălmăşeală.

Preotul îşi recăpătă curajul, deoarece înţelese că atacatorii greşiseră în alegerea locului. De bună seamă, în caz că învingeau, n-ar mai fi scăpat nimeni din tot convoiul şi asta avuseseră în vedere în primul rînd. În schimb, neputînd să înconjure carele din toate părţile, erau siliţi să atace numai pe dig, aşadar nu prea mulţi deodată, ceea ce iarăşi înlesnea apărarea. În acest fel, cinci sau şase oameni curajoşi şi puternici puteau să ţină piept fie şi toată noaptea.

Tîlharii începură şi ei să tragă, dar din cauza puştilor proaste nu pricinuiră prea multă pagubă. După primul foc, nimeriră doar un cal şi un slujitor în pulpă. Atunci jupînii Bukojemski se rugară să-i lase să se năpustească asupra vrăjmaşilor, făgăduind să-i rostogolească pe toţi în mlaştina din stînga şi dreapta drumului; pe cei ce aveau să scape, îi vor călca în picioarele cailor. Preotul, însă, vrînd să-i păstreze pentru năvala din urmă, nu le îngădui, poruncindu-le să tragă cu sîneţele de departe, în timp ce jupîn Cyprianowicz avea să supravegheze drumul dinspre şanţul de pe dig.

— Dacă n-o să ne atace şi din partea asta, îl asigură, n-o să ne facă nimic, dar şi aşa o să ne vindem scump pielea.

Apoi alergă pentru o clipă la caleaşcă, în care se aflau jupîniţa Sienińska şi jupîneasa Dzwonkowska. Amîndouă se rugau cu voce tare, dar nu păreau înspăimîntate.

— Nu-i nimic! le încurajă, nu vă speriaţi!

— Nu ne temem, răspunse fata. Aş vrea să urc pe cal...

Împuşcăturile îi acoperiră cuvintele. Descumpăniţi un răstimp, tîlharii atacară din nou pe dig cu un curaj ciudat, fiindcă era limpede că nu vor izbuti nimic pe această parte.

„Hm! se gîndi preotul, dacă n-ar fi femeile, am putea sări asupra lor".

Şi începu să chibzuiască dacă n-ar fi mai bine să-i repeadă înainte pe fraţii Bukojemski, însoţiţi de încă patru slujitori, cînd deodată privi pe de lăturea digului şi se cutremură.

Din amîndouă părţile, prin mlaştină, apărură grupuri de oameni şi sărind din tufă în tufă sau pe maldăre de trestie presărate

dinadins înainte, începură să fugă spre care.

Preotul întoarse spre ei cît putu de repede două rînduri de slujitori, dar pricepu dintr-o dată mărimea primejdiei. Acum erau înconjuraţi din trei părţi. Slujitorii fuseseră într-devăr bine aleşi, flăcăi unul şi unul care mai luaseră parte şi la alte încăierări, dar erau prea puţini, mai ales că unii trebuiau să aibă grijă de cai. Devenea tot mai clar că după primul foc, neîndestulător avînd în vedere numărul atacatorilor, înainte ca sîneţele să fie încărcate din nou, va începe lupta piept la piept şi cei mai slabi vor pieri.

Mai rămînea un singur mijloc, să-şi deschidă drum înapoi pe dig, adică să lase carele, să poruncească fraţilor Bukojemski să mă-ture totul înaintea lor şi să se strecoare după ei cu femeile la mijloc. Aşadar, în timp ce pe de lături se trăgea în amîndouă părţile, preo-tul le spuse femeilor să încalece şi alcătui formaţia de atac. În faţă, se aşezară cei patru fraţi, după ei şase slujitori, apoi jupîniţa Sie-nińska şi jupîneasa Dzwonkowska, iar pe margini preotul şi jupîn Cyprianowicz; la urmă, se înşiruiră opt slujitori pe două rînduri. După ce aveau să iasă de pe dig, bătrînul voia să ajungă în primul sat, să adune toţi ţăranii şi să se întoarcă la locul luptei pentru a recuceri carele. Stătu la îndoială o vreme şi abia cînd tîlharii de pe amîndouă părţile ajunseră la zece-cincisprezece paşi de dig, iar dinapoia şanţului se auziră strigăte sălbatice, răcni:

— Loveşte!

— Loveşte! tunară jupînii Bukojemski şi porniră ca un uragan ce nimiceşte totul în calea lui. Apropiindu-se, îşi ridicară caii în două picioare şi se prăpăstuiră peste ceata de ucigaşi îngrămădiţi, călcînd oamenii, îmbrîncindu-i în mlaştină, răsturnînd şiruri în-tregi şi izbind cu săbiile fără milă şi fără istov. Se auziră îndată ţipete şi plescăitul trupurilor căzute în noroiul de lîngă dig, dar ei îndemnară înainte, rotindu-şi braţele ca aripile morilor de vînt, învîrtite tot mai repede de suflarea vijeliei. Unii dintre atacatori săreau de bunăvoie în mlaştină, ca să scape de călăreţii înfricoşăto-ri; alţii se apărau de ei cu furci şi ciomege. Ghioagele şi suliţele se ridicau împotriva celor patru fraţi, dar ei îşi înălţau caii în două picioare din nou şi frîngînd totul înainte, avansau ca viforul prin lăstărişul pădurii.

Dacă drumul n-ar fi fost îngust şi oamenii ar fi avut pe unde să fugă, dacă cei din spate nu i-ar fi împins pe cei din faţă, jupînii Bukojemski ar fi ajuns la capătul digului. Dar pentru că nu puţini tîlhari preferau să se bată, decît să se înece în mocirlă, împotrivirea lor creştea, devenind tot mai îndîrjită. Se înfierbîntaseră şi atacatorii. Luptau acum nu numai pentru pradă şi pentru a răpi pe

cineva, ci şi din cauza înverşunării. În momentele cînd conteneau strigătele, se auzeau scrîşnete de măsele şi blesteme. Avîntul jupînilor Bukojemski fu în sfîrşit oprit. Atunci le trecu prin minte că s-ar putea să piară aici.

Iar cînd răsunară deodată înaintea lor tropote de copite şi izbucniră strigăte prin toate tufişurile din jurul mlaştinii, se convinseră că le bătuse ceasul din urmă, aşa că începură să lovească şi mai cu sîrg, ca să nu-şi dea viaţa prea ieftin.

Se petrecu însă un lucru neînţeles. Dinapoia tîlharilor răbufniră strigăte numeroase: „Loveşte!" şi săbiile scînteiară în razele lunii. Călăreţi necunoscuţi se porniră să-i taie şi să-i frîngă din cealaltă parte pe tîlharii înspăimîntaţi de atacul neaşteptat. Capătul din spate al digului era închis, nu le mai rămînea decît să scape pe de lături. În timp ce unii se mai împotriveau cu disperare, cei mai mulţi săreau ca raţele în clisa de turbă ce se desfăcea îndată sub greutatea lor. Aşa că se agăţau de ţipirig, de papură şi de trestii, se tupilau după tufişuri sau se întindeau pe burtă, ca să nu se scufunde dintr-o dată. Doar un grup restrîns, înarmat cu coase alungite, se mai apără un timp cu turbare, rănind cîţiva călăreţi, dar în curînd şi această mînă de oameni, văzînd că nu mai au nici o scăpare, aruncară armele şi căzură în genunchi, cerşind îndurare. Fură lăsaţi în viaţă pentru mărturisiri.

Atunci călăreţii din amîndouă părţile se întîlniră şi îndată începură întrebările:

— Stai! Cine sînteţi?

— Dar voi?

— Cyprianowicz de la Jedlinka.

— Pe legea mea, sînt ai noştri!

Doi călăreţi ieşiră numaidecît din rînduri. Unul se aplecă spre oblîncul lui jupîn Cyprianowicz şi luîndu-i mîna, i-o acoperi de sărutări, celălalt se aruncă în braţele preotului.

— Stanisław! exclamă jupîn Serafin.

— Jacek! strigă preotul.

După ce sfîrşiră cu îmbrăţişările, jupîn Cyprianowicz îşi recăpătă glasul cel dintîi:

— Pentru Dumnezeu, ce căutaţi voi aici?

— Steagul nostru merge la Cracovia. Eu şi Jacek ne luaserăm cîteva zile slobode, ca să venim la Jedlinka, dar la popasul de la Radom, am aflat că domnia ta, preotul Woynowski şi fraţii Bukojemski plecaseră cu un ceas înainte pe drumul spre Kielce...

— Preotul Tworkowski v-a spus?

— Nu! Evreii de la Radom. Cu preotul nu ne-am întîlnit. Cînd

am aflat, nu ne-am mai dus la Jedlinka şi am venit şi noi cu steagul, gîndind că ne vom încrucişa pe drum. Cînd, pe la miezul nopţii, am auzit deodată împuşcături... Aşa că am sărit cu toţii în ajutor, gîndind că tîlharii fugiţi în pădure au atacat niscaiva călători. Habar nu aveam că sînteţi domniile voastre. Slavă Domnului, slavă Domnului că n-am sosit prea tîrziu!

— Nu ne-au atacat tîlharii, ci Krzepecki. Voiau să pună mîna pe jupîniţa Sienińska, e şi ea cu noi.

— Pe viul Dumnezeu! exclamă Stanisław, Jacek o să-şi dea duhul de...

— Ţi-am scris despre ea, dar se vede că n-ai primit scrisoarea.

— Pentru că sîntem de trei săptămîni pe drum. Eu n-am mai scris, fiindcă aveam să vin acasă...

Strigătele de izbîndă ale jupînilor Bukojemski, ale slujitorilor şi oştenilor le întrerupseră vorbirea. În aceeaşi clipă, dădură fuga şi argaţii cu torţe aprinse; jupîn Cyprianowicz poruncise să se ia mai multe, ca să aibă cu ce lumina în nopţile întunecoase.

Pe dig, se făcu lumină ca ziua şi în strălucirea făcliilor, Taczewski o zări pe jupîniţa Sienińska pe calul sur.

Şi amuţi la această privelişte; văzînd uluirea tînărului, preotul Woynowski rosti:

— Adevărat, e şi ea cu noi.

Jacek îşi apropie calul şi se opri lîngă jupîniţă, după care se descoperi şi rămase aşa înaintea ei fără o vorbă, cu răsuflarea aproape tăiată şi faţa albă ca varul.

Curînd, chipiul îi scăpă din mînă, ochii i se închiseră, iar capul îi căzu pe coama calului.

— E rănit! strigă Łukasz Bukojemski.

CAPITOLUL XXX

Jacek era rănit, într-adevăr. Unul dintre tîlharii care se apăraseră pînă în ultima clipă, îl împunsese cu coasa în braţul stîng, iar pentru că mărşăluiau fără platoşe şi umărare, vîrful ascuţit îl crestase destul de adînc de la umăr pînă la cot. Tăietura nu era prea gravă, dar sîngera din belşug, de aceea tînărul leşinase. Preotul Woynowski porunci să-l culce într-o căruţă şi legîndu-i rana, îl lăsă în grija femeilor. Jacek deschise îndată ochii şi începu să se uite ca la soare la chipul jupiniţei Sienińska, aplecat deasupra lui.

În acest timp, slujitorii astupară şanţul cît ai bate din palme şi dădură pinii la o parte. Convoiul şi steagul de oşteni străbătură digul şi ajunseră la drum uscat, unde se opriră să se odihnească, să pună rînduială în lucruri şi să cerceteze prinşii. De la Taczewski, preotul se duse la jupînii Bukojemski, să vadă dacă nu erau şi ei vătămaţi. Nici pomeneală! Caii aveau sumedenie de zgîrieturi şi împunsături uşoare, ei însă, nu numai că erau sănătoşi, ci şi bine dispuşi, întrucît îi lăudau cu toţii pentru bărbăţia lor: „înainte de război, au căsăpit mai mulţi oameni decît oştenii de meserie în ani întregi de trudă".

— Domniile voastre, îi firitiseau unii, s-ar cuveni să vă înrolaţi la jupîn Zbierzchowski. Toată lumea ştie, şi cu ajutorul lui Dumnezeu va afla din nou, că steagul nostru deţine primul loc chiar printre husari, de aceea, jupîn Zbierzchowski nu primeşte prea uşor pe fiecine, dar unor cavaleri atît de destoinici, ca domniile voastre, nu le va face greutăţi, iar noi ne vom bucura din toată inima.

Jupînii Bukojemski ştiau că aşa ceva nu era cu putinţă, deoarece n-aveau cu ce să-şi plătească oamenii, caii şi lucrurile necesare oştenilor din steagurile de elită. Ascultară totuşi măguliţi îndemnurile şi cînd bidoanele de tablă începură să treacă din mînă în mînă, nu se lăsară întrecuţi de nimeni nici în această privinţă.

În vreme ce se întîmplau toate acestea, oştenii scoteau tîlharii de păr de prin noroaie şi-i aduceau înaintea lui jupîn Zbierzchowski, a lui jupîn Cyprianowicz şi a preotului. Nu scăpă nici unul, fiindcă în steagul care, afară de cei trei sute de oşteni, număra nouă sute de slujitori, erau destui oameni ca să înconjure toată mlaştina

şi amîndouă capetele digului. Vederea prinşilor îl uimi totuşi foarte mult pe jupîn Serafin. Se aştepta să găsească printre ei, cum îl prevenise pe fiul său, pe Marcjan Krzepecki şi ceata lui de şleahtici de la Radom. Cînd colo, înaintea lui se afla o grămadă de haimanale mînjite de noroi şi mirosind a turbă, alcătuită, ca şi altele de acelaşi fel, din dezertori din pedestrimea recrutată de pe domeniile regale, din tot felul de lepădături, slujitori fugiţi de la casele magnaţilor şi ţărani robi, într-un cuvînt, din hoţii ce se îndeletniceau cu jaful la drumul mare şi prin păduri. O mulţime de asemenea cete bîntuiau îndeosebi în ţinutul împădurit al Sandomierzului şi întrucît se formau din oameni în stare de orice, ameninţaţi de pedepse aspre dacă erau prinşi, atacurile lor erau deosebit de îndrăzneţe şi încăierările cu ele destul de îndîrjite.

Căutarea prin mlaştini mai dură un răstimp, apoi jupîn Cyprianowicz îi spuse lui Zbierzchowski:

— Jupîne plocovnic, credeam că e altcineva, ăştia însă sînt nişte fugari de rînd. Cu toate acestea, îţi mulţămesc cu inima recunoscătoare domniei tale şi întregului steag pentru ajutor, fiindcă fără el, n-am mai fi privit acum la răsăritul soarelui.

Jupîn Zbierzchowski zîmbi şi îi răspunse:

— Iată de ce sînt bune marşurile de noapte! Oamenii nu suferă de căldură şi pe deasupra poţi să mai ajuţi pe cîte cineva. Domnia ta vrei să cercetezi prinşii numaidecît?

— După ce i-am văzut de aproape, nu-i neapărată nevoie. Şi aşa judecata de la oraş îi va da pe mîna călăului.

La acestea, un ţăran înalt şi osos, cu faţa umflată şi cu părul gălbui, ieşi din rîndul prinşilor şi ploconindu-se la scara lui jupîn Cyprianowicz, îl vesti:

— Preamărite stăpîne, dacă ne dăruieşti viaţa, am să spun adevărul. Noi sîntem fugari obişnuiţi, dar atacul n-a fost tot aşa.

Auzindu-l, preotul şi jupîn Serafin se priviră cu mirare.

— Tu cine eşti? întrebă preotul.

— Cel mai mare peste ei. Am fost doi, fiindcă erau două cete unite, dar celălalt a murit. Iertaţi-ne şi am să spun adevărul.

Preotul stătu o clipă pe gînduri, apoi rosti:

— De judecată, nu vă putem scăpa, dar şi aşa, tot e mai bine să mărturisiţi de bunăvoie, decît s-o faceţi în chinuri. S-ar putea ca în acest caz şi oamenii şi Dumnezeu să se arate mai milostivi cu voi.

Ţăranul se uită la oamenii lui, cumpănind dacă să vorbească sau să tacă, iar preotul adăugă:

— Dacă vei mărturisi numai adevărul, am mai putea face ceva

pentru voi, anume să vă luăm apărarea în faţa regelui şi să vă încredinţăm îndurării sale; cum acum are nevoie de flăcăi zdraveni la pedestrime, va cere tribunalului să nu fie prea aspru.

— Dacă-i aşa, am să spun totul, răspunse ţăranul. Pe mine mă cheamă Obuch, iar cealaltă căpetenie era Kos; pe amîndoi ne-a năimit un şleahtic, ca să vă atacăm pe luminăţiile voastre.

— Ştii cum se numeşte şleahticul acela?

— Eu nu l-am cunoscut, fiindcă sînt din altă parte, dar Kos îl ştia şi mi-a spus că-l cheamă Wysz.

Preotul şi Cyprianowicz se priviră iarăşi uimiţi.

— Wysz, zici?

— Chiar aşa.

— Era singur?

— Nu, mai era un tînăr subţirel şi slab.

— Jupîn Serafin se apropie de preot şi-i şopti:

— Nu sînt ei...

— Dar poate să fie ceata lui Marcjan.

După care îl întrebă pe ţăran:

— Şi ce v-au spus?

— Ne-au spus aşa: „Treaba voastră ce faceţi cu oamenii; căruţele şi prada sînt ale voastre. În caleaşcă, însă, se află o jupiniţă, pe care trebuie s-o prindeţi şi s-o duceţi pe căi ocolite între Radom şi Zwoleń spre Policzna. Dincolo de Policzna, vom ataca ceata voastră şi o vom lua cu noi. S-o apăraţi chipurile, dar în aşa fel, încît să nu ne vătămaţi oamenii. Pentru asta, o să căpătaţi cîte un taler de căciulă, afară de ce veţi găsi prin căruţe".

— Acum e limpede! se bucură preotul.

— Numai cei doi au vorbit cu voi?

— A mai venit unul mai tîrziu, noaptea, care ne-a dat cîte un zlot arvună, dar deşi era întuneric ca într-o pivniţă, l-a recunoscut un om al meu, fiincă era dintre robii lui, şi zicea că e jupîn Krzepecki.

— Oho! iată-l şi pe el! exclamă jupin Cyprianowicz.

— Omul tău este aici, sau a murit? se interesă preotul.

— Aici sînt, răspunse un glas din apropiere.

— Vino lîngă noi. Tu l-ai recunoscut pe jupîn Krzepecki? În ce fel, de vreme ce era atît de întuneric, de-ţi băgai degetele în ochi?

— Păi, eu îl cunosc de mic. L-am recunoscut şi după picioarele strîmbe, şi după capul înfundat între umeri, şi după glas.

— A vorbit cu tine?

— A vorbit, iar pe urmă l-am auzit discutînd cu cei care ve-

niseră cu el.

— Ce le-a spus?

— Le-a spus aşa: „dacă puteam să vă las banii, nu mai veneam pînă aici, chiar dacă noaptea era şi mai întunecoasă..."

— Ai să mărturiseşti înaintea primarului sau a starostelui de la oraş?

— Am să mărturisesc.

Atunci jupin Zbierzchowski se adresă slujitorilor:

— Pe omul acesta să-l păziţi ca pe ochii din cap.

CAPITOLUL XXXI

După care, începură să se sfătuiască. Jupînii Bukojemski erau de părere să schimbe veşmintele jupiniţei cu ale primei femei întîlnite în cale, s–o urce pe cal, s–o înconjure cu argaţi şi cu scutieri travestiţi în tîlhari şi să se ducă la locul hotărît de Marcjan, iar cînd acesta avea să–i atace, să pună mîna pe el şi să–l pedepsească pe loc, ori să–l lase în seama tribunalelor din Cracovia. Ei înşişi se oferiră din toată inima să conducă alaiul şi jurară că–l vor aduce pe Marcjan legat la picioarele jupiniţei Sienińska. La început, propunerea tinerilor plăcu tuturor, dar cînd cumpăniră mai bine, înţeleseră că săvîrşirea ei era deosebit de trudnică. Jupîn Zbierzchowski putea şi avea dreptul să ajute la nevoie nişte călători întîlniţi întîmplător pe drum, dar nu–i era îngăduit şi nu voia să–şi angajeze oştenii în treburile altora. Pe de altă parte, de vreme ce printre atacatori se găsise un om gata să arate judecăţii pe principalul vinovat, acesta putea fi oricînd tras la răspundere şi pedepsit după cum merita. Iată de ce şi jupîn Serafin, şi preotul Woynowski ajunseră la convingerea că după război vor avea destul timp pentru asta, deoarece nu era de presupus că amîndoi Krzepecki, posedînd moşii însemnate, le vor părăsi şi vor fugi. Numai jupînii Bukojemski nu căzură de acord, deoarece ei ar fi preferat să sfîrşească treaba acum. Declarară chiar că, de vreme ce lucrurile stau aşa, vor pleca numai ei cu slujitorii să–l aducă pe Marcjan, dar jupîn Cyprianowicz nu le dădu învoire. Îi convinse, însă, Jacek, care–i imploră să–l lase pe Krzepecki în seama lui.

— Eu nu–l voi chema în judecată, îi asigură, dar după ce–am auzit de la domniile voastre, dacă nu voi muri în luptă, mă jur pe Dumnezeu din cer că–l voi găsi şi abia atunci se va arăta dacă sentinţa tribunalului n–ar fi fost mai uşoară şi mai plăcută pentru el.

Ochii lui „feciorelnici" sticliră atît de ameninţători, încît cei patru fraţi, se înfiorară; ştiau prea bine cît de ciudat se împleteau în sufletul lui Jacek blîndeţea, înflăcărarea şi amintirea nedreptăţilor încercate.

Mai repetă de cîteva ori: „vai lui! vai lui!" şi păli iarăşi din cauza sîngelui pierdut mai înainte. Se luminase de–a binelea. Au-

rora dimineţii arunca peste lume culori trandafirii şi scînteia în picăturile de rouă agăţate de trestii, papură, frunzele copacilor şi de acele pinilor pitici ce creşteau ici şi colo pe malurile mlaştinii. Jupîn Zbierzchowski porunci prinşilor să îngroape trupurile morţilor, ceea ce făcură destul de repede, fiindcă turba moale se lăsa îndepărtată cu uşurinţă de lopeţi, şi cînd pe dig nu mai rămase nici o urmă de luptă, convoiul porni mai departe spre Szydłowiec.

Jupîn Cyprianowicz o sfătui pe jupîniţă să urce din nou în caleaşcă şi să doarmă bine înainte de popas, dar ea declară sus şi tare că nu-l va lăsa singur pe Jacek, aşa că nici măcar preotul Woynowski nu mai încercă s-o abată de la această hotărîre. Rămaseră deci numai ei doi şi vizitiul, deoarece jupîneasa Dzwonkowska era atît de toropită de somn, încît urcase curînd în caleaşcă.

Jacek zăcea pe spate pe mănunchiurile de fîn aşezate într-o parte de-a lungul brişteî, iar ea şedea de cealaltă parte, aplecîndu-se întruna spre braţul lui rănit şi veghind ca sîngele să nu-i iasă prin legătură. La răstimpuri, ducea la gura rănitului burduful de vin vechi, care se vede că făcea minuni, fiindcă după o vreme i se uri să stea culcat şi-i porunci vizitiului să tragă fînul de sub picioare.

— Prefer să stau în capul oaselor, spuse, pentru că mi-am recăpătat puterile.

— Şi rana n-o să te doară mai rău?

Jacek îşi întoarse ochii spre chipul rumeior şi rosti cu glasul şoptit şi trist:

— Am să-ţi răspund, jupîniţă, cum a răspuns odinioară un cavaler cînd regele Łokietek[1], văzîndu-l străpuns de suliţele cruciaţilor pe cîmpul de luptă, l-a întrebat dacă-l doare foarte rău. Viteazul a arătat spre răni şi a murmurat: „Asta doare mai puţin".

Jupîniţa Sienińska îşi coborî pleoapele.

— Ce doare mai rău? şopti.

— Pe mine mă chinuiesc mai rău inima plină de dor, despărţirea şi nedreptăţile îndurate.

O vreme, doar inimile celor doi tineri începură să bată tot mai tare, căci înţeleseră că sosise clipa cînd puteau să-şi destăinuiască focul inimilor.

— Este adevărat, recunoscu jupîniţa, te-am nedreptăţit, domnia ta, atunci cînd te-am întîmpinat după duel cu faţa mînioasă şi crudă... Dar asta a fost doar o dată şi numai Dumnezeu ştie cît de rău mi-a părut pe urmă, de aceea îţi spun: sînt vinovată, domnia

1 Władysław Łokietek (cca. 1260–1333) – rege al Poloniei din 1320. A luptat împotriva fărîmiţării feudale.

ta, şi te rog din tot sufletul să mă ierţi.

Jacek îşi duse mîna sănătoasă la frunte.

— Nu asta m-a durut cel mai mult, răspunse, nu asta a fost cea mai mare suferinţă a mea!

— Ştiu, nu asta, ci scrisoarea lui jupîn Pągowski. Cum ai putut domnia ta să mă bănuieşti că am ştiut de ea sau că am luat parte la alcătuirea ei?

Începu să-i povestească pe îndelete cu glasul întretăiat, cum se întîmplase într-adevăr: cum îl implorase pe jupîn Pągowski să facă primul pas spre împăcare, cum acesta îi făgăduise că va întocmi o scrisoare părintească şi cum îi trimisese cu totul alta, despre care aflase abia mai tîrziu de la preotul Woynowski şi din care se arăta că jupîn Pągowski, schimbîndu-şi planurile, voise să-i despartă pentru totdeauna.

În timp ce istorisea, deoarece cuvintele ei însemnau pînă la un punct o mărturisire, dar şi o retrăire a unor amintiri neplăcute şi dureroase, din cauza sforţării şi de ruşine, rumeneala îi urca mereu în obraji şi ochii i se umpleau de lacrimi.

— Păi preotul Woynowski, întrebă într-un tîrziu, nu ţi-a scris domniei tale că eu n-am ştiut nimic şi n-am putut să înţeleg de ce bunătatea inimii mele a primit o răsplată atît de crudă?

— Preotul Woynowski, răspunse Jacek, m-a vestit doar că domnia ta te căsătoreşti cu jupîn Pągowski.

— Dar nu ţi-a spus şi că aş fi făcut-o doar pentru că eram o orfană părăsită... din recunoştinţă... Atunci încă nu ştiam cum s-a purtat el cu domnia ta, ştiam doar că mă dispreţuieşti şi m-ai uitat...

Jacek închise ochii şi începu să-şi deschidă inima cu o mîhnire adîncă:

— Te-am uitat?... Unde n-a dat Dumnezeu!... Am fost la Varşovia, la curtea regelui, am umblat cu steagul prin ţară, dar orice făceam şi oriunde mă aflam, nu mi-ai ieşit o clipă din inimă şi din gînd... Te-ai ţinut mereu după mine, ca umbra de om... Nu o dată, îndurerat sau obosit, te-am rugat în nopţile fără somn:

„Ai milă şi lasă-mă să te uit!". Dar tu nu m-ai părăsit niciodată, m-ai însoţit pretutindeni; ziua şi noaptea, pe cîmpul de luptă şi în tabără... Pînă cînd am înţeles că nu te voi putea smulge din pieptul meu decît o dată cu inima...

Tăcu, înecat de emoţie, dar reluă în curînd:

— ...Aşa că după aceea, am început să mă rog: „O, Doamne, lasă-mă să mor, vezi că nici cu ea nu pot, nici fără ea..." Nu mă mai aşteptam să te văd vreodată... draga mea dragă... singura fiinţă

de pe lume...

Cu aceste cuvinte, se aplecă spre ea şi îşi rezemă tîmpla de umărul ei.

— Tu, şopti, eşti ca sîngele dătător de viaţă, ca soarele pe cer... Dumnezeu a avut milă de mine şi a vrut să te mai văd... draga mea!...

Jupîniţa avea impresia că Jacek îngînă un cîntec minunat. Lacrimile îi umeziră genele şi un val de fericire îi inundă inima. Se înstăpîni iarăşi tăcerea, numai fecioara suspina îndelung, fericită, cum nu i se mai întîmplase vreodată în viaţă.

— Jacek, rosti în sfîrşit, de ce-am suferit noi atîta?

Iar el răspunse:

— Dumnezeu ne-a răsplătit însutit.

Şi pentru a treia oară se aşternu tăcerea, doar căruţa scîrţîia, înaintînd alene prin nisipul drumului larg. Dincolo de pădure, ieşiră la cîmpul deschis, scăldat în soare, cu lanuri de secară presărate din belşug cu maci roşii şi albăstrele. Domnea o linişte adîncă. Deasupra tarlalelor secerate, ici şi colo încremeneau în văzduh ciocîrliile triluind cu înfocare, la marginile cîmpului luceau secerile, iar dinspre lunca îndepărtată, verde, răzbăteau strigătele şi cîntecele păstorilor; liniştea însorită şi glasurile din jur îngînau doar fericirea şi îmbătarea lor.

Abia preotul Woynowski îi readuse cu picioarele pe pămînt; apropiindu-se pe nesimţite de brişcă, întrebă:

— Cum îţi mai este, Jacek?

Jacek tresări şi se uită la el cu ochii strălucitori, ca şi cînd s-ar fi trezit din somn.

— Ce-i, binefăcătorule?

— Cum te mai simţi?

— E, nici în rai nu poate fi mai bine!

Preotul privi cu luare aminte mai întîi la el, apoi la jupîniţă.

— Aşa?... se minună.

Şi îşi îndemnă calul înapoi la tovarăşii de drum.

Tinerii fură cuprinşi din nou de fericirea lor neţărmurită; începură să se uite unul la altul, sorbindu-se din priviri.

— Nu mă mai satur uitîndu-mă la tine!... mărturisi Jacek.

Jupîniţa îşi coborî ochii şi începu să zîmbească din colţurile buzelor, astfel că îi apărură gropiţe în obrajii trandafirii.

— Jupîniţa Zbierzchowska e mai frumoasă ca mine? întrebă încet.

Jacek o privi uluit:

— Care jupîniţă Zbierzchowska?...

Atunci copila nu mai zise nimic, mulţumindu-se să-şi rîdă în pumni cu rîsul ei răsunător ca un clopoţel de argint.

În acest timp, cînd preotul se întoarse la ai lui, oştenii care ţineau la Jacek, se porniră să-l iscodească:

— E, ce-i acolo, ce face rănitul nostru?

— Nu mai e pe lume! răspunse preotul

— Pentru Dumnezeu, ce s-a întîmplat? Cum adică nu mai e?...

— De vreme ce spune ca a ajuns în rai. *Mulier*!!!...

Jupînii Bukojemski, ca nişte oameni nu prea obişnuiţi din fire să înţeleagă dintr-o dată ce aud, continuară să se uite înfricoşaţi la preot şi descoperindu-se, cît pe ce să rostească „veşnică odihnă", cînd un hohot de rîs uriaş îi împiedică să-şi ducă gîndul cucernic la îndeplinire. În acest rîs al oştenilor, se împleteau bunăvoinţa neprefăcută şi compătimirea faţă de Jacek.

Cîţiva aflaseră de la Stanisław Cyprianowicz ce „cavaler simţitor era" şi ghiciseră cu toţii ce mult suferise, aşa că spusele preotului avură darul să-i înveselească. Îndată se auziră glasuri:

— Pe legea mea, am văzut cum se lupta cu dragostea lui, cum răspundea în dodii la întrebări şi nu-şi mai încheia veşmintele, cum uita de el, în timp ce mînca şi bea, şi cum se uita noaptea la lună; fără îndoială, acestea erau *signa* dragostei neîmpărtăşite!

Alţii adăugară:

— E drept că trebuie să se simtă în rai, că dacă nici o rană nu doare mai rău decît cea produsă de săgeata lui Amor, apoi dulceaţa dragostei împărtăşite este mai presus de orice.

Asemenea glume îşi îngăduiau prietenii lui Jacek. Unii dintre ei, ştiind prin ce primejdii trecuse jupîniţa şi cît de ruşinos se purtase Krzepecki cu ea, puseră mîna pe săbii şi porniră să strige: „Aduceţi-l aici!" alţii fură înduioşaţi de soarta fecioarei, iar cîţiva, cînd aflară cum îl pedepsiseră fraţii Bukojemski pe Marcjan, îi lăudară pentru mintea şi bărbăţia lor.

Curînd, însă, atenţia tuturor se concentră iarăşi asupra celor doi îndrăgostiţi.

— Hai să strigăm în sănătatea lor, se îndemnară, pentru cinstea *et felices rerum successus*![1] Şi porniră lărmuind cu toţii spre brişcă.

Într-o clipită, aproape tot steagul îi înconjură pe Jacek şi pe jupîniţa Sienińska. Unii începură să strige cu glasuri tunătoare: *„vivant! floreant!"* în timp ce alţii răcneau înainte de vreme: *„crescite et multiplicamini"*.

Dacă jupîniţa Sienińska se sperie cu adevărat de aceste strigăte

1 Pentru sfîrşitul fericit al lucrurilor (lb. lat.).

sau se prefăcu numai, ca o *mulier insidiosa*, nici măcar preotul Woynowski nu fu în stare să ghicească, destul că lipindu-şi căpşorul luminos de umărul sănătos al lui Jacek, începu să întrebe ruşinată şi încurcată:

— Ce-i asta Jacek? Ce se petrece?

Tînărul o înconjură cu braţul şi răspunse:

— Oamenii mi te dăruiesc, iar eu te primesc, floricica mea dragă.

— După război?...

— Înainte!

— Pentru Dumnezeu, de ce atît de repede?

Pesemne că Jacek nu auzi întrebarea, fiindcă în loc să răspundă, spuse:

— Să le mulţumim tuturor pentru bunăvoinţă.

Îşi înclinară deci capetele în amîndouă părţile, ceea ce stîrni şi mai mult înflăcărarea oştenilor. Văzînd faţa îmbujorată şi frumoasă ca aurora dimineţii a fetei, prietenii lui Jacek mai că-şi loviră pulpele de admiraţie.

— Pe legea mea! exclamară, poţi să orbeşti de-a binelea...

— Şi un înger ar fi îndrăgit-o, ce să mai vorbim de un om cu păcate.

— Nu e de mirare că se topea de dorul ei!

Şi iarăşi sute de glasuri bubuiră şi mai puternic:

— *Vivant! crescant! floreant!...*

Intrară astfel strigînd în Szydłowiec, învăluiţi în norii de pulbere aurie.

Locuitorii se înspăimîntară la început şi părăsindu-şi în faţa caselor uneltele cu care tăiau cute din gresie, se ascunseră înăuntru. Curînd, însă, dîndu-şi seama că sînt strigăte de nuntă, nu de mînie, ieşiră pe uliţe şi se amestecară cu oştenii, alcătuind o mare mulţime de oameni şi cai.

Răsunară tobele şi trîmbiţele husarilor. Se veselea toată suflarea. Pînă şi evreii, pe care frica îi ţinuse cel mai mult prin case, strigau *vivant*! deşi nu puţini habar nu aveau despre ce e vorba.

Iar Taczewski îi repeta jupiniţei Sienińska:

— Înainte! Înainte de război, de-ar fi să pier un ceas după aceea!

CAPITOLUL XXXII

Păi cum se poate? se minună preotul Woynowski la ospățul pus la cale de tovarășii de arme ai lui Jacek. Peste cinci-șase zile pornim și s-ar putea să mori în luptă; merită să te cununi înaintea campaniei, în loc să-i aștepți sfîrșitul fericit și abia după aceea să te căsătorești în liniște?

Auzindu-i cuvintele înțelepte, oștenii izbucniră în rîs; cîte unii aproape că-și puseră mîinile-n șold, iar alții se apucară să strige în cor:

— Oho, merită, părinte, și tocmai pentru că s-ar putea să piară...

Preotul se supără puțin, dar cînd cei trei sute de oșteni, împreună cu jupîn Cyprianowicz, insistară, iar Jacek nici nu voi să audă de amînare, trebui să facă așa cum voia el. Legăturile reînnoite cu cei de la curte și bunăvoința familiei regale înlăturară toate piedicile; regina declară că viitoarea jupîneasă Taczewska va rămîne pe tot timpul războiului lîngă ea, iar măria sa regele făgădui că va asista la cununie și, cînd va avea vreme, se va gîndi și la zestrea miresei. Nu uitase că multe din moșiile neamului Sieniński trecuseră în stăpînirea familiei Sobieski și înaintașii lui se ridicaseră în acest fel, se simțea deci dator față de orfană, care-l cîștigase cu frumusețea ei, stîrnindu-i mila cu atîtea nenorociri abătute asupră-i.

Jupîn Matczyński, un vechi prieten al preotului Woynowski și totodată al regelui, făgădui și el că nu va pregeta să-i aducă aminte stăpînului de față, dar asta după război, fiindcă acum, cînd pe umerii lui Jan al III-lea apăsa soarta Europei și a întregii creștinătăți, nu avea voie să-l preocupe cu alte treburi. Preotul Woynowski se bucură de făgăduiala lui, ca și cînd Jacek ar fi primit o „stărostie pe cinste", deoarece era îndeobște cunoscut că jupîn Matczyński își respecta întotdeauna cuvîntul dat, asemenea lui Zawisza[1]. La drept vorbind, el o ajutase pe jupînița Sienińska în tot ce izbîndise la Cracovia, el îi vorbise regelui de preotul Woynowski, în sfîrșit,

1 Zawisza cel Negru (? -1428) – viteaz polonez vestit, staroste de Spisz din 1420. Participant la mai multe războaie și neînvins în turniruri, s-a impus ca un simbol al dreptății și al virtuților cavalerești. În timpul campaniei lui Sigismund de Luxemburg împotriva turcilor, a fost luat prins și ucis.

tot el o cîştigase de partea fetei pe regină; deşi schimbătoare de obicei, aceasta arătă de la început multă milă şi bunăvoinţă faţă de copila neajutorată.

În astfel de împrejurări, cu sprijinul curţii regale, nu le fu prea greu să obţină scutirea de strigările din biserică de la episcopul Cracoviei. Mai înainte, însă, jupîn Serafin se străduì să găsească pentru tinerii însurăţei o locuinţă frumoasă la un negustor din Cracovia, ai cărui bunici făcuseră negoţ odinioară cu ai lui Cyprianowicz, pe vremea cînd aceştia trăiau la Lwów şi aduceau mătăsuri din Răsărit. Era o locuinţă minunată, cum în îmbulzeala de şleahtici şi căpetenii de oşteni din oraş, aveau prea puţini dintre oamenii de vază. Stanisław Cyprianowicz, hotărînd în sinea lui ca Jacek să petreacă cele cîteva zile dinaintea campaniei cu adevărat ca în rai, o împodobi cu macate şi flori proaspete; ceilalţi prieteni îl ajutară din tot sufletul, împrumutîndu-i ce aveau mai bun: ţesături, covoare şi alte asemenea lucruri costisitoare, pe care nobilii din steagurile de husari le luau cu ei şi în timpul marşurilor.

Într-un cuvînt, cu toţii se arătară binevoitori cu tînăra pereche, ajutînd-o cu ce se putea şi avea fiecare, afară de fraţii Bukojemski. În primele zile după sosirea la Cracovia, aceştia veneau şi de cîte două ori pe zi la jupînii Cyprianowicz, la Jacek şi prin cîrciumile unde beau oştenii din steagul prinţului Aleksander, dar mai apoi nu-i mai văzu nimeni. Preotul Woynowski bănuia că se îmbată pe la marginea oraşului, unde slujitorii îi văzuseră într-adevăr într-o seară şi unde miedul şi vinul erau mai ieftine, dar îndată după aceea, nu se mai auzi de ei. Purtarea lor îi înfurie pe părintele Woynowski şi pe jupînii Cyprianowicz, cărora s-ar fi cuvenit să nu uite că le datorau recunoştinţă.

— Pot fi oşteni buni, aprecie preotul, dar au minte puţină şi nu se poate conta pe ei. Au găsit niscaiva derbedei şi se simt mai bine cu ei decît în tovărăşia noastră.

Presupunerea preotului se arătă totuşi greşită, deoarece în ajunul cununiei lui Jacek, cînd locuinţa acestuia gemea de cunoscuţii veniţi să-l firitisească şi să-i aducă daruri, cei patru fraţi îşi făcură apariţia în cele mai frumoase veşminte pe care le aveau, gravi, cu feţele calme, dar pline de taină.

— Ce s-a întîmplat cu voi? întrebă jupîn Serafin.

— Am găsit urma fiarei! răspunse Łukasz.

Mateusz, însă, îl înghionti şi interveni:

— Taci din gură, nu spune înainte de vreme!

Apoi se uită la preot, la cei doi Cyprianowicz, în sfîrşit, întorcîndu-se spre Jacek, îşi drese glasul ca un om care voia să vor-

bească mai mult.

— Hai, începe o dată! îl îndemnară fraţii.

El îi privi cu ochii prostiţi şi întrebă:

— Cum începea?...

— Ce-i asta, ai uitat?...

— M-am încurcat...

— Aşteaptă... aha, acum ştiu, strigă Jan, începe aşa. „Prea vrednicul nostru..." Continuă!

— Prea vrednicul nostru Pilat... rosti Mateusz.

— De ce Pilat? îl întrerupse preotul, poate Pilade?

— Ai nimerit, părinte! se repezi Jan, da, Pilade, cum te văd...

— Vrednicul nostru Pilade! urmă iarăşi Mateusz cu curaj. Chiar dacă nu Borysten, ci însuşi Tagus, purtătorul de aur, ar curge prin părţile noastre natale, ca nişte fugari din faţa barbarilor, nu ţi-am putea oferi nimic, afară de inimile încărcate de prietenie, şi nici cu vreo amintire despre recunoştinţă n-am izbuti să cinstim cum se cuvine ziua de astăzi...

— Vorbeşte, de parc-ar sparge nuci! exclamă Łukasz cu înflăcărare.

Mateusz mai repetă de cîteva ori: „cum se cuvine... cum se cuvine... cum se cuvine..." apoi se poticni, începu să se uite la ceilalţi fraţi, cerîndu-le ajutorul din ochi, dar şi ei uitaseră cu totul ce trebuia să urmeze.

Cei de faţă se porniră să rîdă, iar jupînii Bukojemski se încruntară, ceea ce văzînd, jupîn Serafin hotărî să le vină în ajutor.

— Cine v-a alcătuit cuvîntarea asta? întrebă.

— Jupîn Gromyka din steagul lui jupîn Szumlański, răspunse Mateusz.

— Aşa este! Cal străin de călăreşti, mai lesne te poticneşti; îmbrăţişaţi-l pe Jacek şi spuneţi-i de-a dreptul ce vreţi să-i spuneţi.

— Sigur, aşa-i cel mai bine!

Şi începură să-l ia în braţe cu rîndul, apoi Mateusz rosti cu simplitate:

— Jacuś, noi ştim că tu nu eşti Pilat, iar tu ştii că după pierderea ţinutului Kiev am sărăcit de tot, pe scurt că n-avem nimic. Uite, îţi aducem şi noi ce putem, primeşte cu inimă bună şi recunoştinţă.

Îi înmînă ceva învelit într-o bucată de atlas roşu, în timp ce fraţii ceilalţi repetau înduioşaţi:

— Primeşte, Jacuś, primeşte!

— Primesc şi Dumnezeu să vă răsplătească! se bucură Jacek.

Puse pachetelul pe masă şi începu să desfacă bucata de atlas; deodată, se dădu înapoi şi exclamă:

— O, Doamne, e o ureche de om!

— Ştii a cui e? A lui Marcjan Krzepecki! tunară tuspatru.

— Oho!

Cei de faţă rămaseră de-a dreptul uluiţi, astfel că se aşternu tăcerea.

— Ptiu! strigă, în sfîrşit, preotul Woynowski.

Şi măsurîndu-i pe rînd cu priviri aspre, li se adresă de sus:

— Voi sînteţi turci, de aduceţi urechile vrăjmaşilor aici. Faceţi de ruşine oştirea creştinească şi întreaga şleahtă. Chiar dacă Krzepecki şi-ar fi meritat moartea de o sută de ori, chiar dacă ar fi fost eretic sau păgîn, tot ar fi fost o ruşine să făptuiţi asemenea lucru. L-aţi bucurat atît de mult pe Jacek, încît de scîrbă îşi scuipă şi sufletul din el! Aflaţi de la mine că pentru asemenea faptă nu veţi avea parte de recunoştinţă, ci numai de dispreţ şi ruşine. Nu există nici un steag de călărime, nici un polc de pedestraşi, care să-şi dorească astfel de barbari!

Mateusz ieşi înaintea fraţilor şi clocotind de mînie, vorbi după cum urmează:

— Iată recunoştinţa, iată răsplata, iată dreptatea şi judecata omenească!

Dacă ar fi spus-o un om ca noi, mai mult ca sigur că lîngă urechea de pe masă ar fi apărut încă una, dar cînd o faţă bisericească vorbeşte astfel, Dumnezeu s-o judece şi să ţină partea nevinovăţiei! Părinte, domnia ta ne întrebi dacă sîntem turci, iar eu întreb la rîndul meu: crezi cu adevărat că am tăiat urechea unui mort?... O, fraţii mei buni, sărmani fără vină, aţi ajuns să fiţi numiţi turci, duşmani ai credinţei!...

Glasul începu să-i tremure, deoarece părerea de rău îi învinse mînia, în timp ce fraţii ceilalţi, uluiţi de bănuiala nedreaptă, se împotriviră cu glasuri pline de jale:

— Ne-au făcut turci!

— Vrăjmaşii credinţei!

— Păgîni neruşinaţi!...

— La dracu', spuneţi o dată cum a fost! îi luă la zor preotul.

— Łukasz i-a retezat urechea lui Marcjan în duel.

— Ce caută Krzepecki aici?

— A venit acum cinci zile... În urma noastră...

— Să vorbească unul din noi!

Preotul se întoarse spre cel mai mare:

— Spune tu, Jane, dar să nu baţi cîmpii!

— Un cunosut de-al nostru, oştean în steagul prinţului episcop de Sandomierz, începu Jan, ne-a spus întîmplător cu cinci zile în urmă că a văzut într-o vinărie pe uliţa Kazimierz o arătare: „Un şleahtic, zice, ca un trunchi de copac, cu capul uriaş, atît de înfundat în trup, de-i ajung umerii la urechi; are picioarele scurte şi strîmbe şi bea ca un balaur. N-am mai văzut în viaţa mea, zicea, o maimuţă mai urîtă!" Atunci noi, cum ne-a dăruit Dumnezeu din născare să înţelegem totul din zbor, am privit unul la altul: Te pomeneşti că e Krzepecki? L-am rugat pe oştean să ne ducă la vinărie şi ne-a dus. Se lăsase întunericul, dar cînd ne-am uitat înăuntru, am văzut într-un colţ, înnegrind ceva la o masă. Łukasz s-a apropiat şi a scăpărat în faţa celui ce se ascundea acolo: „Krzepecki!" a strigat şi l-a înhăţat de grumaz. Am pus mîna pe săbii, dar Marcjan, văzînd că n-are încotro, pentru că-i aţineam calea spre uşă, unde nu începe să sară înaintea noastră! Întocmai ca un cocoş! „Ce vreţi, ucigaşilor, zice, credeţi că mi-e frică? Hai, treceţi la rînd cîte unul, nu toţi grămadă, că nu sînteţi tîlhari, ci şleahtici!"

— Netrebnicul! îl întrerupse preotul, dar el ce altceva a vrut să ne facă nouă?

— Asta i-a spus şi Łukasz: „A, fecior de căţea, cine-a trimis ceata de hoţi împotriva noastră? Ar trebui să te dau în seama călăului, dar pentru că aşa vom sfîrşi mai repede..." A atacat îndată şi lupta a început. După a treia sau a patra încrucişare de săbii, l-a lovit dintr-o parte şi i-a retezat urechea. Mateusz a ridicat-o de jos şi a strigat: „Nu i-o tăia şi pe a doua, lasă-ne-o nouă. Asta va fi pentru Jacek, iar cealaltă pentru jupiniţa Sienińska". Marcjan, însă, a scăpat sabia din mînă, fiindcă îi curgea sînge din belşug, şi a leşinat. I-am turnat apă în cap şi vin în gură, gîndind că-şi va reveni şi va lupta cu următorul, dar totul a fost în zadar. S-a trezit, într-adevăr, şi a spus: „De vreme ce aţi făcut singuri dreptate, nu mai aveţi de ce să vă războiaţi", apoi a căzut iarăşi în nesimţire. Am plecat şi noi, părîndu-ne rău de cealaltă ureche. Łukasz zice că putea să-l omoare, dar n-a făcut-o înadins, ca să mai rămînă una şi pentru noi sau pentru Jacek... Nu ştiu dacă altcineva s-ar fi purtat mai înţelept, fiindcă nu-i păcat să ucizi asemenea viperă, dar se vede că acum înţelepciunea nu mai are nici un preţ, de vreme ce noi trebuie să şi suferim din cauza ei, fiind socotiţi păgîni.

— Vorbeşte cu dreptate! îi ţinură isonul fraţii.

— E, consimţi preotul, dacă aşa stau lucrurile, e altceva; oricum, *donum*[1] nu e prea plăcut.

1 Darul (lb. lat.).

Fraţii se priviră uimiţi.

— Cum adică nu e plăcut? întrebă Marek, păi ce, noi l-am adus urechea lui Jacek s-o mănînce?

— Vă mulţămesc din toată inima pentru bunăvoinţa domniilor voastre, răspunse Taczewski, deoarece cred că nu mi-aţi adus-o ca s-o păstrez.

— A înverzit puţin; poate doar dacă ar fi afumată!

— S-o ia un slujitor şi s-o îngroape numaidecît, spuse preotul cu asprime, e totuşi urechea unui creştin.

— În ţinutul Kievului, am văzut lucruri şi mai grozave, mormăi Mateusz.

— Negreşit, remarcă Jacek, Krzepecki a venit s-o prigonească iarăşi pe Anulka!

— Că doar n-o s-o răpească de la curtea reginei, se îndoi jupîn Serafin. Eu cred că n-a venit pentru asta. Atacul nu i-a izbutit, presupun deci că a vrut numai să se convingă dacă ştim că el l-a pus la cale şi dacă l-am chemat în judecată sau nu. Poate că bătrînul Krzepecki n-a ştiut de isprava feciorului, sau poate că a ştiut, iar dacă-i aşa, amîndoi trebuie să fie acum tare neliniştiţi şi nu mă mir deloc că Marcjan a venit să iscodească.

Stanisław Cyprianowicz începu să rîdă:

— Cu fraţii Bukojemski n-are noroc şi pace! observă.

— Să-l lăsăm în plata Domnului! îi îndemnă Taczewski. Astăzi sînt gata să-l iert pentru toate.

Aşadar, jupînii Bukojemski şi Stanisław Cyprianowicz, cunoscînd îndîrjirea tînărului cavaler, îl priviră miraţi, iar el, parcă în loc de răspuns, adăugă:

— În curînd, Anulka o să fie a mea! Iar mîine voi fi un războinic creştin, apărător al credinţei, care se cuvine să-şi smulgă din inimă ura şi gîndurile deşarte.

— Drept răsplată, Dumnezeu te va binecuvînta! încheie preotul.

CAPITOLUL XXXIII

Pentru Jacek Taczewski sosi, în sfîrşit, ziua fericirii mult aşteptate. La Cracovia, printre orăşeni, se răspîndise vestea, repetată cu uimire, că în oştire se află un cavaler care astăzi se va cununa şi mîine va pleca la război. Iar cînd se auzi că regele şi regina aveau să ia parte la cununie, mulţimile începură să se adune de dimineaţă în biserică şi în jurul ei. În cele din urmă, se ajunse pînă acolo că trabanţii[1] regelui se văzură nevoiţi să facă rînduială şi să deschidă loc de trecere pentru alaiul de nuntă. Oştenii din steagul lui Taczewski veniră cu toţii, atît din prietenie pentru el, cît şi fiindcă fiecare voia să fie văzut în apropierea regelui. Veniră de asemenea şi mulţi dregători, chiar dintre aceia care nu auziseră niciodată de Jacek Taczewski, deoarece se aflase că regina îi luase pe tineri sub oblăduirea ei, iar la curte multe depindeau de sprijinul şi bunăvoinţa acesteia.

Unora dintre cîrmuitorii de vază li se părea tot atît de ciudat, ca şi orăşenilor, că regele, pe umerii căruia apăsa acum soarta aproape a întregii lumi şi la care soseau în fiecare zi pe cai înspumaţi olăcarii din alte ţări, îşi găseşte totuşi vreme să participe la cununia unui simplu oştean din polcurile de elită. Unii puneau totul pe seama bunătăţii măriei sale şi a dorinţei de a cîştiga inimile luptătorilor, sau presupuneau că între rege şi Taczewski ar exista legături de familie apropiate, greu de dat în vileag; alţii luau în ris astfel de bănuieli, susţinînd cu dreptate că în acest caz regina, de obicei atît de aprigă, încît nu o dată regele trebuia să răspundă înaintea ei şi pentru păcatele din tinereţe, n-ar fi sprijinit cu atîta înflăcărare unirea îndrăgostiţilor.

Lumea aproape că uitase de neamul Sieniński, aşa că regele, ca să pună stavilă tuturor clevetirilor şi bănuielilor, amintise înadins cît îi era de îndatorată familia Sobieski. Atunci începuseră să se preocupe cu toţii de jupiniţa Sienińska şi, cum se întîmplă la curte, să o compătimească, să se înduioşeze de suferinţa ei şi să-i laude virtutea şi frumuseţea. Zvonurile despre farmecul ei se răspîndiseră de mult printre orăşeni şi cînd aceştia o văzură, în sfîrşit, nimeni nu se socoti înşelat în aşteptările lui.

---

1 Oşteni din gardă, halebardieri.

Fecioara veni la biserică împreună cu regina, astfel că în prima clipă, toate privirile se întoarseră spre stăpîna a cărei frumuseţe păstra întreaga strălucire a soarelui dinaintea amurgului. Cînd, însă, se îndreptară asupra miresei, pretutindeni, printre dregători şi oşteni, şleahtici şi orăşeni, se auziră şoapte şi chiar vorbe rostite cu glas tare:

— E minunată, e minunată! Cine vede măcar o dată în viaţă asemenea fecioară, rămîne îndatorat ochilor pentru vecie.

Şi era adevărat. În acele timpuri, fetele nu erau îmbrăcate totdeauna în alb pentru cununie, dar pe ea jupîniţele de la curtea reginei o înveşmîntaseră în culoarea nevinovăţiei, pentru că dorinţa ei fusese să ajungă la altar în cea mai bună rochie ce o avea. Aşadar, în alb, cu coroniţa verde pe căpşorul bălai şi faţa sfioasă, cu ochii plecaţi, tăcută, zveltă, arăta ca o lebădă imaculată sau ca un crin nepătat.

Însuşi Jacek Taczewski rămase mirat la vederea ei; acum părea cu totul alta decît de obicei.

„Pe legea mea! îşi spuse, cum o să mă duc eu la ea! E o adevărată prinţesă, un înger, faţă de care este păcat să vorbeşti altfel decît în genunchi".

Şi aproape că se înfioră de teamă. Dar cînd, în cele din urmă, îngenunche înaintea altarului şi auzi glasul preotului Woynowski începînd cuvîntarea cu vorbele: „V-am cunoscut pe amîndoi de mici", cînd stola le împreună mîinile şi desluşi şoapta miresei: „Te iau de bărbat", iar după aceea corul intonă *Veni, Creator*, Jacek avu impresia că fericirea îi va sparge pieptul, cu atît mai uşor, cu cît n-avea platoşa la el. O îndrăgise demult, din anii copilăriei, şi ştia că o iubeşte, dar abia acum înţelese că-i este dragă peste măsură. Şi iarăşi se gîndi:

„Cred că am să mor, fiindcă dacă omul poate fi atît de fericit în viaţă, cum ar mai putea fi în cer?"

Îşi spuse însă, că înainte de a muri, trebuie să-I mulţumească lui Dumnezeu şi deodată prin faţa ochilor sufletului îi trecură gloatele turcilor, bărbi, turbane, iatagane, steaguri şi tuiuri. Un strigăt i se smulse din inimă spre Dumnezeu:

„Am să-I mulţămesc, am să-I mulţumesc!"

Simţi că pentru aceşti vrăjmaşi ai crucii şi ai credinţei se va preface în leu nimicitor. Vedenia stărui doar o clipită, apoi pieptul i se umplu iarăşi de o fericire nemărginită şi de dragoste.

În acest timp, ceremonia luă sfîrşit; alaiul porni spre locuinţa pregătită pentru tinerii însurăţei de Cyprianowicz şi împodobită de tovarăşii de arme din steagul lui. Jacek abia apucă s-o strîngă

la piept pe tînăra jupîneasă, că trebuiră să alerge amîndoi în întîmpinarea perechii regale, care venea de la biserică. La masă, fuseseră pregătite două jilţuri înalte, aşa că după ce primiră binecuvîntarea îngenunchind înaintea regelui şi a reginei, Jacek îi pofti pe milostivii stăpîni la ospăţul de nuntă, dar măria sa refuză.

— Oştene drag, aş sta de vorbă bucuros cu tine şi cu ruda mea (aici se întoarse spre jupîneasa Taczewska) despre zestre, dar nu pot. Rămîn puţin să ciocnesc în sănătatea voastră, dar nu pot zăbovi mai mult; am atîtea pe cap, că nu-mi pot îngădui nici un ceas de răgaz.

— Adevărat! strigară cîteva zeci de glasuri.

Taczewski îmbrăţişe genunchii regelui, iar acesta luă de pe masă un pahar plin şi ură:

— Domniile voastre, în sănătatea tinerilor căsătoriţi!

Se iscară strigăte: *„vivant, crescant, floreant!"* Apoi regele cuvîntă din nou:

— Odihniţi-vă şi fiţi fericiţi, îl îndemnă pe Taczewski, pentru că o meritaţi, multă vreme nu veţi mai avea prilejul s-o faceţi. Poţi să mai rămîi cîteva zile, dar după aceea, trebuie să ne ajungi din urmă, fiindcă nu te putem aştepta aici.

— Mai uşor va rezista jupîneasa fără tine, decît Viena fără noi, adăugă rîzînd jupîn Marek Matczyński.

— Bine, dar cavalerul Lubomirski a şi început să-i ia în tărbacă pe turci, observă unul dintre husari.

— Am primit veşti bune de la ai noştri, şi i-am poruncit lui Matczyński să le ia cu el să vi le citească, să se bucure inimile oştenilor.

Iată ce-mi scrie prinţul de Lorena, *generalissimus* împărătesc, despre bătălia de la Presburg.

Şi începu să citească, destul de rar, căci epistola era scrisă în limba franceză şi trebuia s-o traducă în polonă:

„Călărimea împăratului a atacat cu vitejie şi înflăcărare, dar biruinţa au adus-o polonezii, fiindcă nemţii n-au mai avut nimic de făcut. Nu găsesc destule cuvinte de laudă pentru bărbăţia, puterea şi purtarea lui jupîn Lubomirski, a căpeteniilor şi a oştenilor pe care-i conduce"[1].

— Aşa îmi scrie prinţul de Lorena. A fost o mare bătălie, şi oştenii noştri au dobîndit o faimă nepieritoare!

— Nici noi n-o să luptăm mai rău, exclamară căpeteniile.

— Am toată încrederea în domniile voastre, numai că trebuie să ne grăbim, fiindcă scrisorile primite după aceea nu conţin veşti prea bune. Viena abia mai răsuflă, iar toată creştinătatea e cu ochii

pe noi şi se întreabă dacă o să ajungem la vreme.

— Aici au mai rămas puţine steaguri, cea mai mare parte din oştire, după cîte am auzit, aşteaptă sub conducerea hatmanilor în Munţii Tarnowski, spuse preotul Woynowski, iar la Viena este nevoie mai mult de o căpetenie ca măria ta, decît de braţele noastre, oricît de folositoare ar fi ele.

Regele zîmbi şi răspunse:

— Tot aşa îmi scrie şi prinţul Carolus. Iată de ce, staţi cu mîna pe frîu, domniile voastre, fiindcă în curînd voi porunci să sune trîmbiţele de plecare.

— Cînd, milostive stăpîne? întrebară cîteva glasuri.

Regele deveni deodată grav:

— Mîine vor porni steagurile care au mai rămas lîngă mine.

Apoi privi cu luare aminte la Taczewski, vrînd parcă să-l cerceteze, şi continuă:

— Dar pentru că şi regina va merge cu noi pînă la Munţii Tarnowski, unde va avea loc trecerea în revistă a oştilor, dacă n-o să mă rogi să-ţi încredinţez altă slujbă, mai poţi rămîne un timp aici, numai să ne ajungi repede.

Jacek îşi înconjură soţia cu braţul şi se apropiară amîndoi de rege.

— Milostive stăpîne, rosti hotărît. De mi s-ar oferi pentru ea împărăţia nemţească sau chiar tronul Franţei, iau martor pe Dumnezeu că n-aş da-o pe nici o coroană, pe toate comorile din lume. Deie Cel-de-Sus să nu-mi nesocotesc slujba din cauza fericirii mele, să nu pierd prilejul de a participa la războiul pentru credinţă şi să mă lepăd de căpetenia mea, alminteri m-aş dispreţui singur şi ea ar face la fel. Milostive stăpîne, ferească Dumnezeu de vreo întîmplare cu primejdie, de vreun atac la drumul mare, aş muri de ruşine şi durere...

Ochii i se umplură de lacrimi, sîngele îi urcă în obraji şi reluă cu glasul tremurînd de emoţie.

— Astăzi am hulit înaintea altarului, cînd I-am spus lui Dumnezeu că am să-I mulţămesc. Cum aş putea să răsplătesc fericirea de care am parte cu sănătatea, viaţa şi sîngele meu?... Tocmai de aceea nu voi cere altă slujbă, şi cînd vei pleca măria ta, milostive rege şi căpetenie, nu voi mai rămîne nici o zi, te voi urma îndată, de-ar fi să pier chiar mîine.

Îngenunche la picioarele regelui, iar acesta se plecă şi strîngîndu-i capul în mîini, se bucură:

— Cu oameni ca tine, faima Poloniei se va lăţi în toată lumea!

Preotul Woynowski avea lacrimi în ochi, fraţii Bukojemski ho-

hoteau de zor, înflăcărarea şi curajul cuprinseră inimile celor de faţă.

— Să mergem asupra păginilor, pentru credinţă! tunară mai multe glasuri.

Săbiile zăngăniră în teacă.

Cînd se făcu linişte, jupineasa Taczewska se aplecă la urechea soţului şi îi şopti cu buzele palide:

— Jacek, nu te mira de lacrimile mele, pentru că o dată plecat, s-ar putea să nu te mai văd niciodată, dar trebuie să te duci.

CAPITOLUL XXXIV

Cu toate acestea, rămaseră încă două zile împreună. Curtea plecă într-adevăr a doua zi, dar pentru că regina cu jupiniţele ei şi o mulţime de dregători laici şi clerici aveau să-l conducă pe rege pînă la tabăra din Munţii Tarnowski, unde era prevăzută o mare trecere în revistă a oştilor, alaiul foarte numeros trebuia să înainteze destul de încet, aşa că nu era prea greu de ajuns. Convoiul următor, alcătuit numai din oşteni în frunte cu regele, de la hotar pînă la Viena, avea să uimească lumea cu iuţeala lui, mai ales că regele mergea înaintea oştirii, dar pînă la Munţii Tarnowski, regina şi curtea făcură şase zile. Cuplul Taczewski ajunse deci convoiul în ziua următoare, după care tînăra jupîneasă se mută într-una din caleştile regale, iar Jacek plecă în grabă să petreacă noaptea împreună cu steagul lui. Clipa despărţirii se apropia. La douăzeci şi doi august, regele îşi luă rămas bun în chip solemn de la iubita lui Marysienka şi dis-de-dimineaţă încălecă pe cal, ca să-i arate oştirea şi să pornească apoi în fruntea ei spre Gliwice.

Băgară cu toţii de seamă că, deşi se despărţea întotdeauna de ea cu cea mai mare greutate, fiindcă-i era dragă ca lumina ochilor şi suferea chiar dacă era vorba de numai cîteva zile, de astă dată avea faţa luminoasă. Astfel, demnitarilor laici şi clerici, care ştiau cît de cumplit este războiul cu acest vrăjmaş ce ataca acum cu o putere nemaivăzută, le veni inima la loc. „Într-adevăr, turcii au pus în mişcare trei părţi ale lumii, dar dacă regele nostru, cel mai mare nimicitor al lor, merge atît de voios la acest război, nu mai avem de ce să fim îngrijoraţi". Şi inimile se umplură de curaj; priveliştea oştirii îi îmbărbăta şi mai mult, dîndu-le siguranţa victoriei. Luptătorii împreună cu slujitorii ce mişunau prin tabără păreau foarte numeroşi. Cît puteai cuprinde cu privirea, se vedeau numai răsfrîngerile soarelui în coifuri, platoşe şi săbii, în ţevile muschetelor şi ale tunurilor. Strălucirile erau atît de puternice, încît ochii se mijeau orbiţi. Deasupra oştirii, fluturau în văzduhul albastru stindardele şi steguleţele în toate culorile curcubeului. Duruitul darabanelor polcurilor de pedestrime se împletea cu ecoul trîmbiţelor şi al goarnelor,

cu larma grozavă a orchestrelor de ieniceri şi cu nechezatul cailor. Mai întîi, porni dintr-o latură convoiul carelor, ca să nu împiedice mişcarea oştilor, şi abia după aceea începu trecerea în revistă a oştenilor. Caleştile regale se aflau pe o înălţime, puţin mai în dreapta drumului, pe unde aveau să treacă polcurile. În cea dintîi, şedea regina, împodobită cu pene, broderii şi catifele, strălucind de bijuterii, frumoasă şi impunătoare, cu faţa plină de măreţie a unei femei ce dobîndise în viaţă tot ce-şi dorise în cele mai îndrăzneţe visuri – coroana şi dragostea fără margini a celui mai slăvit dintre monarhii din acea vreme. Ca şi dregătorii din imediata apropiere a regelui, era şi ea sigură că atunci cînd măria sa, soţul ei, va încăleca pe cal, biruinţa şi nimicirea îl vor însoţi pretutindeni, cum se întîmplase şi pînă atunci. Intuia că în această clipă, ochii lumii întregi, începînd de la Ţarigrad şi pînă la Roma, Madrid şi Paris, sînt aţintiţi asupra lui, că toată creştinătatea îşi întinde mîinile spre el şi numai în el şi în aceste braţe de fier vede salvarea, aşa că inima ei tresălta de mîndria femeiască. „Puterea noastră va creşte, iar faima ne va ridica deasupra tuturor celorlalţi regi", îşi spuse în gînd, de aceea, chiar dacă soţul ei conducea abia douăzeci şi ceva de mii de oameni împotriva hoardelor nenumărate ale turcilor, pieptul ei era inundat de bucurie şi nici o umbră de teamă nu-i întuneca fruntea albă. „Uitaţi-vă la biruitor, uitaţi-vă la regele şi părintele vostru, le atrase atenţia copiilor ce umpleau caleaşca, precum puii cuibul, cînd se va întoarce, lumea va îngenunchea înaintea lui, mulţămindu-i".

În alte caleşti, se vedeau chipurile surîzătoare ale jupîneselor de la curte, mitrele episcopilor şi feţele aspre ale senatorilor care rămîneau acasă pentru a cîrmui ţara în lipsa stăpînului. Regele se afla mai aproape de oştire, dar se vedea bine pe colina din apropiere, înconjurat de hatmani şi ghinărari, aidoma unui uriaş călare. Oştenii aveau să treacă pe un drum mai jos, parcă pe la picioarele lui.

Mai întîi, trecu înainte cu durăt surd şi scrîşnet de lanţuri artileria lui jupîn Marcin Kącki. În urma ei, veniră polcurile de pedestrime cu muschetele pe umeri sub conducerea căpeteniilor înarmate cu săbii, pistoale şi bastoane lungi cu care păstrau ordinea rîndurilor. Aceste polcuri înaintau în pătrate, ca nişte fortăreţe mişcătoare, în pas măsurat, egal şi tunător. Trecînd prin faţa caleştii reginei, fiecare o saluta cu strigăte puternice şi îşi înclina stindardul în semn de cinstire. Printre ele, erau unele mai bine îmbrăcate şi destul de arătoase, dar cel mai bogat se înfăţişă pîlcul

de caşubi, în tunici albastre cu ledunci galbene, alcătuit din flăcăi zdraveni, unul şi unul, de păreau fraţi cu toţii. Mîinile vînjoase mînuiau muschetele grele ca pe nişte trestii. La sunetul fluierului, se opriră toţi ca unul înaintea regelui şi prezentară armele cu atîta îndemînare, încît monarhul zîmbi cu mulţumire, iar dregătorii îşi spuseră: „Ehei, nici gărzile sultanului nu vor scăpa prea uşor, cînd se vor întîlni cu asemenea luptători! Sînt adevăraţi lei, nu oameni!"

După ei, se înşiruiră steagurile polone de călărime uşoară. Semănau cu nişte centauri, fiecare călăreţ fiind crescut parcă din calul său; erau urmaşii acelor războinici care la vremea lor călcaseră în picioare toată Germania, împrăştiind în săbii şi copite polcuri şi chiar armii întregi ale închinătorilor lui Luther. Nici cea mai grea călărime străină nu era în stare să le ţină piept în număr egal, iar cea mai uşoară să scape cu fuga. Însuşi regele spusese despre ei după bătălia de la Hotin: „Ajunge să-i conduci, taie totul, precum cosaşii iarba". Chiar dacă acum avansau fără grabă pe dinaintea caleştilor, orice om, fie şi nepriceput în ale războiului, ghicea uşor că numai viforul putea să alerge mai iute ca ei, să se întoarcă şi să izbească atît de repede. Surlele şi tobele răsunau în faţa lor, iar ei mergeau, steag după steag, cu săbiile scoase în mîini, ce păreau nişte paloşe de foc în razele soarelui. Trecînd de caleştile regale, se clătinară deodată ca valurile şi porniră la trap, apoi la galop şi desemnînd un cerc uriaş, trecură iarăşi, de astă dată ca uraganul, pe lîngă regină, strigînd înfricoşător: „loveşte, ucide!", cu săbiile în mîna dreaptă ridicată, ca pentru atac, pe caii cu nările lărgite şi coamele fluturînd, înnebuniţi parcă din pricina goanei. Trecură aşa încă o dată şi abia după a treia întoarcere se opriră aproape dintr-o dată, fără să rupă rîndurile, atît de egal, de îndemînatic şi de sigur, că străinii aflaţi la curte, îndeosebi cei ce vedeau prima dată călărimea polonă desfăşurată, priviră uluiţi unii la alţii, ca şi cînd nu le venea să-şi creadă ochilor.

Apoi tot cîmpul se acoperi parcă de flori; erau dragonii. Unele polcuri veneau sub conducerea lui jupîn Jabłonowski de lîngă Tremblowa, altele le trimiseseră magnaţii, iar unul îl alcătuise chiar regele pe cheltuiala lui şi-l pusese căpetenie pe jupîn Maligny, fratele reginei. La dragoni, slujeau oameni simpli, în cea mai mare parte, dar învăţaţi cu caii din copilărie, hîrşiţi în tot felul de încăierări, neînduplecaţi în luptă, e drept, nu atît de straşnici ca şleahticii, dar ascultători şi cei mai rezistenţi la greutăţile războiului.

Dar ochii şi sufletele încercară cea mai mare încîntare abia atunci cînd porniră steagurile de husari. Înaintau în linişte, cum le stătea bine unor asemenea polcuri de elită. Ţinute în sus, suliţele

se înălţau deasupra lor ca o pădure, iar în vîrful lor, fîlfîia în adierile uşoare norul multicolor al steguleţelor. Caii lor, mai mari decît ai altor steaguri, armurile de oţel bătute cu aur, aripile de la umăr fremătînd asemenea frunzişului în adîncul codrului, măreţia şi mîndria lor – toate acestea făceau o impresie atît de adîncă, încît regina, jupîniţele de la curte, senatorii şi mai ales oaspeţii străini mai că se ridicară în picioare, ca să-i vadă mai bine. Era ceva ameninţător în marşul lor de voie, întrucît fiecare se gîndea că atunci cînd această lavină de fier se va rostogoli în goană înainte, va zdrobi, va împrăştia şi va şterge totul din calea ei, căci nu exista nici o forţă omenească în stare să-i ţină piept. Mărturii numeroase stau dovadă. Nu erau prea departe timpurile, cînd trei mii de asemenea călăreţi făcuseră una cu pămîntul pîlcurile de cinci ori mai numeroase ale suedezilor; nu prea demult, un astfel de steag trecuse ca un duh al nimicirii prin toată oastea lui Carol Gustav[1], iar de curînd, la Hotin[2], aceiaşi husari, conduşi de acelaşi rege de acum, călcaseră în picioarele cailor gărzile ienicerilor tot atît de uşor ca pe un lan de grîu. Mulţi dintre cei ce luaseră parte la lupta de la Hotin, slujeau în aceleaşi steaguri şi se duceau acum sub zidurile unei capitale străine mîndri, siguri de ei, liniştiţi, ca la un nou seceriş.

Sufletul acestor steaguri părea alcătuit din putere şi groază. În urma lor, se iscă deodată vîntul dinspre miazăzi, fîlfîind steguleţele din vîrful suliţelor, zburlind coamele încreţite ale cailor şi făcînd aripile să foşnească atît de puternic, încît telegarii andaluzi, înhămaţi la caleşti, începură să se ridice pe picioarele dinapoi. Steagurile se apropiară la douăzeci de paşi de alaiul reginei, apoi se întoarseră într-o parte şi trecură în escadroane strînse.

Atunci îşi zări jupîneasa Taczewska soţul pentru ultima oară înainte de război. Călărea la margine, în rîndul al doilea, îmbrăcat în fier, cu aripi la armură şi la coif, ale cărui clape pentru urechi îi ascundeau obrajii.

Roibul vînjos de Anatolia îl purta uşor, cu toată armura grea, scuturînd din cap, muşcîndu-şi zăbala şi sforăind cu zgomot, de parcă voia să-şi asigure stăpînul că totul se va sfîrşi cu bine.

Jacek îşi întoarse capul încopciat în fier spre soţie şi îşi mişcă buzele, ca şi cînd i-ar fi şoptit ceva. Cu toate că la urechile ei nu ajunse nici o vorbă desluşită, ghici că-i spunea încă o dată „rămîi

1 Carol Gustav (1622–1660) – rege al Suediei din 1654. Continuă politica de cucerire a Mării Baltice, purtînd războaie cu Danemarca şi Polonia; cel din urmă, început în 1655, se încheie cu pacea de la Oliwa (1660).

2 Bătălia a avut loc la 11. XI. 1673.

sănătoasă" şi inima i se umplu de atîta dragoste şi dor, încît dacă s-ar fi putut preschimba fie şi cu preţul morţii într-o rîndunică, de pildă, care să i se aşeze pe umăr sau pe steguleţul din vîrful suliţei şi să-l însoţească la drum, n-ar fi ezitat nici o clipă.

— Du-te sănătos, Jacek! Dumnezeu să te păzească... strigă, întinzînd braţele spre el.

O podidiră lacrimile, în timp ce el trecu strălucitor în lumina soarelui, măreţ şi parcă sfinţit de slujba ce avea s-o îndeplinească.

După steagul prinţului Aleksander, se apropiară şi trecură altele, la fel de arătoase şi de viteze, apoi, asemenea celorlalte polcuri, parcurgînd un cerc mare, se aşezară pe cîmpie aproape în aceleaşi locuri din care plecaseră, acum, însă, în formaţie de marş.

Din caleştile aflate pe înălţime, privirea putea să îmbrăţişeze aproape toată oştirea. În apropiere şi în depărtare, se vedeau armurile strălucitoare, uniformele stacojii, lucirile săbiilor, pădurea de suliţe, norii de steguleţe, iar deasupra lor, stindardele mari, aidoma unor flăcări uriaşe. Dinspre polcurile mai apropiate, vîntul aducea mirosul sudorii de cal şi se auzeau poruncile căpeteniilor, ecourile surde ale tobelor şi şuierul fluierelor. În aceste ecouri şi porunci, în această bucurie şi înflăcărare, era parcă ceva ce prevestea victoria. Siguranţa nezdruncinată a biruinţei crucii asupra semilunii inunda toate inimile.

Regele mai zăbovi o clipă lîngă caleaşca reginei, apoi dădu pinteni calului spre oştire, binecuvîntat cu sfintele moaşte şi crucea de episcopul Cracoviei. În curînd, sunetul ascuţit al trîmbiţelor sfîşie văzduhul şi masa de oameni şi cai se clătină şi începu să se alungească, urnindu-se înainte spre apus. În faţă, se vedeau însemnele steagurilor uşoare, urmate de husari şi de dragonii care închideau convoiul uriaş.

Episcopul Cracoviei îşi înălţă cît putu de sus deasupra capului amîndouă braţele cu crucea şi sfintele moaşte:

— Dumnezeule al lui Avraam, al lui Isac şi al lui Iacov, ai milă de poporul Tău!

Atunci, din peste douăzeci de mii de piepturi de cavaleri răsună cîntecul pe care poate că jupîn Kochowski[1] l-a alcătuit înadins pentru această campanie de pomină:

---

1 Wespazjan Kochowski (1633–1700) – poet şi istoric polonez, reprezentant al barocului „sarmat". Participă la luptele pentru despresurarea Vienei, scrîind poemul *Lucrarea Domnului sau Cîntecele Vienei mîntuite* (*Dzieło Boskie albo Pieśni Wiednia wybawionego...* , 1684).

„Pentru Tine, Preacurată,
Şi imaculatu-Ţi sîn,
Apăra-vom pe Crist-tatăl,
Iubitul stăpîn.

Pentru tine, dragă ţară,
Pentru tine, vultur scump[1],
Vrăjmaşi nimici-vom iară
Pe-al gloriei cîmp."

SFÎRŞIT

1 Stema Poloniei reprezintă un vultur alb.

CUPRINS

Prefaţă 5

Notă asupra ediţiei 9

PE CÎMP DE GLORIE 11